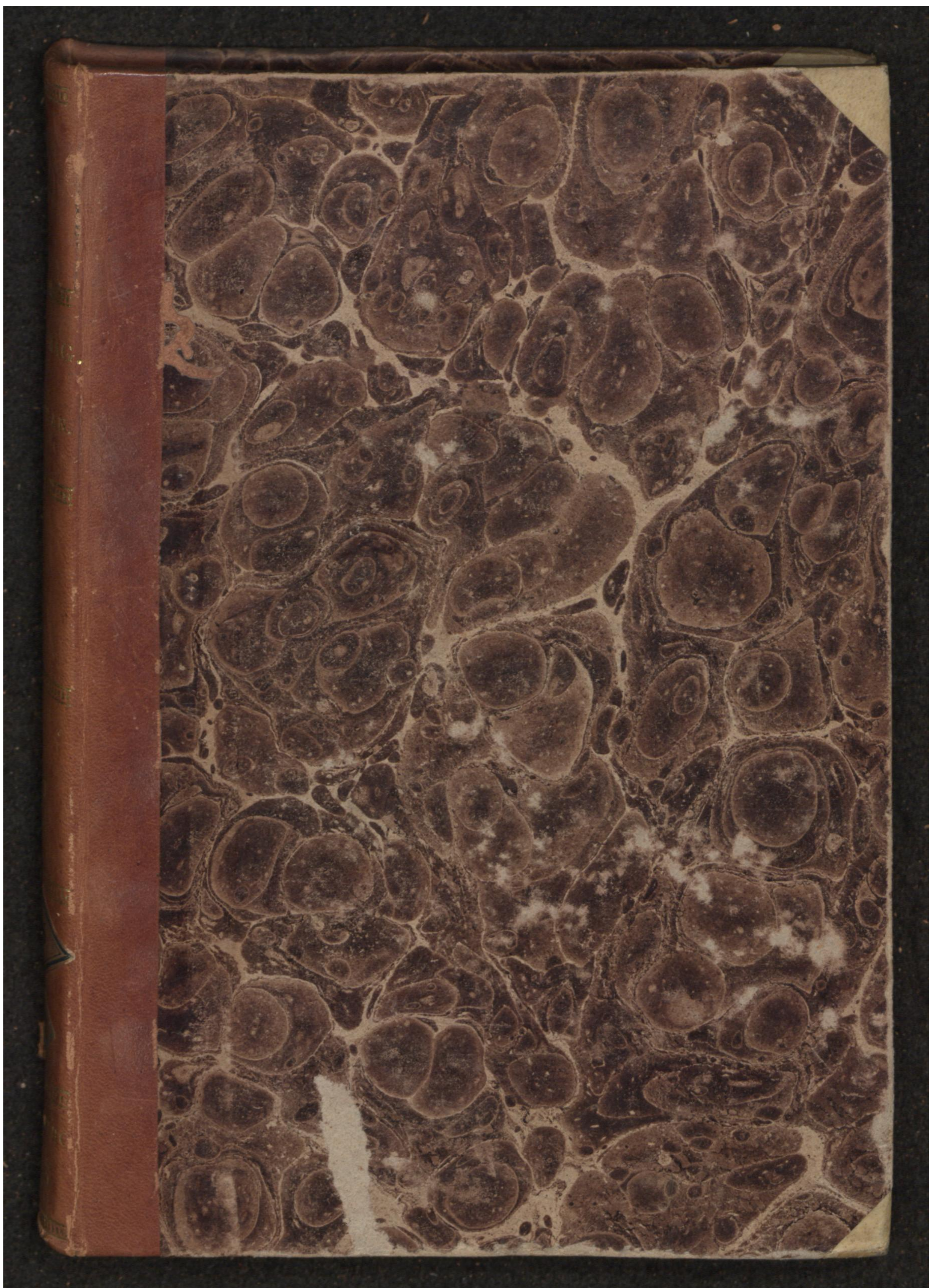
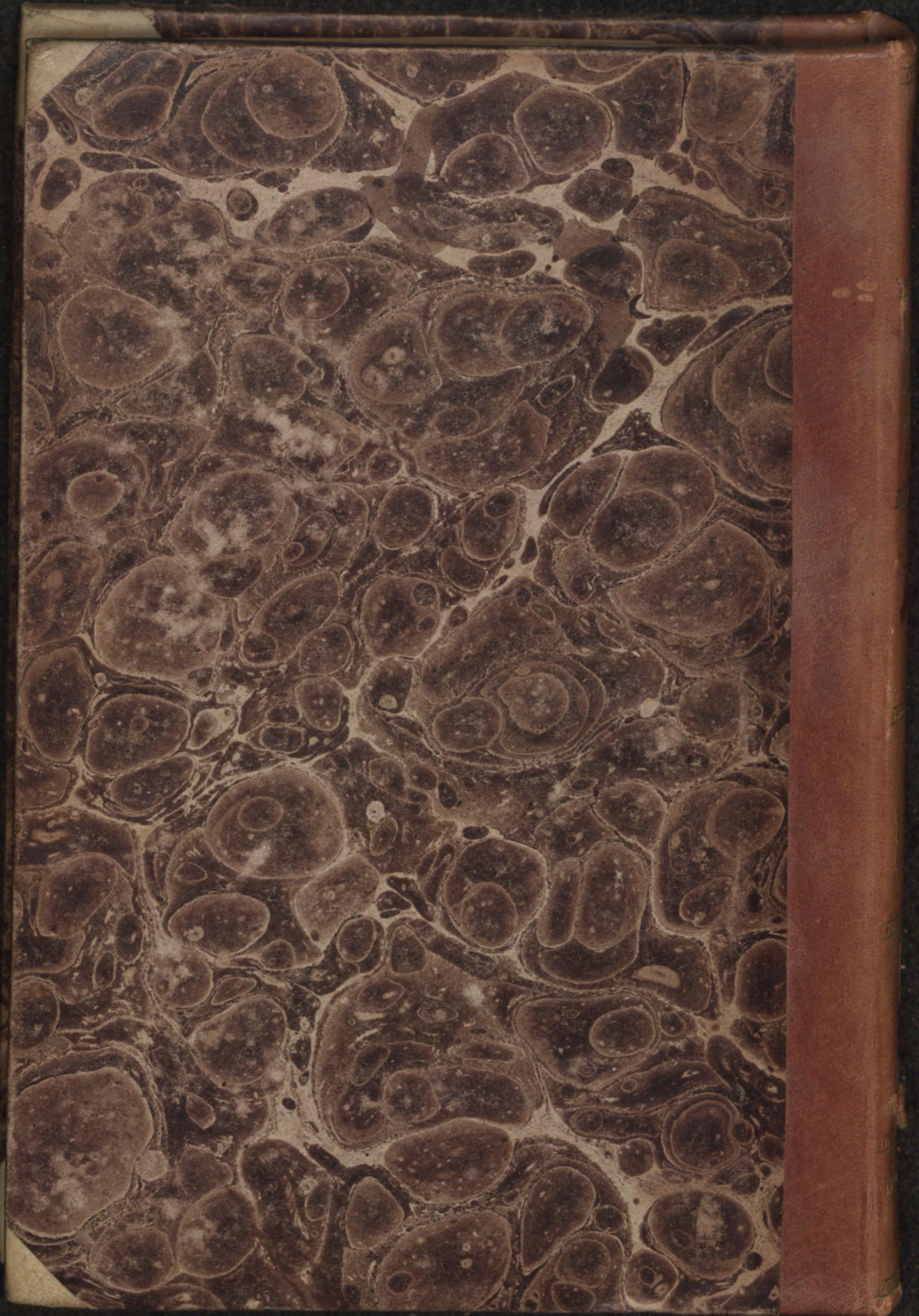

VII
ALB • MAG
DE NAT.AN
56
K6
52
NORIMBER
1493

P. D.

I

Liber Alberti magni doctoris preclarissimi ordinis predicatorum. De natura ac immortalitate anime cum commento compendioso.

Cler: Reg: domus S. Michaelis Florentie
Cosmi [illegible] liberalitate

ET quia plurimorum peripateticorũ via circa naturam et originẽ aĩe versatur diuersa: itaqꝫ sepenumero circa hãc iuniorũ impotentia sepe decipitur. Ergo vt iuniorũ animus in natura et origine aĩe abilitetur in pñti opusculo (adiutorio illius qui omnis cognitionis fontale ꝑncipium est) pueriliter ꝛ breuiter aliqua de natura anime ꝯclusionatim reserabũtur. Ut aũt ẜmo audientibus ordinatã ingerat sciẽtiã: impꝛimis aliqua ꝑtractabũẜ: quorũ pꝛmũ erit ꝺ subiecto huius sciẽtie: scdm de materia hui⁹ libri: tercium erit de ordine hui⁹ scientie ad alias humanitus adinuentas. Quantum ergo ad primum sciendum subiectum huius scientie posse esse duplex scilicet communitatis et principalitatis. Loquẽtes: ergo de ꝯmunitatis subiecto: istam ponimus primam ꝯclusionem.

Conclusio. I.

Subiectũ hui⁹ tractatus est anima ẜm se id est ẜm suã sbstãtiã accepta ac ẜm ea que sibi vt sic ꝯueniunt. Ex hac conclusione seqtur primum correlarium.

Corelarium. I.

Alia est hic ꝯsideratio de aĩa et in libris de aĩa. In libro cm̃ ꝺ aĩma determinatur de ea vt ẽ actus corpis corpori ꝯiuncta: ꝛ de ꝓprietatib⁹ suis ac operatõnibus organicis / et de proprietate quadã ẜm quã nullũ determinat sibi determinatũ organũ corporeũ cuiusmodi est intellect⁹

Corelarium. II.

Illa diuersa acceptio anime ꝛ hic ꝛ in libris de anima est vtilis. Quod probat dominus Albertus in secũda parte summe post auicennã in sexto de naturalibus. Quia sicut ars habet duplicẽ cõsiderationẽ: vnã ẜm quã ꝯsideratur in seipa / ẜm quã artifex artẽ vt nauta regẽs nauim est: Aliã ẜm quã opatões nauticas opatur instrumẽtis nauis themone. s. velo malo ꝛ remis. Ita etiã aĩa habet duplicẽ operationẽ: vnã ẜm quã opaẜ opus vite scꝫ esse in corpe ꝛ in organis eius et hoc mõ ꝯsideraẜ ẜm se. Aliam ẜm quã operatur opa vitalia ipm esse presupponentia in corporeis organis scꝫ sentire augmentare corpus ⁊c. ꝛ intelligere qꝺ ꝑ nullũ corpore um organum fit

Conclusio. II.

Anima rationalis humana acce-

pta ꝭm se.i.ꝭm suã substãtiã ꝛ ꝭm ea que sibi vt sic ꝯueniunt ac cepta est subiectũ hꝰ scientie principalitatis. Hec ꝯclusio est ip sius Ysaac in libro de definitiõibus in quo sic dicit. Anima in tellectualis est substãtia in vmbra intelligentie creata. Volẽs ipam esse obumbratã intelligẽtiã. Per hoc enĩ ꝙ est forma cor poris mortalis: lux intelligẽtie est in ea obumbrata. Quia qꝺ hꝫ intelligentia in simplici rei quidditate: hoc aĩa hꝫ per incli nationẽ ad ꝯtinuũ imaginabile. De hac ꝯclusione corroboran da etiã hic est dñs Albertus: dicẽs ꝙ quedã est aĩa creata i ori zonte eternitatis ꝛ sup̃ tẽpus ꝛ supra naturã existens ꝛ infra in telligentiã que vocat̃ substantia sepata vt sunt motrices orbiũ celestiũ Et Dyonisius. Summa ratõ attingit infimũ intelligẽ tie. Et sic aĩa est quedã substãtia ꝯsiderata ꝭm ꝙ ẽ ꝑ seipam in p̃dicamẽto substantie ꝛ est res illius generis p̃dicamẽtalis. Et hoc modo non notificat̃ prima definitõe ab arestotile de ea in secundo de aĩa data: sed potius a seneca dicente ꝙ est spiritꝰ in tellectualis ad beatitudinẽ in se ꝛ ad corpꝰ ordinatꝰ: ꝛ ab alex andro in libro de intellectu cordis ꝙ est substantia incorporea illuminationũ que sunt a primo/secunda relatõe perceptibilis Et hoc modo scđa definitio eã aliquo mõ notificat. ¶ Quã tũ ad secundũ sit ista conclusio. Liber iste a philosophis rõna biliter de anime origine ꝛ natura inscribitur. Quia aĩa intellec tiua concreatur corpori (ꝭm beatũ hieronimũ ꝛ augustinũ) ita ꝙ ipa originaliter est a virtute diuina seu creatiua: qꝛ videlicet ex nihilo in actũ essendi sua oĩpotentia vocata. Anima ꝟo sen sitiua originatur a virtute formatiua in spermate viri existẽte Quia in semine (ꝭm platonẽ in mennone) est virtus quedã si cut puus pater cooperans ad anime sue generationẽ seu edu ctionẽ. Anima vero vegetatiua (que infimũ animarum gradũ obtinet) a vi sementina oritur et educitur. Quia ex semine me diante virtute sua sementina/anima procreatur. Qua conclu sione stante infert̃ correlariũ istud. Anima rõnalis et quecũqꝫ anima alia ex ordine creatõis et ordine sue nature vnibilis est corpori/ad viuum ꝛ animatũ constituendũ: et ad operatões vite exercendũ que sibi sunt essentiales ꝛ naturales quas non exercet nisi in corpore et per corpus preter intellectionẽ ꝛ voli tionẽ eo ꝙ ꝭm potentiã intellectiuã (cuius est intelligere) ꝛ ꝭm

voluntatē (cuius est velle) aīa ipsa est sepata a corpore. Nō q̄ extra corpus sit semꝑ sed in corpore hospitata illarū potētiarū operatōes sine ministerio corporei organi ab ea causant ac pri cipiant. Hoc correlariū habetur in summa venerabilis dñi alberti de admirabili dei scientia parte scda. Q̄tū ad tercium (quod est de tocius libri diuisione) sit ista conclusio. Materia hui⁹ libri que est de determinatione originis siue generatōnis animaꝝ ad intentionē autoris habet duos tractatus principales: prim⁹ est de natura anime ī corpore: ⁊ habet octo capitula secund⁹ est de natura anime non coniūcte corpori ꝫm seipsam sed resolute a corpore post mortē. In primo capitulo ꝑmi tractatus in sūmma ondit oē opus nature esse opus intelligentie. Ex qua conclusione apparere intentio hui⁹ libri manifeste ⁊ lucide potest. Que quoniā manifestatur in textu hic omittitur.

Q̄tum ad quartum (quod est de ordine istius scie ad alias humanit⁹ inuentas) sit ista ꝯclusio Inter libros sciētie naturalis istius libri scientia est in quinto ordine ꝫm dñm Albertum Quia ꝫm eundē philosophie natural' siue scie phisicalis liber prim⁹ est liber phisicoꝝ: secund⁹ liber de celo et mundo: terci⁹ de longitudine ⁊ latitudine ciuitatū / terrarū ac locoꝝ habitabiliū: quart⁹ de ꝓprietatibus elementoꝝ ⁊ plantaꝝ: quint⁹ de generatione et corruptione: sext⁹ liber metheoroꝝ: septim⁹ de mineralibus: octauus liber de anima: nonus de vita et morte ac causa longitudinis ⁊ breuitatis vite: decim⁹ de nutrimēto ⁊ nutribili: vndecim⁹ de somno ⁊ vigilia: duodecim⁹ de sensu et sensato: tredecim⁹ de memoria ⁊ reminiscentia: decimusquart⁹ de motib⁹ animaliū: quindecim⁹ de inspiratione et respiratōe sedecim⁹ de differentia anime ⁊ spiritus: decimusseptim⁹ de intellectu et intelligibili: decimusoctau⁹ de vegetabilib⁹ ⁊ plātis decimusnon⁹ de animalib⁹: vigesim⁹ de nili ⁊ eius inundatōe: vigesimusprimus de lineis indiuisibilib⁹: vigesimussecund⁹ ꝺ coloribus: vigesimusterci⁹ de natura ac origine anime: vigesimusquart⁹ de bona fortuna: vigesimusquint⁹ de phisonomia vigesimussextus de motu cordis. Ex qua enūeratione librorū philosophie naturalis ꝑ dñm albertū sup primū phisicorū patet ordo libri hui⁹ scientie ad alios libros scie phisicalis. Dicit enim ibidē dñs albertus. Hi oēs libri cōprehēsi sunt in diuisio

ue philosophie naturalis. Ex qua etiã diuisione potest patere cui parti philosophie subordinet: qr philosophie naturali Juxta qd notãdũ est q anima dupliciter accipit: vno mõ generaliter prout se extendit ad animã vegetatiuã sensitiuã z intellectiuã: et hoc modo dñs Albert⁹ in hoc libro accipit animã: z sic anima est phisice considerationis: qr sic aia est forma q̃ necessario habet esse in corpore siue in materia: mõ phisica est de coniunctis materie ƀm rem et ƀm rationẽ. Alio mõ accipit specialiter pro anima rationali tm̃ id est pro aia humana: et sic aima capitur dupliciter. Uno mõ ƀm se siue ƀm suũ esse superius: et sic est quedã intelligentia cadens sub consideratõe methaphisici. Alio modo accipitur ƀm esse inferius siue ƀm q est aia animans ipm corpus: z sic est forma in materia/ que saluo gradu sue entitatis extra materiã creari vel produci non potest vt hʒ verior et ꝓbabilior opinio: et sic est vtiqꝫ phisice consideratio nis eo q de omni forma materie vt paulo ante dixi phisicus se habet intromittere. De causis vero si sunt alique prius patuit circa librũ causarum his breuit prelibatis legatur littera.

Incipit liber de natura et origine anime Alberti magni de lagingẽ episcopi ratisponẽsis Tractatus primus de natura anime in corpore. Capitulum primũ de trib⁹ propositiõib⁹ super quas fundat inquisitio de aie generatõe et que inquiri debeant de anima.

De anima quidem ſm ꝙ eſt perfectio corporis, et de partibus eius ſm quas eſt actus corporis, et de intellectu ſm quē nullius corporis eſt actus: Similiter autem de paſſionibus et operationibus animę ꝛ corpori communibus, iam in libro de anima: et de operationibus animę determinatum eſt a nobis. De natura autem animę et ſubſtantia ſm ſeipſam et partibus eius quas ſm ſeipſam habet: et de paſſionibus eius ac operationibus, et ſtatu, quę conueniunt ei ſm ſeipſam; in hoc libro eſt inueſtigandum.

Ex hoc textu hr̄ intentio auctoris de quo in hoc libro determinare intēdat. qꝛ de natura ꝛ origine animę: et quō: qꝛ aliter ꝙ areſtotiles in libris de anima determinat de anima. Que diuerſitas clare habetur in textu.

Queremus aūt de aīa tria: generationē videlicet/ et ſubſtantiā eiꝰ ſiue naturā/ et de permanētia vtrū ſit perpetua vel corruptibil': et ſi eſt incorruptibil'/ qͣs ſit eiꝰ ſtatꝰ ſm naturā abſqꝫ corpe: et quod ſit opus eius propriū. Quecūqꝫ aūt iam in multis libris naturalibus a nobis diſputata ſunt de anima: ſupponimus et vtemur eis tanꝙ probatis: ne vltra modum euagari cogamur: ſi ſingula repetere et probare vellemus/ que ſatis ꝑſpecta ratione in alijs libris ſunt diſcuſſa.

In iſto toto capitulo intendit ſummarie loquendo: tres concluſiones: ſecunda ibi incipientes igitur: tercia ibi forma aūt que inducit. Prima cōcluſio eſt iſta Tria de ipſa anima ſunt cōſideranda: primū eſt de corruptione ꝛ de generatōe: ſcđm de ſubſtantia aię ꝓducte: et de partibꝰ eiꝰ ſubiectis ꝛ operatōibꝰ

aie ſm ſe: terciũ eſt de ſtatu aie poſt morte̅ vtrũ perpetua ſit vel corruptibilis.

Incipie̅tes igitur a generatio̅e aie accipimus ꝑpoſitione̅ quã

ſepe probauimus ꝙ omne opus nature eſt opus intelligentie.

Recitata prima ꝯcluſione q̃ intentione̅ autoris in apertũ ducit: annectit̃ ſecũda concluſio vni⁹ ſuppoſitionis expreſſiua Quã aſſumit tanq̃ ꝑpoſitione̅ veriſſimã dn̄s Albert⁹ de origine aie determinatur⁹ ⁊ eſt. Secunda co̅cluſio Omne opus nature eſt opus intellige̅tie non errantis tanq̃ vniuerſalis motricis: et in cuius virtute natura agit quicquid agit. Quid aũt ſit intelligentia et quid natura inueſtigãdũ eſt: et ſi quid in libro cauſaꝝ determinatũ ſit: hic omititur. Unde intelligentia eſt ſubſtantia intellectualis: indiuiſibilis: ſimplex: cui⁹ lumen intellectuale ab oibus mouentib⁹ et motis ꝺeſideratur. Ipſa ãt tanq̃ deſideratũ immobile mouet id qꝺ ipſam deſiderat. Propter quod no̅ eſt neceſſe ꝙ eſſentialiter ſit per oia que ipſam deſiderant exte̅ſa: ſed preſentia ſui luminis et influentia ac potentia virtutis neceſſe eſt eã eſſe extenſam per oia que ipſam deſiderant. Propter qꝺ opus nature eſt opus intelligentie: a qua totũ nature opus accipit rectã intentione̅ finis ⁊ appetitũ perfectionis. Natura em̄ vniuerſali forma ⁊ virtute diffuſa in orbibus celi, que principiũ motus in illis eſt: regitur. Un̄ Areſtotiles de motu orbiũ celeſtiũ (que̅ hn̄t vt dr̄ ſecundo celi ab intelligentia non errante) qui eſt vita oibus deorſum ſubſiſtentib⁹: loque̅s: in principio octaui phiſicoꝝ ſic inquit. Et hoc immobile et ſine quiete exiſtit in his que ſunt in vita quidem ens natura omnibus ſubſiſtentibus.

In oi aũt ope qꝺ intellige̅tia per motũ corpis exercet: neceſſe e̅ actũ corpis ee̅ rectũ ⁊ iformatũ fo̅a itellige̅tie illud corp⁹ moue̅tis

Probat ſecundã concluſione̅ tali modo. Actus corporis no̅ informatus forma intelligentie no̅ errantis nullã operatione̅ vitalem ſeu animale̅ exercet qꝛ poſterius abſq̃ influxu prioris nullius cauſa eſt effectiua. Igitur opus nature preſupponit opus intelligentie non errantis tanq̃ id ſine quo non.

Et eſt exemplũ illius tam in natura q̃ in artibus. Calor enim

naturalis motus ab anima, mouet ad formã vite hoc quod digerit et alterat: et vita non eſt forma caloris, ſed anime.

Antecedens prefate probatio̅is ꝑ ſimilia declarat primũ ſimile habet̃ in naturalibus. Nã calor naturalis in animali et ſpiritus vitales qui ſunt in corpore non agunt ad vitã niſi inq̃tũ dirigunt̃ ab anima in cui⁹ virtute agunt. Spiritus em̄ vitalis in ventriculo cordis cauſatus ſm ſe euolaret propter ſui leuitate̅ que tendit ſurſũ q̄rto celi. Et calor naturalis de ſe incineraret. Qꝛ aũt calor no̅ incinerat neq̃ ſpiritus euolat ſed calori ꝯiunctus operans ſimul ad vitã mane̅do: hoc no̅ eſt niſi in virtute anime dirigentis ad formã vite. Et ſic eſt de

natura vniuersali respectu intelligētie errātis vt sonuit. Antecedens rationis scdaꝫ ꝯclusionē ꝓbantis. Natura em̄ vniuersalis nō cognoscit finē ideo nō ordinat ad finē nisi ab aliquo cognoscēte ꝛ intētionē finis in intellectu ꝑhabēte ꝛ hoc cognoscens dirigit naturā in suū finē vt dr̄ dn̄s Albert⁹ sup librū causaꝝ. Quid aūt sit dōꝫ ō aia intellectuali hūanā relinquit studiosis ac disputantib⁹

Similiter etiā in arte videm⁹ que imitat naturā. Dolabrū mouet ad formā domus trigonę vel penthagonę vl' alterius figurę/ que nō est forma dolabri sed animę architectonici qui fabricat domū. Igitur omne opus naturę est ab aliqua forma intelligentię q̄ primus ꝛ vniuersalis est ac motor est in tota natura.

Secundū simile habet in artificialib⁹ formis que oēs prius existunt in intellectu practico artificis qui est causa omniū artificiatoꝝ dicente arestotile septimo metaphisice dom⁹ abextra fit a domo abintra id est a forma ydeali ꝯcepta in intellectu practico domificatoris q: alias nō esset finis ƀm intentionē primo in operante. Et hinc est q̄ instrumēta artificialia vt dolabrū securis vel aliquod cōsimile: nō agit in formā dom⁹ nisi inſtrum dirigit ab intellectu practico artificis principalis cause que est architector in tota arte princeps. Sic etiā natura est quasi instrumentū intelligētie: que intelligētia formas naturales in materiam inducit vel potius educit concurrente agente naturali quare antecedens verum et per consequens secunda conclusio vera.

Forma aūt quę inducitur a mouēte cōposito, de necessitate est in gradu triplici: quędā enim est ꝓpinquior materię: quędam propinquior motori et efficiēti: et quędam est per ęquā distantiam siue per aliquam mediū rationem inter vtranqꝫ istarum.

Albertus doctor noster duab⁹ prioribus conclusionibus vna illaꝝ supposita altera probata adiungit terciam conclusionē de triplici formarum gradu. Tercia igitur conclusio. Forme q̄ per actū intelligentie prime primū mobile id est celū mouentis in materiā inducuntur (alludente arestotile in primo metheoroꝝ. Necesse est hunc mundū sensibilē esse contiguū superiorib⁹ corporibus ab intelligentijs latis: vt tota eius virtus inde gubernet) in triplici differentia sunt: quedā enim sunt prope mouentē causam: min⁹ ceteris ab ea distātes: alie sūt forme magis ꝓpe materiā ꝛ ab agēte ꝑmo mltū distātes: tercie sūt fore intermedie: ꝛ illaꝝ q̄dā magis ad materiā ꝓpinquāt: q̄dā magis ad efficiēs

Et huius exemplū est in naturis ꝛ in artibus: cū enim spiritus

et calor naturalis sint absq; dubio corpora digesta ⁊ ab anima mota: ea que fiunt ab eis, aliqua sunt plus sequentia materiam, in qua sunt: sicut forma ossis que nullū sensum accipit, ⁊ similiter forma corde et ligamenti: et aliqua sunt iuxta animā sicut ē imaginari et recordari et estimare per spiritū ⁊ formas animales que sunt in ipo: quedam aūt sunt quasi medie inter vtrasq; sicut est forma nerui, ⁊ carnis, que sentire accipiūt materialiter: et non in absentia rei sensibilis sed presentialiter.

Verificat dn̄s Albertus dictā conclusionē exempla inducendo tā in natura q̄; in arte. Et primo in natura: quia videm⁹ quasdā formas a calore naturali animalis et spiritu vitali inductas que nullū sensum participant propter earū materialitatē: cuiusmodi sunt forma ossis nerui. Alie sunt forme q̄ materiales sunt, sed tn̄ anime nobilitatē retinēt quodāmodo cuiusmodi sunt forme sanguinis carnis neruoꝝ et consimiliū que q̄uis materiales sunt: retinent tn̄ potētiam sentiendi: et iste sunt medie q̄ sentire accipiunt materiali er nō in absentia rei sensibil' s; p̄sentialiter. Tercie sunt iuxta animā sicut imaginari ⁊ recordari.

Similiter autē in artibus videm⁹ quedam operata que ꝫm se nulli⁹ sunt ꝓprietatis anime que opaꝫ ea ꝫ potius mechanice deseruiunt ⁊ ancillanꝫ vsibus seruilib⁹ ad necessitatē hui⁹ materialis vite ordinatis, ⁊ hec vocātur ab antiquis grecis sapiētibus apotelesmata, ⁊ artes ipse vocanꝫ mechanice, animā que gignit eas adulterantes et ad materiā trahentes, sicut est dolabrū: qd̄ ꝫm se omnino nihil habet desiderij vel pulchritudinis anime: sed applicatur ad domus (que est opcrimētū defendēs a frigore ⁊ caumate) necessitati vsus materialis vite prouidēs)

vsum: quedam aũt faciunt ea, que licet sunt in materia, pulchri-
tudinẽ tñ et libertatẽ ingerunt anime, ꝛ ideo liberalia dicuntur,
et artes liberales eo ꝙ ipsa volum⁹ sui causa ꝛ si nihil vtilitatis
habeant oĩno adiunctũ: sicut ẽ sonus armonic⁹ in cantu in mu-
sicis instrumentis sicut in figella cithara et tibia ꝛ his similia:
q̄dã aũt sũt quasi media hoꝝ, q̄ deseruiũt quidẽ mechanice/ sꝫ
inducunt libertatẽ. sicut est militia ꝛ pugilatoria ꝛ huiusmodi/
in quib⁹ vs⁹ est apo[t]delesmatũ operatoꝝ a mechanicis, sed ex-
ercitiũ inducit libertatẽ patrie et reipublice: statum. vtilitatis
et felicitatis fructũ/ que propter se volumus etiam si nihil om-
nino vtilitatis nobis cum his accrescat.

Probat eandẽ conclusionẽ in arte. Quia quedã sunt forme artificiatoꝝ ma-
teriales: nulli⁹ anime nobilitatẽ retinẽtes: sicut est forma dolabri ꝛc. Alie sunt
forme artificiales apud animã residentes sicut sunt artes liberales quas volu-
mus propter seipsas etiã si ad nullius vite necessitatẽ ordinentur cum nõ sint
(vt aiũt iuriste) d̃ pane lucrãdo. Alie sũt medie q̄ p̄mis formis sunt ꝯiũcte: at
tñ vltra eas hñt vsum libertatẽ rei publice inducẽtẽ. cuiusmõi ẽ ars militaris.
Ars eñ militaris vtitur formis artificialib⁹ sicut sunt forma ensis: sagitte ar-
c⁹: sꝫ ad finẽ libertatꝭ reipublice ꝛ ad vite hũane aliqualẽ quietẽ ac necessitatẽ.

Sic ꝛ in tocius mundi productione quędam erũt formę iuxta
intelligẽtiã siue intellectũ mouentẽ: quędam autem iuxta ma-
teriam in qua sunt. Et quędam medię per diuersam mediĳ ad
aliquod extremorum propinquitatem.

Concludit ex predictis cõclusionibus cum eaꝝ probationib⁹ ꝙ erit sic inter
formas reꝝ ꝙ q̄dã sunt ꝓpe intelligẽtiã motricẽ: q̄dã ꝓpe materiã et q̄dã medie.

Amplius. quecunqꝫ inducunt̃ forme in materiam, per actũ qui
est intelligẽtie [seu] cause corp⁹ mouẽtis inducũtur. Nulla eñi oĩno

forma in materiã inducitur que non sit in lumine intelligentie Et hui⁹ exemplũ est in formis artiũ, que omnes prius existunt in itellectu practico artificis qui est oĩm artificiatoꝝ causa: quia alias nõ esset finis ſm intentionẽ in operante ꝑmo, ꝛ frustraret fine quẽ in opere sibi prestituere deberet/ sequereturq; error in opere ꝛ nõ attingeret finem nisi casu, qđ nõ potest esse, vt a nobis probatũ est in secundo phisicoꝝ. Est aũt omnino idem de naturalib⁹ formis. propter quod etiã in natura forma est finis. Colligẽdo ergo dicim⁹, ꝙ oĩs forma naturę, est forma ab intelligentia quę prim⁹ nature motor est, inducta: neq; est differẽtia vtꝝ per multa, an per pauca, aut vnũ medium inducat. Sicut etiã in formis artis nõ est differẽtia quo ad hoc ꝙ sit forma artificis/ vtrum per vnum instrumentum, aut per plura sicut per media inducatur: formaq; inducta differentias habet ſm propinquitatẽ ad materiã/ et ſm affinitatẽ ad motorẽ/ ꝛ ſm mediam distantiam et propinquitatẽ ad vtrũq; ita tamẽ ꝙ oĩs forma q̃ inducit; in lumine sit intellect⁹ qui ꝑmo mouet in natura

Probat hoc idem repetendo ꝛ recapitulando ea que dicta sunt vt p3 textũ intuenti. Juniorib⁹ tñ est notandũ ꝙ in illis orõibus: forma artis. Forma nature est ꝯstructio intrãsitiua sicut alibi forma toci⁹ id est forma que est totũ vt humanitas. Forma partis id est forma que est pars sicut anima ratõnalis Ita in ꝑposito forma artis. i. forma artificial' siue forma q̃ ẽ ars vt ars militaris siue militia. Forma nature. i. forma natural' ꝛ forma q̃ ẽ natura vt aia equi.

Capitulũ secundũ qualiter colligitur natura formaꝝ et diuersitas ſm propositiones preinductas ſm platonẽ pithagoram arestotilem democritum et anaxagoram.

Ex hac aũt et huiusmodi consideratione platonici duas dederunt formarũ differentias. quarum vna est ante rem, quę est sicut rei exemplar et paradigma: que est forma intellectus mouẽtis in natura, que forma est simpliciter, immaterialiter, et vniuersaliter ꝓhabens omnes formarum differentias.

In hoc secundo capitulo venerabilis dñs Albertus oñdit qualiter ꝭm platonis traditionẽ duplex est formaꝝ gen⁹. Vnũ scilicet quod est exemplũ ⁊ paradigma et formalis intellect⁹ principaliter mouẽtis vt clare pꝫ in textu. Ex quo textu ista elicit̃ cõclusio ꝑma. Omnes forme ab vno intellectu fluũt: diuersitas vero formaꝝ ꝭm antiquos philosophos accidit ex parte recipiẽtiũ. Vñ platonici duas dederunt formaꝝ differentias: quedã enim sunt añ rem que sunt in intellectu primi motoris ita ꝙ ibi nõ hñt diuersitatẽ sed simplicit̃ sunt immaterialiter ac vniuersaliter sicut forme diuersoꝝ artificiatoꝝ sunt precõcepte in artificis mente: in qua sunt simpliciter immaterialiter et vniuersaliter preconcepte absq̧ ꝯtrarietate. Aliud est gen⁹ formaꝝ qd̃ ẽ in materia fluctuans ⁊ istud gen⁹ inductũ ẽ a formis ꝑmi gñis sicut imago sigilli inducta ẽ in cera ab ip̃o sigillo

Que ꝭm materie diuersificantur differẽtias. Diuersitas enim materie causat diuersitatẽ formarũ / ꝭm esse materie in qua est forma. Et ideo illas que prime sunt / formas / a formatõe ⁊ virtute formandi vocauerunt: eas autẽ que sunt in materia, vocauerunt illarum veraꝝ imagines formaꝝ, sicut est imago sigilli ab annulo in cera: eoq̧, sicut inquit plato, Forme q̃ sunt in materia, sunt ex separatis intellectus formis, et ex eis sicut ex quodam ethimagio [ecmagio] egrediuntur.

Ex presenti textu talis trahit̃ cõclusio secunda. Forme q̃ sunt in materia ꝭm materie diuersitatem diuersificantur sicq̧ alia ⁊ alia materia aliam ⁊ aliam requirit formam. latiorem declarationem habebimus in methaphisica.

Et licet forme ꝯm peripatheticoꝝ sententiā de materia educā-
tur: tñ virt⁹ formatiua vniuscuiusq₃ rei formate non est ex ma
teria/eo ꝙ nō idē pōt esse mouēs ꝛ motū/neq₃ formans et for-
matū/sed potius formatiua virtus ex efficiente et mouēte ē p̄-
mo. Hic solus em̄ ex se mouet ꝛ q̄lib₃ secūdoꝝ mouētiū mouet
in ꝟtute ipi⁹: et tūc resultāt tria formaꝝ genera. Unū quidē añ
rē existēs/qꝺ est cā formatiua reꝝ/p̄habēs simpliciter ꝛ imma
terialiꝰ ꝛ imobiliꝰ oēs diuersitates formaꝝ factaꝝ materialr̄ et
cū motu ꝛ tpe existētiū. Aliud āt ē gen⁹ formaꝝ q̄ fluctuāt ī ma
teria ꝛ materie sunt ꝑfectiones. Terciū aūt genus formaꝝ qꝺ
abstrahēte intellectu separaꝰ a rebus ꝯm modū speciei ꝛ gene-
ris et generalissimi in quolibet genere reꝝ. Et hoꝝ quidē gene
rū primū est ante rem vt diximꝰ. Scꝺm est in re ꝛ est terminus
potētie materialꝰ ꝛ finis quē attingit gn̄antꝭ operatio. Terciū
aūt est post rē: ꝓpter qꝺ arestotiles in septio methaphisice sue
ꝓbat ꝙ vlꝰe omnino nō est aliquid de substātia rei, ꝫ potius ac-
cidens ipsi⁹ sicut forma abstractōis accidit ei a quo abstrahiꝰ.

Tercia conclusio ex presenti littera tracta est ista licet ꝯm peripatheticoꝝ sen-
tentiā irrefragabilē et arestotilicam veritatē forme pure naturales educanꝰ de
potentia materie tñ virt⁹ formatiua vniuscuiusq₃ potentie nō est ex materia, ex
eo ꝙ idem nō est formans et formatū sed ex virtute intellectus primi motoris
in tota natura. Omne em̄ mouens secundariū mouet in virtute primi loq̄ndo
de mouentib⁹ subordinatis. Illis tribus ꝯclusionib⁹ intellectis nemo dubi
tat tria formaꝝ esse genera: quoꝝ primū est añ rem id est ante materiā: secundū
est in re id est in materia ꝛ est forma que finit ac terminat generationē id est for
ma qua existente in materia cessat motus generatōis. De quib⁹ duob⁹ gene-
rib⁹ dixi in principio hui⁹ capituli. Terciū est post rē id est post materiā et sunt

forme per intellectũ abstracte a materia ꝯm modũ abstractionis speciei vel generis: et hoc genꝰ tãgit arestotiles septimo methaphisice vbi dicit ꝙ vniuersale nõ est aliquid de substantia rei sed potius accidit ei a qua abstrahit ita forma abstracta a materia nõ est de substãtia materie ymmo forma ⁊ materia vt anima rationalis et corpus in quo est realiter distinguũtur. Modo quecũq͡ȝ sunt ꝯiuncta in re quoꝝ vnũ nõ est de substantia alteriꝰ sic se habent ꝙ vnũ potest per intellectũ abstrahi ab alio. Sȝ sic ē de materia respectu forẽ ⁊ ecõtra igit ⁊c.

Adhuc aũt primũ genus formaꝝ maxię ē simplicitatis ⁊ maximę ꝟtutis: secundũ aũt differẽtias accipit materie: terciũ aũt differt per modũ separatõis. Quoniã separatũ ab indiuiduo est species: separatũ aũt a differentijs potestatis ⁊ potentie ad formã comparate est genus. Genus em̃ potestate cõtinet oĩm specierũ formas et deducitur ad species ꝯm differentias illarũ potestatũ. Quoniã licet potestates ille in natura generis vniantur sicut linee a centro circuli exeuntes vniuntur in centro: tamẽ si intelligant potestates extense ad formas specificãtes / alia ē potestas generis ad hoiem et alia ad asinũ ⁊c. sicut etiã alia est potentia materie ad vnã formã, ⁊ alia ad aliã formam. Cum enim iste potentie sunt inchoatões formaꝝ: extensiones eaꝝ ad formas erunt exitus inchoate forme ad formã cõpletã ⁊ distinctã. Et tunc manifestum est ꝙ differunt ꝓportionabilit sicut ipse forme. Forma igitur generis ⁊ natura accipitur ꝑ abstractionẽ huiusmodi potẽtiarũ extensarũ ad actum forme determinate: ⁊ talis fit abstractio vsq͡ȝ ad generalissimũ. Et sicut principiũ inchoatiuũ est in centro omniũ lineaꝝ que potentia exeunt ab ipso quantumcunq͡ȝ simpliciter accipiat: ita in gene

re remanet potestas inchoatiua nõ ad actum extensa quantũ-
cunq3 a differentijs separetur per intellectum.

Dominus Albertus tria formarum genera declarando subiungit cõsequenter quod primũ gen⁹ formarum est maxime simplicitatis ac virtutis: scdm gen⁹ a primo causatur et materie in qua fluctuatur accipit conditiones ac differentias: terciũ vero gen⁹ dicit per modũ separatõis. Quoniã separata forma ab indiuiduis tm̃ est species: separata vero a differentijs formalib⁹ potestatem suã determinantibus et actuantib⁹ est gen⁹. Genus enim potestate ptinet omnes specierũ formas cuius declaratio amplior manifestatur in logicorum officina.

Hec igitur hoc mõ determinata tria sunt genera formarũ. Et hoc mõ vnũ simplex in binariũ z mltitudinẽ agi dixit pithagoras videns formã purã que causa z principiũ est rerũ esse vnã et simplicẽ et immobilem et immaterialẽ: eas aũt que in materia sunt esse numeratas pmo numero inchoationũ in potentia materie in dualitatẽ/ eoquod omnes differẽtie prime due sũt oppo site. Et deinde dixit agi in multitudinẽ finitã p extensionũ inchoationũ ad determinatã formã ac completã: et postea in innumerabilẽ numerũ per multitudinẽ esse materialis qd habẽt in indiuiduo z hoc mõ secut⁹ est eũ plato dicens vnũ esse pncipium a quo tota nature exijt multitudo finita z infinita z sicut exijt ab vno ita p intellectũ resoluẽ in vnũ mõ quẽ pdiximus

Ex dictis infert correlariũ istud. Diuersitates formarum patent a pithagora ac platone. Pithagore em̃ fuit opinio quod ex quo primũ qd est origo z fons entiũ habet se per modũ vnius in quo nullus est ordo: sequitur quod omne esse in natura (qd est causa ac origo a qua fluit bonitas animaliũ) se haberet per modũ vnius: et sentire additũ ipsi viuere haberet se per modũ duorum: et intellectiuũ additũ vegetatiuo z sensitiuo haberet se per modũ tercij. Platonis vero fuit opinio z est hec sed diuersa. Dicebat enim quod primũ qd est fons ac origo sequẽtium habeat se per modũ vnius hñs omnes formas ac bonitates quas participant omnes res: tamen bonitates et forme de isto fonte emanãtes diuersimode a diuersis participantur. Et prouenit hoc ex materia susceptibiliũ q̃ non sunt eque perfecte et sub ordine eodem participandi taliũ formarum z bonitatũ.

Nec est differētia inter platonē ⁊ arestotilē in re aliqua sed tm̄
in modo: quoniā arestotiles ꝓbat ꝙ omnes forme naturales
sunt ab intellectu conferente virtutē formatiuā: quo ad formā
formantem educuntur de materia eoꝙ in ipsa sunt omnes per
inchoationē. Sed plato ac pithagoras qui idem dicere inten-
debant sed nesciuerūt exprimere materie potentiā (que est for-
me inchoatio) dixerunt a datore formaꝝ primo dari formas et
nō eē in materia ſ tm̄ materiā mereri formā: meritū materie vo-
cātes id qꝺ arestotiles vocat forē ichoationē siue potentiā siue
ꝓuationē ⁊ ꝺ his multū late disputatū ē i nr̄is libris phisicoꝝ.

Presentis textus summariū Arestotiles cū platone ꝯuenit in primo genere formarum ⁊ vltimo. Posuit eīm formas ante reꝫ esse in intellectu qui est fons omnis bonitatis ⁊ cuiuslibet forme a quo fonte fluit omnis virt⁹ formatiua et omnis potestas perficiendi quod imperfectū est. Posuit etiā terciū gen⁹ formarum sed in genere secundo nō similiter locutus est vt plato saltē in voce. Nā arestotiles formarū diuersitatē in materia fluctuantiū dixit esse ex diuersitate inchoationū: quas inchoationes plato expresse nō tetigit sed bene dixit ꝙ ſm merita materie infunduntur forme (alludente Arestotile in secundo de anima Actus actiuoꝝ sunt in patiente et disposito) nō explicans quid appellat materie meritū. Et si meritū materie vocet id qꝺ arestotiles inceptionē formaꝝ seu potentiā sen priuationē nuncupat: tunc in secundo genere inter tubā platonicā et arestotilicā dissonantia ipsa re est nulla. Est ergo diuersitas formaꝝ in re ex diuersitate inchoationū vel potentiaꝝ extensaꝝ ad ea que sunt. Atꝝ aūt forme sunt inchoate in materia ſm potentiā formalē formabilē aut ſm potētiā materie subiectiuā: alibi hꝫ recitari. Junioribus tamē est considerandū inchoationē forme de qua nunc sermo esse priuationē .i. negationē forme in materia cū aptitudine habendi eandē formā materia enim nō mouetur ad formā quā habet: neꝙ ad formā quā impossibile est haberi Priuatio igitur forme in materia est carentia forme in subiecta materia apta nata. Junioribus etiā est notanda ex presenti textu autoritas platōis famosa ista. Forme danꝫ ſm meritū materie.

Democritus autem videns omniū formas exire ab intellectu
primo: ⁊ arbitrans formas semper recipi ſm illā potestatē qua
sunt in intellectu in quo sunt vita et intellectus ⁊ lumē intellec

tuale. Putabat enī oīa esse intellectualia: lapides/ et metalla/ et oīa alia: sed ꝙ nō exercet intellectus opera intelligētie/ dixit esse causam: oppressionē materie corporalis et victoriam super ipsum. Et fuit sibi causa erroris ꝙ nō aspexit ī materia nisi ad primū formans ꝛ nō ad inchoationē formarū de materia educta ꝝ. Si enim hoc vidisset: procerto sciuissꝫ formas specie ꝛ genere esse diuersas ſm huiusmōi diuersitatē inchoatōis. Propter quod minꝰ ꝯuenienter dixit ꝙ̄ plato: eoꝙ nec meritū materie qđ ipse ponebat/ dixit facere differentiā. Anaxagoras aūt optime dixit ꝓmū mouens a quo virtꝰ tota formatiua est / esse intellectū immixtū et purum et separatū cum nullo aliquid cōmune habentē. Nō aūt bene dixit qñ posuit omnia in oībus latere. Inchoatio eñ reꝝ nō est res neqꝫ aliquid rei sicut punctū qđ est cētꝝ nō ē linea neqꝫ aliqd linee ſ ꝓncipiū inchoatīū ipiꝰ

Pn̄tis textus summariū duarū ꝯclusionū inclusiuū quarū prima est ista. Democritus vidēs formas oīs materie ipius exire ab intellectu diuio: putabat eas omnes esse intellectuales. Et qñ sibi fuit obiectū: frustra est potentia q̄ nunqꝫ reducit in actū. Rñdebat illā potentiā intellectiuā exercitio intelligendi esse priuatā ex corporeitate materie illiꝰ in qua subiectat forma intellectualis. In qua responsione defecit errando. Nō dum eñ vidit inchoationes formarum. ☞ Secūda conclusio. Anaxagoras (qui qñqꝫ ꝓpriā vocē ignorauit: ſm Aresto. primo de generatōe ꝛ corruptōe) catholice opinatus est primū mouens a quo dependet tota virtus formatiua esse intellectū quendā immixtū. i. nō mixtum purū ꝛ separatū a rebus mobilibus. Verū igit aūs posuit sed falsissimū consequens subiunxit quodliber esse ſm actū in quolibet erronee dicendo. Nō dū eñ vidit inchoationes formarum sicut nec democritus.

Ex omnibus igitur his accipitur ꝙ forme duas habent vniones et duas diuersitates: ꝛ vna quidē vnionū est in eo qđ prehabet oēs simpliciter et immaterialiter ꝛ immobiliter: et alia ē

in eo ad quod colliguntur per resolutionē cōpositi in simplex. Una aūt diuersitatū ē ſm multiplicationē inchoationū ipsaꝝ in materia aut in genere: et altera ſm innumerositatē esse ipsā rum in materia aut i indiuiduo. Gradus aūt ipaꝝ formaꝝ sūt in multitudinibus his quas diximus ſm ꝓpinquitatē vel distantiam accedentes ad primum formās vel recedētē ab ipso.

Ex predictis dñs albertus infert conclusiue formas rerum habere duas vniones ⁊ duas diuersitates: q̄ clare habenꝰ in textu: iō trāseo ne aquā mari addā

Capitulum terciū de ꝓpinquitate et distantia vegetabil' ad intellectum mouentem qui est primus motor in natura ⁊ d̄ causa distantie ac propinquitatis: et de differentia nature vegetabilis: et de origine vegetabilis anime.

His itaq3 determinatis oportet scire ꝙ inchoatō forme aliqñ sola est in corporū cōmixtōe: aliqñ aūt ex sola ad generās et mouens distantia vel ꝓpinquitate ſm sitū. aliqñ aūt inchoatio cū virtute primi mouētis manifestatur. Et vt hoc perfecte intelligaꝰ: ponemus primo exēplum de secundo. Probauimus eñ multotiēs in libris nostris phisicoꝝ ꝙ generans primū est celum motū ab intellectu diuino/ et separato/ ⁊ puro: ⁊ oñdimus in libro de natura locorum et locatorū/ motū celi induci in materia3 et ex materia formas elementoꝝ ex solius situs cōparatione ad celum sit mouens et generās. In libris aūt nostris metheororū ⁊ de mineralibꝰ oñdimus formas mineraliū et coagulatorum et liquefactorū esse inchoatas in mixtione miscibilium: ⁊ ideo esse ad vnū tantum

sicut ꝛ ipsa natura est mixtoꝝ. Et h̄ eē materialia valde eo ꝙ i ipis occūbit v̄tus ꝛ lumen intellectus primi mouentis: ꝛ iō iste sunt remotissime ab ipso ꝛ hoc democritus opprimi a materia appellabat: ꝛ si manifestant̄ in aliquibus eoꝝ celestes virtutes vel forme: hoc est in eo ꝙ participāt illas a corpe moto ꝛ nō ab intellectu mouente: ꝛ ideo sunt quasi paralitice fixe ad vnum/ neqꝫ vitā neqꝫ motus localis facultatē neqꝫ sensum neqꝫ intelligere nec aliquā facultatē demonstrantes. Adeo eñ materie immerse sunt: ꝙ splendor primi intellectus ꝓut intellectus est in eis/ quasi penitus occumbit: sicut lux ingressa thecā multuꝫ obscurā et opacā. Ad hāc tñ formā ignobilē nunꝗ̄ solius corporis virtus deueniret: eo ꝙ si sola esset virtus corporalis nec moueret: neqꝫ ad aliquam nature formam/ materiam vnꝗ̄ deduceret: eo ꝙ in ipsa prehabens formam esse non posset quam semꝑ oportꝫ preexistere. q2 aliter casui totū nature opus subiaceret: et nō esset virtus veniendi ad hanc vel ad illā formā: nec esset qđ eā determinate dirigeret: non aūt dirigeret qđ formas causaliter nō prehaberet: sicut patꝫ ex ꝑdictis. Hoc igit̄ modo forme fiunt in materia omnes: quas absolute et simpliciter naturas rerū appellamus/ nihil habētes vltra nature nomen ꝛ rationem: propter quod etiam ille aut armonie quedaꝫ sunt/ aut armoniam consequentes.

In hoc tercio capitulo dn̄s albert⁹ volēs ꝑostendere eminētiā vegetatiue aīe

respectu formaꝝ naturaliū pmittit de formis corporalibus ꝙ oēs hmōi forme fiunt in materia ⁊ inducant̃ vbi occūbit intellectus lumen puri ⁊ separati ex oppacitate ⁊ victoria terrestris materie. Et in principio intēdit istā conclusionem ☞ Oportꝫ scire ꝙ inchoatio forme duobus modis ꝯtingit in materia. Uno mō qñ inchoatio est in sola elementoꝝ ꝯmixtione ⁊ miscibilitate: quā inchoationē vniuersale generās mouendo elementa ⁊ miscendo educit ad actū. Alio mō ē inchoatō in materia ex virtute mouentis primi qđ ex ꝯtactu eiꝰ ꝟtutis in materia inchoat ipam formā. Exemplū huiꝰ adducit. Nā celū est primū generās motū ab intellectu diuino separato ⁊ puro: qđ celū ꝫm distantiā elemēti vl' mixti ab eo aliā ⁊ aliā inducit formā. Et qꝛ lumen intellectus primi diuini per lumen expressū in natura generabiliū omnino occumbit in ipsis elementis ⁊ i formis ex pura elementoꝝ mixtione eductis: īō tales forme nō extēdent se ad plura sed tm̄ ad vnū gradū perfectionis qui est dare esse: sed forme que inchoant̃ ex cōtactu ꝓrimi agentis in materia (cuiusmodi sunt anima vegetabilis ⁊ sensibilis) eleuatiores sunt et altioris gradus et perfectiōis vt patebit in seqntibꝰ

Et si quis subtiliter ea que dicta sunt inspiciat: tria vel quattuor inuenit ex dictis formarū materialiū genera. Ex quibus primū sunt forme elementoꝝ: que sunt omnino materiales ⁊ ꝑme qđ signat ipm nomen elementi qđ quasi materie habꝫ rationē cū dr̃ ꝙ elementū est in cōpositione primū et qđ nō resoluit̃ in formā aliā. nihil est em̄ cōponibile vel cōmiscibile nisi materia et quod nō resoluitur est quasi materialiter stans in mixto ꝫm esse primū nō repugnando alicui forme. Et hec iam certa ⁊ perfecta rōne ꝓspecta ꝓbauimus in fine primi perigenios vbi locuti sumus de mixtione. Scdm aūt genus formaꝝ materialiū est qđ est quedā mixtoꝛū ꝫm qualitates miscibilium ꝑmas passio: sicut est coagulatio ⁊ liquefactio ⁊ hoꝝ que a nobis ī quarto metheoroꝛū determinata sunt. Terciū vero genus formarū ē substantialiū oppressarū ⁊ immersaꝝ materie in quibus paꝝ quid de luce obfuscata intellectus puri simplicis apparet: et h

est forma substantialis eoꝝ que tantū cōmixta sunt nullam ha
bentia alteri⁹ cōplexionē aut cōpositionē sicut ē forma lapidis
et metalli que in vno ⁊ minimo cū intellectu ꝯuenit qd̄ ē esse to
tā potētiā suā in tota materia et eius oībus partibus: quelibet
eñ pars lapidis lapis ē: et quelibet pars auri auꝝ ē: sicut ⁊ in-
tellectus pur⁹ ⁊ immixt⁹ qui ṗma cā oim ē vbiqꝫ et semper est

Dñs albertus ex dictis intellectis elicit istud correlariū. Tria inueniunẗ for-
marū materialiū genera. Quoꝝ primū genus sunt forme elementoꝝ que qua
si materie hñt rōnē ⁊ ꝓpter hoc dicūẗ elementa. Vñ elementū est qd̄ est in com
positōe primū ⁊ in resolutōe vltimū. i. qd̄ nō resoluiẗ in aliā formā. Nihil enim
est cōponibile vel cōmiscibile nisi qd̄ tanqꝫ materiale stat in mixto. Scd̄m gen⁹
formarum sunt forme mixtoꝝ impꝑfectoꝝ sicut coagulatio ⁊ liquefactio et hm̄oi
passiones ex cōmixtione prima ꝓuenientes de quibus formis dr̄ quarto me-
theoroꝝ. Terciū genus formaꝝ sunt forme perfecte ex mixtione elementorū re-
sultantes. sicut sunt forme lapidū ⁊ metalli: que forme in minimo cū intellectu
mouentis cōueniunt: in hoc. s. ꝙ eē participant. Ex quo correlario patet primo
ꝙ prime forme. s. forme elementoꝝ sunt potentiales ad formas secūdl. Patet
secūdo ꝙ ista tria formaꝝ genera nō nisi vnā hñt ptātē quā exprimūt in totam
materiā ⁊ in q̄libet ptē ei⁹: cū q̄libet ꝑs lapidis sit lapis ⁊ q̄libꝫ ꝑs auri sit auꝝ

Cū his aūt aliqñ resultat aliquid de virtute instrumēti quo in
tellectus primus mouet generabiliū materiā sicut est celum vl̄
celi imago cuius virtus vl̄ figura quandoqꝫ resultat in lapide
vel metallo: sicut late ⁊ exquisite in libro nostro mineraliuꝫ de-
terminatum est.

Dñs Albertus vnā tacitā obiectionē soluendo dicit. Si aliqñ in formis ter
cij generis virtus supercelestis resultat: hoc nō est nisi inq̄ꝫtū tales subsunt vir
tuti celesti ⁊ intellectui primi mouentis rōne cui⁹ in tali forma lapidum vel me
talli imago q̄dā ꝟtutis celestis impm̄iẗ: sicut exquisite oñdiẗ in li. d̄ mineralib⁹

Facile aūt ex inductis manifestaẗ ꝙ oēs iste forme fiunt et in-
ducunẗ vbi occumbit lumen intelligentie intellectus puri et se
parati ex oppacitate ac victoria materie terrestris: ꝓpter qd̄ eti
am iste forme ab omnib⁹ peripatheticis et stoicis nō tm̄ forme

in corpe existentes sed etiã corpales forme vocant. Ex corpo-
rea em obumbratione fuscant ꝛ ex materie terrene obligatõne
detinent adeo vt nõ nisi remota resultatõe potius q̃ mutatõe
formarum que in intellectu sunt primo/paruã retinent resonanti-
am. Et ideo tales socrates obscuras verarũ formarum resonanti
as ꝛ resultatiões vocauit. Cũ em intellectus qui ẽ actiuꝰ ꝛ for-
matiuus oim p formã opatiuã que ipe et in ipo est/ sic esse vite
cognitõis ꝛ intellectus ꝛ motus localis principiũ in his nõ re-
sultat nisi fm esse ꝛ hoc ipm ẽ esse obumbratũ ꝛ particularizatũ
et obligatũ materie. Hec igitur ꝛ hmõi forme ex materia sola
educunt ꝛ ad vltimam distantiã recedunt ab intellectu puro et
immixto qui ẽ cã ꝛ motor primus in omni generatione vniuer
sitatis. Est aũt in genere formarum notãdũ q vniuersitas forma
rum ab hmõi forma/nõ dependet neq̃ pcedet ex vno. Et ex h
duo ꝯsequũtur necessario quorum vnũ ẽ q hec non generant ab
inuicẽ sz vnũ qdẽ p se hz suã formã absq̃ affinitate quã ad alid
hz: hz generationẽ eo q potẽtia in qua ẽ hmõi forme ĩchoatio
ñ ẽ ĩ eo qd eiusdẽ ẽ cũ generãte speciei ꝛ forme: sz potiꝰ ĩ elemẽ
torũ ẽ quadã pmixtione: ppter qd diuersas abinuicem hec ha
bent generatões in diuersis locis ꝛ diuersis elementorum cõmi-
xtionibus: ꝛ talis generatio nõ ẽ in alijs: que magis cũ intelle

ctu primo ꝯueniũt. Aliud aũt qđ cõsequiꝛ ad illud qđ diximꝰ
est partes eius qđ hac forma ꝑfectũ ē/ a toto diuersas nõ equi
uocari in noīe sed vniuoce sicut priꝰ recipere nomē et rationez
pars eñ diuisa a lapide lapis est/ ꝛ ꝑs diuisa ab auro aurũ est
nõ eñ hec ꝯueniũt cũ ꝓmo motore illo de quo diximus in octa
uo phisicoꝝ: totũ eñ qđ ab ipa moueꝛ celum ꝛ partes eius ad
vnũ ordinanꝛ qđ vnit motũ ꝛ ꝯtinuũ facit in ipo sicut oīa mē=
bra organici corꝑis ordināꝛ ad cor ꝛ ad motorē cordis. Talꝰ v
nio tã ſm ꝑipatheticos q̃ ſm stoycos ē in oībus celis ad celuz
ꝓmũ cuiꝰ motũ oēs celi aliȷ̈ obtinēt ꝛ ad motorē ꝓmũ ordināꝛ
ꝛ reducũꝛ. In predictis igiꝛ formis occumbit lux intellectꝰ pri
mi mouētis ꝛ armonia sui. s. motus: ꝓpter qđ in materia icho
ate esse virtutē oꝑationē. et ꝑmanentiã nõ hñt: nisi in materia
ꝛ sine ipsa nec incipiũt/ neq3 sunt/ neq3 oꝑanꝛ/ nec ꝑmanentiã
aliquã hñt. Sunt aũt ꝛ forme alie gradu vno a materia corpo
rea discedētes/ ꝛ motori primo appropinquantes: ꝛ hee sunt q̃=
rũ generationes sunt ex semine/ eo q̄ ad vnũ ordinanꝛ: ꝛ post
q̃ ipm generatũ esse acceperit/ ordinanꝛ ꝑtes eius ad vnũ: ex=
quo etiã primo formanꝛ et ꝓducũꝛ et he sunt vegetabilia vo=
cata quoꝝ generatio ē ex semīe qđ ex vegetabili ꝑfecto ꝓduciꝛ
Dñs albertus ꝯñr ꝑdictũ correlariũ declarando intendit illã ꝯclusionē. Oēs
predicte forme in hoc ꝯueniũt q̄ vna nõ ꝓduciꝛ ab alia nec a sibi simili. vt vnꝰ

lapiꝭ nō generat aliū lapidē vt sibi silem in specie: sed solū generant͛ ex elemētorū mixtione celesti ꝟtute influxa a generante primo. Ex oībus p̄dictis sequit͛ ꝙ oēs iste forme a materia dependēt ⁊ mixtōe elementoꝝ: qꝛ nō sunt nisi quedaꝫ armonie miscibiliū. ⁊ ideo eē nō hn̄t nisi in materia ⁊ nullā operationē: nec manent sed corrumpi hn̄t ⁊ generari per alterationē materie qua dissoluit͛ armonia ex qua resultāt. Sūt aūt ⁊ alie forme q̄ in vno gradu a predictis descēdunt corporalibus ⁊ motori primo magis appropinquāt. ⁊ he sunt quarū generatō est ex semine sicut forme vegetabiliū que ex semine ꝓducunt͛: qꝺ semen ex vegetabili perfecto productum fuit vt ex semine siliginis generatur siligo.

Et cū semen ip̄m germinare ⁊ pullulare incipit: primo format vnū ex quo formāt͛ oīa alia / ⁊ hoc est radix que est vice oris et cordis: sicut in libris de vegetabilibus satis a nobis est ōn̄sum ꝓpter qꝺ etiā duo ꝯsequentia sequūtur hāc formā quoꝝ vnuꝫ est ꝙ principiū generās ⁊ formās vnius ē in alio. ⁊ iō tota eorū que vni⁹ nature sūt cōmunitas ꝭm originē ꝓficiscit͛ ex vno Et ꝭm est ꝙ diuisa pars a toto / nomē ⁊ ratōnē totius nō habꝫ ꝓpter ordinē quē hn̄t partes ad primū ex quo formant͛: ram⁹ enī diuisus ab arbore neqꝫ est arbor neqꝫ ram⁹ ꝓprie / sicut nec manus diuisa ab hoīe est manus nisi equiuoce. Et in his incipit generatio ꝓprie cause que est generis cōis ꝓcessio. Nō enī genus ꝓcedit nisi ex aliquo: nec ꝓcedit nisi in ea q̄ ex vno in q̄ est genus exeūt. Et ideo nō vni⁹ rōnis est generatō in his que nō sunt animata ⁊ in his que animata sunt. Cui⁹ signū est: q̄a virtus generatiue est aīe ⁊ nō nature: eo ꝙ natura corpoꝝ nū͛q̄ꝫ ꝓcedit ex vno ⁊ eodē / sed potius vbiqꝫ cōcomitat͛ materie cōmixtionē et alterationē. Et generatū nō est ꝭm potentiaꝫ in

aliquo generante quod sit eiusdem nature et speciei.

Prosequēdo de formis vegetabiliū. Dn̄s albertus ponit tres ꝯclusiōes quarum prima est ista. ☞ Forme vegetabiliū primo incipiūt ab vno vt in radice ex qua formanť alia. Radix em̄ plante p̄mo generať: deinde alie partes plante ex radice pullulāt ꝛ germinare incipiūt. Vn̄ pꝫ ꝙ tota virtꝰ plante est in radice: sicut in primo in quo inchoať planta ꝛ ex quo generāť partes plante que diuise sunt ꝛ diuersaꝝ potestatū vt sunt ramus truncꝰ foliū fructꝰ ꝛc̄. Et qꝛ partes diuersaꝝ ptātū sunt. iō partes cū alijs partibus nō h̄n̄t vnā rōnē nec vnū nom̄ qꝛ oēs partes originē h̄n̄t ꝛ ordinē ex vna p̄ma parte. ideo si separanť a tali ordine ꝛ cōnectione ad primā partē nō retinent idē nomē necꝫ rōnē eandē p̄habitā. ꝓpter qđ etiā manus abscisa nō est manus nisi equiuoce nec ramus abscisus ē ramus nisi equiuoce. qꝛ cū abscindiť pars nō seruat ordinē ꝛ nexū ad primā eius partē ex qua cepit originē. Ex quibus patet ꝙ p̄dicte forme nō ꝓprie nature dicūť. qꝛ nō solū dant esse sed etiam viuere qđ nobilius est esse.

Si quis aūt obijciat plantas nō semꝑ ex semine et ex plantis generari sed ex terra planū est soluere ꝑ ea que late in vegetabilibus nostris disputata sunt. In his em̄ sicut bn̄ dixit pitagoras/sol ē pater et terra mater: ꝓpter qđ adusta a phetonte clamauit ad iouem ne hoc qđ remāserat omnino aduri ꝑmitteret sꝫ adustionē phetōtis ad humorē ꝯuerteret etydā. Et iō vis sementina in terra fit ex qua plante ꝓcreanť: ꝛ hec ꝓductio plātarū est sicut ex semine et eiusdē rōnis: nō aūt sic est in mineralibus q̄ nunꝗ̄ ex seminibus necꝫ ex virtute silī seminibus procreantur. sed potius ex simplici commixtione et coagulatione aut liquefactione materie elementaris.

☞ Secūda ꝯclusio. Quāuis anime vegetatiue ꝓducunť a sole tanꝗ̄ a p̄mo generante: et ex terra tanꝗ̄ ex matre ꝓducente: tn̄ ꝓprie nature plante ꝛ vis seminalis manens in radice actiue ꝯcurrit tanꝗ̄ ꝓximū agens formā plante educens de potētia ad actū. Et si aliq̄n planta genereť nō ex semine sed solū ex terra vt patet de quibusdā inutilibus herbis: nō tn̄ ex terra generať talis planta nisi inꝗ̄tū in ea est quedā vis sementina ad talē herbā specialiter inclinata. Et hec ꝓductio plantaꝝ est tanꝗ̄ ex semine ꝛ eiusdē rōnis: nō aūt sic est in mineralibus q̄ nunꝗ̄ ex seminibꝰ nec ex virtute silī ꝓcreanť: vt clare declarať in litera.

Accedūt hic he forme ad motorez et eleuātur sup naturā corpo
reā pcipue in quatuor: quorz primū est q actus hui9 forme non
est simpliciter esse/ cū eni pficit materiā nō facit ipam esse in ac
tu tantū/ sed pfert ei viuere q tñ vita ē occulta et impfecta ex ai
me parte/ nō ex pfecta aia: sicut pbatū est i principio vegetabi
lium nostrorz. Dico aūt viuere actū et pfectionem/ q viuentib9
est esse que absq dubio nō est fm aliquā materialē et corpee for
me potentiā: sed fm eā potentiā que est anime fm quā corpus
ab aia mouet ad vite opatiōes: que sunt viuere/ nutriri/ auge
ri et generari ex se et hmōi quas potētias nō hz aliqua forma
corporalis. Scdm est q naturali et substātiali potentia opatur
hec forma multa cū naturalis et corporea forma nō operat ni
si vnū. Multa ei sūt que iam diximus vegetari/ alimento vti/
et generare: et hmōi opationes multas in nullo naturaliū que
corporeas formas tātū hñt/ inuenim9. Et pter hec duo/ for
ma hec nō natura sed anima vocat. Terciū aūt est qd hanc for
mā est psequens/ locus videlicet eius i quo est forma ipsa. Si
eni oia que p naturā tātū psistūt cōsiderāt/ oia locū hñt alicu
ius elementorz i ipsis vincentiū deorsum vel sursum vel locuz
mediū: hec aūt qdiu vegetātur i vita radicātur iferius et sur
sum dirigūtur/ cum tñ i ipsorz corporibus vincat terre materia
Quartū est q virtus hec vegetās ex vno ifluit oibus partib9

effectũ et motũ vite: et ab illo ꝯstituit vias i oẽs ꝑtes ꝑ quas
discurrũt spũs et alimẽtũ virtutẽ primi in se habentia ⁊ formã
que dat eis motũ ad oẽm sitũ partiũ: sicut adamas mouet̃ ad
ferrũ in quocunq̧ situ sibi obijciat̃: hoc aũt in plantis est radix
a qua posi extendũt̃ in omnes ꝑtes plante sicut diximus

☞ Tercia ꝯclusio. Iste forme eleuate sup̃ materiã in quatuor apparẽt nobiliores ipa forma pure naturali. Quoꝝ p̃mũ ẽ ꝙ actus hmõi forme nõ est simplex scʒ esse tm̃ sed etiã viuere. Scõm est ꝙ forma hec sua ptãte naturali ⁊ substantiali potentia nõ operatur vnũ tm̃ sed multa. Nutrit̃ em̃ corpus potẽtia nutritiua Augmentat̃ potentia augmentatiua. Et generat sibi silẽ potentia generatiua quoꝝ opm nullũ forma pure naturalis sua potentia agere põt. Terciũ est ꝙ cõpositũ ex hac forma nõ determinat sibi locũ elementi p̃dominãtis in corpore in quo est ipa: sicut faciũt forme pure naturales. Vegetatiua eñ q̃diu vegetat: radicat̃ in vita ⁊ sursum dirigit̃ ad altũ per augmentũ cũ tñ in ipoꝝ corporibus natura terre p̃dominat̃. Quartũ ẽ ꝙ virtus vegetatiua ex vno. s. ex radice influit oibus partib⁹ vitã ⁊ ab illo cõstruit ipsa vias in oẽs partes per quas vias trãsmittit spm̃ vite et alimẽtũ ꝟtutẽ p̃mi in se hñtia: vt clare deducit̃ i textu

Ex primo aũt hoꝝ necessario cõcluditur hmõi formã nõ esse
formã corpalem ita ꝙ sit simplicis corporis forma aut armonia
cõpositi aut aliquid ad armoniã corporeã cõsequens. Nihil eĩ
oĩno hoc corporeũ opat̃ fm vite potẽtiã: ſ tãtũ opat̃ fm potẽ-
tiã formarũ corporaliũ que sunt calidũ frigidũ humidũ siccũ:
aut fm potentiã mixtã harũ formarũ que aut est ex ipa mixtio
ne/aut virtute corporum celestium que mouent ad speciem mi
xtorum sicut in scientia mineralium diximus.

☞ Ex quatuor predictis in antehabita tercia cõclusione dñs albert⁹ infert quatuor correlaria. Quoꝝ primũ est istud. Anima vegetatiua nõ est forma pure naturalis: qz tal' nõ dat nisi esse ista ꝟo dat eẽ ⁊ viuere vt iã deductũ ẽ i ꝯclusiõib⁹

Ex secundo aũt hoꝝ necessario cõcludit̃ ꝙ hec forma non põt
vocari natura eo ꝙ natura fm se nõ est nisi ad vnũ/hec aũt for
ma multa ꝺ se facit: ꝑpter qꝺ etiam ipsa in substantia corporis

sui exigit partes dissimiles in forma sicut sunt radix foliun/sti-
pes/ramus/et huiusmodi.

☞ Secundū correlariū Anima vegetatiua requirit corpus hn̄s dissimiles par-
tes vt per illas exprimat multitudinē sue potestatis. Et per cōsequens sequit
ꝙ ipsa nō potest vocari natura: eoꝙ natura ꝭm se nisi ad vnū est dicit notanter
ꝭm se q: lapis qui est res pure naturalis per accidens id est per aliud mobilis
ē sursū sꝫ ꝭm se.i.ꝭm suā naturā grauitatis mobil' ē deorsū tm̄. Aīa ꝟo vegeta-
tiua extēdit ꝑtes arboris fere ad oēm drñam positōis scꝫ ad dextrū sinistrū ꝛc.

Ex tercio ꝯcluditur ꝙ nō est omnino immersa materie et victa
ab ea: si enim victa esset/nō haberet locum nisi materie. Nunc
autem extendit partes suas in locū alium sicut diximus.

☞ Terciū correlariū Anima vegetatiua nō est omnino immersa materie sed ali-
quantulum eleuata: cuius deductio cum in textu clara sit ibi videatur.

Ex quarto autem habetꝙ est in aliqua siltudine ad motorem
ꝑmum in hoc ꝙ ad vnum refert totum suum vniuersum: sicut
ad vnum refertur omne quod mouet motor primus.

☞ Quartū correlariū Anima vegetatiua aliquā habet siltudinē cum intellectu
primi motoris: quia sicut ille per motū circularē primi mobilis suas exprimit
potestates in hec inferiora: sic anima vegetatiua circulariter diffundit ex radice
ꝑ suū corp⁹ spiritū vitalē ad oēs ꝑtes quo singl'as ꝑtes sui corporis viuificat.

Hec aūt quatuor simul accepta efficiunt ꝙ tale corp⁹ animatū
nō generatur nisi ex eo quod virtutē habet formatiuā et ex eo
quod est ad speciē digestum huius forme: ꝛ vocatur semen sic
formatū ꝛ digestum in planta/aut vis semētina si cōtempatio
quedā elemētoꝝ ad hoc virtute stellaꝝ est deducta et habet in
se generati materiā ꝛ sementinā naturā efficientē: sed de mate-
ria habet parū sed cōtinue acquirit eam per tractū humoris a
terra ꝛ fere tota alia substantia que in eo ex generante resoluit
in spiritū qui ingreditur in materiā que est que trahitur primo

primo inter corticem seminis et cũ in spiritu illo sit virtus ani-
me plante et virt⁹ celi format humorẽ i plante organa. Ex his
igitur cognoscit in quo eleuatur anima vegetabilis supra na-
turã qr quatuor q̃ diximus nulla habet natura sed sũt effect⁹ aie

Ad declarationẽ correlariorũ vlteriorẽ veniẽdo ꝓpinquius ad ꝓpositũ do-
minus Albertus ponit tres cõclusiones. Quarum prima est ista Semẽ quod re-
peritur tam in plantis q̃ in animalib⁹ ꝛ qd nõ inuenitur nisi in animatis ha-
bens in se ꝟtutẽ formatiuã qua formant corporis membra est illud ex quo fit
generatio: qd vtitur in sua operatione dispositiue ꝛ ordinatiue sil' duplici vir-
tute scilicet vniuersali et particulari itaq in inchoatione hui⁹ forme causa vni-
uersalis et constellatio inclinans ipsam materiã et inspiciens concurrit. Causa
vero particularis est virtus formatiua in semine derelicta quã causat agens tã
vniuersale q̃ particulare aut mediate aut immediate. In animalib⁹ em agẽs
particulare concurrit ad illã fm substantiã ꝛ virtutẽ et immediate causat ipam
semẽ mulieris tangẽdo sicut semen masculinũ sanguinẽ mouet ꝛ semẽ femineũ
i ipso mixtũ sicut coagulũ mixtũ lacti. In plãta ãt ꝟt⁹ formatiua in radice q̃ ra-
dix est in terra existẽs: acquirit esse vitale a cã vniuersali q̃ format humorẽ in or-
gano plante. Ex qua conclusione iterũ sequitur correlarie q anima vegetatiua
naturã excedat: ex eo q ipsa est principium et causa viuentis corporis.

Patet etiã q hec anima vegetabilis educit ab interiore virtu-
te seminis: propter quod in decimo sexto libro de animalibus
probauim⁹ q est in semine sicut artificis forma est in artificiato
qd illam formã artis incipit inducere: propter qd etiã quidam
hãc animã ex traduce esse dixerũt/licet hoc omnimo sit falsum.
Ex traduce enim dicitur qd sicut pars q̃dam traducit de toto
aliquo. Virtus aũt formatiua que inducit animã non venit in
semẽ sicut pars quedã anime plante cui⁹ est semen: sed potius
sicut similitudo quedam virtutũ suarũ. De his aũt perfecte di-
ctum est in libro nostro d animalibus libro decimoquinto vbi
de seminũ natura in animalibus et plantis late disputatũ est.

Scd͠a conclusio in semine in quo est principiū vite decisum est aliquid anime sed nō anima. Est enim actus anime ad vite organa operans hoc modo quo ars est i instrumētis artificis ⁊ i artificiato qd̄ illā formā artis incipit inducere Ex qua cōclusione aliqui sumpserunt occasionē dicendi animā vegetatiuā esse ex traduce. Cōtra quos arguit ⁊ obijcit dn̄s Albertus in littera: licet hoc ipm̄ dictū sustineri posse dicit in questionibꝰ disputatis de anima questione secunda ac in alijs questionū corporibus inpresentiarū tn̄ dn̄s Albertꝰ ꝓbat animā vegetatiuā nō esse ex traduce: cuius probationis deductio clare patet in textu.

Oportet aūt scire ꝙ hec anima sup̄ naturā eleuatur et in quantū supra naturā eleuat̄ sic natura ipsa ⁊ v̄tutes formaꝝ naturaliū efficiūt̄ eiꝰ instr̄a. Et iō d̄r a ph̄is ꝙ aīa hec imp̄mit in naturā tanꝗ̄ i materiā suā et mouet naturā tāꝗ̄ suū instr̄m. Cuius exemplū est q: nisi calor naturalis digestus esset ipressus a forma anime: nunꝗ̄ digestū ab eo conuerteret̄ ad speciē viui sed potius ad speciem ignis vel cinerū qui sunt ignis reliquie. Et ideo sicut forma architectonici est in dolabro / virtute cuiꝰ dolabrum dolatilia terminat ad formā artis: ita forma anime est in calido frigido humido ⁊ sicco cōplexionatis / virtute cuiꝰ terminātur ad speciem viui et animati. Amplius in semine plāte vel in eo in quo est vis sementina est principiū effectiuū et formatiuū plante: et hoc est permixtū cū materia que format̄. Et ideo diximꝰ in libro vegetabiliū ꝙ virtutes sexuū actiui ⁊ passiui in plantis vnite / sunt in viuo ⁊ idē est in planta impregnās et impregnatū / sed nō s̄m idem: quoniā pars seminis subtilior et magis digesta que ꝯuertitur in spiritū est formās ⁊ impregnans ⁊ pars materialis q̄ augetur per humorē qui a terra tra-

bitur in alimentũ est formata et impregnata et sunt ꝯiuncta tã in planta generãte ꝙ̃ in semine qḋ se habet ad plantã: sicut se habet ouum ad animalia ouantia/et sicut in ouo sunt agens ⁊ patiens ꝯiuncta sub vna testa:ita sunt in semine. Sed in hoc ē differentia:q: in ouo sperma maris ⁊ gutta femine sunt distincte substantie quarũ vna vertitur in spiritũ ⁊ ille ingreditur in guttã femine ⁊ format eã:sed in semine sunt permixta ⁊ vnita/ eoꝙ magis immersa materie est vegetabilis ꝙ̃ sensibilis sicut inferius patebit. Ex dictis igitur colligitur ꝙ anima vegetabilis educit̃ ex materia per virtutē formantē:et ꝙ in materia immergitur sicut ⁊ substantia in qua est virtus formatiua ipsi⁹:et ꝙ nõ operatur nisi instrumento aliquo naturali ⁊ materiali qḋ est calor vel frigus vel humor vel siccitas:et hec tria faciunt ꝙ non est perfecta anima sed vocatur anime quedã pars. Ex primo aũt horũ triũ habet ꝙ est materia obligata hec anima. Ex secundo ꝙ nullã formã concipit a materia separatã. Ex tercio ꝙ est virt⁹ operans in corpore etsi ꝗuis non sit virt⁹ corporea sicut enim in phisicis diximus virtus corporea est forma corporis aut eius qḋ consequitur corporis armoniã:sed virtus operans in corpore vocatur a peripatheticis virt⁹ que nõ nisi per corporea instrumenta corporee virtutis operatur. Et hoc ꝯtingit dupliciter:aut ad formã videlicet que est in materia et non

operatur nisi ꝓut est in materia/sicut operant̄ omnes virtutes anime vegetabilis ad formā que quidā est corporis:est tamen operatio anime circa eam ꝓut non est in corpore sicut est imaginatio ꝛ sensus et huiusmōi de quibus postea dicemꝰ. Ex his igitur scitur vere natura anime vegetabilis ꝛ in quantū eleuat̄ supra naturā et in quantū accedit ad intellectū primū mouētē ꝛ inquantū immergitur vel deprimitur. Hec presenti sufficiūt speculationi ad sciendum naturā ꝛ originē vegetatiue anime.

Tercia ꝯclusio presentis textꝰ summaria. Virtꝰ formatiua in semine existēs habet duo instrumēta duas materias et duo opera. Vnū quidē suorū instrumentoꝝ est calor seminis qui triplici virtute est informatus:quaꝝ vna est substātia inc̄ꝑtū est calor et illa est virtꝰ dissolutiua et seminis alteratiua: secunda est virtus celestis qua mediante operat̄ ad vitā ex potētia motionis celi:tercia est virtus anime cuius ipse calor est instrumentū qua inducit formas organoꝝ corporis phisici ex potentia exercentis vite opera. Secundū instrumentū est spiritus: habet em̄ spiritū infra spinam corporis contentā ꝓ instrumento per quē vehit in omnes partes seminis suas virtutes. Duo aūt humida sunt materia caloris. Nā in illis operatur:quoꝝ vnū est in substantia seminis ꝛ hoc est pn̄cipale: aliud aūt est attractū vt addat̄ illi et hoc est humidū sanguinis mēstrui loco cuiꝰ infans querit cibū cum a matrice separat̄: et hoc humidū est supplementū quod additur(vt dixi)humido seminis vt sufficiat ad membrorū formationē. Duo āt opera sꝫ:vnū quidē ē mēbroꝝ formatio: alteꝝ ē qd̄ attribuit̄ membris sicut numerꝰ mēbroꝝ situs ordo asperitas lenitas ꝛ cetera huiusmōi q̄ mēbris attribuūt̄. Ex ill' ꝯclusiōibꝰ intellectis itelligit̄ natura aie vegetatiue.

Capitulum quartū de generatōe ac natura anime sensibilis: ꝛ quātū eleuatur suꝑ vegetabilē: ꝛ qualiter vnitur ei: ꝛ q̄ꝫtū appropinquat intellectui primo mouenti in tota natura.

ORiginem autem ꝛ naturam anime sensibilis scire nō possumus nisi ex propria generatōe sensibiliū/et ꝓprijs passionibꝰ ac operatōibus sensibiliū. Sunt aūt vt in genere loquamur generatiōes sensi

biliũ tres: quedã em̃ generant in se indistincta p marẽ et feiam sicut ostreoꝝ genera q̃ dure teste vocant: quedã aũt generant ita ꝙ in genere ipoꝝ nõ nisi feie plene ouis inueniunt sicut sũt quedã puoꝝ pisciũ genera de quibꝰ in libro de aialibꝰ determinatũ est a nobis: quedã aũt generãt ex mare ꝛ feia. Ea aũt q̃ sine coitu generãt impfecta sũt ꝛ siĺitudinẽ cũ plantis accipiunt ex seminali virtute ꝛ p stellaꝝ formatõꝫ. Et ideo oĩs aĩa ipsoꝝ de materia ꝛ de virtutibus que in materia sunt mõ quo pdiximus educit. Ea aũt que nascunt ex femine ꝛ maris cõmixtõe oĩa sic generant ꝙ gutta maris resoluit aut tota aut fere tota in spm̃ qui penetrat in guttã femine, pulsando eã ꝛ distinguendo eã ac formando eã p virtutẽ formantẽ que est in ipo. Et q̃a virtus aĩe patris ꝛ intellectus celestis ẽ in spũ illo/ de sui materia educit sensibilis aĩa q̃ efficit spũs eius/ ꝺ q̃ dictum ẽ ꝙ motor ẽ et per ipm vehit ꝟtutes suas ĩ corpꝰ organicũ qñ formaᷓt.

☞ In hoc caplo quarto dñs albertus ꝯñr de natura ꝛ origine sensitiue aĩe determinat intendens in primis istã ꝯclusionẽ primã. Quia naturã ꝛ originẽ sensitiue anime nõ possumꝰ intelligere nisi ex animaliũ generatiõe. iõ distinguẽdi sunt modi generationũ aĩaliũ. Qui sunt tres: quedã em̃ generant nõ distincta per masculũ ꝛ femellã: sed ex materia in se formatiuã hñte ꝟtutẽ ad animã sensitiuã: et solo cõcursu celestis virtutis vt sunt conche marine siue ostree q̃ dure teste appellant: alia sunt generata ita ꝙ in coꝝ generatõe tantũmõ famelle plene ouis reperiunt: in quibus ouis est formatiua virtus ad aiam sensitiuã eiusdẽ speciei sicut sunt q̃dã genera puoꝝ pisciũ de quibꝰ late determinat ab alberto doctore nr̃o in libro de aĩalibus: alia sunt q̃ generant ex masculo ꝛ femina: ĩ quibus gutta maris resoluit aut tota aut fere tota in spm̃ formatiuũ: qui spiritus penetrat guttã femine pulsando distinguendo ꝛ formãdo eã per virtutẽ formatiuã a pr̃e ꝯtractã que est in ipo spũ: qꝛ virtus celestis intellectus ꝛ ꝟtus patris est in illo spũ qui penetrat guttã femine: ꝛ iõ anima sensitiua educit ꝺ potentia materie illiꝰ spũs qui motor ẽ et format corpus organicũ ad opportunitatẽ anime sensitiue actꝰ em̃ actiuoꝝ sunt in patiente ꝛ disposito. Ex qua cõclusiõe elicit primũ correlariũ istud. ☞ Qꝺ anime primi generis ꝛ secundi sunt

imperfecte reſpectu animarum tercij generis: quia modo imperfectiori educun tur de materie potentia et ſine concurſu ſpeciali virtutis paterne.

Non em̄ oportet omne ex vniuoco ſibi ſm ſpeciem generari ſi cut dixit plato: ſed ſufficit ꝙ generet̃ ex ꝯuenienti ſm ſubiectū materie. Et hoc eſt qn̄ materia in ſe hꝫ forme inchoationē ꝛ ſpe ciei: que virtus iō formatiua vocat̃: qꝛ ſpeciei ꝛ forme habꝫ vir tutem/informando ad perfectā et determinatā ſpeciei formā.

☞ Correlariū ſcd̄m ex p̄habita cōcluſiōe illarū eſt iſtud. Nō eſt neceſſe omne qd̄ fit generari a ſibi ſili ſm naturā: ſed ſufficit ꝙ generet̃ a ſibi ſili ſm ꝟtutē. Quia vis formatiua q̄ deſcindit̃ a p̄re ſm naturā nō ꝯuenit cū ſenſibili qd̄ generat̃.

Vtrū aūt hec virtus vniuerſaliter formās aīal ex cōcepto ſeīe ex hoc fit in ſemine qꝛ ſemen egreſſum ex oībus membris p̄ris ſit aut ex hoc ꝙ aſſimilatur mēbris patris ꝙuis nō ſit egreſſuꝫ ex eis: late diſputatū eſt a nobis in decimoquinto libro aīaliuꝫ et nō eſt de intentōne p̄nti. Sed hoc eſt hic cōſiderandū ꝙ ſm ea que dicta ſunt/ anima ſenſibilis educit̃ ex materia ſue gene rationis habente virtutē formatiuā ex aſſimilatōe cū virtuti bus membroꝝ generantiū. Et iō eſt virtus op̄ans ꝛ paciēs na turaliter in corporis organo: et nullas omnino preter ip̄m hn̄s proprias operationes aut paſſiones. Amplius oportet ſcire ꝙ ordo eſt in formis: et quecūqꝫ caꝝ eſt prior/ vt natura ſubiecta ſe habet ad ſequentē: et ſequens vt determinans ꝛ in numerū ponens ſe habet ad priorē: ſicut ſuperius patet. Si conſidere mus has formas que dicunt̃ eſſe/ viuere/ ſentire/ intelligere/ ꝛ mouere ſm locū: prior enī erit ſm naturā quecūqꝫ ſuppoſita nō

necessario ponit aliā añ se priorē/ et hec nō est nisi esse. Si aūt vita ponit͛ necessario ponetur esse ante vitā:et esse erit sicut natura essentialis vite q̄ ꝑ vite formā ponit͛ in numeꝝ/ eo ꝙ differentia ē causa numeri ⁊ iā numerat͛ esse viuū ⁊ differt ab eo qđ nō est esse viuū. Et sil'r se habet tercia ad scđaꝫ:⁊ quarta ad terciam. Semꝑ em̄ sequens distinguit p̄cedentē et ponit eā in numerū:quicquid aūt in aliquo est sicut distinctū ⁊ in numero positū/in ip̄o est potentia naturalis et essentialis ⁊ nō sicut actus et cōplemētū:et quicquid ē in aliquo sicut terminus forme et in numerū nature ponens/ip̄m est in eo sicut ꝯstituens ⁊ cōplens et terminū tribuēs essentialē. Et hoc manifestū est in oībus definitiōibus essentialibus:in oībus em̄ illis ꝑ modos dictos diffinientia se hn̄t adinuicē priora ad sequentia et sequētia ad priora:⁊ in oībus talibus prius ē in posteriori sicut potentia essentialis ⁊ naturalis in quo ꝑ inchoationē est sequēs:et iō sequēs additū p̄cedenti est in ip̄o sicut actus in potētia ⁊ finis siue terminus naturalis in eo qđ inchoatū est indeterminatū habet esse: ꝓpter qđ hm̄oi additio sequentis ad p̄cedens facit vnum ⁊ nō multa:idē em̄ penitus est qđ est in potentia ⁊ qđ est in actu Ex hoc igitur necessario ꝯcludit͛ ꝙ vegetatiuū est in sensitiuo sicut potentia in suo actu in oībus sensitiuis: ⁊ ꝙ nō hꝫ esse distinctū vel substātiā distinctā ab ipso:⁊ ꝙ vegetatiuū nō est actus ⁊ ꝑfectio et forma ip̄ius sensibilis sꝫ potētia ip̄ius: ⁊ sensibi

le est eius actus et ꝑfectio. Scit̃ etiã ex hoc rõ quare vegetatiū loco et subiecto separat̃ a sensitiuo/ sed sensitiuū loco et subiecto nunꝙ̃ separat̃ a vegetatiuo: ⁊ cū vegetatiuū separat̃ a sensitiuo põt esse finis et vltima ꝑfectio: sed nunꝙ̃ põt esse vltima perfectio q̄ñ est in sensitiuo nunꝙ̃ em̄ in sensitiuo põt esse sicut actus sed sicut potentia que nullius põt esse ꝑfectio aut terminus siue forma vltima substãtialis ponẽs in numerum.

Dñs Albertꝰ in principio huiꝰ textus excusat se a quadã questione ista videlicet vtꝝ vis formatiua ⁊ semen patris ab omnibꝰ membris patris decidat̃ vel non. Et dicit siue sic siue nõ sic necessariū est ꝙ habeat virtutẽ formatiuã omnium membroꝝ ex assimilatõe cū virtutibus mẽbroꝝ patris generantis. De quo satis se dixisse fatet̃ in decimoquinto libro animaliū. Tradūt em̄ peripathetici ꝙ semen est superfluitas quarte digestionis a toto corpore decisa et maxime a capite: a toto quidẽ corpore quod est potentia totū et quodlibet membrū a capite aūt plus descendit ꝙ̃ ab aliquo vno singulari membro. propter hoc ꝙ aïa inefficitur corpori non vt actus primꝰ corporis sed vt artifex operans sibi habitaculū in corpore. Et quia in capite sunt virtutes quibꝰ animatū differt ab inanimato. s. motus et sensus: ideo a capite maxime descendit semẽ. Cuiꝰ signū est q: maxime virtutes cerebri (experto crede alberto) debilitant̃ in multo coitu eoꝙ vene que sunt iuxta timpora prescise que vocãt̃ spermatice vene quãdoꝗ nõ possunt amplius spermatisare. Descendit aūt illud semẽ a membris ꝓpter spongiositatẽ mẽbroꝝ: et attractiua virtute testiculorū trahitur ad vasa seminalia et informatur illa virtute. Et propter hoc virtꝰ generatiua ẜm veritatẽ est duplex. Una est in generante que descendit semen attrahendo: ⁊ hec operat̃ tribus: calore scꝫ qui spumosum facit semen ⁊ spumosum fit spiritu deferente virtutẽ formatiuã ⁊ hic spiritꝰ extendit membra genitalia: et ideo calore consumit huiusmodi superfluū vt semen efficiat̃ globosum et quasi glandinosum vt magis retinere possit virtutes impressas et vt retineat meliꝰ virtutes membrorū in se configuratas: operatur aūt seipsa virtus generatiua influendo virtutẽ formatiuã que est in semine sicut ars est in materia artificiali: ⁊ operatur humido cibali sicut materia: et operat̃ ventositate sicut instrumento extendendo mẽbra genitalia ad actū coitus et eijciendo semen a masculo in feminã. ventositas em̄ expellit semẽ ad locū debitū. Alia est generatiua in semine que est virtꝰ formatiua duo habens instrumenta et duas materias et duo opera sicut sonuit vltima conclusionū precedẽtis capituli. Consequenter ibi Amplius oportet scire Dñs Albertꝰ ponit secundã conclusionẽ Ad sciendū perfectã generationẽ animarū sensibiliū necesse est considerare ordinẽ esse in formis. Nã prior forma ẽ que supponitur ab altera ⁊ nõ presupponit aliã: vt esse presupponit̃ ab illis tribus scꝫ viuere sensitiuū esse ⁊ esse rationatiuū: et ꝯsequẽter viuere est añ sentire intelligere vero presupponit sentire viuere et esse. Quod patet q: esse illic repetitur vbi non est viuere vt in puris naturalibus sed viuere est nunꝙ̃ sine esse.

Similiter esse vitale separatur loco z subiecto ab esse sensitiuo vt in plātis sed vbicunq3 est sentire ibi est viuere. Eodē modo sentire est vbi nō est rationari vt in brutis sed vbicunq3 est rationatiuū ibi etiā est sensitiuū. Sic ergo patet or do perfectioq3 formarū. Tunc ibi. ☞ Quicquid aūt in aliquo est. Dn̄s alber tus intellecta secunda ꝯclusione ponit terciā conclusionē notatu dignā que est. Quando est exitus in eodē ꝺ priori in posterius tūc prius est in potentia essen tiali ad posterius et posteri⁹ est vt act⁹ z perfectio prioris. Et iō in generatiōe anime primū qꝺ ē esse est in potentia ad viuere et viuere est in potentia ad sen tire et sentire est in potentia ad intelligere: sed intellectiuū est actus z perfectio sensitiui z sensitiuū qꝺ est posteri⁹ vegetatiuo est actus et perfectio vegetatiui. Quā conclusionē etiā clarificat in diffinitione essentiali inter cuiu⁻ partes defi niētes pars prior vt genus habet se in potentia respectu partis posterioris sc3 differenti e: et pars posterior diffinitiua scilicet differētia est actus perfitiens de terminans potētialitatē partis prioris puta gn̄is. ☞ Tunc ibi. Ex hoc igit̄ ne cessario. Ex tercia conclusione dn̄s Albert⁹ infert hoc correlariū. Sensitiuū est actus et perfectio vegetatiui qꝺ vegetatiuū dicit essentialem potentiā respectu sensitiui in ip̄o semine animalis. Et sensitiuū in semine humano est in potētia ad intellectiuū quod est eius actus et perfectio. Est igit̄ de mente dn̄i Alberti ꝙ in eodē cōposito vt in hoie vegetatiuū sensitiuū z intellectiuū nō sūt tres ac tus sed vegetatiuū ē potentia sensitiui et sensitiuū est in intellectiuo sicut poten tia in suo actu.

Ex hoc igit̄ necessario falsitatis arguit̄ opinio quorundā dicē tiū formā sensibilē z vegetabilē esse duas substātias in anima li sentienti: q̄ ambe substantie iungūt̄ in vno actu amandi. Et iō vegetatiuū z sensitiuū esse vnā aiam in vno et eodē manife stissimū est. Jā em̄ ex p̄dictis cōstat nō posse hec duo in sentiē ti aiali esse nisi vnā substātiā ꝑm esse naturale et substātiale. Et h⁹ de cā arestotiles dixit ꝙ vegetatiuū est in sensitiuo sicut tri gonum in tetragono: sed de hoc multa et bene considerata i se cundo de anima dicta sunt a nobis.

☞ Scd̄m correlariū a dn̄o alberto ex tercia cōclusiōe illatū est istud. Opinio quo rundā dicentiū in animali vno z eodē sensitiuū et vegetatiū dicere diuersas ai mas diuersitate substātiali ē erronea in tramite philosophico fūdamēto quo libet carens. Opinio ꝟo dicentiū in vno et eodē animali vegetatiū z sensitiuū vnā esse animā substantialiter de potentia essentiali ad suū actū exeuntē est ve ritati ꝯsona z in principijs philosophie radicata. Nā ꝑm arestotilē oim philo sophoꝝ principem. Uegetatiū est in sensitiuo sicut trigonū est in tetragono. Jā

manifestissimū est ꝙ trigonū.i.triāgularis figura nō eē in tetragono.i.in figura quadrangulari ꝺm eē trigoni hoc ē ꝺm suū ꝓpriū eē actuale.sꝫ poti⁹ ꝺm suū eē potētiale.Cōsequēs igiꝛ est notissimū cuilibet recte ꝛ philosophice sentiēti vegetatiū esse in sensitiuo nō ꝺm esse vegetatiui qꝺ est actuale sed ꝺm esse iperfectū ꝛ potentiale.Erubescāt nō immerito albertiste dicētes In vno ꝛ eodēꝫ animali vegetatiuū ꝛ sensitiuū eē duas aīas formaliter essentiaľr ꝛ substantialiter distictas eoꝝ magistro docēte ꝯriū nō ꝯsiderātes dictū saluatoris in luca sexto capitulo exaratū. Nō est discipulus super magistrū:perfectus aūt oīs erit:si sit sicut mgř eius.Sꝫ rn̄dentes veritatis amore allegant arestotilē.viij.phisicorum in hec verba ꝓrūpentē. Nō solū sufficit dicere sed oportet dicti causam assignare:oē eīm dcm̄ in rōne nō fundatū figmento assimilaꝛ. Quibus obuiando eorū dn̄s ꝛ mgř remittit eos ad videndas ꝛ perlegendas rōnes efficacissimas.Correlariū hoc digito demonstrantes in fine h⁹ textus ita inquiens.De hoc multa ꝛ bn̄ cōsiderata in secūdo de aīa dicta sunt a nobis.Et in principio hui⁹ libri Quecūqꝫ iā in multis libris naturalib⁹ a nobis disputata de aīa sunt:supponimus ꝛ vtemur eis tanqꝫ ꝓbatis ne vltra modū euagari cogamur si singula repetere et ꝓbare vellemus que satis perspecta rōne in alijs libris sunt discussa. Reuertere igiꝛ reuertere o albertista in viā rectā obliquitates vitādo.voceꝫ ad sidera iactās sonātē etiā in hoīe vnā ꝺm substātiā esse animā que est vegetabilis sensibilis et rōnalis.Nā in hoīe vegetatiuū ꝛ sensitiuū nō habent operatiōes distinctas ab intellectiuo qꝛ nō agūt in hoīe nisi in actu anime ratōnalis et anima sensibilis non sensificat nisi ad actum anime rationalis precedēs enim semper animat et agit a forma sequentis. Nam quicquid potest virtus inferior pōt et superior ꝺm boetiū in de ꝯsolatu philosophico lib.v. Sequitur correlarie ꝙ iste due anime vegetabilis ꝛ sensibilis in hoīe nullo mō hn̄t opationes diuersas.Qꝺ etiā ꝺt btūs Augusti.in libro ꝺ ecclesiasticis dogmatib⁹ ita inquiens:neqꝫ duas animas in hoīe esse dicam⁹.sicut iacobus quidā ꝛ alij suorū scribūt.Vnā animalē qua corpus animaꝛ ꝛ aliā spiritualē qua rōnē amministrat.Sed dicim⁹ vnā et eādē animā in hoīe q̄ et corpus sua societate viuificat ꝛ semetipam rōne disponit habentē in se libertatē arbitrij Et sic pꝫ ꝙ in corpore hoīs.Anima rōnalis vbiqꝫ vegetat ꝛ sensificat q̄uis nullū corporale organū sit organū intellectus siue rōnis in quo suas exerceret operatōes. sed vbi vegetat vegetat per potentiā anīe ratōnalis que potentia est vegetatiua.ꝛ vbi sensificat ibi sensificat per potētiā anime rōnalis que potētia ē sensitiua. In homine eīm vegetatiuum et sensitiuum sunt potentie anime intellectiue.

Amplius hic elucescūt multa q̄ in decimosexto libro aīaliū diximus.Ibi dictū ē ꝙ nō est viuū et anīal siľ:ꝛ nō ē aīal et equ⁹ siľ.Ex quo enī id qꝺ est potentia prius ē natura et generatio ē ꝯtinuus egressus ei⁹ qꝺ est in potentia ad actū:oportet necessario qꝺ pri⁹ manifestetur in embrione opatio potentie et postea opatio ei⁹ qꝺ est in actu potentie ꝑmixto ꝺm oēm motus q̄ntita

tē et ꝙ tandē stet generatio in cōplemento vltimo: et cū omne motū mensuret tp̄s ꝯtinuū oportet necessario ꝙ nō sit viuū et aīal sil' nec aīal et equus sil'. Est enī motus forme pꝰ formā: sicut in tercio phisicoꝝ oñdimus: et in quolibꝫ fieri sunt infinita facta esse sicut oñdimus. vj. phisicoꝝ. Sed ex hoc nō seqtur ꝙ vegetatiuū nō idē in substantia est sensitiuo in aīali: sicut nō se quit in motu alteratiōis in quo nō est fuscū et pallidū simul et nō est pallidū et albū simul ꝙ sint tres forme in fine alterationis scilicet fuscum pallidum et album.

Dñs albertꝰ in p̄nti textu soluit vnā questionē seu obiectionē q̄ posset oriri ex aresto. dictis i. xvj. li. aīaliū dicētis in gn̄atōe hūana nō esse viuū ⁊ aīal sil': sꝫ pꝰ viuū ⁊ postea aīal. Embrio eī priꝰ viuit vita plāte trahēs nutrimētū ⁊ sanguinē mēstruosū q̄ꝫ sentiat siue viuat vita sensitia. Trahere eñ nutrimētū mēstruosū est opus vegetatiue aīe. Et sil'r embrio priꝰ tactu ꝯtrahit añq̄ꝫ intelligat. Nihil aūt ꝯtrahit ꝓpter tactū alteriꝰ. i. ab altero tactū nisi sensuꝫ tactꝰ hn̄s. Et tn̄ embrio potentiā sensitiuā tactiuā hn̄s nihil pōt agere intellectu discretiuo añ icreationē aīe intellectualis. Igit' videt' ꝙ vegetatm̄ sensitiuū ⁊ rōnale nunq̄ꝫ sint i hoīe vna aīa substātial'r. qꝛ quecūq̄ꝫ seinuicē p̄cedūt ꝯm tp̄s vident' esse diuersa ꝯm esse substātiale. sed in generatōe hoīs vegetatm̄ p̄cedit tp̄e sensitiuū ⁊ sensitiuū p̄cedit tp̄e intellectiuū. Igit' vt dixi illa tria in hoīe sunt tres aīe substātialiter diuerse. Sol'o alberti motꝰ quilibet accipit suā denoīationē et vnitatē ab vltima forma vt si sit motꝰ ꝯtinuꝰ ex albo ꝑ formā rubedinis in nigrū tal' motus dr̄ tm̄ nigrefactio a nigredine. ita in motu generatōis vltīa forma dat sibi nomē rōnē ⁊ vnitatē. lꝫ igit' in ꝯtinua generatōe hoīs ē motꝰ ex aīa vegetatiua per sensitiuā in intellectiuā aīam stāte ꝯtinuitate motꝰ ⁊ tēꝑis ista generatio est vna ab vnitate aīe intellectiue in qua sunt vegetatiua ⁊ sensitiua sicut potētia in suo actu. Verūtn̄ ē ꝙ in embriōe añ eductionē aīe sensitiue aīa vegetatiua est substātial'r distincta ab ea: ⁊ sil'r aīa sensitiua añ increationē anīe rōnalis ipa est formal'r ⁊ substātial'r distincta ab aīa rōnali increāda ⁊ nō dū increata facta tn̄ increatōe aīe intellectiue vegetatm̄ ⁊ sensitm̄ in rōne aīe nō distinguūtur substātialiter ab ea lꝫ bn̄ inq̄ꝫtū sunt eiꝰ potentie de scd̄a specie qualitatis. Vel ad autoritatē Aresto. ē dd̄m ꝙ loquat' ꝯ platonē qui dicebat semen esse paruū anīal: oñdens ꝙ virtus formatiua inter viscositatē spermatis maris in semen femīe intrātis ꝯtenta hec opat' in embrione organisando ⁊c̄. Et qꝛ dicit ꝙ opat' p̄mo cibando ⁊ dirigēdo q̄ sunt opatōes nō aīe q̄ sit in seīe: sed ꝟtutis formatiue q̄ ē vt artifex. Eo ꝙ hꝫ ꝓ instr̄o calorē celi ⁊ calorē aīe generātis ꝑ quā distēdit' semen ⁊ calorē matricis mr̄is. ⁊ sic eisdē caloribꝰ ⁊ ea ꝟtute q̄ ē in semine sicut artifex formant' organa sensitiua in quibꝰ ꝑficiunt' sensuū exterioruꝫ opatōes int' que ꝯm Aresto. p̄mo formant' oculi ⁊ vltimo ꝯplent' ⁊ illa eadē ꝟtus formatia eisdē caloribꝰ distinguit mēbra ⁊ organa ꝑtinētia ⁊ cōferentia ad opatōes sensuū sicut caput ꝑ quinq̄ꝫ cellulas in quibꝰ sunt sensus cōis ymaginatiua. Esti-

matiua fantasia ⁊ memoria sensitiua ⁊ ꝑ venas seu neruos in quibus discurrit spũs vital' sensualis delatus ad cellulas sensuũ interiorũ ⁊ exterioꝝ ꝑ humorez in illis venis existẽtẽ. ⁊ iõ dt ꝙ in talibꝰ opatõibꝰ nõ ẽ viuũ ⁊ aial sil' nec aial et hõ. Uult tñ ꝙ ꝯpleto iã ptu ⁊ organizato corꝑe humano sil' idẽ sit aial viuũ ⁊ aial Anial ⁊ hõ. Et sic manifestũ ẽ ꝙ aia vegetabilis ⁊ sensibil' nõ sũt in semine sicut actꝰ in potẽtia: sꝫ sicut artificiatũ in artifice. Uirtꝰ em̃ formatiua ẽ in seie et illa iuxta dicta format organa ⁊ sic vult Aresto. ꝙ spũs aie sit in seie formãs et figurãs organa qui virtus formatiua vocat: in qua opatõe fit exitꝰ tpal' ꝺ potentia ad actũ: ⁊ in illo exitũ viuũ p̄cedit sensitm̃ ⁊ sensibile anial p̄cedit hoiem q: igit iste exitus ẽ tꝑalis. Ideo nõ solũ natura sꝫ etiã tẽꝑe nõ sunt viuũ et aial sil' ⁊ hoc ẽ aiam inesse ꝭm quid hoc ẽ ꝭm speciẽ ⁊ ꝟtutẽ aie q̃ formatiua vocat. sꝫ nõ inest ꝭm ꝙ ẽ actꝰ ⁊ subitãtia q̃dã aiati corꝑis nisi in opatõne corꝑe cõpleto Et iste ẽ intellectꝰ philosophi in loco allegato ⁊ isto mõ seip̃m expõit. Uidẽdo tñ ⁊ intelligẽdo solutionẽ dñi alberti hꝫ quilibꝫ albertistaꝝ dicere ꝟtutẽ formatiuã se solã nõ posse sufficere ⁊ sufficient disponere embrionẽ etiã cũ illis tribus caloribus ad eductionẽ aie sensitiue nisi p̄supposita ⁊ añhabita aia vegetatiua q̃ prior tꝑe ẽ in embriõe nõ ꝭm eẽ permanẽs sed successiuũ disponens embriõꝫ auxilio virtutis formatie ⁊ illoꝝ triũ caloꝝ ꝓ eductõe aie sensitiue q̃ ꝯñr dispo nit embrionẽ vltimata dispositõe ꝓ increatõe aie rõnalis a deo glorioso. Est em̃ exitus de potẽtia in actũ mõ vegetatm̃ hꝫ se in potẽtia respectu sensiti ⁊ sensitiuũ in potẽtia respectu intellectiui qꝺ ẽ actꝰ denoians hoiem intellectualem tanꝗ̃ vltima forma. Et q: ꝭm Paulũ ad Romanos. xiiij. ca. Unusquisq̃ꝫ in suo sensu abundat: quilibet acceptat primã vel secundã solutionẽ ꝭm eiꝰ placitũ ductꝰ amore alberti ⁊ ꝟitatis aut alteriꝰ doctoꝝ. Questõ ei ẽ ꝓbleumatica

Dubitabit aũt aliquis forte de dictis dicẽs ꝙ in formis substãtialibꝰ q̃ nõ sũt maiores in maiori q̃titate ⁊ minores in minori nõ est talis formaꝝ in motu diuisio cũ sint idiuisibiles ⁊ simplices. Sꝫ h̄ nihil ẽ: q: sufficient in p̄mo phisicoꝝ a nobis oñsuꝫ ẽ ꝙ generatio formaꝝ substãtialiũ nõ diuidit ab alteratõe: eo ꝙ q̃litates p̄me iformate formis substãtialibꝰ sũt alteratiua istr a q̃bꝰ materia a potẽtia ad actũ deducit. Et iõ pꝫ ꝙ veꝝ ẽ qꝺ dixímꝰ ⁊ error est ꝯ oẽm veritatẽ nature vegetatm̃ et sensibile eẽ diuersas substãtias i aiali / nec vnꝗ̃ aliq̃s hoc dixit peripatheticoꝝ: sed quidã philosophiã ignorantes hoc errantes ꝯfixert De hoc tñ causa est a nobis dicta in scꝺo p̄me philosophie.

Dñs albertus soluendo vnã dubitationẽ ponit quartã ɔclusionẽ istam. Li-
cet anime ſm se sint indiuisibiles rõne cuius forte videt alicui ꝙ in generatõe
earũ nõ ẽ talis successio vt dcm̃ ẽ. qꝛ qd est indiuisibile id totũ simul acquiritur
Tamẽ ɔsiderando aias sensibiles ſm esse earũ cõmixtũ alteratiõi et ɔiũctum
successio fit ſm p̄dictũ modũ. Alteratio nãqꝫ semper ɔiungit formarũ substan-
tialiũ generatiõi eo ꝙ qualitates prime alterãtes nõ alterant nisi in virtute for
me substantialis tanqꝫ instr̃m ad ɔsilem formã substantialẽ intrinsecã acquirẽ-
dã ordinatũ. Et ita rõne alterationis successiue que ɔiungit generatõi esse ani
me successio fit tẽporalis in aie generatõe. Quãcũqꝫ em̃ generationẽ p̄cedit suc-
cessiua alteratio materie actus nanqꝫ actiuoꝝ sunt in patiente et per alteratio-
nem caloris precedentem disposito.

Amplius aũt ostendit ex operib⁹. Nutritiuũ quidẽ ⁊ augmẽ-
tatiuũ non nutriũt et augent ad speciem et operationẽ vegeta
tiui sed ad speciẽ ⁊ formã sensitiui. Caro em̃ ⁊ neru⁹ sunt facta
ex nutritiua aĩe virtute nõ inqꝫtũ est potẽtia forme vegetatiue
perfecte sed potius inqꝫtũ stat sub forma sensibili siue sensitiui
et per hoc probatur ꝙ anima sensibilis imprimit in vegetabilẽ
que in ipsa ẽ sicut in potẽtia/sicut forma in materiã ⁊ sicut mo-
tor est instrumentũ: sicut superius dixim⁹ ꝙ vegetatiuũ in plã
tis imprimit in naturã formarũ corporaliũ et in ipsum esse. Ex
omnib⁹ igitur dictis colligitur ꝙ sensitiuũ se habet ad vegeta-
tiuũ sicut act⁹ ad potentiã: ⁊ sicut informans mouẽs ad instru
mentũ qd ab ipso mouetur. Et ꝙ ipsum deducitur de materia
per virtutẽ formatiuã habentẽ similitudinẽ virtutũ membroꝝ
patris ⁊ ideo dixim⁹ in decimosexto libro animaliũ ꝙ gutta fe
mine siue sit mẽstrualis sicut in ouo veteri separata ab humo-
re matris nõ est in potentia ad vegetabile ⁊ ad hoc nunqꝫ edu
citur sine semine maris eo ꝙ in talibus vegetabile est in poten

tia et nõ mouet nisi per aliquod qđ est in actu et hoc nõ est nisi sensitiuũ: ꝛ ipse virtutes vegetabilis nõ vegetãt nisi ad formã sensus et in sensitiuo complentur. Ex omnib⁹ igitur predictis patet quomodo sensitiuum se habet ad vegetatiuum.

Presenti ex textu trahitur ista ꝯclusio quinta. Talis exitus sensibilis anie ad actũ fit qualis dictus est. Quã ꝓbat dñs albertus ex operibus. Nutritiua ei ꝛ augmentatiua potentie p̃sunt aie sensitiue ẜm operationẽ et actũ sensitiue et nõ nutriunt nec augent nisi ex ꝓximitate anime sensibilis: qđ est signũ ꝙ ñ augent nisi in virtute sensibilis anime. Caro em̃ ꝛ neruus facta sunt ex nutritiua potentia aie nõ inq̃ꝫtũ nutritiua ẽ sed inq̃ꝫtũ stat sub virtute anie sensibilis. Et ex hoc pꝫ ꝙ sensitiua aia imprimit in vegetabilẽ sicut actus in suã potentiã et sicut motor in instr̃m suũ: sicut superius in p̃cedenti capl̃o tactũ ẽ ꝙ vegetabilis imprimit in naturã corporeã tanq̃ꝫ in suũ instr̃m vim augẽdi. Ex omnib⁹ igit̃ pꝫ ꝯclusiue quõ vegetatiũ se hꝫ ad sensitiuũ ꝛ ecõuerso in generatõe sensitiui. ꝛ quo modo anima sensitiua reducit̃ de potentia ad actum.

Restat nũc igit̃ cõsiderare opera ꝛ passiões eius vt sciatur natura ꝓpria ipsius. Ostendim⁹ aũt ꝙ sensus qui naturã sensitiui habet simplicior est visus in perfectis animalibus et hoc in secũdo de anima a nobis determinatũ est. Et in illo primo cõsiderabim⁹ sensitiui naturã. Est aũt videre in illo ꝙ in medio sensibile visus (quod est color) est ẜm esse spirituale: cui cõueniunt tria quoꝝ vnũ est/ subito ꝛ nõ tpe transire ad visum per mediũ. Secundũ est/ vniuersaliter in medio visibile generare quocunq̃ꝫ extenditur linea recta. Terciũ aũt est/ visibile nõ afficere mediũ qualitate et figura ipsius: nõ enim possum⁹ dicere aerem esse trigonũ aut albũ eoꝙ albũ et trigonũ p ip̃m videntur. Ex his aũt tribus ꝯuincit̃ perspicuũ (qđ est mediũ in visu: in quo sicut in medio fiunt visibilia) nõ esse materiã subiectã visibilib⁹ necesse ad visibile habere sicut potẽtia materie.

Esse enī spirituale qđ subito fit in medio materie ꝛ in extremo ꝛ esse vbiqꝫ in materia subito ꝛ nō infici neqꝫ informari/nunqꝫ cōtingit materie ex aliqua forma que est in materia. Amplius: perspicuū et color sunt eiusdem nature qꝛ color est quoddā per spicui in corpore terminante visū et terminato per opacū sicut ostendimꝰ in libro de sensu ꝛ sensato. Materia autem ꝛ forma nunqꝫ sunt eiusdem nature: ꝛ ideo potius perspicuū ad visibilia se habet sicut locus cōnaturalis eorū ad quē mouētur et in quo cōnaturalitatē habēt ꝛ vbiqꝫ ī eo existūt ſm ꝙ hñt esse sensibile. Cum aūt oculus ſm naturā nō habeat nisi ꝑspicui cōpositionē: erit eadē ratio de oculo que est de perspicuo medio ſm illā cōparationē qua se oculꝰ habet ad visibilia. Determinatū est aūt a nobis in scientia đ anima ꝙ ꝑspicuū nō ꝯuenit elemētis ex hoc ꝙ elementa sunt sed potius ex hoc ꝙ cōmunicāt cū corpore superiori qđ est ꝑpetuū et celeste: et cū eodē ꝯuenit natura oculi per candē rationē. Uisus aūt forma est oculi organica sicut in secundo de anima ostensum est. Uisus igitur licet sit forma in organo operās in quo dominatᷓ elemētū: tñ nō est forma organica illiꝰ et armonica ſm cōmunicationē celi. Propter qđ etiā qꝛ celū est superiꝰ eleuatū ab alteratiōe et affectiōe formaꝝ alterantiū et materialiū: forma que est in ipso nec materiale esse habet nec vere alterat ipm nec indiuiduatur in ipso sed potius ſm quendā modū vniuersalis vbiqꝫ ē in ipso. Nec

vere afficit nec figurat ipm idē aūt est de sensu oīum sensibiliū inq̄ʒtū sensus solius forme sensibilis est susceptiu⁹ sine oī mate ria/sicut cera suscipit formā sigilli. Ex his facile patet cuilibet qui subtilit̄ intuetur naturā aīe sensibilis eā nec esse formā cor poralem siue corporeā nec eam esse aliquid consequens armo nicā corpoꝝ cōpositionē sed multā cū intellectu mouēte habe re propinquitatē et affinitatē licet cū ipo in forma nō ꝯueniat.

Sexta ꝯclusio p̄ntis textus inclusiua est ista Ad videndū operatōes anime sensitiue et passiones ei⁹ vt perfecti⁹ sciatur eius ꝑpria natura videndū est de ipsis sensibus quib⁹ operatur et operationes exercet sibi naturales in corpore suo organico et quia visus est sens⁹ subtilior ꝛ perfectior in perfectis animalib⁹ et ideo in illo ꝯsiderem⁹ naturā sui organi vnde manifestū est ex dictis secundo de anima ꝙ color qui videtur multiplicat̄ solū spiritualiter ad perspicuū qd̄ est coloris susceptiuū spiritualiter et sine propria natura coloris. nā color nō red dit perspicuū coloratū similiter species eedē in visum recipiūt̄ per naturā per spicui qd̄ est in oculo qd̄ easdem species recipit magis spiritualiter qꝛ cū vitali immutatōe recipit colorē nō sicut materia formā ꝛ subiectū accidens sed poti⁹ sicut locus ꝑpri⁹ suū locatū et potētia propria suū actū quia potentia perspicui et color essentialiter idem sunt vt alibi dictū est. Et vltra claꝝ est ꝙ oculus na turā perspicui nō cōtrahit ex elementis inq̄ʒtū elementa sunt quia materia per spicui est ante elementa in corporib⁹ celestib⁹ et est cōis natura celo igni aeri et aque quā elemēta participant a celo. Et ideo que ꝑpinquiora sunt celo illa sūt perfectiora. Oculus aūt naturā perspicui cōtrahit originaliter a corpore celesti siue a celo. Ergo anima sensibilis cum celesti corpore quo ad potiorē partē sui corporis magnā habet cōuenientiā et affinitatē. Et ideo operatio eius ſm illā partē est altior q̄ʒ quecūq̄ʒ operatio forme pure corporalis siue etiā anime vege tatiue in signū cuius operatio eius etiā est spiritualis. Et ex his facile apparet cuilibet qui subtiliter intuetur anime sensitiue naturā eam nec formā corporalē esse nec consequenter corpoꝝ miscibiliū armoniā sed multā cum mouente intel lectu et celo habere propinquitatē licet cū ipso in forma non conueniat.

Propter qd̄ nec vis⁹ nec imaginatio affecta dicunt̄ formis sen sibilibus materialib⁹: visus enī albi nō est albus nec imagina tio calidi est calida. In vegetatiue autē anime passionibus et operationib⁹ nō eodem modo se habet qꝛ digestio fit a calido naturali et ideo digestio calidi est calida ꝛ epar est calidū ꝛ cor

est calidū ꝛ stomachus est calid⁹ que sunt organa quib⁹ ꝑficit digestio. Et hec fuit causa quā assignauim⁹ in deciosexto animaliū/ propter quā sensitiuū oportuit aliud formalius et melius digestū ꝛ distinctū habere ꝑncipiū seminale ꝙ vegetatiuū ꝛ ideo dixim⁹ ibidē ꝙ corpus sentientiū est a matre ꝛ anima a patre. Ex omnib⁹ autē hic ꝛ ibi dictis ꝯstat ꝙ anima sensitiua nō ē patiens et operans sine organo sed hoc organū nō habet se ad sensibilia omnino sicut materia sed potius ad formā sensibilis habet connaturalitatē ꝛ ꝭ planū est in omnib⁹ ſm ꝙ forma fit in ipsis sicut forma sigilli in cera/ propter qđ tactu nihil sentitur nisi qđ est in eius formali cōpositione et excellens ipsius cōpositionē ꝛ hoc dicere voluerūt sed nesciuerūt exprimere illi qui dixerūt ꝙ nō sentitur nisi simile a simili. De natura igitur anime sensibilis ꝛ origine ipius ꝛ affinitate cum primo mouente intellectu ꝛ distantia eius a materia/ tm̄ dictum sit a nobis.

In fine hui⁹ capituli albert⁹ dn̄s ponit ꝯclusionē septimā istā in forma. Anima sensitiua eminentior est ꝙ̄ anima vegetatiua. Quā cōclusionē ꝑbat ex operationib⁹ ꝛ passionib⁹ dictaꝝ animaꝝ. Anime nanqꝫ sensitiue potētie spirituales habent solū immutatōes ab eoꝝ obiectis pro vt tactū est de visu albi qui nō est alb⁹. Sed anime vegetatiue potētie nō eodē modo immutanť a suis obiectis quia digestio fit a calido naturali et animali et ideo digestio calidi est calida et epar est calidū et stomachus est calidus que sunt instr̄a digestōnis. Et ꝑpter hāc cām oportet ꝙ sensitiuū formalius ꝛ melius habeat digestiuū principiū ꝙ̄ vegetatiuū ꝛ ex hoc solet dici ꝙ corpus sensitiui est a matre. Anima vero a patre. Correlaria alia quia clara sunt in littera ibi videantur.

Capitulū quintū de origine ꝛ natura aīe rōnalis: ꝛ eleuatione sui super materiā: ꝛ similitudine ad intellectum purū: ꝛ de vnitate quā habet cum sensibili ꝛ vegetabili in homine.

His itaq; determiatis facile est inuenire naturã & originẽ anime rõnalis De hoc enim constat per ea que in tercio de anima & in libro de intellectu & intelligibili determinata sunt / q ipsa nõ est actus alicui[us] corporis nec forma corporalis neq; virtus in corpore operãs. Propter qd ĩpossibile est, q per aliquas qualitates aut formas que in semine sunt, de semine educatur. Sed cũ intellectus separat[us] sit primus motor in natura, sicut a principio illius libri diximus: anima rationalis est similitudo lucis intellectus agentis in generatione. Nõ enim põt intelligi, q sit aliq virtus in corpore operãs vel corporea, quin hẽat formãdi virtutẽ per formã illã q nullo vtitur corpore.

In hoc quinto caplo dñs albertus intendit aliquas cõclusiões. quarum prima ẽ. Anima rõnalis (cuius naturã et originẽ inuestigare intendim[us]) nec est virtus corporea, neq; virtus in corpore operans: sed est similitudo lucis primi intellect[us] agentis in hominis generatione. Prima pars cõclusiõis probatur (scz q anima humana nõ ẽ virtus corporea) qr si sic, tũc ipa esset resultantia quedã ex elementorum cõmixtione, et ita esset minus nobilis q vegetatiua & sensitiua. Scda pars cõclusionis probatur (scz q nõ est virtus in corpore operãs) qr si sic, cũ virtus in corpore operans, necessario vnitur aliquo corporeo organo: sequitur q anima rationalis inquantũ talis, vteretur aliquo organo corporeo. Nõ hoc est falsum: vt patz tercio de anima: vbi habetur q intellectus est separatus in opere suo ab omni organo corporeo. Si ergo intellectus ẽ virtus organica, sequitur q nulla virt[us] in corpore operãs, virtutẽ habeat formãdi & producendi intellectũ, qui nullo vtitur corpore.

Et ideo cũ tria sint in omni genere operãtia in conceptus formatione: elementi virtus videlicet, & anime, & intellectus qui est cũ celesti virtute, eo q ipe celũ mouet, & virtutes celestes mouet q sunt in materia generabiliũ: et intellectus purus, & primus mouens, et informans oĩa alia sub ipso instrumentaliter agentia:

que virtute formãdi illam

Contingit ~~enī~~ formā esse animā rationalē, que transcendendo
materiā et virtutes materie in similitudinē ꝓrumpit motoris
primi in natura. ⁊ hic intellectus mouens, est quē anaxagoras
purū primū et immixtū dixit, sicut diximus in octauo phisico-
rum. ⁊ hic ē quē quidā vocauerunt cām primā: eo ꝙ in causan-
do nō habet aliquid prius se qđ causaret ipm vel moueat.

Ex qua cōclusione habita et intellecta infert hoc correlariū ꝙ tria sunt in ge-
nere operatōe in ꝯceptus humani formatione scꝫ virtꝰ elementi virtus anime
et virtus intellectꝰ primi qui est causa prima. Sequitur ꝙ ipse intellectꝰ primꝰ
solꝰ est qui animā rationaleꝫ tāꝗ̄ sui similitudinē format et producit. Et vltra
sequitur ꝙ virtus elementoꝝ ⁊ anima operant̄ in conceptū tanꝗ̄ instrumenta
primi intellectus et ergo quicquid faciunt virtute eius faciunt ⁊ ad oportuni-
tatem ipsius quod prius ille intellectus producere intendit.

Et cū ipse sit intellectus purus, actiuus ⁊ ꝓductiuus reꝝ natu-
raliū, sicut intellectus artificis ꝓducit artificialia: Dixerūt qui-
dam aīam rōnalem ab intelligentia fieri. ⁊ verū dixerunt, si in-
telligentia dicat̄ intellectus primus, separatus, ⁊ immixtꝰ nul-
li nihil hñs cōmune, sicut dixit anaxagoras. si aūt intelligētia
dicatur intellectus secundus, motor alicuiꝰ orbis inferioris, sic
potest esse veꝝ qđ dicunt. quoniā quecunꝗ̄ sit secūdaꝝ intel-
ligentiaꝝ, nō mouet nisi in virtute primi intellectus: et ideo to-
ta virtus causandi est intellectus primi in causato illo qđ ad si-
militudinē intellectus ꝓducit̄. Alij aūt vidētes formā hāc (q̄
anima rational̄ dr̄) esse silitudinē et imaginē intellectus primi
(qui auctor est, et opifex ꝑmus in toto nature opere) dixerunt
eam esse exemplum prime cause.

¶ Secunda conclusio Nulla intelligentia scd̓a ꝓducere potest vel sufficit intellectū humanū. Cuiꝰ ꝯclusionis probatio talis est quia quicquid secūde intelligentie agunt: agunt in virtute prime intelligentie siue primi intellectus. Ideo de se nihil ꝓducere possunt et per ꝯseq̄ns nec aliquid ex nihilo. Solꝰ ergo primus intellectus habet virtutem et potestatem ex nihilo aliquid producendi: ⁊ per consequens animā rationalem formandi que de nihilo producitur.

Ex dictis aūt elucescit, q̓d in decimosexto de aīalibus libro diximus, ꝙ intellectus in animę ratōnal' natura ingreditur in cōceptū ab extrinseco: non ita ꝙ intellectus primus causaret ipm̄ extra naturę opus: sed quia educit eā (eum) de luce sua / et non de aliquo materialium principiorum.

Correlariū ex ista ꝯclusione sequit̄ istud Anima rationalis ab extrinseco est ingrediēs cōceptū: et ꝙ natura animalis nō producit animā rationalē: sed prima causa d̓ luce ⁊ bonitate sua format et creat intellectū humanū ad creationē anime rationalis cuiꝰ est potētia. Ex ipsa.n. anima rationali a deo creata emanat absq̧ vlla media actione potentia sua intellectiua.

Et si esset de aliquo materialiū principioꝝ, oporteret ꝙ speciale semen haberet, preter semen maris ⁊ feminę: eo ꝙ semen feminę habet in se vegetatiuū ⁊ semen maris habet in se sensitiuum in potentia: et neutrum eorum sufficit ad intellectū et rationē. Nec potest habere semen quod est in potentia. Oīs enī virtus que est in semine, siue sit aīal', siue celestis, siue elemētarū aut mixtionis elementoꝝ, virtus est opans in corpore: nec educere potest formam nisi quę est actus corporis, sicut dictum est.

In explanatione sua multa ad loquendū presentis textus materia postulat quā volo (si possum) sub breuitate vnius ꝯclusionis perstringere: ne vos extēsa ꝓcessio ⁊ prolixa expositio onerare videatur. Est igit̄ cōclusio hec in numero tercia. Et q̄ semen femine habet in se vegetatiuum et semen maris habet in se sensitiuum in potentia et non intellectiuum: ideo intellectus de nullo seminū producitur: virtus tamen sementina et formatiua in virtute anime sensitiue disponit corpus vltimata dispositione pro increatione anime rationalis a deo: ꝙ anima rationalis est terminꝰ creat̄ōis intrinsecus: ex qua emanant sue potentie intellectiue sensitiue et vegetatiue tanq̄ ex principio effectiuo fontali.

D

Adhuc aũt q̃ natura aĩe rõnalis, siue intellectualis, origo cognoscatur: reuocet ad memoriã qd supra dictũ est. q̃ scʒ vegetatiuũ est in sensitiuo, ꝛ nõ terminat exitus vegetatiui de potẽtia ad actũ, nisi ad esse et naturã sensitiui: eo q̃ motiuũ in generatione animalis est sensitiui habens virtutem formatiuam.

☞ Conclusio quarta in generatiõe humana vegetatiuũ ad sensitiuũ terminat. sicut potẽtia ad actũ: sed vegetatiuũ ꝛ sensitiuũ ad intellectiuũ terminãt tanq̃ ad suũ actũ: sed vegetatiuũ et sensitiuũ de potentia seminis per virtutẽ formatiuã educant. Intellectiuũ vero ab extrinseco puta ab intellectu diuino increatur et vnit corpori vltimata dispositõe disposito. vt supra tactũ ẽ quare trãseo.

Est tñ in motu ipo embrio prius viuũ q̃ sensibile aĩal, ꝛ prius sensibile animal, q̃ equ᷒, vel leo, vel in specie ꝛ forma aĩalis determinatũ. ita omnino, vbi ꝑm ꝓpriã naturã ẽ mouẽs intellect᷒, et oĩa que sunt in materia sunt instrumenta ipius in virtute intellectus mouentia: ibi ꝓculdubio viuũ prius in materia est q̃ sensibile: et sensibile prius q̃ intelligibile: ꝛ intelligibile ꝯfusum q̃ intelligibile siue intellectuale determinatũ et adunatũ hñs intellectũ: eo q̃ virtute intellectus agẽtis prima opatio est ꝑm principia materię matris: ꝛ secunda opatio est intellectus eiusdem ꝑm ea que sunt in semine patris: et terminus generatiõis est ꝑm lucem propriã tm̃.

Et quia aliquis diceret Vegetatiuũ sensitiuũ et intellectiuũ sunt eiusdẽ substantie in homine ꝛ vna anima. Ergo si vnũ educit de potentia materie: etiã ꝛ aliud. Antecedens est manifestũ omni dubitatiõe postposita ex his que dicta sunt et intellecta. Ad hoc respondet dñs Albert᷒ p istã ꝯclusionẽ quintã. Vegetatiuũ et sensitiuũ q̃ʒtũ ad substantiã quã dicũt (que est anima rationalis) nõ educuntur de potentia materie: sed q̃ʒtũ ad eaꝝ potestatẽ habent in semine patris ꝛ matris educi de potentia materie. Actus tñ cõpletus taliũ potentiaꝝ nõ est ex semine vt dictũ est. Vel sciendũ vt antea tactũ est. Anima sensitiua inq̃ʒtũ preest in corpore anime intellectiue hoc est anteq̃ʒ increatur anima rationalis:

distinguitur realiter ab ea quare etiã immediate educitur de potentia materie
Post tamen in creationẽ anime rationalis fluit ab ea. Vegetatiuũ tanq̃ potẽ
tia et passio a suo subiecto quod est eius causa effectiua fontalis.

Et sicut qñ vegetatiuũ est in sensitiuo/terminat vegetatiuũ su
as opatiões ad ꝯgruentiã sensitiui: ita qñ vegetatiũ et sensitiũ
sunt in rationali/terminant̃ organa formata ad oportunitatez
anime rationalis. Et ideo loco anterioꝝ pedũ in quadrupedi
bus: formant̃ hoi manus q̃ sunt organa intellectus: sicut in li.
de aialibus oñsum est. Et sicut dixi de manu: ita est de aliis: si-
cut lingua q̃ in hoie ꝯgruit interp̃tationi q̃ nõ est nisi actus ra-
tionis: et auris que est auditus disciplinalis qꝺ nõ cõpetit nisi
intellectui. Et sic facile est ꝯsiderare in oibus aliis organis sen
sitiuis: ꝓpter qꝺ etiã in figura/organa hois ab oibus differũt
animaliũ organis: eo ꝙ sensitiua in hoie rationi cõiuncta/mul
to est maioris virtutis q̃ȝ sit in aliis animalibus.

Sexta conclusio presentis littere textualis declaratiua ꝛ cõprehensiua. Quia
vegetatiuũ ꝛ sensitiuũ nõ operant̃ nisi sicut quedã instrumẽta intellect⁹: ꝛ ideo
cõgruentia organa et partes corporis humani non figurant neq̃ȝ formant nisi
sm ipsius intellectus cõgruentiã: et propter hoc loco anterioꝝ pedum qui in
brutis sunt producunt manus in hominib⁹ que sunt intellectus organa. Ideo
etiã aliter format aures oculos pedes capita et alia membra corporis.

Oportet aũt scire ꝙ sicut in aliis/ita etiã in hoie inchoatio ve-
getatiui est in materia ꝛ in esse primo substãtie animande: ꝛ in
choatio sensibilis est in vegetatiuo: ꝛ inchoatio rõnalis in sen
sitiuo: q: al'r hõ ꝯstitut⁹ (sic añ ꝓbatũ est) esset multa ꝛ nõ vnũ
Sed q: nihil hoꝝ fit nisi per intellectus ꝟtutẽ/ ꝛ nõ ex materia
aliqua efficitur: ideo optet ꝙ termin⁹ esse hois ad silitudinem

intellectus primi (qui diuinus est) ex nulla materia fieri phibetur: sicut patet ex predictis. Ex his igit patz q falsa est opinio abubather qui dixit intellectũ nõ esse de anime natura: sed sibi otinuari eũ ab extrinseco. Si ei hoc vex esset nõ esset hõ id qd est esse hñs hois nisi a sensibili: qd eni nõ nisi extrinsecus continuat / nõ est terminus exeuntis de potentia ad actũ: nec p ipm aliquid ponit in numex: sed p rõnẽ z intellectũ hõ est hõ: z ponitur in numerum. Est igitur termin⁹ esse hois: et vna substantia erit vegetatiuũ et sensitiuũ in ipo: sicut necessarijs ppositõibus patet / quas induximus p ea q̃ dicta sunt. Ulterius patet q nõ põt eẽ vn⁹ intellect⁹ in oĩbus hoĩb⁹: cũ sm eẽ distinguat p vegetatiuũ et sensitiuũ / cum quib⁹ est vna et eadẽ substãtia.

Remouẽdo opinionẽ auerrois et abubather: qui dixerunt animã rationalẽ esse vnicũ lumẽ separatũ primi intellectus et cõtinuari hominis anime per modũ irradiationis. Intendit istã septimã cõclusionẽ. Sicut in alijs ita in hoĩe inchoatio vegetatiui ẽ i materia: z inchoatio sensibil' i vegetatiuo. z inchoatio rõnal' in sensitio ẽ: vt pz i textu cũ declaratõe clariori: iõ trãseo vitãdo anxioma

Ostensum est etiã p antedicta q substãtia illa q̃ ẽ aĩa hois partim est ab extrinseco / z ptim ab intrinseco ingrediẽs: q2 lz vegetatiuũ et sensitiuũ in hoĩe de materia educãtur / formatiua mediante virtute (que est in gutta maris et patris) tñ hec formatiua nõ educeret ea hoc mõ put sunt potẽtie ipi⁹ rõnalis z intellectualis forme et substantie: nisi sm q ipa formatiua mouetur informata ab intellectu vniuersaliter mouente in ope generationis. Et iõ cõplementũ vltimũ qd ẽ intellectualis forme z sub

ſtantie/nõ p̱ inſtr̄m neq̧ ex materia:ſed p̱ lucē ſuã influit intel lectus prime cauſe purus et immixtus:ꝓpter qđ etiã nõ ex pre iacenti aliquo creare rationalē deus dr̄ aĩam: ꝛ hoc mõ intelle ctus ingredit̄ in embrionē ab extrinſeco materie/non tñ ab ex trinſeco agente:qꝛ intellectus qui eſt auctoꝛ nature nõ eſt extri ſecus nature/niſi hoc mõ quo extrinſecũ rebus dr̄ qđ eſt ſepa tũ ab eis p̱ eſſe et nõ ꝯiũctũ cũ eis:ſed hoc mõ a rebus genera tis ſepatus intellectus vniuerſal̃r agens/nõ diſtat ab eis p̱ ſi tũ et locũ:cũ potius intimioꝛ ſit rebus naturalibus ꝙ̃ aliq̃ na ture principia nec principia nature aliquid agunt vel agē poſ ſunt:niſi mota ab ipõ ꝛ informata p̱ ipm̃. Hec igit̄ de origie rõ nalis aĩe/ ꝛ vniõe ei⁹ cũ vegetabili et ſenſibili/et affinitate eiuſ cum lumine prime cauſe:dicta ſint.

¶ Octaua concluſio Quia anima rationalis ꝗ̃tum ad vegetatiuũ et ſenſitiuũ educta eſt de potentia materie:ſed ꝗ̃tum ad intellectũ ſcꝫ quo ad ſubſtãtiã ei⁹ ꝛ pfectionē tota ē ab extrinſeco. Quare nec̃rio cõcludit̄ ꝙ ptim eſt ab intrinſeco ꝛ p̱ti ab extrinſeco. Abitra quidē eſt: qꝛ vis formatiua in ſeie pr̃is exiſtēs vege tatiuũ educit de ſemine matris:et ſenſitiuũ de ꝓprio ſemine. Ab extra vero:qꝛ intellectiuũ (qđ eſt complementũ vltimũ et perfectio omniũ alioꝝ) a nulla fit cõpletiue licet diſpoſitiue virtute ſeminali: ſed ſolũ ab intellectu puro qui eſt et auctoꝛ et actoꝛ totius nature:a quo dependet celũ et tota natura:nõ ſeparatus ab actione nature:et in eius virtute vis ſementina patris agit. Ubi notanda eſt famoſiſſima autoritas. Prima cauſa eſt intimioꝛ intimis. Nã plus influit ꝙ̃ quecunq̧ ſecundaꝝ cauſaꝝ. Ex his igitur colligit̄ finaliter:qualiter originat̄ anima rationalis:et ꝙ ſubſtantia ſua ꝛ natura eſt ſuper oēm virtutē que eſt in coꝛpe: et ꝙ ſē immediat⁹ effect⁹ p̄mi intellect⁹ cui⁹ ē imago ꝛ vera ſilitudo:teſte pſalmiſta dicēte. Signatũ eſt ſup̱ nos lumē vult⁹ tui dñe. Et tm̃ de hoc capl̃o.

Capitulum ſextum de eo ꝙ rationalis ſola eſt perfectio et qua liter perficit hominem et membra: et qualiter perfectio eſt tam vegetabilis ꝙ̃ ſenſibilis : et qualiter eſt inſeparabilis ab illis/ ſed ille ab ipſa ſeparantur.

NOn autem pretermittē

dum ꝙ anima ista licet sit vna substantia hoīs: ha-
bet tñ multas potētias: eo ꝙ ipsa est in se colligens oīm forma-
rum se ordine nature p̄cedentiū potentias: que oēs in intellec-
tuali natura cōplenṫ/ tanq̄ȝ in vltimo termino ⁊ fine q̄ sunt eē
substātialia: h̄ mō quo forā est substātia ⁊ viuū ⁊ sensibile: post
que cōsequiṫ intellectuale ⁊ cū generaṫ hō (sicut diximus) pro-
pter continuitatē motus cōtinue exeuntis de potentia ad actū
nō erit esse ⁊ viuum simul: nec viuuȝ et sensibile simul: neqȝ sen-
sibile et rationale simul.

In presenti capitulo dñs Albertus (de eo ꝙ sola rationalis anima sit hoīs perfectio determinans) Breuitatis (qua moderni gaudēt) intuitu aliquas cō-clusiones intēdit quaꝝ prima est ista. Licet anima rationalis vna sit substātia multas tñ habet potētias ꝓpter suā perfectionē: eo ꝙ in se colligit omniū for-marū precedentiū se ordine nature potētias: que omnes in intellectuali natura tanq̄ȝ in vltimo termino et fine (qui habet rationē optimi secūdo phisicoꝝ) cō-plenṫ vt sunt esse vitale: esse sensibile: post que sequiṫ esse intellectuale. Modo in generatione nature est processus ab imperfecto ad perfectū dicente arestotile octauo phisicorum. Posteriora generatione esse priora perfectione. Igitur pa-tet conclusio nucleum littere indicans.

Et ad viuū et sensibile operanṫ virtutes q̄ sunt in semine ꝑ vir-
tutem anime ⁊ intellectus primi: sed ad cōplementū (qd̓ est rō-
nale esse et intellectuale) nō op̄atur nisi solus prime cause intel-
lectus/ ad cuiꝰ imaginem ⁊ silitudinē substātia ꝓduciṫ rōnal̓.
Et hac de causa/ ip̄a et tota anime substātia viribꝰ ⁊ potentia-
rū vegetabil̓ ⁊ sensibilis ꝯiūgiṫ organis corpalibus: ⁊ nō agit
sine illis: sed viribus cōplementi vltimi rōnal̓ ⁊ intellectualis

nulli oīno pti corpis ꝯiungit᷑: nec est actꝰ alicuiꝰ ptis corporis.

☞ Conclusio secunda Ad viuū et sensitiuū operant᷑ virtutes que sunt in semine per virtutē tamē anime et intellectus primi. sed ad cōplementū (quod est rationale) nō operat᷑ nisi solus intellectꝰ prime cause ad cuius imaginationē ꝛ similitudinē substantia producit᷑ rationalis. Ex ista conclusione primo trahit᷑ hec veritas: ꝙ potentia vegetabilis et sensibilis partes anime organice sunt ꝛ sine organo corporeo nō agunt. Secūda veritas tracta ex ista ꝯclusione est hec. Uirtutes anime intellectiue partes siue potētie anime organice nō sunt nec depēdent a corpore: et iō sine organis corporeis et corpore esse et operari possunt.

Et ꝓpter hoc ꝯtingit ꝙ iste partes anime differenter informāt sua animata. Anima eñ vegetabilis (eo ꝙ magis vicina ē materie) totā materiā quidē informat ꝛ partē in qua ipsa vltima ē perfectio: qꝛ ꝛ totā plantā / plantā vocamꝰ: ꝛ quelibet eiꝰ pars nō diuisa ab ipsa / planta vocatur: sicut ramꝰ ꝛ stipes et huiusmodi. Et huiꝰ causa est quia ſm totū suū potestatiuū (quod ē vniuersitas suarū v iriū) est in qualibet parte. In qualibet eñ parte plante aīa vegetatia nutrit / auget / ꝛ generat.

☞ Conclusio tercia Anima vegetabilis magis vicina est materie ꝙ̄ sensibilis et intellectualis: ꝛ ideo totū corpus informans ſm omnes suas potestates est in toto et in qualibet eius parte tota. In qualibet eñ parte fit nutritio et augmētatio: et ob hoc quelibet pars plante est planta sicut ꝛ tota planta. vt diffusius declaratur per Arestotilem in secundo de anima.

In his aūt in quibus aīa sensibilis est ꝑfectio vltima / totū quidem denoīat et ꝑficit: eo ꝙ in toto est vniuersitas suaꝝ ptātum tota: sed qꝛ ſm potentias partibus distribuit᷑ / ꝛ nō in qualibet parte est quelibet sua potestas: ideo nō denominat ꝑtes nisi a particularibus partibus sue potestatis: et ideo totus leo ē animal: sed oculus eius nō est animal vel leo / sed est pars eius visu perfecta: et sic de alijs partibus.

☞ Conclusio quarta Anima sensibilis totū corpus informans ſm omnes suas potestates est in toto: et ideo totū ab ea dicit᷑ et denominatur sensibile animal

Sed qꝛ partib⁹ corporis nō distribuit̄ ſm oēs suas ptātes:ideo non quelibet pars corporis est animal. Animal em̄ est nomē toti⁹ potestatiui. Et ideo est qꝛ anima sensibilis altioris gradus perfectionis est q̄ꝫ anima vegetabilis:ꝛ animal requirit partes in corpore diuersas et diuersimode organizatas. vt ostendatur diuersitas sue potestatis ꝛ perfectionis ab anima vegetatiua.

Anima aūt rōnalis eo ꝙ est quedā forma hoīs/facit hominē esse hoīem totū: sed qꝛ ſm particulares ptātes nō distribuitur membris:ideo membra nō denoīantur ab ipa nec a virib⁹ eius et ideo ocul⁹ hoīs nō est hō/nec intelligit nec ratiocinat̄: ꝓpt qđ cōstat ipam esse separatā a corꝑis ꝑtibus ſm quamlibet sui ptātem:ꝛ ideo inter oēs magis accedit ad cause prime silitudinem. Sed vires que ꝯueniunt ei ex ratione naturaꝝ q̄ potentie sunt in ipa et ꝑ ipam cōplete:sicut sunt vires vegetabilis et sensibilis:distribuit corꝑis partib⁹. Et iō rationalis anima inq̄ꝫtū rationalis est/ſm esse nature cōiuncta est toti et nō alicui parti ipius:nisi em̄ cōiuncta esset toti nō esset hō sed aīal tantū qđ cōstituit̄ ꝑ ipam:hoc aūt absurdū. Et nisi esset in generatōne accepta nō esset forma natural' hoīs:qđ iterū est absurdum Talis igit̄ est inq̄ꝫtū rōnalis est ſm illū modū quo est substantia colligens in se sicut in complemento ꝛ essentiali et vltimo fine esse viuere ꝛ sentire. Et ipa substantia ex qua emanāt q̄daꝫ ptātes ꝯfixe partibus corꝑis:ꝛ quedā nō affixe corꝑis ꝑtibus

☞ Conclusio quinta Anima rationalis inq̄ꝫtū rationalis potiorū est potestatū que a corpore nō dependent:et ideo est quedā forma hominis que facit hominē esse hominē:sed qꝛ ſm suā potestatē nō distribuit̄ mēbris:ideo partes hōis nō sunt homo nec partes hōis dicunt̄ operationē intellectiuā exercere.i.intelligere aut etiā velle:sed totus hō est qui vult et intelligit. Et propter hoc anima rationalis est separata a partibus ſm quālibet suam potestatem. Et propter

hoc patet q ipsa magis accedit ad prime cause similitudinem que nulli corpori alligata est. Spiritus enim est: neqȝ carnes neqȝ ossa habens.

Et ille que sunt affixe corpi: sunt sicut instrumenta quib⁹ regit et mouet corpus aia rationalis: ⁊ ideo sicut vegetabilis i plantis imprimit in naturā ⁊ ideo natura in vegetabili agit ad formā vegetabilis sibi impressam est: ⁊ sicut sensibilis in aialibus imprimit in vegetabilē ⁊ p vegetabilē i naturā vt agat ad formam sensibilis: ita in hoie aia rationalis imprimit in sensibilē et p sensibilē imprimit in vegetabilē: ⁊ p hanc imprimit in naturā: vt ois actio corpis ad formā rōnal' pficiat: ppter qd carnes hois et ossa ⁊ hmōi nō ꝯueniunt in forma ⁊ in specie et ratione cū carnibus et neruis brutoꝝ animaliū. Amplius ex hoc patet q ipsa vegetabilis et sensibilis nō sunt eiusdem rōnis in hoie et in plantis et in aialibus brutis qm̄ iste potentie sunt in homine ſm esse rationalis anime. Sola eī vltima forma dat esse speciei ⁊ forme et āncedētes oēs sunt potentie essentiales p vltimā formā determinate sicut iā sepius dictū est. Ex hoc etiam manifestū est q vegetabilis ⁊ sensibilis sepant quidē a rōnali loco et subiecto: sed rōnalis nec intellectu nec loco nec subiecto separi pōt a vegetabili et sensibili sicut nec forma posterior vnqȝ intelligi pōt esse sepata ab ea que prior ē in ordine nature quā pficit et ponit in numerū. Prior ei in ratōe subiecti hȝ

se ad sequentē sicut in antehabitis diximus:q₂ ꝓbatū ē in ante habitis hic supponat᷑ et hoc solū ē ex quo totus dissipat᷑ error auerrois et abubather dicentiū vnū numero intellectū esse in oībus hoībus. Si em̄ vn⁹ numero intellectus ſm esse ē in omnibus hominib⁹ opteret ꝙ vna natura numero vegetabil᷑ sit i omnib⁹ hoībus: ꝛ ꝑ ꝯsequens oportet ꝙ vna numero digestio et vnū numero augmentū et vnus numero visus et imaginatio et memoria sint in omnibus hominib⁹ qđ absurdū ē et derisione dignū. Igit᷑ ꝯstat ꝗ vnū nūero intellectū eē i oīb⁹ hoīb⁹

☞ Sexta ꝯclusio Sensitiuū in homine et vegetatiuū nō agūt nisi vt instrumēta anime rationalis. Quā probat dn̄s Albert⁹ per locū a ꝓportione: sicut se habet natura in plantis quo ad formā vegetabilē: ita se hn̄t sensitiuū et vegetatiuū in homine in ordine ad animā rationalē. Sed actionē nature in plantis esse principaliter ab anima vegetatiua nemo ambigit igitur actio tā sensitiui ꝗ̄ vegetatiui in hoīe principaliter est ab anima rationali et nō nisi instrumentaliter causata a sensitiuo si sit actio sensitiui aut a vegetatiuo si quā hab₃. Anima em̄ rationalis in suis actionib⁹ intellectione semota vtitur vegetatiuo ꝛ sensitiuo ꝓ instrumētis: per q̄ embrio fuit disposit⁹ vltimata dispositōe ꝓ sui increatōne Agunt igitur vegetatiuū ꝛ sensitiuū in homine (cuilibet reddēdo suā actionē) in virtute anime rationalis cui⁹ sunt potestates. Ex ista ꝯclusione deprehēdit᷑ primo diuersitas vegetatiui ꝛ sensitiui in homine et in alijs animātib⁹. Vegetatiuū em̄ in plantis est vltim⁹ actus et perfectio dans sibi nomē ꝛ esse suū substantiale. In hoīe vero est potētia Similiter in brutis sensitiuū denominat ea substantialiter tanꝗ̄ vltim⁹ substantialis actus ipsoꝝ in hoīe aūt est potentia Sola em̄ anima intellectualis hoīem ponit in numeꝝ et ipsum substantialiter facit esse diuersum a quocunq₃ alio ab ipso. Scđo deprehendit᷑ opinionē auerrois vnū intellectū vnitate numerali esse in omnib⁹ hominib⁹ inquientis fore erroneā. Nā si vnus intellect⁹ numero esset in hoībus omnib⁹: sequeret᷑ ꝙ vna natura vegetabilis ac sensibilis in oībus poneret᷑ hominibus. Sed sequela est falsa ad sensum ꝛ ꝓbatione nō indiget dicēte arestotile octauo phisicoꝝ in sensibilibus iuditio sensus esse standū. Igitur illud ex quo sequitur ꝛ deducit᷑ Falsitas em̄ sequele ocularier patet ex diuersitate operationū numerali potētiaꝝ vegetabilis ꝛ sensibilis in diuersis hominib⁹. Diuersitas quidē nūeralis operationis alicui⁹ potētie arguit numeralē diuersitatē eiusdē potentie modo digestio que est operatio vegetatiue in colerico et melācolico nō est vna nūero propter tēporis varietatē in quo illoꝝ digestio celebratur in colerico em̄ est velox in melancolico tarda. Sed ad vnitatē numeralē concurrit ꝛ requiritur vnitas tēporis numeralis. Itē visio que est operatio sensitiue patit᷑ numeralem

diuersitatē in genere humano vt ad oculū cernit᷑. Igit᷑ vegetatiuū ⁊ sensitiuū nō hñt vnitatē nūeralē in oib⁹ hōib⁹ ⁊ ꝑ ꝯñs nec intellectiuū qđ fuit ꝓbandū

Ex predictis omnib⁹ ꝯstat qđ antiqui dixerūt stoici platonis dogmata sequentes ꝙ videlicꝫ natura quidem ꝑ principia q̄ in semine sunt/opat᷑ ad animā intellectualē sed non opatur ipaꝫ animaꝫ. Quia sicut dictū ē ex principijs mouētibus in semine (que formata intellectus virtute mouēt in hominis generatione) prius ē vita q̄ȝ sensus et prius sensus q̄ȝ intellectus: et complementū intellectus non inducitur virtute alicui⁹ p̄ncipiorū mouentiū in natura: sed potius ipa luce intellectus mouentis q̄ est causa prima. Et hac ratione dixit Arestotiles in libris de causis ꝓprietatū elementoꝝ et plantaꝝ: ꝙ anima rational᷑ creatur in embrione hominis iussu dei: ⁊ est quedā sue lucis resultatio. Amplius iā patet qualit᷑ inter oēs formas naturales aīa intellectualis verius forma est: eo ꝙ ē magis separata et omnibus nobilior: eo ꝙ colligit in se oēs alias sicut ptātes q̄ sunt eē viuere sentire/mouere ſm locū et intelligere. Et cū iste sunt bonitates nobilissime a causa prima ad rerū naturaliū ꝑfectiōes fluentes: ꝯstat ipm esse nobilissimā que omnes istas non sparsim sed vnite colligit ad esse intellectuale sicut ex antecedentibus est manifestum: et est ipa iuxta causam primam et immediata ei inter omnia communia que ꝑ generationem esse accipiunt. Hec est igitur vera anime hominis natura.

Dominus Albertus ex conclusionibus per intellectum apprehensis nunc enumeratis infert septimam conclusionem istam. Formarum naturalium nobilissima et perfectissima est anima humana cuius origo non est ex materia sed a solo deo glorioso. Licet sua nobilitas ex multis operationibus quas exercet absque materia manifestatur quod alicui formarum naturalium in philosophia phisicali consideratarum alteri ab illa non convenit. Ortus tamen ipsius maxime dignificat et nobilitat eam. Nam immediate originem suam traxit a prima causa cuius similitudinem maximam gerit (teste divo augustino) secundum suas tres potentias immateriales que sunt intellectus voluntas et memoria intellectiva.

Pro cuius conclusionis maiori intelligentia dominus Albertus repetit quedam que dicta sunt sepissime que videantur in textu meditationes enim multotiens circa eandem rem frequentate saluant memoriam, ut dicitur in libro de memoria et reminiscentia. Etiam conclusio prosyllogismi est premissa illativa conclusionis syllogismi ut didicimus in logicorum officina et maxime in libro priorum et posteriorum analeticorum arestotilis. Quare utentes hypothesi faciliorem in disciplinis faciunt progressum ac magis utilem de quorum numero est dominus noster Albertus.

Capitulum septimum de natura passibilis et agentis intellectus in homine: et qualiter se habeant ad animam.

S Tatus huius nature autem est secundum intellectum et vires appetitus intellectum consequentes: et de his partibus anime de quibus in diversis anime libris nostris disputavimus satis dictum est.

Dominus Albertus doctor noster in presenti capitulo singularia puncta in cellula memorie reponenda pro maiori prehabiti capituli intelligentia in medium ducit quamplura: inter que enumeratur non immerito conclusio ista prima. Vita (quam nominat dominus Albertus in textu statum) anime rationalis est secundum intellectum (cum quo identificatur ratio) et appetitum intellectivum qui vocatur voluntas. Probatio conclusionis nota est. Nam in viventibus vivere est esse. Sed esse hominis per quod ab aliis distinguitur est esse intellectuale dicente arestotile tercio ethicorum quod homo est maxime suus intellectus. Igitur vita hominis est vita intellectualis: cuius vitalis actio consistit in intelligendo et volendo: in intelligendo per potentiam intellectivam in volendo per voluntatem que dicitur appetitus operationem intellectus presupponens. Quia sicut nihil est in intellectu nisi quod prefuit in sensu: ita nihil est in affectu et appetitu intellectivo nisi quod prefuit in intellectu: dicente Augustino quod nihil est amatum nisi cognitum modo amatio spectat ad appetitivam potentiam et cognitio ad cognitivam potentiam. Sequitur correlarium. quidam de epicurorum secta (quorum deus venter est) vita sensibili tantum viventes: vitam bestiarum et non hominum degunt etiam secundum gentiles. Nam vita eorum in nullo differt a vita brutorum quo ad supereminentiam: licet bene quo ad defectum. Nam bruta potu cibo que utuntur quo ad sufficientiam nature dumtaxat: homines vero bestiales de quibus sermo: portant ad et expectant de quoadusque totum ebibitur inde. Pro ulteriori declaratione ac iuniorum instructione sciendum est quod est duplex appetitus anime scilicet sensitivus et intellectivus. Sensitivus est duplex scilicet concupiscibilis et irascibilis. Concupiscibilis est in eodem organo cum sensu communi quia super dextrum oculum. Irascibilis ve-

ro est in organo potentie estimatiue puta in cacumine capitis. Intellectiu⁹ aūt appetitus est potentia inorganica subiectata in essentia anime rationalis quā nos vocamus volūtatem que ferrar in obiectum per intellectum cognitum et apprehensum. Commensuratur enim vis appetitiua vi apprehensiue.

Nūc ad sciendū naturā animalis rationalis nihil aliud oporet dicere nisi ꝙ in anima duo sunt intellect⁹. Quoꝝ vn⁹ ē quo est animā oīa intelligibilia fieri: ⁊ vocatur intellect⁹ possibilis Et alter quo est aīaȝ oīa intelligibilia facere: ⁊ vocaꝶ intellect⁹ vniuersaliter agens. Et prim⁹ quidē se habet ad intelligibilia: sicut perspicuū in medio et in oculo se habet ad visibilia. Ostē sum aūt iā est ꝙ perspicuū formaliter cōnaturale ē visibilib⁹ et ꝯfert eis esse spirituale ꝼm ꝙ sunt in ipso et visibilia in illo indi nidua in materia vbiqȝ efficiunꝶ in ꝑspicuo. Et in hoībus his excellenꝶ se habet possibilis intellect⁹ ad intelligibilia. Est eñ cōnaturalis intelligibilib⁹ formis: et ideo se habet ad intelligi bilia sicut tabula rasa ad picturā / qm̄ in tali habitudine supfi cies tabule ē substātia imaginis ad lineas figure imaginis ter minata: ⁊ hoc modo colores in ꝑspicuo sunt natura terminata dimēsionib⁹ colorati qꝺ videꝶ: et forme intelligibiles in intel lectu sunt intellect⁹ terminat⁹ finib⁹ ⁊ quidditatib⁹ reꝝ: ꝓpter qꝺ nullā materie comparationē habet iste intellect⁹ / sed poti⁹ loc⁹ ē intelligibiliū specieꝝ ad quē mouētur lumine intellect⁹ agentꝭ intelligibilia: sic colores lumie solis moueꝶ in ꝑspicuū

☞ Conclusio secunda intellect⁹ anime rationalis diuidiꝶ in agentē ⁊ possibilem Agentis intellect⁹ est oia intelligibilia facere. Possibilis intellect⁹ est oia intel

ligibilia fieri. Vñ cognitio nr̃a intellectiua originē hꝫ ex sensitiua. Per quinqꝫ
em̃ portas sensuū exteriorē scꝫ visus. auditus. gustus. olfactꝰ. et tactus. species
et similitudo ac imago (que appellatꝛ intētio) rei sensibilis venit ad organa sen
suum interiorꝝ scꝫ sensꝰ cōis. imaginatiue potentie. estimatiue. fantasie: et memo
ratiue potētie: a qua per intellectū agentē abstrahitꝛ species rei intelligibilis que
repñsentat rem intelligibilē: que obijcitꝛ intellectui possibili ac ab eo ɔcipitꝛ. Igitꝛ
anima humana per intellectū agentē facit res intelligibiles abstrahendo speciē
intelligibilē a specie sensibili fantastica: abiectis loci ⁊ tēporis ɔdictionibꝰ q̄ sunt
hic et nunc: per intellectū vero possibilē recipit ⁊ intelligit ɔcipiendo omnia in
telligibilia a quibꝰ patitur passione saluatiua. Unde lumē intellectꝰ agētis (qđ
est ipse met intellectꝰ agens) potentia intelligibilia facit actu intelligibilia: sicut
lumē solare potentia visibilia facit actu visibilia in aere aut alio medio perspi=
cuo. Intellectꝰ aũt ɔceptione intellectuali ɔcipit illud intelligibile ab intellectu
agente illuminatū et sibi presentatū quo impregnatur ac ɔcipit prolem mentis
que et verbū cordis: verbū intelligibile appellatꝛ. Sicut em̃ imutatur ⁊ patitur
sensus a visibili: ita intellectꝰ patitꝛ ac immutatꝛ ab intelligibili: stante illa dr̃ia
ex parte excellentis cognoscibilis. Excellens em̃ sensibile corrūpit sensum: sed ex
cellens intelligibile ꝑficit intellectū. Ex quibꝰ primo claret ꝙ intellectꝰ possibi=
lis se habet ad intelligibilia recipienda et intelligenda: sicut tabula ab omnibꝰ
rerū imaginibꝰ nudata se habet ad impressionē linearꝝ et similitudinē rerū licet
sit differētia aliqua. Nā tabula terminatꝛ imaginibꝰ rerꝝ sibi impressis: sicꝙ vl
tra latitudinē et longitudinē sue supficiei nullas recipit linearꝝ ꝓtractiones: cū
sua materia sit finite quantitatis que est subiecta aliarū formarum corpalium.
Sed intellectus recipit successiue infinita intelligibilia sicꝙ nō tot quin plura:
nā est immaterialis et nulliꝰ corporis actꝰ. Secūdo patet dictū arestotilis intel
lectū nō materiā sed locū fore intelligibiliū specierꝝ inquientis esse verꝝ: qꝛ in in
tellectu sunt res intelligibiles ſm esse immateriale et intellectuale qđ est de earꝝ
perfectione: quia quanto res a materia remotior est tāto perfectior: sed locꝰ per
ficit suū locatū igitꝛ ⁊c. Ubi sciendū ꝙ res intelligibilis maxime materialis ſm
suū esse nature ē materie (q̄ ē omniū rerū impfectissima ⁊ imperfecte entitatis)
coniūcta: sed per abstractionē intellectꝰ agentis a ɔditionibꝰ materialibꝰ (que
sunt hic et nūc) sumit esse spirituale a materia separatū qđ est nobiliꝰ ⁊ pfectiꝰ
Oportet em̃ esse ꝓportionē inter agens et patiens: inter obiectū et potentiam
sed potētia intellectiua que patitꝛ ab intelligibili qđ cognoscit est immaterialis
et a materia separata: igitꝛ suū obiectū qđ in ipsam agit a materia esse separatū
necesse est: ita intelligēdo ꝙ nō cognoscitꝛ ab intellectu ſm cōditiones suas ma
teriales sed ſm suā essentiā et ꝓprietates essentiā ɔsequentes vt hō ſmꝙ sub=
stātia corporea animata sensitiua rōnalꝭ aut ſmꝙ discipline susceptiuꝰ ⁊ nō ſm
ꝙ est hic vel alibi aut tēpe isto signatꝰ. Sicut etiā visus nō cognoscit colorē ſm
esse calidū aut frigidū quod habet in pariete: sed ſm suū esse spirituale albi vel
nigri ab illis qualitatibꝰ semotū. Tercio patet ꝙ sicut visibilia non immutant
visū nisi medio illuminato ꝑ qđ deferūtꝛ ad ipm: ita intelligibilia ñ immutāt itel
lectū possibilē nisi ɔcurrēte lumine intellectꝰ agētis qđ ipm illuminat ⁊ spēs in=
telligibiles i itellcū possibili existēs ne redeāt ad materialitatē suo lumie ɔſuat.

Propter quod cū separatus sit ſm ꝙ est virtus anime rationa
lis: erunt omnia que sunt in ipso vbiqꝫ et semꝑ in ipso. Forma

enim nō est nisi indiuidua vl' vniuersalis. Et indiuidua est p̄ hic et nunc: Et cū abstrahitur ab his/est vbiq; et semp: et tunc est in esse intellectus qui nō dat hic et nūc esse: sed vbiq; et semper Intellectus aūt vniuersal'r agēs cōparat ad intellectū possibilem ꝛ ad intelligibilia: sicut lux solis cōparat ad p̄spicuū ꝛ ad colores. Est āt lux de nā p̄spicui ꝛ cōnatural'r ipius p̄fectio: ꝛ similiter color: vt patet p̄ anīdicta ꝛ p̄ excellentiorē modū erit intellectus agēs cōnaturalis p̄fectio intellect' possibilis et intelligibiliū: ita q̄ sicut colores nō mouent ad p̄spicuū nisi actu luminis: ita intelligibilia nō mouent intellectū possibilē nisi actu luminis intellectus agentis. Et hoc est q̄ multi dicunt ꝛ pauci intelligūt q̄ oīa intelligibilia fluant in aīam ab intelligentia separata et nō a rebus/quarū ipsa intellecta sunt quidditates ꝛ forme: in his tn̄ tota natura intellectualis anime se habet magis in rōne forme et loci q̄ in rōne materie/ sicut patet p̄ anīdicta. Et iō dr̄ q̄ vniuersale est intelligibile qd est in ipa/habens vl'itatē a sepatiōe quā facit intellectus agens: ꝛ in hac vniuersalitate mouet ad intellectū possibilem ꝛ est in eo vbiq; p̄ rōnē simplicis/ ꝛ sp̄ p̄ hoc q̄ nō ꝯcernit aliquā tp̄is dr̄iam: ꝛ hoc ē eē suū qd h3 in intelligendo. Propter qd mentiunt oīno qui dicunt q̄ forma q̄ est in aīa duplicem h3 cōparatōnē: vnā quidē ad rem cuius est forma/ ꝛ sic dicūt eā esse vniuersalē: ꝛ aliā ad

intellectū/ ꝛ sic dicūt eā esse indiuiduā ꝑ intellectum in quo est
forma eiꝰ ex cōparatōe quā habet ad rē/ nūꝗ̄ est vlis ꝛ ex cō
paratione ad intellectū in quo est/ semꝑ est vlis: eo ꝙ in eo vbi
ꝗ̄ est et semꝑ: sicut patet ꝑ ea que hic et in libris nostris de ani
ma ꝛ intellectu et intelligibili diximus.

☞ Tercia cōclusio Intelligibilia in intellectū possibilē recepta nō hn̄t esse singu
lare hic et nunc sed vbiꝗ̄ et semꝑ. Cuiꝰ cōclusionis ratio est: qꝛ ibi sunt sub eē
simplicis et sub lumine intellectꝰ agentis qḋ de natura sua abstractiuū est oīm
formaꝝ a materia et a cōditionibꝰ materie q̄ sunt hic et nunc. Et iō reddit for-
mas in intellectū possibilē susceptas immateriales intentionales ꝛ sine ꝯditio
nibꝰ materialibꝰ existentes. Ex ista ꝯclusione sequit̄ falsitas cuiusdā distinctio
nis qua aliqui sic distinguūt dicentes: qḋ forme intellecte et ab intellectu possi
bili cōcepte duplicē habeant cōparationē: vnā scꝫ ad intellectū in quo sunt: aliā
ad res a quibꝰ abstracte sunt. Et vt illi dicunt ſm primā cōparationē sunt sin
gulares: ſm vero secundā sunt vniuersales. Primū ꝓbant qꝛ quicquid recipit̄
per modū recipientis recipit̄ tercio de anima. Sed intellectus in quē recipiunt̄
forme intelligibiles ē singularis ꝛ vnꝰ nūero. Igitur ꝛ forme recepte singularit̄
existunt. Secundū ꝓbāt vnūquodꝗ̄ sic intelligit̄ vniuersalr̄ ab intellectu nr̄o
ſm ꝙ habet esse. Sed esse veꝝ formaruꝫ intellectarū est per cōparationē ad res
singulares cū quibꝰ sunt vniꝰ nature igit̄ etiā forma intelligibilis ad res singu
lares cōparata vniuersaliter habet intelligi: hoc ē absꝗ̄ ꝯditionibꝰ singularizan
tibus ꝛ indiuiduantibꝰ. Sed manifestū est ꝙ potius oppositū ē dicendū: vide
licet ꝙ forme ad res materiales cōparate hn̄t esse materiale ꝛ nō vniuersale: sed
cōparate ad intellectū in quē intentionaliter et spiritualr̄ recipiunt̄ sub esse sim-
plicitatis ꝛ vniuersalis potestatis luminis intellectꝰ agentis hn̄t esse spirituale
intelligibile ꝛ immateriale: ꝛ per ꝯsequens absꝗ̄ materie ꝯditionibꝰ q̄ sunt lo
cus ꝛ tempus. Cuius simile apparet ad sensum cuiꝰ iudicio est standū. Nā co
lores ſm cōparationē ad corpꝰ materiale vt ad parietē in quo subiectant̄ ha-
bent esse materiale puta frigidū calidū et singulare: sed ſmꝙ abstrahuntur per
lumē solis et ſmꝙ diffundunt̄ ad perspicuū et ad oculū habent ibi esse intētio
nale spirituale ꝛ quodāmō immateriale: hoc est sine ꝯditionibꝰ materie ꝑhisice
que sunt frigidū calidū humidū ꝛ siccū licet nō sine ꝯditionibꝰ materie mathe
matice que sunt lineamēta de predicamēto quātitatis q̄ est mathematice ꝯside
rationis. Colores igitur abstracti sub potestate luminis abstrahētis absꝗ̄ cō-
ditionibꝰ materie (quas habent in subiecto materiali) in perspicuo medio vel
oculo subsistunt. Ita etiā vniuersalia intelligibilia per presentiā luminis intel
lectꝰ agētis sı̄t apud intellectū possibilē imaterialr̄ abstractiue a ꝯditōibꝰ mate
rie. Sꝫ quid sit dōm ad motiua alioꝝ: dicā in tractatu ḋ intellectu ꝛ itelligibili.

Est aūt hic intellectus aliter indiuiduus ꝑ esse ad qḋ terminat
hoīem ꝛ vegetabile ꝛ sensibile quoꝝ quodlibet est in ipo: sicut

et ꝑspicuū vnū et indiuiduū est ꝑ aerē aut aquā in quibus est: ꝛ tn̄ est locus vniuersalis ad quē abstracti mouent colores: et lumen vnicū et indiuiduū ꝑ luminare in quo est: et tn̄ ē vniuersale coloꝝ abstractiuū: ꝛ sic intelligens naturā intellectus libératur ab omnib⁹ erroribus diuersoꝝ hoīm circa naturā intellectus errantiū/ quoꝝ errores iā determinauim⁹ in libro de anīa sꝫ ꝯplete ibi dici nō potuit: nisi pri⁹ aīaꝝ ꝛ ītellect⁹ sciret origo

Dn̄s Albert⁹ hic ostendit singularitatē intellectus humani cōtra auerroim intendens illā cōclusionē. Cuiuslibet hominis intellectus siue agens siue possibilis singularitatē suā et indiuiduationē capit ꝑ esse qđ terminat hoīem et sensibile ꝛ vegetabile q̄ sunt in ipso tanq̄ in termino perfectiōsꝛ actualitatis eoꝝ sicut perspicuū. i. sua formalitas scꝫ lumē ē indiuiduū per aerē et aquā in quib⁹ est. Ex omnib⁹ istis apparet status anime quē habet ſm q̄ intellectualis est: qꝛ consistit in potestatibus duorum intellectuum scilicet agentisꝛ possibilis: qui quidem intellectus sunt potestate vniuersales q̄uis ſm existentiam eorum in anima humana que est vna numero et singularis sint singulares.

Capitulum octauum de natura anime vtrū sit cōposita vł simplex: et vnde habeat motū progressiuum: et vnde habeat mouere ſm locum ꝛ motu progressiuo.

Vtrum autē quod solerter ex predictis ꝯsiderandū est hoc ꝑcipue q̄ cū aīa in intelligibilibus suꝑ se reflectat/ intelligens ea que in ipa sūt et seipam: ꝯuincitur ꝓculdubio esse composita. Si eni nō esset cōposita: oporteret q̄ totus intellectus esset actiuus/ qui ꝓgreditur extra se faciendo intelligibilia nō in seipo: aut esset possibilis ī quo fierent tn̄/ et nō esset faciēs ea/ nec ꝯuertēs se suꝑ ea facta. Neutrū aūt hoꝝ solū ē ī aīa ītellectuali/ sꝫ vtrūq̄ sil': ꝛ iō hꝫ ꝯpōnē. Et h̄ sola rō ē q̄ peripathetici ꝓbāt aiam eē ꝯpositā.

E

Capitulū presens declarat ꝑ cōclusiones: quaꝝ prima est ista ex p̄senti textu elicita. Anima intellectualis humana intelligibilia in intellectu possibili collocata intelligens ⁊ seipam: cōuincit omni dubitatōe semota esse cōposita. Que conclusio ꝓbatur tali mō q: si nō: det oppositū: quo habito: aut totū qḋ in ea est esset actiuū et passiuū. Nō primū: q: alias ipsa nō esset intelligibiliū specieꝝ receptiua: qḋ falsum est. Nō secundū: q: alias ipsa nō esset intelligibiliū specieꝝ factiua et eaꝝ abstractiua: qḋ etiā falsum est. Nā per intellectū possibilē anima ipsa recipit intelligibilia: ⁊ per intellectū agentē facit intelligibilia: vt dictū ē in antehabito capitulo. Concluditur igitur animam esse actiuā et passiuam ⁊ per consequens compositam: quod erat probandum.

Neq; est ꝯposita ex materia ⁊ forma: q: intellectus possibilis ū est materia vel materialis: sicut est ineuitabiliter ex antehabitꝭ ꝓbatū. Nō enī vt materia se habꝫ ad intelligibilia/sed sicut locus: neq; sicut materia se habet ad agentē: sed potius sicut cōnaturale ad ip̄m: sicut est ꝯnaturalitas perspicui ad lucē: eo ꝙ lucens nō lucet nisi ꝑ naturā ꝑspicui cui⁹ partes ꝯiuncte sunt: ⁊ ideo lucens ⁊ ꝑspicuū potius dr̄nt per positionē suaꝝ partiū q̄ͣ differāt sicut materia ⁊ forma. Quociensc̄ūq; em̄ ꝯstant partes ꝑspicui: tūc hn̄t formā lucis: ⁊ ideo cōpositio nulla est i aīa ꝑ rationem forme et materie: propter quod ⁊ arestotiles nō dicit animam esse hoc aliquid. sed formā eam absolute dicit esse.

☞ Cōclusio secunda Anima nō est composita ex materia ⁊ forma. Quia: nō est hoc aliquid. i. totū cōpositū materiale sꝫ simpliciꝭ forma. (Simpliciter em̄ dico qḋ sine addito dico) hn̄s duas cognitiuas potentias intellectuales: quaꝝ vna est actiua ⁊ alia passiua. Sed passiua scꝫ intellectus possibilis est immaterialis licet potentialis ad intelligibilia recipiēda: sicut ꝑspicuū ē in potētia susceptiua luminis solaris ⁊ specieꝝ visibiliū. Ex quo patet ꝙ aīa hūana nec ꝺm suā essentiā neq; ꝺm suā potestatē includit materiā. Potestas em̄ sua stando in genere intellectuali diuidiꝭ in duas potētias cognitiuas: quaꝝ vna appellaꝭ itellect⁹ agens ⁊ altera intellect⁹ possibilis: ⁊ in vnā potentiā appetitiuā que ē volūtas Et nulla illaꝝ potentiaꝝ includit materiā tanq̄ partē sui. Modo effect⁹ nō est nobilioris entitatis sua causa sed cū iste potentie sunt effect⁹ aīe in genere cause efficientis et materialis in qua: ⁊ sunt immateriales. Merito etiā substātia et essentia anime est omnis materie expers: q: forma tm̄.

Sed melius dr̃ intellectualis natura ɔposita ex eo qd̄ est ꝙ na-
tura sua intellectuali: ꝛ ex eo qd̄ est ꝑfectio intellectus. Ex itel
lectu eñ possibili (sicut iã ostensum est) est natura intellectual'
id qd̄ est: sed ex agente est perfectio ip̃ius ꝓm esse intellectuale ĩ
actu. sicut enim ꝑspicuũ in tenebra que visibilia nõ facit ĩ actu
nõ est nisi ꝑspicuũ in potentia: ꝛ ꝑ lumẽ cui⁹ actu veniũt ad ip
sum colores / efficiť ꝑspicuũ ꝓm effectũ. Talis igitur est anime
compositio: ꝓpter qd̄ oẽs peripathetici ɔcordiť negant in na-
tura anime et intelligentie esse materiã et potẽtiã materialem.

Improbata falsa opinione in secũda ɔclusione circa cõpositionẽ anime hu-
mane: verã annectit in ista tercia ɔclusione. Anima humana ẽ cõposita ex quo
est et qd̄ est: per qd̄ est intelligendo substãtiã anime inq̃tũ est susceptibilis ali-
cui⁹ perfectõis: per quo est intelligendo ꝑfectionẽ essentialẽ ipsius susceptibilis
Ex intellectu eñ possibili (vt ostẽsum est prius) anima est natura susceptibilis
intelligibilis: sꝫ ex agente intellectu est ꝑfectio ipsi⁹ ꝓm esse intelligibile in actu.
Agens eñ est prestanti⁹ suo passo tercio de anima. Et est siľe h⁹ in perspicuo.
Sicut eñ perspicuũ dicit potentiã susceptiuã specieꝝ visibiliũ: que potentia sine
actu est in tenebris. Actuatur tñ per lumẽ vt sit actus susceptiu⁹ specieꝝ coloris
que virtute luminis veniunt ad perspicuũ ꝛ ad potẽtiã visiuã. Ubi sciendũ ꝙ
intellect⁹ agens nõ dr̃ intellect⁹ ideo qꝛ intelligat (cũ intelligere sit quoddã pa
ti) sꝫ qꝛ ɔcurrit ad itellectionẽ faciẽdo ꝑ suã abstractionẽ potẽtia intelligibilia
actu intelligibilia. Solus nãq intellect⁹ possibiľ intelligit imediate: ꝛ mediãte
ip̃o aia humana cui⁹ est potẽtia. Subiectanť tñ intellect⁹ agens ꝛ possibilis in
vna ꝛ eadẽ essentia aie rõnalis: nihilomin⁹ per agentẽ intellectũ est solũ factiua
intelligibiliũ: et per possibilẽ intellectũ est receptiua ꝛ passiua. Sicut ꝛ per volũ
tatẽ est latiua in obiectum intellectu cõceptũ. Compositio igitur anime hũane
est ex potentia et actu. Ex quod est id est ex potentia ꝛ ex quo est id est ex actu.

Ex his aũt que dicta sunt / claꝝ est qualiter hec aia sola ꝑfecta
est et nobilis: eo ꝙ tres oꝑatões hꝫ diuinã. s. intellectualẽ ꝛ ani
malẽ. Diuinã quidẽ: formas faciendo tam intelligibiles ꝙ qui
bus diximus ꝙ̃ naturales quibus ipsa informat oẽs vires sen
sus ꝛ vegetationis / vt ad speciẽ agant intellectualẽ sicut supe

E 2

rius dictū est. Intellectualē aūt habet: intelligēdo τ intellectu reflectendo se sup̱ seipam. Animalē aūt hʒ: in animando: eo ꝙ anima ipsa est forma hoīs: sicut iam ꝓbatū est superius.

Ex istis tribus ꝯclusionib⁹ infert dn̄s Albert⁹ correlariū istud de nobilitate anime rōnalis. Anima humana inter formas naturales est perfectissima et nobilissima. Probat̄ q2 nobilitas effect⁹ arguit nobilitatē sue cause: causa em̄ est nobilior suo effectu. Sed operatiōes anime rōnalis q̄ sunt ei⁹ effectus sunt nobiliores τ p̱fectiores op̱ationib⁹ aliaꝝ formaꝝ naturaliū. Igit̄ ipsa formaꝝ naturaliū est nobilissima τ p̱fectissima. Minor deducit̄ ex trib⁹ op̱atōib⁹ quas inter ceteras habʒ nobiliores scʒ diuina intellectuali τ animali. Diuinā quidē hʒ: faciendo formas actu intelligibiles: etiā p̱ficiendo formas naturales quas ad esse suū terminat: videlicet formas elemētoꝝ: formā vegetabilē τ formā sensibilē: item potentias sensibiles que in homine ꝑpter redundantiā rationis dicuntur rationales ab arestotile in sua ethica. Patuit em̄ superius formā sensitiuā in potētia existentē ad animā intellectualē agere ꝑ sui vnione τ increatōe qua vnita τ increata potentiale suū eē fuit terminatū τ finitū. Intellectualē hʒ op̱ationē: in itelligēdo res alias a se τ seipsam: mediante em̄ intellectu intelligit omnes res τ seipsam. τ intellect⁹ reflectit̄ sup̄ se seipsum intelligēdo. Quod nō ꝯuenit aliis. Visus em̄ nō videt se videre secūdo de anima: sed intellect⁹ intelligit se intelligere. Animalē vero operationē habet: eo ꝙ est forma hoīs qui est species animalis: eo etiā ꝙ aiales τ vitales op̱ationes exercet in corp̱e sentiendo: nutriendo. vegetando: τ mouendo progressiue: ſm suas potentias sensitiuas: vegetatiuas: et motiuam imperatam.

Amplius ex p̄dictis habet̄: ꝙ errāt oēs qui dicūt animā mouere motu ꝓgressiuo ex hoc ꝙ est cōposita: qm̄ hoc nullo mō ē verum. Nullū em̄ cōpositū ex hoc ꝙ est cōpositū / mouet vel mouetur: sed poti⁹ ex hoc ꝙ est simplex: mouet hoc qđ mouet ſm locū. Prim⁹ enim motor (sicut ōndimus in octauo phisicorū) est omnino simplex et impartibilis nullā penitus habens magnitudinem. Sed potius ex hoc mouet omne qđ mouet localiter / qđ in separatōe τ vl̄itate accedit ad silitudinē primi motoris simplicis: ex hoc enim ꝙ separat̄ / eleuat̄ supra materiaʒ et materia sequit̄ ip̄m ex hoc aūt ꝙ efficit̄ vl̄e mō sibi couenie-

ti. Et hoc est ꝙ appetitus eiꝰ nõ est vnius sicut appetitus ma

terie: sed est multoꝝ que cũ in vno loco nõ sunt: cõsequit̃ ꝑ mo

tũ ad diuersa loca ea q̃ desiderat. Que autẽ sunt mouentia in

hoc motu diximꝰ in libro de anima ⁊ in li. de motibꝰ animaliũ

☞ Conclusio quarta. Errant qui dicũt animã moueri motu ꝓgressiuo ex hoc ꝙ est cõposita: dicentes hoc ideo qꝛ actiones sunt suppositoꝝ ⁊ singularũ. Nullũ enĩ cõpositũ mouet ratione cõpositionis sed ratione simplicitatis. Primꝰ enĩ motoꝛ est simplicissimꝰ: ⁊ ideo nihil alioꝝ mouet nisi inq̃ꝫtũ accedit ad suã simplicitatẽ eã participãdo: ⁊ inq̃ꝫtũ accedit ad similitudinẽ sue simplicis virtutis. Mouet ergo corpꝰ suũ anima virtute intellectꝰ agentis (qui dr̃ potentia motiua imperans) ex quo cõsurgit appetitꝰ tã honestoꝝ q̃ꝫ vtiliũ. Et qꝛ vtilia ⁊ necessaria quandoq̃ꝫ distant: necesse est corpus moueri ab anima mediãte potẽtia motiua imperata ad talia ⁊ appropiquari. vt solet dici in fine tercij de anima.

Sed sufficit hoc dicere ꝙ aĩa mouet hñs motũ triplicibus po-

tentijs. Quedã enĩ sunt sicut determinãtia ea ad q̃ mouet̃ ani

mal: sicut sensus et fantasia ⁊ intellectus ⁊ hmõi: sicut pruden-

tia et ars. Quedã aũt sunt impetũ facientia: sicut appetitus ⁊

volũtas et desideriũ ⁊ ira ⁊ ꝯcupiscentia. Quedã aũt ꝯplectũ

tur vtrũq̃ꝫ istoꝝ: sicut ꝓheresis: sinderesis: ⁊ liberum arbitriũ:

et huiusmodi. Que autem nunc dicta sunt ad cognoscendam

animã et naturã anime ſm seipam sufficiant ad presens.

Cõclusio quinta Quãuis motꝰ animalis originaliter veniat ab anima ſm partẽ ⁊ potentiã eiꝰ nobilioꝛẽ: tñ sunt que ad motũ instrumentaliter cõcurrunt: sicut sunt sensus fantasia prudentia ⁊ ars. Quedã etiã sunt impetũ motꝰ faciẽtia: sicut appetitus ⁊ desideriũ ira ⁊ cõcupiscentia. Quedã etiã sunt q̃ cõplectũt̃ vtrũq̃ꝫ ⁊ motũ faciendo ⁊ in motu impetũ causando: sicut est ꝓheresis. i. electio sinderesis ⁊ liberũ arbitriũ. De quibꝰ in moralibꝰ ⁊ in tercio de anima potius est dcõm. Solet tamẽ dici ꝙ in hõibus rõne vtentibꝰ motiua principia sunt intellectus ⁊ volũtas que est appetitꝰ intellectiuꝰ. Sed in hominibꝰ brutalibus ac alijs animalibus sunt fantastica potentia et appetitus sensitiuꝰ qui diuidit̃ in concupiscibilem et irascibilem. Et tantũ de primo tractatu.

Tractatus secundus de natura anime non corpori cōiuncte ſm ꝙ ipſa eſt in ſe reſoluto corpore poſt mortem.

Capitulum primum de rationibus platonis ad phedronem quibus diuus plato animas probat humanas eſſe perpetuas ac immortales.

PRelibatis autem his facile eſt nobis cognoſcere vtrum anima remaneat reſoluto poſt mortē animali vel nō: de hoc aūt plato conatus ē dicere in phedrone: ſed nō ſunt ſufficiētia que dicit. Videtur eñ ponere ꝙ hoc ſit motus principium in his que ꝑ ſe aut a ſe mouent̄/ qđ ipm mouet ſeipm: hoc aūt ꝙ ipm mouet ſeipm perpetui eſt motus: et huius exemplum dicit eſſe in maiori mundo: ī quo id quod mouet ſeipſum/ eſt cauſa perpetui motus.

Tractatus secund⁹ hui⁹ libri in quo dñs Albert⁹ p̄mo intendit iſtā primā cōcluſionē. Principiū mot⁹ in his que a ſe ⁊ per ſe mouent̄ eſt id qđ per ſe primo mouet ſeipſum: et eſt cauſa perpetui mot⁹ corporis celeſtis: ita videt̄ ꝙ in minori mundo ſcʒ in hōie prim⁹ motor ſeipm mouet et fit cauſa ꝑpetui mot⁹. Et ſic motor maioris mđi incorruptibil' ē ⁊ ꝑpetuis: ita prim⁹ motor minoris mđi. ꝓpter ſilitudinē ei⁹ ad motorē maioris mđi incorruptibil' eſt et ꝑpetuus.

In octauo phiſicoꝝ determinatū eſt a nobis que ſunt illa que mouent̄ a ſe et que nō. Oſtenſum eſt ibi ꝙ in minori mundo q̄ eſt animal/ eſt ſilitudo ad maiorem mundum: in hoc quod eſt moueri a ſeipſo et mouere ſeipſum.

☞ Concluſio ſecunda Plato ad phedronē inducit quatuor ꝓpoſitiōes que colligunt̄ ex cōflatu p̄ſenti. Prima eſt: prim⁹ motor eſt cauſa tā minoris mūdi q̄ȝ maioris mđi et eſſentialr̄ mouet. Scđa: prim⁹ motor ſeipm mouet. Tercia: prim⁹ motor ſꝑ ſeipm mouet. Quarta: prim⁹ motor incorruptibil' ē ⁊ ꝑpetu⁹.

Et ideo cū in maiori mūdo motor primus ſit incorruptibilis ⁊ eternus: ꝯcludit plato ꝙ in minori mūdo motor ē incorruptibi

lis et ꝑpetuus:sicut eñ in maiori mũdo motus reducit̃ ad pri
mũ motorẽ/qui nõ mouet̃ ab alio neqꝫ ꝑ accidẽs/sed sibi eẽn-
tiale est mouere:et cui essentiale est mouere/semꝑ mouet: itaqꝫ
inquit plato ad phedronem discipulũ suũ in minori mũdo q̃ñ
animal mouet̃ nõ ꝑ accñs/sed ꝑ motorẽ cõnaturalẽ sibi ⁊ con
natum:oportet ꝙ vnũ sit primũ mouens in aĩa. Primũ autem
mouẽs in his que ꝑ se ⁊ a se mouent̃/nõ est ꝑ accñs mouẽs: q꞉
si esset ꝑ accidens mouẽs/posset nõ mouere: ⁊ sic cessaret mo-
tus aĩali ꝑmanẽte:qđ esse nõ põt/adminꝰ ꝓpter motũ cordis
⁊ spũs quo vehit̃ vita et virtus per corpus. Ampliꝰ:ꝑmũ mo
uens in talibus nõ per aliud mouẽs est:qm̃ ẜm hoc in eadẽ na
tura aĩal' eẽt aliud mouẽs añ ipm:⁊ sic ipm nõ eẽt ꝑmũ mouẽs

☞ Cõclusio tercia. Prima dictaꝝ ꝓpositionũ quatuor sic ꝓbat̃. Nã si primꝰ
motor nõ moueret per suã essentiã ⁊ per suã virtutẽ:tunc moueret per aliud qđ
est sibi ratio et causa mouendi:⁊ per ꝯsequens illud esset causa prima mouens
⁊ nõ illud qđ mouet per aliud. Itẽ si primũ mouẽs moueret per aliud: tunc il
lud aliud vel moueret per suã essentiã vel iterũ per aliud. Si per suã essentiã:
tunc habemꝰ ꝙ illud qđ ẽ causa prima mouendi mouet ꝑ suã essentiã. Si autẽ
per aliud tunc iteꝝ querit̃ de illo alio:et sic vel deuenit̃ ad primũ in tali ordine
qđ per suã essentiã mouet:vel erit ꝓcessus in infinitũ ⁊ per ꝯsequens nullũ erit
primum mouens:qđ est reprobatũ in multis passibus philosophie arestotilis
Item si primũ mouens in aliquo ordine nõ moueret per suã essentiã: tũc mo-
ueret per accidens. ⁊ si sic tunc posset nõ mouere:q꞉ per accidẽs mouẽs ꝯtingẽ-
ter mouet quia omne mouens contingit ei cuius est accidens Contingens aũt
potest esse ⁊ non esse:ergo consequens est falsum: quare conclusio vera.

Q꞉ aũt sic est primũ mouens nõ per accidẽs nec per aliud añ
se mouens est essentialiter mouẽs:et qđ est essentialiter mouẽs
est semper mouẽs q̃tũ in se ẽ:ergo aĩa animaliũ mortuoꝝ sem
per est mouens q̃tũ in ipsa est. Constat aũt ꝙ nõ semper ẽ mo

uens corpus: quoniã tẽpore determinato distabũt leuia et gra
uia ex quib⁹ cõponit̃ corpus: et sil'r calida ⁊ frigida ⁊ humida
et sicca. Ergo cũ primũ mouẽs essentialiter habeat mouere et
semp̱ moueat: ↄuincit̃ primũ mouens esse seip̃m mouens in oĩ
bus q̃ natural'r p̱ se ⁊ nõ ab alio neq; p̱ accidens mouent̃. Am
plius: in maiori mũdo primũ mouens est sicut vnitas: sicut in
antehabitis ex platonis dictis ostendimus. Hic aũt inductum
est ꝙ primũ mouẽs essentialiter mouet: qđ aũt essentialiter mo
uet/ seipso ⁊ seip̃m mouet. Cui⁹ ꝓbationẽ dicit esse plato: quia
nisi seip̃m moueat in id qđ mouet̃ ab ipso: id qđ ab ipso moue-
tur nõ mouet̃: sicut patet in celestibus ⁊ terrenis: q: nisi primũ
mouens moueat se in celum/ celũ nõ mouebit̃ ab ip̃o: et nisi p̃⁹
mũ mouẽs qđ est in aĩali/ seip̃m moueret in corpus aĩalis et in
membra ei⁹: animal nõ mouebit̃. Ergo vt inquit plato primũ
mouens in quolibet ordine h; essentialiter mouere seip̃m. Aut
enĩ seip̃m mouet in id qđ mouet̃: aut aliquid aliud mouet ip̃m
Si seip̃m ergo habet̃ ꝓpositũ ꝙ primũ mouens seip̃m est mo
uens. Si aliq̃d aliud mouet ip̃m ĩ id qđ mouet̃: sequit̃ necessa
rio ꝙ p̱ aliud mouet: ⁊ sic mouebit̃ celum et anĩal p̱ accidẽs et
nõ p̱ motorẽ primũ (cui essentiale est mouere) qđ ostensum est
esse incõueniens in octauo phisicorum. Si aũt dicat̃ ꝙ primũ mo
uens in quolibet ordine motus habet mouere se in substan tiã

eius qd mouet: sed si nõ fit ita / nõ mouebit se. Hoc esse nõ põt vt dicit plato. Si eni det q aliquid nõ mouebit se in aliqd aliud a se / nõ sequit q nõ possit mouere se: q2 mouere se est añ illud qd est mouere se in aliud a se. Illud aũt qd est pri⁹ nõ causatur a posteriori. Ergo mouere se nõ causabit ab eo qd ẽ mouere se in aliud: igitur tã in celo q̃ in terra i oibus que a se mouẽtur prim⁹ motor mouebit seipm / etiã desinẽte sibi corpe qd mouet. Si aũt quis dicat q primũ mouens nõ mouet seipsum in id qd mouetur ab ipo. Hoc stare nõ põt: q2 id qd mouet naturaliter et primo / nõ mouetur ab eo qd extra ipm est: q2 sic mo ueretur violent: sed motus violentus nõ põt esse naturalis et primus sicut alibi in celo et mũdo demonstratũ est. Cũ igitur moueatur ab intrinseco sibi motore / oportet q aliquid faciat motorem intrinsecũ ei qd mouetur. et cũ hoc nõ possit esse violentũ aliquid / oportet q sit naturale: et hoc nõ põt esse nisi altero duorũ modorũ. Q aũt generatione est intra naturã eius quod mouetur: aut q ipe moueat seipm. Sed q generatiõe sit intra id qd mouetur / est impossibile: q2 sic eẽt forma materialis que est virtus in corpe que nõ põt esse prima cã motus: sic 9sequenter pbabitur. Reliquitur igitur q pmus motor in motu sm locũ: seipm moueat intra id qd ab ipo mouet: et p 9ñs q ipe moueat seipm in oibus his in quib⁹ est vere prim⁹ motor mot⁹ localis: sicut est in celo. Aliorũ aũt natura sm platonẽ in thimeo ẽ

duplex. Quedã ei eſt cõformis celeſtibus iuſticiã et pietatẽ colens: a diis celeſtibus data: et fenꝰ eoꝝ exiſtens tradita eni nature corporee: ⁊ hec qꝛ videlꝫ hꝫ diuinã et virtutẽ intellectualẽ ſeparata ⁊ nõ acta ad motũ qꝺ mouet ſed potius agens motũ ſui nõ alterius cã mouens: ⁊ hec qꝛ ex ſe mouet prima cã ẽ motus. Alia autẽ aia nõ ex fenore celeſti ſed ex ſemente materiali educta: acta a natura corpea potius ꝙ agẽs: q̃ nunꝙ põt eẽ libera i mouẽdo vt ex ſe ⁊ ſui cã moueat qꝺ mouetur ab ea: ⁊ iõ nõ niſi intellectualꝭ aĩa erit ſeipam mouẽs. Et hoꝝ ꝓbatio plane facta eſt a nobis in multis noſtris libris phiſicorum.

☞ Quarta cõcluſio Secundã dictaꝝ ꝓpoſitionũ plato ſic inducit. Qꝺ eſſentialiter eſt mouens ſempꝛ mouet ꝙtũ in ſe eſt. Modo cõſtat ꝙ in animalibꝰ corpꝰ qñqꝫ reſoluiꝛ ⁊ corrũpiꝛ: quo corrupto ⁊ reſoluto nõ manet aliquid qꝺ anima ipſa mouere poſſet niſi ipſa ſeipam moueat. Ergo ſequiꝛ ꝙ nunc anima ſeipaꝫ mouebit: ⁊ ſic anima eſt primꝰ motor in genere animaliũ: ⁊ per cõſequens primꝰ motor ſeipſum mouet. Item: primꝰ motor nõ mouet corpꝰ niſi per hoc ꝙ ſeipm mouet vel aliquid aliud influit in corpꝰ. Si primũ ergo ſequiꝛ ꝙ mouet ſe intellectꝰ añqꝫ mouet ipſum corpus. Necqꝫ põt dici ꝙ aliquid aliud influit in corpus: qꝛ ſic eſſet mouens per aliud ⁊ nõ per ſuã eſſentiã qꝺ falſum eſt: ergo ſequiꝛ ꝙ primꝰ motor primo mouet ſeipm et per eſſentiã ſuã (vt precedens dixit ꝓpoſitio) eſt mouens ſeipm. Nec valet inſtantia qua argueretꝛ vt qñ nõ ẽ corpus: tũc amplꝰ nõ mouet ſe. Quia deficiẽte corpore licet nõ mouet ſe in corpꝰ mouebit tñ ſeipm. Prius eñ nõ deſinit deſinente poſteriori: cũ nõ dependeat ab ipſo. Modo mouere ſe prius eſt ꝙ mouere ſe in aliud: ergo mouere ſe non deſinet ſi deſineret mouere ſe in aliud: ⁊ ꝑ cõſequẽs corpore (cuiꝰ motrix ẽ aia) corrupto: ꝙuis anima nõ mouet ſe in ipſum vt in aliud: tñ mouebit ſeipam Et ẽ ſile: cũ ſol emittit lumẽ i aliꝺ: ipe tñ lucet intra ſe qꝺ lumẽ ẽ motꝰ quidã ꝑfecti

His igꝛ deẽminatis Ad explanationẽ vboꝝ platonis videamꝰ platonis ꝯcluſiões. Hitũ ẽ ei ꝙ id qꝺ ꝑ ſe mouet: ſeipm mouet

☞ Concluſio quinta Tercia dictarũ ꝓpoſitionũ platonis ſic ꝓbatur. Qꝺ alicui cõuenit per ſuã eſſentiã: ſemper ſibi ꝯuenit. Sed primo motori tã in minori ꝙ in maiori mundo cõuenit per ſe mouere ſeipm. i. per ſuã eſſentiã ⁊ nõ ꝑ accidẽs Igitur primꝰ motor ſemper mouet ſeipm. Alia ratio. Quicquid per ſe mouet ſeipm: ſemper mouet ſeipm. Sed primꝰ motor vtriuſqꝫ mundi per ſe mouet ſeipſum. Ergo ſempꝛ mouet ſeipm. Conſequentia tenet in datiſi. Maior patet: qꝛ

ꝭm Aresto. in pͦmo posteriorū analeticoꝝ. Per se p̄supponit de omni. Sed ad de omni requirit vniuersalitas tēporum ꝭm eundem in eodē. Igitur per se mouere est mouere semper. Minor aūt est probata in tercia conclusione.

Adhuc aūt. Quod seip̄m mouet est pͦmū nō depēdēs ab alio: primū aūt nō dependēs ab alio est incorruptibile: eo ꝙ ip̄m nō habet ꝯtrariū intus vel extra: q2 si esset cōpositū: depēderet ab alio ⁊ nō esset primū: q2 oē cōpositū a suis dependet cōponentibus ⁊ vtitur illis: et si mouet ab illis hab3 quod mouet. Et h̄ oīa aliena sunt a primo motore. In quolibet reuera primo motore est primū quod mouetur a se in minori mundo ad siītudinem ei⁹ quod in maiori mūdo a se mouetur. Quod āt a se mouetur est icorruptibile ⁊ ꝑpetuū. Iste igitur quatuor se ꝯsequūtur ꝓpositiōes. Qꝫ primus motor essentialit᷑ mouet. Et ꝙ primus motor seip̄m mouet. Et ꝙ primus motor semꝑ seip̄m mouet. Et ꝙ pͦmus motor simplex est incorruptibilis ⁊ perpetuus Cū aūt motor sit vnū simplex mouens: mouet se in id qđ mouetur in dextrū vbi incipit motus: ⁊ in sinistrū: ꝑ quod regirat oīs motus eoꝝ que a seipsis mouentur: sicut diximus in libro de motibus aīalibus: sic igitur ab vnitate ꝓcedit binarius. Et cū tā in dextro q̄ꝫ in sinistro sit centrū: vñ est motus ꝑ linearu3 exitū que sunt nerui ⁊ corde: ꝓcedit binarius in multitudine3: et sic tota ꝑficitur motus progressiui multiplicitas. Hec igitur sunt q̄ ex sñia platonis colligūt᷑. Ex his dicit aīmā rōnalē esse nūe₂ seip̄m mouentē semꝑ ꝑpetuo motu vite ⁊ incorruptibili.

Conclusio sexta Quarta dictarũ ꝓpositionũ platonis de incorruptibilitate ꝛ perpetuitate primi motoris tã in minori mundo ꝗꝫ in maiori mũdo sic ꝓbatur Quia omne illud qđ est primũ ab alio nõ dependens est incorruptibile ꝛ ꝑpetuũ: sed prim⁹ motor tã in minori mundo ꝗꝫ in maiori mundo a nullo ẽ dependens: igitur est perpetu⁹ ꝛ incorruptibilis. Maior patet q: tale non habet ꝯriũ corrũpens. Minor declaratur dupliciter. Primo q: primũ qđ seip̃m mouet ꝛ sꝑ: est nõ dependens ab alio. Sed ex cõclusionib⁹ ꝑhabitis manifestũ ẽ primũ motorẽ mouere seip̃m ꝛ semꝑ. Igitur minor vera. Secundo q: omne depẽdens ab alio est cõpositũ qđ dependet a suis partib⁹ cõponẽtib⁹. Sed prim⁹ motor est simplex Igitur nõ est ab alio depẽdens: ꝛ per cõsequens ꝑpetu⁹ ꝛ incorruptibilis qđ fuit probandũ. Ex qua cõclusione elicitur illud correlariũ. Prim⁹ motor tã minoris mundi ꝗꝫ maioris mundi non dependet ab aliquo suoꝝ mobiliũ: ꝛ iõ ipsis mobilib⁹ desinentib⁹ mouet per se subsistens seip̃m. Secundo pars correlarij est manifesta. q: prim⁹ motor maioris mundi a nullis mobilib⁹ dependet sed omnia ob eo dependent. Primã aũt partẽ correlarij oñdebat plato in textu precedenti distinguendo duplex gen⁹ animarũ. Quedã em̃ sunt anime q̃ ꝯformiter colunt iusticiã ꝛ pietatam primo motori maioris mũdi: ꝛ iste anime a dijs celestib⁹ nature corporali sunt date: et sunt quasi fenora inter celestẽ deũ et alias animas. Alie sunt anime q̃ ex corporali semine per actũ generationis educte sunt de potẽtia ad actũ. Prime anime sunt independẽtes a natura corporea: ꝛ sunt ille que dicuntur prime motrices in genere animaliũ semꝑ per se mouentes. Secunde ṽo anime eoꝙ oriuntur ex materiali ꝛ corporali semine: a corꝑe dependent in esse cõseruari ꝛ fieri ꝛ ideo desinunt esse desinẽte corpore. Prim⁹ igitur motor minoris mũdi (puta anima que est forma animalis rõnalis) est independens ab alio vt dixit secunda pars correlarij. Et q: est vera imago et sĩitudo primi motoris maioris mundi vt habitum est in precedenti capitulo: merito eius perpetuitate ac incorruptibilitate fruitur vt dixit nostra conclusio.

Hec aũt nõ satis perspecte dicta sunt: ꝓbatũ em̃ ẽ in nr̃is phisicis ꝑ demonstratõẽs infallibiles ꝙ nihil indiuisibiliũ mouetur: sed quod nõ mouetur/ nõ mouet seip̃m: et ꝓbatũ est ꝙ primus motor (cui essentiale ẽ mouere) ita est mouẽs ꝙ nullo mõ mouetur sed est immobilis: et ꝙ anima rõnalis non mouetur. Que omnia sunt cõtra platonẽ. Et ꝓbatũ est in sciẽtia de anima ꝙ ip̃a non est numerus: ꝛ ꝙ ip̃a nõ est seip̃am mouens. Et longũ et inutile esset oẽs has hic repetere demonstratões. Sꝫ attẽdẽdũ est ꝙ cũ đt plato primũ motorẽ in motu locali et motu ꝓgressiuo mouere seip̃m ꝛ a seip̃o moueri: nõ intelligit ꝙ eo

dem genere motus moueat se: quo mouet id quod ab ipo mouetur: quia sic moueret se localiter: qd nō pōt esse: nec intelligit q ſm aliquā aliā speciē mot⁹ moueat se ſm quā mot⁹ est exit⁹ de potētia ad actum. Sed dicit illud mouere se/ quod in actu existens cōtinue exerit ꝛ emittit actū: sicut sol in actu existēs cōtinue exerit ꝛ emittit luces sine sui mutatione. Per hunc enim modū dicit motorē pꝛimū ex se exerere et emittere motuꝫ: eoq essentiale est sibi mouere: sicut ꝓbatū ē: et hoc vocat mouere se et moueri a se. Nō enī intellexit hoc nisi ſmq motus est actus mouentis ꝛ nō ſmq ē act⁹ mobilis: ꝓpter quod dixit nihil mouere se nisi quod est essentialiter mouens/ ꝛ cuius actus essentialis est ipe motus: ꝛ dicit motū esse in mouente sicut lux est i lucente. Aliter aūt sumimus motū nos qñ diximus motū esse actum mobilis/ siue ei⁹ qd moueꝛ ſm qd est in potentia exeunte ad actū: ꝛ sic demonstrauim⁹ nihil indiuisibiliū mouere: ꝛ pꝛimū motorē nō moueri/ ꝛ nihil indiuisibiliū a seipso moueri/ et alia hmōi: q̄ in phisicis ꝛ in scia de aīa demonstrata sunt. Sic aūt coꝛrectis dictis platonis ꝓbatio sua est necessaria: et ineuitabiliter cōcludit aīam rationalem mouere ꝛ manere post moꝛtem: nec perire eam pereunte coꝛpoꝛe.

Septima conclusio et vltima hui⁹ capituli. Hec dicta platonis nisi resoluāꝛ ad sanū intellectū nō sunt sufficientia. Probaꝛ cōclusio: qꝛ ſm platonē prim⁹ motoꝛ est mobilis: cui⁹ oppositū demōstratiue probaꝛ. Nā nihil indiuisibiliū moueꝛ vt ꝓbationib⁹ demōstratiuis ostensum est in fine sexti phisicoꝝ. Sꝫ primus motoꝛ tā minoꝛis q̄ maioꝛis mundi est indiuisibilis ergo non mouetur.

Resoluendo tñ dicta platonis ad sanũ intellectũ sciendũ est ꝙ duplex est motꝰ Unꝰ qui est continuꝰ exitus aliçuiꝰ de potẽtia ad actũ: ⁊ de isto motu solet dici ꝙ est actus imperfecti tendẽtis ad suã perfectionẽ. ⁊ tali motu nihil mouetur nisi diuisibile vt demõstratũ ẽ sexto phisicoꝝ. Alius est motꝰ qui est actꝰ ꝑfecti qḋ in actu existẽs exerit ꝯtinue suas bonitates eas alijs cõmunicãdo ⁊ ille motus ⁊ non primus cõuenit motori primo simplici ⁊ indiuisibili: boetio in tercio de cõsolatu philosophico metro nono attestante qui ait. O qui ꝑpetua mũdũ rõne gubernas. Terraꝝ celiqꝫ sator qui tẽpus ab euo. Ire iubes. stabilisqꝫ manens dans cuncta moueri. Quẽ nõ externe pepulerunt fingere cause. Materie fluitantis opus. veꝝ insita summi. Forma boni. liuore carẽs tu cuncta sugno Ducis ab exemplo pulchrũ pulcerrimꝰ ipse. Mundũ mẽte gerens similiqꝫ imagine formans. Da pater augustã menti cõscendere sedẽ. Plato igiť ponẽs primũ motorẽ essentialr̃ mouere posuit ipm̃ immobilẽ motu imꝑfectionẽ sonãte: a quo tamẽ cuncta mobilia moueren̄t. Patet igitur finaliter qualiter ex ꝓpositiõib9 platonis sane intellectis cõuincit̃ aĩa rõnalis eẽ immortalis ⁊ ꝑpetua.

Capitulum secundum de separatione anime rationalis a corpore ẜm probationes Auicenne et algazelis.

AUicenna autem ex multis ⁊ ꝑ alia media ꝯcludit idẽ. Hic eñ primo ostẽdit ꝙ anima rationalis nõ est virtus in corpe: ita ꝙ ẜm esse vł opationẽ vel vtrũqꝫ ad corpis armoniã dependeat: per hoc ostenditur ꝙ nõ destruitur destructo corpe. Si eni esset virtus ĩ corpore iuuaret̃ bona habitudine corporis ad actũ: et impediret̃ ab actu discrasia corpis generaliter. Hoc aũt nõ conuenit itellectui ẜm ꝙ est intellectus: eo ꝙ etiã virib9 anime sensibił hoc nõ ꝑ se cõuenit: sed in ꝙ̃tũ esse hñt in organo forme promouent̃ bona corpis habitudine ⁊ impediunt̃ mala corpis habitudine sicut dictũ est in primo libro de aĩa: ꝙ si senior accipiat oculum iuuenis / videbit vtiqꝫ sicut iuuenis. Signũ autẽ illud eiusdem est ꝙ virtus in corpore operans suũ nõ apprehendit instrumẽ

tum: q2 nec visus nec auditus nec imaginatio nec aliqua v̄tus alia in corpe opans / se vel suū apprehendit organum. Intellectus aūt se & oīa apprehendit organa: ꝓpter q̄d liber & separatus esse ab oībus dinoscit̄. Adhuc autem: q2 nullum instrumētū est cui⁹ armonia & cōmixtio ꝓportionalis sit omnib⁹ corporalibus et incorporalibus. Intellectus aūt est oīa fieri. Nō igitur est in aliquo corporeo instrumento sed separatus ab oībus Adhuc aūt: q2 oē operans in corpore organo leditur / ab excellenti armoniam organi sui sicut visus a claritate solis: intellectus aūt a maxime intelligibili nō leditur sed ꝯfortatur: separatus igit̄ esse dinoscit̄ & nō cōiunctis alicui organo. Adhuc: q2 omnis organica virtus aīe primū est in potentia materie & per generationē educitur de illa: sed hoc īpossibile est dicere de natura intellectuali. sicut in supiorib⁹ hui⁹ libri & in decimosexto de animalibus ostensum est Est aūt intellectualis natura diuinum quoddā est a materia generabili separatū. Adhuc etiam etas que est corruptio naturalis debilitat oīa quecūq3 sunt organica: sicut sensus et imaginationes corrumpuntur in senib⁹ sed in his sunt fortiores & certiores intelligentie. Non eñ iuuenes equaliter iudicant senibus presbyteris. Et sic iter3 clarum est intellectū organicam virtutem nō esse. Adhuc aūt: quecunq3 sunt virtutes organice / homini cōmunes sunt cu3 brutis: intellectus aūt nihil omnino habent quecunq3 sunt irrationalia

Adhuc: quecunq; est virtus in corpore operans/non est apprehensiua nisi formarum corporaliũ figuras ⁊ intentiones sensibilium qualitatũ habentiũ: intellectus aũt (sicut in scia de aia ⁊ itellectu ⁊ intelligibili pbatũ est) apphẽsiuus est simpliciũ infigurabilium ⁊ insensibiliũ sine hic ⁊ nũc existentiũ: nõ igit est virtus in corpe operans. Amplius dat esse intelligibile simplex formis intelligibilibus: qd nõ põt pficere aliqua virtus in corpore operans. Amplius: potest intellectus tã corporea q̃ incorporea intelligere incorporalit ⁊ intẽporaliter: qd nõ potest facere aliqua virtutũ in corpe operantiũ: ppter quod concludit hic phus ⁊ algazel (qui eũ in oibus sequit) aiam intellectualẽ genus alterum esse a vegetabili ⁊ sensibili: et q: diuinũ genus anie est/dicunt hoc solũ separi a corpe sicut perpetuũ a corruptibili.

Presens capitulũ huius secundi tractatus in tribus cõclusionibus effectualiter cõsistit: quarum prima ẽ ista in presenti textu fundata. Anima rõnalis nõ destruit ad corpis destructionẽ sm auicennã et algazelẽ. Que cõclusio ab auicẽna ⁊ eius secutore algazele pbatur duobus signis ⁊ tribus rõnibus. Primũ signũ est. Nã si cuius opatio nõ dependet ab aliquo: signũ est euidens q ab eodẽ nõ depẽdet esse illius: sed operatio anime rõnalis nõ dependet a corpe: igit signũ est q nec esse suũ depẽdeat ad suũ corpus p omni tẽpe. Minor declarat a signo. Discrasia eñi ⁊ mala ex dispositione corporis sui vt in senibus anima intellectualis in sua intellectuali operatione nõ impedit. Senes eñi licet sint: debiles in viribus sensitiuis ⁊ vegetatiuis: pfectioris tñ intelligẽtie sunt ⁊ prudẽtiores iuuenibus quos nemo eligit in duces (sm Aresto. in secundo topicorum) quoniã cõstat eos nõ eẽ prudentes: attestante persio satyra quarta qui ait sapientia nõ venit añ pilos. Signũ igit est manifestũ animã intellectualẽ humanã corpe nec egere quo ad opera nec quo ad esse: ⁊ p cõsequens a signo cõcludit permanẽtia illius post separationẽ eius a corpore. Secundũ signũ est. Nulla virtutũ corporaliũ (q̃ desinũt esse ad corporis desitionẽ) ⁊ organicarum apprehendit seipam vel suã operationẽ sed potius sensibile per mediũ ab ea distans. Dicente Arestotile scdo d anima sensibile sup sensũ positũ ñ sentiri: et visũ nõ videre se videre. Intellectus vero ⁊ se apprehẽdit ⁊ suũ actũ intelligendi ⁊ actus omniũ viriũ inferiorum. Igit intellectus est virtus incorporalis. Maior illius signi oñditur: q: talis apprehensio esset per reflectionẽ q̃ in corporalibus nõ põt fieri absq; dimensionũ penetratione: sed illa

est impossibilis vt quarto phisicoꝝ ꝓbatur: igitur maior signi vera. Minor est nota qꝛ in nature intellectualis r̄flectōne dimēsionū penetratio nō habet locū: quare intellect⁹ nulla causa obstante pōt seipm̄ intelligere per reflectionē ꝛ etiā opationē cogitatiue potētie seu fantastice ac aliaꝝ inferioꝝ potētiaꝝ opatōes. Tunc sic. Potentia nō est nobilioris entitatis q̄ꝫ sit id cui⁹ est potētia: sꝫ intellectus qui est potētia anime hūane nō eget corpore in operādo ꝛ in intelligēdo quare virtus incorꝑalis recte nuncupatur. Ergo a fortiori anima hūana suas operationes mediante tn̄ potentia intellectuali exercere pōt absq̄ꝫ corpore. Tūc vltra Opatio nō est nobilior q̄ꝫ existētia quā presupponit: cū ergo opatio anie rōnalis nō dependet a corꝑe: nec esse suū dependere habebit a corpore. Signū igitur est euidentissimū animā humanā posse permanere incorruptibilr̄ corꝑe corrupto. Rationib⁹ quidē ꝓbatur quaꝝ prima talis est. Nulla virt⁹ organica corporea ꝛ armonica est in potentia omnia fieri. Sed anima hūana intellectual' est in potentia omnia fieri per suū intellectū possibilē: sicut est in potētia omnia facere per suū intellectū agentē vt sup̄ ꝓbatū est ꝛ hic nūc suppoitur: igit̄ anima humana nō est virtus organica corporea. tenet cōsequentia in festino maior est notissima qꝛ quelibet virtus in corporeo organo existens limitata est et determinata ad suū obiectū sic q̄ nihil apprehēdit nisi q̄ sub suo obiecto cōtinetur vt visus tm̄ colorē ꝛ coloris species: sed cognoscibilia oīa q̄ sunt: sub vni⁹ obiecto ꝑticularis virtutis corporalis cōprehendi nō possunt sed bn̄ sub obiecto intellectus. ergo nullius potētie corporee est omnia fieri ꝛ per cōsequēs maior vera Tunc vltra vt pri⁹. Secūda ratio est Omnis virtus corporalis educta ē de potentia materie: sed intellectiua anima nō est educta de potentia materie: igitur nō est virt⁹ corporea. Cōsequentia tenet in baroco. maior et minor sunt manifeste ex superiorib⁹. Tercia ratio Tu dicis animā humanā corrumpi corrupto corpore: q̄ro ergo a te. vtꝝ corrūpatur ex ea causa qꝛ ē educta de potētia materie vel qꝛ est in potētia ad aliā formā que sit suus act⁹: vl' si ex alia causa assignetur illa. Nō ex prima causa: cū operatio sua nō est materie affixa scꝫ intellectual': igit̄ nō est educta de potentia materie. vt sup̄ sufficienter demōstratū est. Nec ex secūda causa: cū sit finis formaꝝ in philosophia phisicali cōsiderataꝝ s̄m arestotelem secūdo phisicoꝝ. Nec est alia causa corruptionis assignanda. Omne em̄ qđ corrūpitur: vl' corrūpitur qꝛ est in potentia susceptiua alteri⁹ forme qua adueniēte desinit esse vt forme elemētales: ꝛ forme vegetatiue ꝛ sensitiue in embrione hōis adueniente anima rationali: vel qꝛ est educta de potentia materie vt forme vegetatiue in plātis ꝛ forme sensitiue in plantis. Forma em̄ sensitiua in Embriōe hōis aīa rōnali adueniēte desinit esse s̄m suū esse actuale ꝓpter vtrāq̄ꝫ causam.

Quo cōtra celeritas (que est forma celi) ꝓpter carētiā priuatōis in suo corꝑe celesti est saciata sua materia: omnis potētia ad aliā formā est relegata ꝛ per cōsequens incorruptibilis est. Et quia creata: non est ex materia educta. sic manet incorruptibilis cum anima rōnali. Anima igitur rationalis manet incorrupta corrupto corpore (vt dixit conclusio) s̄m auicennā et algazelem.

Nō em̄ sequitur vt inquiunt. Si ꝑfectio corporis est q̄ nō separatur ab eo corꝑe cui⁹ est ꝑfectio. Eo q̄ nō perficit ipsum sicut forma s̄m esse educta de materia: sed potius sicut forma ab ex-

trinseca causa esse suũ accipiens que est causa prima: ꝛ perficit corpus sicut nauta nauim qui est motor in naui existens et per esse substantiale nõ dependens a naui licet ꝑ opationem nauticam a naui dependeat ꝛ ideo separatus nauta a naui licet non nautice agat/ ẽ tñ/ ꝛ alias opatur opatões. Et silr aĩa sepata a corpe licet nõ vegetat aut sensificat corpus/ est tamẽ: ꝛ alias si bi cõueniẽtes ſm intellectũ operat rõnes. Amplius: tres hec habet anima opationes naturaliter diuinã. s. intellectualẽ ꝛ aníalem Diuinã quidẽ: sicut dicunt philosophi eo ꝙ ipa est causatum habens silitudinem ꝛ imaginez cause prime. Intellectualem aũt: eo ꝙ ipsa in esse ꝓgredit sub lumine intellect⁹ intellectualium substantiaꝝ sicut in ꝑcedentib⁹ habitũ est. Animalez aũt hz ex suis potentijs que sunt vegetatiue ꝛ sensitiue: que tñ ſm esse suũ ꝛ nõ ſm esse illarum sunt in illa: sicut iam habitũ est ex supius determinatis. Et cũ in esse suo ꝓpo ꝛ naturali sit diuina ꝛ intellectualis luminis forma quedã: cõstat reuera ꝙ ſm essentiã suam et esse ꝓpriũ nõ depẽdeat a corporeo organo aliquo: et sic ipa nõ est virt⁹ in corpe sed separata ab ipo. His oĩbus ita suppositis: obijcit auicenna sic. Qz si anima destruitur destructo corpe: aut hoc est ideo qz ipa destruit ꝑ seipam: eo ꝙ in substantia sua est corruptibilis: aut qz destructo corpore destruitur/ cũ ſm se nõ sit corruptibilis sicut destruũtur forme corporales ꝛ forme que sunt virtutes in corpe. Si aũt destruit iõ

q2 ipa fm se corruptibilis ē: tunc substantia sua corruptibilis ē
quicquid aūt p substantiā est corruptibile/in se hꝫ aliquid in q̄
est potentia destruendi/ et aliquid in quo est actus pmanendi
et hec nō insunt ei fm idē: qm̄ potētia destruendi inest fm ma-
teriā ꝛ priuationē q̄ machinat̃ ad maleficium: et actus pmanē
di est fm formā que dat esse et permanere fm actū. Oporteret
igitur ꝙ anima esset composita ex materia priuationi subiecta
et forma actū ꝛ esse ꝓferente. Quod sepissime improbatum est
Igitur nō est corruptibilis anima fm seipam. Si aūt corrūpit̃
corrupto corpe: tunc hoc est ideo quia habet dependentiaꝫ ad
corpus. Aut igit̃ dependet ad ipm sicut ad id qđ est simul cuꝫ
ipa: aut sicut ad prius se: aut sicut ad posterius se existens. Si
dependet ad ipm sicut ad id qđ est simul. Aut hec simultas est
anime ꝛ corpis esse/ita ꝙ hoc ipm qđ sunt simul sunt: aut p ac-
cidens est adueniens anime ꝛ corpi. Si hoc ipm ꝙ sunt/simul
sunt: tunc qīa et corpus fm suū esse totū sunt relatiua et nō sūt
substātia aliq̄/nec ptes cōponētes substātiā aliquā: qđ falsum
est apud omnes. Si aūt accidat ea simul esse: tunc dato ꝙ aufe
ratur hoc accidens/ manebit aīa fm substantiam sine corpore
et tunc habet̃ ꝓpositū. Si aūt dependet ad ipm sicut ad id qđ
est prius: hoc erit aut fm ꝙ prius dr̃ prius tpe et causa/ aut pri
us natura. Si corpus pri⁹ est anima tpe: tunc aīa nō depēdet
a corpe nec corpus ab anima: et sic habetur ꝓpositū .s. ꝙ aīa

rationał nō corrūpiť sicut dependēs a corpore: qm̄ cōstat q̄ ea quoꝝ vnū pri⁹ ē altero tempe tm̄/ aut dignitate tm̄: neutrū de- pendet ab altero ꝓm esse. Si aūt corp⁹ prius est aïa causa: con stat q̄ illa nec est efficiens nec forma nec finis qđ falsum ē. Aïa eñ forma et finis est corporis ⁊ nō ecōuerso. Oportet igitur q̄ corpus sit pri⁹ sicut materia: ergo oportet q̄ aïa rōnalis educe- retur de corpore sicut de materia: et hoc sup̄ improbatū ē: q̄ꝛ si ita esset: eēt aïa forma in corpe/ ⁊ intellectus esset alicui⁹ corpis actus: qđ falsum esse cōstat. Si aūt dicať q̄ corp⁹ est prius aïa sicut dr̄ id qđ natura est prius: tunc corp⁹ esset de ratione aïe et fieret aïa ex corpe et differentia aliq̄ cōstitutiua qđ absurdū est Si aūt dicať q̄ dependet ab ipso sicut a posteriori siue h̄ poste ri⁹ dicať sicut causatū posteri⁹ est causa siue sicut natura poste rior opponiť priori ꝓm naturā/ siue posteri⁹ tpe: facile cuilibet patet q̄ nunq̄ pri⁹ ꝓm esse depēdet a posteriori. Igitur aïa rō- nalis nō corrūpitur sicut dependens a corpe ergo nullo modo corrūpiť. Amplius: si corrūpiť aïa aut corrūpitur aliq̄ agente et corrūpente eā: aut corrūpiť p seipam distantib⁹ his q̄ cōpo- nunt eā: aut si simplex est corrūpiť per potentiā materie ꝓten- dentē se ad maleficiū: aut corrūpiť corpe corrupto. Si aliquo agente in ipam: oportet q̄ illud sit contrariū: ⁊ cōstat q̄ anima rōnalis penit⁹ nullū habet contrariū. Si aūt corrūpitur distā- tibus cōponētib⁹ eā: oporteret q̄ esset cōposita ex cōtrarijs: qđ

iterũ omnib⁹ videtur absurdũ. Si aũt terciũ habet modũ corruptõis/sicut elementa corrũpunt: tunc iterũ oportet q̄ habeat contrariũ ẜm vnã vel duas qualitates vel plures si sequamur empedoclẽ dicentẽ q̄ simplicissima multaꝝ et contrariaꝝ sunt qualitatũ. Si aũt corrũpitur corruptiõe corpis: tunc nõ est separata sꝫ est aut corporalis forma aut virt⁹ operãs in corpe: ex pncipijs corpis armonicis ad eẽ deducta: et operans ꝑ corpis armoniã: et hoc est iprobatũ ꝑ antedicta. Anima igiẗ rõnalis nõ destruitur destructo corpe. Et his rõnib⁹ cõsentiũt auicẽna Algazel constontebathe et alij plures philosophi arabum.

Ex presenti textu habẽtur secunda cõclusio et tercia Secũda est ista Nõ sequitur anima rõnalis ẽ perfectio corporis: igiẗ nõ sepaẗ aptitudine a corpore. Probatur cõclusio qz ad hoc q̄ nõ esset separata vel separabilis a corpore: sicq̄ nõ permaneret corpe destructo: oporteret q̄ esset educta de corporis potẽtia et q̄ ẜm esse suum intellectuale a corpore dependeret. Modo hoc est falsum quia esse suum totaliter capit a prima causa cuius similitudo est et imago: imo in ipsa reperiẗ vestigium trinitatis. vt alibi solet dici. Tercia cõclusio Aĩa rõnaẗ ẜm naturã suã prior est corpore suo: etiã est prior perfectione eodẽ. Et ideo non destruiẗ corpe destructo. Priora eñ ẜm esse et perfectionẽ a posteriorib⁹ suis nõ dependent: sed anima ẽ prior ẜm triplex gen⁹ cause suo corpe scꝫ efficientis formalis ⁊ finalis vt habeẗ secũdo de anima: igitur ab eo nõ dependet ẜm esse et perfectionẽ. Ex quib⁹ conclusionib⁹ infertur illa cõclusio Anima rõnalis nõ destruiẗ destructo corpe. Et q̄uis ꝓbatio hui⁹ conclusionis possit deduci ⁊ ad longũ declarari: sed quia clare habetur in textu ibidem videatur ac propter ei⁹ prolixitatẽ hic omittitur. Frustra enim fit ꝑ plura quod potest eque bene fieri ꝑ pauciora primo phisicoꝝ. Et tñ de secundo capitulo.

Capitulum tercium de solutione obiectionum que sunt contra dicta auicenne ⁊ algazelis.

Dubitabit autem fortasse aliquis circa ea q̄ dictã sunt: quõ hoc põt eẽ q̄ inceptio alicui⁹ esse depẽdeat ad inceptionẽ alteri⁹: et tñ destru-

ctio ipsius nõ sequatur illo destructo. Multi em̃ sapient ũ in h
cõcorditer cõsenserunt q̃ esse aĩe incipit cũ generatione corpis
et ante ipius generationẽ corpis nõ est. Et ex hoc surgit diffi-
cultas imaginandi ⁊ intelligendi multis q̃liter habeat esse aĩa
post destructionẽ corpis. Amplius aĩa est forma ⁊ pfectio cor-
poris: perfectio aũt nec ante materiã quã perficit habꝫ esse nec
post eam. Nec potest dici q̃ aĩa nõ sit perfectio corpis. Si em̃
queratur quid est qđ homĩ inq̃tũ ẽ hõ dat esse et rationẽ et po
nit eã in numerꝝ specierꝝ aĩaliũ: nõ põt dici nisi q̃ anima rõnal'
hoc facit. Oportet igitur q̃ sit in materia et esse habeat in ipsa:
et si esse habet in ipsa mirũ videtur si quis dicat eã etiã habere
esse sine ipsa. Amplius: constat q̃ aĩa rationalis cõtinet corpꝰ
hoĩs: q: egrediente anima marcescit corpꝰ et expirat: sicut in li
bro ꝑbatũ est de anima. Quod aũt continet corpis materiam
esse habet in ipsa materia: ⁊ videt' totus vsus forme esse in ꝯti-
nendo materiã ⁊ dando sibi esse ⁊ speciem: ⁊ ideo sine materia
videt' inutilis forma ⁊ nõ posse videt' esse sine ea. Vulgariter
etiã instant quidã querẽtes. Si aĩa hꝫ esse sine corpore qđ esse
liberius et nobilius est eo esse qđ habet in obligatione corpori
ad quid anima incorporat' materie. Videt' eni q̃ hoc sit puer-
sum ⁊ inutile: ꝓpter qđ et stoicus quidaꝫ nomine ꝓtymꝰ cum
audiret phedronẽ platonis in quo anima immortalis esse pro
batur. interfecit seipm: vt de hac miseria vita animam corpo-

ri obligatam redimeret: et sine corpore viuens anima felicioribus contemplationibus ab intellectibus diuinis perficeretur.

In pñti tercio capitulo dñs Albert⁹ pmo intēdit istā cōclusionē primā. Multi philosophoꝝ miranẜ ꝛ dubitant quō esse pōt ꝙ esse anime rōnalis incipit cū generatiōe corporis. ꝛ tñ ipsa anima remanet destructo corpore. Et hui⁹ ammirationis ē causa prima. Quia esse anime in hoc cōsistunt ꝙ animat corp⁹ et ipm viuificat: ꝛ ꝑpter hoc apparet ꝙ ania nō viuificāte corp⁹: ipm corp⁹ marcescit. Secunda causa: qꝛ nihil dat homi esse incꝑtū hō nisi anima rōnalis. Ergo esse qđ ē actus aie videẜ cōsistere in hoc ꝙ ē esse hoiem. Esse aūt hoiem nō cōtingit sine materia: ꝛ per ꝯsequens (vt videẜ) esse anime rōnalis nō ē destructo corpe Tercia causa ē Anima rōnalis nō pōt esse sine vegetatiuo ꝛ sensitiuo. Modo constat ꝙ vegetatiuū et sensitiuum nō sunt sine corpore. Igitur anima rōnalis non erit sine corpore. Signū vulgare videatur in textu.

Ad has ꝛ siles dubitatōes oēs/ respondent auicenna et algazel et siles eis phi: ꝙ nō oportet ꝙ si aliquid depēdet ad aliud/ ẜm suū incipere esse/ ꝙ ꝑpter hoc dependeat ab ipo ẜm sui esse desitionē. Et hui⁹ causa est qꝛ etiā anima rationalis in inceptione nō ꝑducitur in esse cōpleto ex materie principijs: qꝛ sicut habitum est et in decimosexto de animalibus libro et in huius libri antecedentib⁹ cōplementū esse anime rationalis est ex cā prima intellectuali et agente in hoīs generatione. Et ideo cū ẜm esse qđ hꝫ a causa prima: nullo mō dependet ad materiam humani corpis tñ ẜm incipere dependet ad generatōnem non ẜm ꝙ generatio est ex principijs materialibus/ ẜ ẜm ꝙ cā pma intellectualis agit in ipā ꝛ ꝑducit eā in esse in corporis generatione: sicut ex añcedētib⁹ cōstat. Nec ipa est forma et perfectio corporis: sicut forme naturales sed potius in talibus perfectionibus sunt gradus sicut ex antehabitis hui⁹ libri cōstat. Et eo

ꝙ forma eſt iuxta motorē primū ꝓxima inter oēs formas natu rales exiſtens: nō eſt mirū ſi multa cōueniunt ei ex primo mo/ tore (cuiꝰ ꝓprietates plures hꝫ ꝙ̄ materie) que nō ꝯueniūt alijs forme naturali. Uulgus aūt loquitur ſicut vulgus imperitum et neſciens diſtinguere rerū cauſas qm̄ ꝓpꝰs gradus aīe rō nalis eſt accipe facultatē ꝯtemplandi intellectualia ꝑ cōtinuū et tp̄s ſicut oñdimus in ſcia de aīa ⁊ ī ſcia de intelligibilibꝰ. Et hanc facultatē anima nō acciperet: niſi eſſet vna animarū que cōiuncte ſunt ſenſibus ⁊ imaginationibus. Hoc aūt lꝫ in prein ductis libris plane conſtet: tamen vt perfectior ſit hec doctrina etiam in ſequentibus breuiter et compendioſe explicabimus.

Cōcluſio ſecunda quā intēdit dñs Albertus in hoc textu ē iſta. Nō oportet ꝙ anima rōnalis dependeat ſm ſuū deſinere eſſe aut ſm ſuū eſſe permanentie a corpore: eo ꝙ dependebat ab eo ſm ſuū eſſe inchoatiuū. Aīa em̄ rōnalis de- pendet a corpe in fieri ſed nō in eſſe neqꝫ in cōſeruari verūtn̄ ē ꝙ nō producit in eſſe ex principijs materie cōpletiue vt anima ſenſitiua. Requirit tn̄ exiſtentia corpis materialꝰ ac diſpoſitio eiuſdē anteqꝫ vniat ſibi a p̄ma cauſa intellectuali agente in generatiōe hominis a qua habet eſſe incorruptibile quare ſm illud eſſe quod habet a cauſa prima non dependet a corpe humano.

Nec intelligi debet ſm dictos philoſophos ꝙ aīa rationalꝰ ma neat poſt deſtructionem corporis tm̄ in natura intellectuali ſiꝰ ne vegetabili ⁊ ſenſibili potentijs: quia ſicut in phiſicis dictuꝫ eſt: nunqꝫ intellectus prout eſt forma anime ſeparat a vegeta/ tiuo et ſenſitiuo ſed econuerſo ille potentie ſeparantur ab ipſo

☞ Concluſio tercia Sicut ſepe dictū eſt in generatione hōis prima cauſa ſpe cialiter ordinat oia agentia naturalia ad corporis humani formationē vt aptū ſit recipere animā rōnalē increandā: ⁊ iō vegetatiuū ⁊ ſenſitiuū que educunt de potentia ad actū ex materia: nō agunt niſi in virtute prime cauſe: ⁊ trahunt ad eſſe actuale anime rationalis capientes ab illa ſpeciē ⁊ cōplementū ſuarū rōnū: et ſunt in eadē anima ſicut fundamentū eſſe intellectualis.

Ex quo em̄ i intellectuali anima sunt ꝑm esse intellectualis aie et nõ ꝑm esse ꝓpriũ sicut natura generis est in specie ꝑm esse speciei cõstat ꝙ sunt fundamentũ esse intellectualis et rationalis. Et iõ nõ est natura intellectualis in genere aie sine vegetatio et sensitiuo: ꝓpter qđ ista manent in aia rationali sicut fundamenta ꝛ ꝑm esse aie rõnalis in potẽtia nõ i actu opationũ quas habent in corpe: sed actũ habent sine corpe illũ tm̄ q̄ est actꝰ fũdati: hoc est vt in ip̄is fundet̃ esse anime intellectualis.

☞ Cõclusio quarta Anima rational' q̄ remanet destructo corpore retinet in se vegetatiuũ ꝛ sensitiuũ ꝑm potentiã ꝛ prout in eis fundat̃ suũ esse rationale et intellectuale. Dico ꝑm potentiã qꝛ actus ꝛ operatões vegetandi ꝛ sentiendi exercere nõ potest sine corpe. Que cõclusio probat̃ sic Ordo nature est ꝙ rõnale nõ separat̃ a vegetatiuo ꝛ sensitiuo ꝗuis bene ecõuerso. Et iõ vegetatiuũ ꝛ sensitiuũ sunt sub intellectiuo sicut fundamentũ esse intellectualis ꝛ rationalis: nõ em̄ habent operationem corrupto corpore nisi intellectualem.

Et si querat quis quõ hoc fit ꝙ in aia rationali manent pꝰ corpus vegetatiuũ et sensitiuũ et nõ in animalibus alioꝝ animatorum. Plana est responsio ꝑ antehabita qꝛ videlicet hoc contingit ꝓpter duas causas quarũ vna est ꝙ nõ sole cause materiales educunt in homine vegetatiuũ et sensitiuũ potius p̄mũ agens qđ est intellectus et ab illo informante agunt oẽs qualitates que sunt in materia. Secunda causa est quia agẽtes cause in materia hois nõ terminant actionẽ suã nisi in formã ꝛ esse intellectualis nature: et hoc in nullo cõtingit nisi in homine in quo calor digerens ꝛ spũs formans in semine magis formãt et mouent ꝑm virtutẽ celestem ꝛ ꝑm virtutẽ anime ꝛ ꝑm virtutes

intellectus: q̄ ƀm qualitatē elementi vel ƀm qualitatē materie ꝓpter qđ et ip̄e spūs seminis ab arestotile in suo libro.16.de ai malibus/spūs ⁊ intellectus vocaƚ: sicut diximꝰ in phisicis vbi locuti sumus de hominis generatiōe. Hec igitur inductarū obiectionum est solutio ƀm auicennā ⁊ sequacem suū algazelem.

☞ Conclusio quinta Vegetatiuū ⁊ sensitiuū manent in anima rōnali a corpe separata: sed in alijs animalibꝰ desinūt eē cū corpe. ꝓbaƚ cōclusio: qꝛ in homine licet sunt educta de potentia materie nō tn̄ solū ex principijs materialibꝰ sꝫ virtute prime cause: ⁊ ideo esse ⁊ perfectionē nō capiunt nisi a prima causa: ⁊ ꝑ cōsequens ad destructionē corpis humani nō desinunt: sꝫ manēt in anima intellectuali vt fundamenta esse intellectualis. Sed sic nō est in brutis: qꝛ ibidē vegetatiuū et sensitiuū nō fiunt cū speciali cōcursu cause prime sed ex materie principijs solis educunƚ cōcurrente agente naturali a quo ꝑficiunƚ: quod cū sit corruptibile quō alijs dabit incorruptibilitatē. Et sic finalr̄ manifestū ē aiaꝫ hūanā ꝑmanere a corpe separata ƀm auicennā ⁊ algazelē. Et tm̄ de tercio caplo.

Capitulum quartū: de solutione inductarum obiectionum ƀm Auerroim et abubather et auenpeche: et de improbatione erroris qui est in eorum solutione.

Averrois autem ⁊ abubather ⁊ auenpeche ⁊ quidā alij philosophi arabū alia via incedūt. Horū em̄ est sn̄ia nō eiusdē substantie esse animaꝫ sensibilem et intellectualē in hoīe: ꝓpter qđ dicūt ex virtutibꝰ que sunt in semine nō educi per generationem nisi aīam sensibilē: eē aūt hanc pluriū oꝑationū propter corporis equalitatē q̄ in alijs. Intellectualē aūt naturā dicunt esse separatā ⁊ irradiare suꝑ animā hoīs: sicut irradiat lux solis super ꝑspicuū: et ex illa radiatione dicunt fluere formas intelligibiles in animā sicut ex lumine solis fluunt visibilia in ꝑspicuū sicut diximꝰ su

perius: ⁊ hoc mō continuari dicūt lumen intelligentie aīe ipsiꝰ sicut continuatur lumen solis in perspicuo: ⁊ per hanc cōtinuationem dicunt hominem esse intellectualem.

☞ In hoc quarto capitulo huiꝰ secundi tractatꝰ dñs Albertꝰ principaliter intēdit istā primā ꝯclusionem Auerrois abubather ⁊ auenpeche (quē alij auempoce appellant) ⁊ quidā alij philosophoꝝ arabū dicunt ꝙ in hōie anima sensibilis ⁊ intellectualis nō sunt vna anima: et cōsequēter dicunt ꝙ anima sensibil' educta est per generationē ex viribꝰ que sunt in semine: sed in homine pluriū est operationū ꝙ̄ in bestijs ꝓpter humani corpis maiorē equalitatē. Sed anima intellectualis sm eos est separata et irradiat supra naturā hōis sicut lux solis irradiat sup perspicuū: ⁊ ex illa irradiatione dicunt formas intelligibiles fluere in animā humanā: sicut ex lumine solis colores abstrahente fluūt forme visibiles in tēperatū perspicuū. Et iō dicūt lumē intelligētie anie hōis ꝯtinuari sicut lux solis cōtinuat᷑ perspicuo: ⁊ ꝑ hanc cōtinuatōꝫ dicūt hōiem eē intellectualē.

In generatiōe aūt hoīs incipit hmōi continuatio luminis ītelligentie cū anima: et est primo sicut lumen immissum nubibus ꝓpter multum fluxū nutrimenti in organa anime apprehensiue: et ideo intellectus in pueris est sicut in ebrio vel epilentico: deinde residente fluxu illo clarificat᷑ ⁊ serenatur intellectus/sicut serenatur lumen in aere remotis nebulis. Hoꝝ igit᷑ dictum redit ad hoc ꝙ intellectualis natura nō generat᷑/nec incipit eē sm substantiā suā in generatione: sed incipit esse sm expansionem luminis sui sup animā: et qꝛ hec expansio sui luminis sup aīam est ab extrinseco/dicunt hoc mō intelligi ꝙ ītellectus ingreditur ab extrinseco: et hoc mō multiplicare se dicunt intellectum/sicut multiplicat᷑ lumen solis sm illuminata quibus immittitur et cū quibꝰ ꝯtinuat᷑: et sicut illuminatis subtractis nō remanet nisi vnicū lumē solis/ita pereūtibꝰ hoībꝰ dicunt vnū

intellectū perpetuū ⁊ incorruptibilē ex omnibus relinqui:et iō dicunt nō esse mirū si natura intellectualꝭ nō destruiꝭ destructo corpe:q₂ nō incipit nec generaꝭ incipiēte corpe nisi ꝑ accidens ex parte huius ꝯtinuatōis quā diximꝰ. Hanc aūt ꝯtinuationē dicunt fieri ad imaginationē ⁊ fantasiā:eoꝗ ab illis potentijs lumē intellectuale vniuersale ꝑmū abstrahit. Et hic error a nobis in tercio libro de aīa quē fecimꝰ/ tactꝰ est ⁊ improbatꝰ: sed sufficienter ibi tangi nō potuit:quia non nisi per generationez hominis ⁊ mentis eius scientiā perfecte poterat intelligi

☞ Conclusio secūda In generatiōe hōis ꝫm istos philosophos incipit cōtinuatio luminis huiꝰ intelligentie cū anima:sicut lumē immissum nubibꝰ:ꝓpter multū fluxū nutrimēti qui est in pueris:est eñ corpus pueri multū fluxibile et ideo etiā fluxibile requirit nutrimentū:quapropter intellectꝰ in pueris ē sicut in ebrio:deinde ꝑo recedente fluxu clarificaꝭ ⁊ serenatur lumē intelligentie sic cōiunctū anime hois:sicut serenaꝭ in aere lumē remotis nubibꝰ. Et ex istis duabus cōclusionibus patet ꝙ intentio hoꝝ philosophoꝝ tendit ad hoc: ꝙ natura intellectualis nō generaꝭ nec incipit esse ꝫm suā substātiā in generatōe:sed incipit esse ꝫm expansionē luminis sui sup animā. Et q₂ hec expāsio luminis supra naturā est ab extrinseco:⁊ ideo dicūt nō esse mirū si intellectualis natura nō destruaꝭ destructo corpe. Etiā ex illis cōclusionibꝰ sequiꝭ ꝙ isti philosophi ponūt vnicū intellectū omniū hōim separatū ab anima cuiuslibet et irradiantē super animā cuiuslibet:per cuius irradiationē nobis cōtinuaꝭ sicut lumē solis irradiatum in perspicuo. Et hanc cōtinuationē dicunt fieri ad fantasiā ⁊ imaginatōz nostrā ⁊ ab illis potentijs lumen intellectuale abstrahit ipm vniuersale.

Est aūt hic error omnino absurdus et pessimꝰ et facile iprobabilis. Qd eñ ex hoc statim sequitur/error est: ꝙ intellecta oīa semꝑ sint extra nos. Uires eñ aīe nature ꝫm dictū errorē sunt a quibꝰ lumine intellectus fit vniuersalis abstractio et separatio. Nō est aūt intelligibile ꝙ eiusdē forme ab eodē fiat sepatō et per abstrahens ad idē cōiunctio:sicut in exemplo qd ponūt est manifestū. Lumē eñ abstrahēs colores a coloratis corpo-

ribus/nõ cõiungit eos abstrahẽdo coloratis sed poti⁹ perspi-
cuo/in q̄ ꝯm esse spirituale saluant. Igit intellecta ab imagini
bus anime abstracta silr alicui alij cõiungunt extra aiam ꝛ aie
potentias: non aũt fit vnq̄ intellectus ab aliqua anima vel in-
telligẽtia per h' qđ est extra animã Ergo anima hominis nihil
omnino intelligit neq3 cõsiderat de formis intelligibilib⁹. Qđ
cuilibet patet absurdũ esse. Amplius: omnis susceptio forme ẽ
ꝯm potestatẽ suscipiẽtis sicut sepius ꝓbauim⁹ in libris nostris
phisicis: ꝯstat aũt ex his q̄ in libro de anima bñ tractata sunt/
non esse de potestate anime sensibilis suscipere formas ꝯm esse
intellectuale ꝯmq3 sunt semꝑ et vbiq3: ergo ꝯm hoc esse nõ sunt
nisi in itelligentia aliqua: hec aũt vt isti dicunt nihil aie est: igit
nihil anima intelligit vel cognoscit eoꝝ que sunt intelligibilia
Amplius: ocul⁹ in accipiendo visibilia nõ habet potestatẽ co-
lorati terminati sed poti⁹ ꝑspicui: ꝛ si haberet potestatẽ colora
ti/nõ acciperet visibilia oĩa ꝫ vnũ: nec acciperet visibilia nun-
cianda vel mittendo visibilia sensui cõi: sed retinẽdo materia-
liter tm̃. Sic igit silr ẽ in alijs potẽtijs anime. Quantũcunq3
illuminetur fantasia in hoie q̄diu fantasia est / nunq̄ habebit
facultatẽ aliã receptõnis nisi particularis forme: ꝛ facultas re-
ceptõis vlis semꝑ erit in natura altioris facultatis: et si illa na
tura non est de aie partib⁹/ nõ erit in anima facultas aliq̄d in-
telligendi vel cõsiderandi ex illa. Amplius: hõ non est hõ nisi

per intellectũ:intellectꝰ igiť est aliquid ꝙdditatis hoīs:oportet igitur ꝙ sit aliquid de essentialibus hoīs:ꝛ sic non erit hoc mõ ꝯtinuatus homini quo illi dicunt. Sũt aũt ꝛ alia multa q̃ huic errori sunt contraria:q̃ alibi prosecuti sumꝰ: hic aũt nõ dicemꝰ nisi ea que aliquo modo oñdunt naturã anime ꝭm ꝙ ipsa ẽ aĩa hoīs/ ꝭm ꝙ hõ est qȯdã animaliũ cuiꝰ natura non sciť/nisi aĩa eiꝰ ꝭm generatõꝫ ꝛ naturã eiꝰ et statũ eiꝰ pꝰ mortẽ cognoscať.

☞ Tercia cõclusio Hic error pessimꝰ est ꝛ faciliter reprobabilis. Primo cũ dicit ꝙ vnus est intellectꝰ omniũ hoīm. Nã hoc est manifeste falsũ ꝛ in tercio de anima reprobatũ ꝛ est cõtra oẽm veritatẽ philosophicã:etiã contra religionem cristianã qꝛ vľ sic superflueret infernꝰ in quo est miseria inenarrabilis:in quo sola voluntas intellectualis ardet: vel sup̱flueret regnũ celeste in quo est summũ gaudiũ ex intellectione ꝛ fruitione deitatis causatũ:qꝛ vnꝰ est intellectꝰ ꝛ solus qui in vno et eodẽ instanti nõ põt esse in diuersis locis cũ sit finite entitatis:vľ ergo ille premiabiť ad gaudiũ vľ ad miseriã:si ad gaudiũ sup̱fluit infernꝰ:si ad miseriã tunc sup̱flueret regnũ celeste. Secũdo cũ dicit intelligibilia abstrahi ab imaginatione et fantasia et poni ad aliquã potẽtiã que ẽ extra hoīem:qꝛ sic hõ nõ intelligeret:cũ intelligibile abstractũ nõ sit in aliqua potentia sue anime. Ex qua cõclusione patet ꝙ ad erroneã positõꝫ illoꝝ sequiť hoīem sua intellectuali operatione priuari: qꝛ cõstat ꝙ species coloꝝ que species abstrahunť lumine solis a coloribꝰ in re colorata existentibus: nõ recipiunť in aliquod qȯ est de esse colorũ sed recipiuntur in potẽtiã perspicui que potentia est in medio vt in aere vel aqua a coloribꝰ realibꝰ nudato. Sic cõformiter oportet ꝙ intelligibile quod abstrahitur ꝭm ipsos ab imaginatione et fantasia (que sunt potentie sensitiue hoīs) ꝛ̃ciperet i aliquã potẽtiã q̃ eẽt extra hoieꝫ qꝛ dicũt intellectũ eẽ extra hoīeꝫ Et si dicere vellẽt ꝙ aĩa sensibiľ hoīs posset recipere tales spẽs intelligibiles:tũc seq̃reť ꝙ abstrahẽs ipas ꝯiũgeret ipas:ꝛ tũc oporteret ꝙ spẽs itelligibiles eẽnt species sensibiles:eo ꝙ recipiunť in potestatẽ anime sensibilis a qua lumine intellectus extra hominẽ subsistẽtis tñ sunt abstracte ꝭm eos:sed hec sunt falsissima:qꝛ species intelligibiles ad intellectũ possibilẽ cõp̱anť tanq̃ ad ꝓpriũ locũ eaꝝ ꝭm Aresto. in tercio de anima inquiẽtẽ intellectũ possibilẽ esse locũ specieꝝ intelligibiliũ. Preterea:hõ non est homo nisi per intellectũ:ergo de necessitate oportet ꝙ intellectꝰ sit aliquid hoīs ꝛ ꝙ sit de quidditate et eẽntia hoīs: ergo oportet ꝙ intellectus nõ sit cõtinuatꝰ homini hoc modo quo ipsi dicũt tanq̃ extra ipm subsistens. Homo eñ essentialiter integrať ex aĩa intellectuali ꝛ corpore humano. Patet igiť finaliter qualiter predicti antiqui philosophi errãt circa naturam intellectus. Et tm̃ de quarto capitulo.

Capitulum quintum de errore allexandri:ꝛ de statu anime post mortem:et dissolutione corporis.

Alexander aũt peripatheticus grecus (cuiꝰ doctrinã mlti de peripatheticoꝝ scola sequũtur) solꝰ inter philosophos animã rõnalẽ concedit perire corpe pereũte: eoꝙ ipse dicit intellectũ esse formã armonicã q̃ ex cõplexione elementoꝝ educit̃ ꝑ generationẽ sicut dictũ ẽ a nobis in tercio libro nr̃o de aĩa. Dicit enĩ intellectũ possibilem solũ esse in anima: ⁊ hunc esse formã corporis cõplexionati plus inter corpa ab excellentia cõtrarioꝝ recedentis/ ⁊ ad cõueniẽtiã celi accedẽtis: ꝓpter qđ etiã in ipo nobilior resultat cõuenientia ꝑpetui corpis q̃ꝫ in ꝑspicuo qđ est forma simplicis corporis ex cõuenientia quã habet cũ perpetuo supius corpe. Et cũ ĩ perspicuo aeris resultat forma ƒm esse spirituale/ q̃ esse materiale habꝫ in corpe terminato: resultabit in forma q̃ corp hoĩs cũ celo ꝯuenit forã intellectualis ex luce intelligẽtię irradiãtis sup animã. Hec aũt fantasia ẽ omnino erronea: quoniã nos videmꝰ perspicuũ tanto clarius esse in corporibꝰ/ quanto ipsa corpa fuerint magis rara ⁊ tenuia: corpus aũt hoĩs densitatẽ habet multã et est terminatũ. Patet igit̃ ꝙ ꝯuenientiã cũ celo in perspicuitate minꝰ habet q̃ꝫ elementũ simplex. Et si dicatur ꝙ in spiritu aĩalis est illa receptio formaꝝ intellectualiũ: ꝯstat per oĩa que subtiliter indagata sunt in libro tercio de aĩa

⁊ in libro de intelligibilibꝰ/ ꝙ nulla formaꝝ ꝼm esse vniuersalis est in spiritu sed potius est in eo particularis sub materie intē-tionibus: et ideo in illa non cōpletur intellectus aliquis.

☞ In hoc capitulo quinto dn̄s Albertꝰ primo intendit istā cōclusionē p̄mā Alexander philosophus grecus peripatheticus solꝰ inter philosophos posuit positione fantastica ⁊ erronea animā rationalē perire pereunte corpore: eoꝙ intellectū dixit esse formā armonicā que ex cōplexione elementoꝝ educit per generationē. Dicit em̄ intellectū possibilē solū eē in anima illa que est forma corpis cōplexionati plus recedentis ꝓpter suā armoniā ⁊ ꝓportionē inter alia corpa ab excellentia qualitatū primarum contrariarū: ⁊ per hoc magis accedentis ad nobilitatē celi quod est denudatū ab illis peregrinis impressionibus.

Amplius ꝼm istū ab intellectu agente q̄ causa p̄ma ē in tota natura/ nulla inducit forma q̄ ē aliqd similitudinis hn̄s cū ipo i separatōe. Et h̄ videt absurdū ꝑ h̄ ꝙ oīa agētia i generatiōe aliqd sue similitudis i generato ꝯsequūt ⁊ illd̄ p̄ncipiū qd̄ oībꝰ priꝰ ⁊ excellētiꝰ ē/ nihil omnino sue aliqd cōseqt similitudis. Nec h̄ sensit stoicoꝝ aut peripatheticoꝝ aliquis. Plato em̄ dicit ꝙ rigor necessitatis materie cessit consilijs intellectꝰ ⁊ sic deductus est ad optimos actꝰ: ⁊ in hoc consensit totꝰ cetus stoicoꝝ. Separatā aūt aīaꝫ formā intelligibilē eē ꝓbauit Arestotiles cuiꝰ felicitas sit contēplatio firmā purā et ammirabilē habens delectationē theoreumatū: ⁊ huic ꝯsensit tota scola peripatheticoꝝ. Is aūt solꝰ ex via peripatheticoꝝ degenerans/ intelligentias prauas sequens/ transit ad epicuroꝝ opinionē: hominē ⁊ id qd̄ solū in tota natura generabiliū diuinum est/ corruptibile esse dicens: et formā armonicā corporis cū corporis dissolutione perituram.

☞ Conclusio secunda. Positio allexandri est fantastica ⁊ erronea. ꝓbatur con clusio quia ſm ipam ab intellectu diuino qui est prima causa in tota natura indu ceretur nulla forma que cū ipo aliquid siītudinis haberet in separatōe ⁊ opatōe. Et hoc videtur absurdū esse cū omnia agentia in generatione aliquid sue simi litudinis cōsequūtur in generato: ⁊ illud principiū qd omnibus prius ⁊ excellētius est nihil omnino cōseqretur sue siītudinis. Nec ita fatuā positionē sensit aliquis stoicoꝝ aut peripatheticoꝝ. Unde plato qui fuit princeps stoicoꝝ dixit ꝙ rigor ne cessitatis materie cessit consilijs ipsius intellectus. Et aresto. qui est princeps pe ripatheticoꝝ ꝓbat intellectualē formā esse separatā: cuius felicitas est in contem plando formā purā ⁊ immaterialē: hn̄s delectationē potissimoꝝ theoreumatū. Platoni suo acquieuit totus cetus stoicoꝝ. Arestotili aūt tota scola peripathe ticoꝝ preter allexādꝝ solū q a peripatheticis degenerās ad epicuroꝝ vitā corꝑalē sequētiū descendit opinionē: ⁊ docuit Ouidiū formā hūanā (q in natura vera siītudo ⁊ imago primi intellectus ē inuēta) eē periturā ad corꝑis dissolutionē.

Et solus iste deficit in hoc ꝙ causa motus localis ab eo nō po test inueniri in corporibus animaliū vt hominis. Omnino eīm demonstratū est in octauo phisicoꝝ nullam formarū corporali um mouere motu locali/sed potius omniū taliū corporuꝫ que tales habent formas motum esse aut a generante aut a remouē te ꝓhibens: nullā aūt talē formam posse facere motus in suis materijs et corporibus in quibus sunt. Scimus aūt ꝙ animalia multa et ꝓcipue hoīes mouentur a seipis: queramus igitur ab isto quid det hoī motū/si anima sua nō est nisi forma armoniaꝫ cō sequens corporis: et nō poterit causam motus assignare. Si ei dicat equalitatem istā cōpositionis mouere corpus ſm locum queramus a quo immobili ſm locum procedat iste motus: cuꝫ omnem motum oporteat ab aliquo immobili ꝓcedere. Ampli us equale in cōplexione potest mouere in processione progres siua/⁊ equale etiā mouetur: ergo idem est mouens ⁊ motū quod est absurdū apud oēm hoīem recte philosophantem. Si autē

G

dicat equalitatem mouere et equale moueri: hoc est absurdum q[uia] forma corporalis in abstractiõe accepta nõ mouet neq[ue] mouetur. Si ergo aliquid mouet: oportet q[uod] id sit equale. Amplius s[ecundu]m istum cum celũ maxime sit equale ⁊ a contrarietate separatũ/ nõ debet celũ habere motorẽ sui s[ecundu]m locũ nisi p[ro] hoc q[uo]d ip[su]m est equale q[uo]d est oĩno absurdũ. Hec aũt et plura sequunt[ur] ex errore illius hoĩs: ⁊ ea ab oĩbus refutant[ur] philosophis.

☞ Conclusio tercia Causa erroris istius allexandri fuit q[uia] nesciuit inuenire in corporib[us] animaliũ ⁊ maxime hõis primã causã mot[us] localis. Vñ sicut demõstratũ est in octauo phisicoꝝ nulla formaꝝ corporaliũ põt per se mouere mobile motu locali: sed potius omniũ corpoꝝ q̃ hñt formas corporales: mot[us] ẽ a generante vel a remouente ꝓhibens: ⁊ ita talis motus est ab extrinseco effectiue: sed clarũ est hominẽ perfecte mouere seip[su]m: queram[us] igit[ur] ab Allexandro p[ri]mã causam mot[us] localis effectiuã in hõie: ⁊ si dicit equalitatẽ cõplexionis mouere corpus s[ecundu]m locũ: queram[us] tunc vlterius a quo immobili procedat iste mot[us]: cũ omnẽ motũ ab aliquo per se immobili oporteat ꝓcedere. Et nõ potuerit amplius respondere q[uod] equalitas cõplexionis moueat corpus s[ecundu]m locũ. Quia forma in abstracto accepta nec mouet nec mouet[ur]. Nec equale est causa motus localis in corp[or]e: primo ideo q[uia] nihil s[ecundu]m idez ⁊ per se mouet ⁊ mouet[ur]: q[uo]d cõueniret tñ equali mobili si esset causa mouens: secũdo sequeret[ur] q[uod] equale aut equalitas esset sufficiens causa motiua corp[or]is celestis q[uo]d est equale: ⁊ sic inquisitio primi motoris immaterialis in septimo ⁊ octauo phisicoꝝ esset inutilis et frustra cuz frustra fit p[er] plura (s[ecundu]m eundẽ in primo phisicoꝝ) q[uo]d põt eque bene fieri p[er] pauciora: sed corpus celeste bene moueret[ur] a sua equalitate: igit[ur] nõ esset querendus alius motor. Sz tũc esset questio vtꝝ illa equalitas esset prim[us] motor vel corpus celeste motũ ab ea: si primũ tunc prim[us] motor nõ esset simplex. In simplici eñi non reperitur partium componentiũ equalitas: si secundũ tunc idem esset mouens et motum: quod est inauditũ in philosophia. Patet ergo q[uod] hec opinio ab omnibus philosophis stolida et erronea reputatur.

Capitulum sextum de octo demonstrationibus necessarijs ex quibus anima rationalis immortalis esse conuincitur.

Sunt autẽ ex quibus necessario cõcluditur aĩam cum corpore nõ destrui sunt que in hoc inducemus capitulo: sed premittendũ est q[uod] aliquã

do nos demonstrauim⁹ effectū p causam: ꝛ aliqñ ecōuerso cau
sam p effectū. Sicut demonstrauimus stellas non scintillare p
hoc qꝛ prope sunt: ꝛ sicut in scientia de anima supius quidē in-
duximus demonstrationū qꝛ aīa nō destruit corpore pereunte
p hoc qꝛ ipa est essentialiter silitudo ꝛ imago cause prime ꝛ silī-
tudo lucis intellectuū celestiū / nō educta de materia generabi
liū p qualitates corporeas operantes. Hec eni demōstratio fu
it p causam: nulla eni est causa pmanentie aīe nisi ea que dicta
est: huius aūt cause effectus sunt ꝓprij et ꝯuertibiles cum ipsa
esse separatū: esse ex se causam operationum: ex se et actuū esse
subiectū incorporaliū: esse causaꝫ gubernatōis corporis absqꝫ
eo qꝛ a corpore aliquid accipiat: esse imaginē ꝛ sigillū quoddā
intelligentiaꝝ separataꝝ: esse animā inuentricē honestoꝝ ꝛ pi
orū quoꝝ ratio perpetua est et indestructibilis: esse animā eius
dem opationis cū intellectibus ppetuis ꝛ cū prima causa: ꝛ eē
anime idē bonū ꝛ optimū qđ est cause prime bonū ꝛ intellectu
um diuinoꝝ Et ex quolibet istoꝝ ineuitabiliter ꝯcludit anime
immortalitas et perpetuitas: qđ qualiter fiat demonstrabim⁹
quodlibet istorum ratione demonstrationis deducendo. Dica
mus igit qꝛ illud qđ est sepatū ab aliquo p essentialem opatio-
nem ipi⁹: necessario sepatum est ab eodē p esse et essentiam. Si
eni detur p esse ꝛ essentiā ꝯiunctū esse / sicut actus corporis ꝯiū
gitur cū corpe: cui⁹ est actus: nō opabit essentiali operatiōe ni

ſi ad armoniā corporis cui⁹ eſt actus ſicut viſus non opaꝛ niſi
ad armoniā oculi:ſicut cōſtat ex oībus que hic ⁊ in ſcientia de
anima in diuerſis libris ꝓbauimus:deſtruamus ergo hoc con
ſequens dicendo ꝙ id qđ nō opatur ad alicuius corꝑis armo=
niam:neceſſario ꝑ eſſe ⁊ eſſentiā eſt ſeparatū.Quod aūt ꝑ eſſe
et eſſentiā eſt ſeparatū ab aliquo:nullo pacto perit deſtructo il
lo a quo ſeparatū eſt ꝑ eſſe et eſſentiam.Anima igiꝛ intellectu
alis ad deſtructionē corporis nō deſtruiꝛ. Si aūt diceꝛeꝛ ꝙ ꝑ
naturā ꝓpriā deſtruiꝛ:hoc eſt abſurdū:q₂ tunc haberet contra
riū qđ oīno eſt falſum. Si ꝟo dicatur ꝙ ipa eſt forma corꝑis et
eſt corꝑi cōiuncta.Ad hoc in antehabitis reſpōſum eſt qm̄ cō=
iungitur ꝑ ea que potentie ſunt in ipſa hoc eſt ꝑ vegetationem
et ſenſum:et nō coniungitur per illud qđ dat ei eſſe nomē et ra
tionem et poni in numerum anime:ſicut patet per antedicta.

Quāuis ſatis hacten⁹ viſum eſt quid antiquiores philoſophi ſenſerunt de
natura rōnalis anime:⁊ qualiter nō perit pereunte corꝑe.Pro maiori tn̄ robo
ratōe et ꝯfirmatione ꝯcluſionis de immortalitate anīe dn̄s Albert⁹ in ſumma
ponit octo efficaciſſimas rationes demōſtratiuas ꝓbantes etiā apud ꝓteruū
anime hūane ꝑpetuitatē ⁊ indeſtruibilitatē corꝑe deſtructo.Attendendū tn̄ eſt
ꝙ nō oēs iſte demōſtrationes ꝓcedunt a cauſa ſed ꝓcedunt ab effectib⁹ ꝓpriis
anime rōnalis q₂ potiſſima cauſa perpetuitatis ⁊ immortalitatis anīe eſt q₂ eſt
ſilitudo et imago intellectus diuini a quo tm̄ dependet tanꝗ̄ effect⁹ a ſua cau
ſa immediata.Anima em̄ hūana:nullā cauſam habet p̄ter cauſam primā que ē
deus glorioſus.Tunc ſic nihil perit niſi pereunte illo a quo dependet ſed ania
hūana non dependet in eſſe ⁊ in conſuari niſi a deo glorioſo qui etern⁹ eſt ⁊ in=
corruptibil' igiꝛ et aia hūana manet incorruptibil'.Et ꝑ illā rōnē ꝓbaꝛ incorru=
ptio materie p̄me oim corporū celeſtiū ac quatuor elemētoꝝ p⁹ extremū iudiciū
Quaꝝ demōſtrationū Prima eſt iſta.Oē illud qđ ē ſeparatū ab aliquo ſm
ſuā eēntiā nō deſtruiꝛ ad illi⁹ deſtructionē ſed aia hūana eſt ſeꝑata a corꝑe ſm
ſuā eſſentiā:igiꝛ ania hūana nō deſtruiꝛ ad deſtructionē corꝑis. Maior nota:
ſ₃ minor probaꝛ.Cuiuſcunꝗ operatio eſt ſeꝑata ab aliquo ab eodē ſeparaꝛ ſua
eſſentia a qua exeritur talis opatio: ſed opatio intellectiua eſſentie anime hūa
ne eſt ſeparata a corꝑe hūano: igitur et eſſentia aie rōnalis. Maior eſt nota q₂

oꝑatio ab essentia causata nõ est separatioꝛ et nobilioꝛ essentia sicut nec effectꝰ
est maioꝛis nobilitatis sua causa. Minoꝛ est superiꝰ sufficienter ꝓbata:cũ intel
ligentia in senibꝰ discrasiam coꝛꝑis patientibꝰ sit lucidioꝛ et limpidioꝛ ꝙ̃ in iu-
uenibus quoꝛum tamẽ coꝛpoꝛa maioꝛem habent armoniã.

Quicquid ex se causa est suaꝝ operationũ ⁊ actuũ nullo mõ dependet ad aliud. Detur eñ dependere ad aliud ẜm essentiã et esse/ tunc cause oꝑationũ ꝓpoꝛtionales erunt operationibꝰ ⁊ actibus:si aũt sic sit ꝯiunctũ/ oẽs oꝑationes ⁊ actus erunt cõiuncti:cause igitur erunt cõiuncti et nõ erit id q̃ocunq̧ est ex se causa oꝑationũ et actuũ/ destruitur ergo hoc ꝯsequens ꝑ hᵒ ꝙ illud qđ est causa ex seipo solo operationũ suaꝝ et actuũ/ nõ ẽ dependens ad aliud:et hoc vocat plato esse seipsum mouens. Anima aũt intellectualis ex seipa est cã operationũ suarum et actõnũ:ita ꝙ a natura ad has nõ agitur neq̧ ĩpellitur:sicut pꝫ in artibus ⁊ oibꝰ quoꝝ ꝑncipiũ ẽ ẜm intellectũ operatiuũ ⁊ pꝛu dentiã:igitur nõ dependet ad coꝛpus ẜm esse et essentiã: si aũt hoc ita se habet/ etiã apud temerariũ non est dubium eã nõ de strui destructione eius ad quod ẜm eẽ ⁊ eẽntiã nõ dependet.

☞ Secunda demõstratio Quicquid est se solo causa alicuiꝰ operationis nõ
destruitur ad destructionẽ illiꝰ qđ in tali causatione nõ est sibi concausa. Sꝫ aĩa
hũana est causa intellectualis oꝑationis ⁊ coꝛpꝰ humanũ nihil ad intellectionẽ
cooꝑatur effectiue:igiẽ anima hũana nõ destruiẽ ad coꝛꝑis destructionẽ. Ma-
ioꝛ probaẽ qꝛ ꝓpꝛiũ agere pꝛesupponit pꝛopꝛiũ esse: quoꝝ igiẽ nõ est vna cõis
oꝑatio eoꝛũ nõ est vnũ esse:⁊ quoꝛũ esse sunt distincta vnũ ab alio põt separari
ac vnũ ꝑmanere altero nõ permanẽte. Minoꝛ ꝓbatur qꝛ materiale nõ ẽ causa
immaterialis:sꝫ intellectualis oꝑatio ẽ immaterialis ⁊ coꝛpꝰ hũanũ ẽ materia:
igiẽ coꝛpꝰ hũanũ nõ est causa oꝑationis intellectualis. Maioꝛ subsũpta est cla
ra:quia causa semper est pꝛestantioꝛ suo effectu. Minoꝛ subsumpta ꝓbatur: qꝛ
operatio circa obiectũ immateriale ẽ immaterialis sed acies intellectualis figiẽ
in res immateriales vt in pꝛimũ motoꝛẽ ⁊ oꝛbiũ celestiũ motrices que immate
riales sunt quare sine fatigatõe ⁊ pena speras celestes mouent:igiẽ intellectualẽ
operatio est immaterialis:vel ratio potest aliter foꝛmari vt in textu.

Quicquid fm sui naturā est subiectū incorruptibiliū/nec fm se nec p dependentiā ad alterū est corruptibile:detur em̄ corruptibile esse in seipso/tūc igitur incorruptibile qd ē in ipso/ fm eē qd habuit in subiecto corrūpitur:datū aūt erat qd esset icorruptibile:idē est em̄ esse incorruptibile et esse incorruptibile fm esse:q: nihil corrūpitur nisi fm esse:essentie em̄ simplices nō corrumpūtur ex hoc q essentie simplices sūt/ sed poti9 fm esse qd habent. Et ppter hoc magn9 dixit dyonisius q nō corrumpit quid existentiū sed circa existens corrūpunt modi cōmensurationes et armonie:que esse z nō essentijs rerū cōueniūt. Omne enim corruptibile aut ex cōtrarijs aut delatū ē sup id qd est ex ɔtrarijs/sicut forma defertur sup subiectū:z vtrūq istorum corrūpitur fm eē. Ex his igitur ɔstat nihil eē corruptibile nisi fm esse:z si essentia forme destruit hoc est p accidens/q: videlicet nō hz essentia aliud esse nisi esse qd hz in subiecta materia:materia aūt corrumpit. Accipiatur igitur id qd iā pbatū est q illud qd est subiectū incorruptibilium nullo mō est corruptibile Ostēsum ē aūt tercio de anima z in libro de intellectu z intelligibili q vniuersalia que sunt in aīa/sunt sine motu et tpe z incorruptibilia etiā fm esse fm qd sunt i intellectu: q: aliter nō essēt vbiq z semp:igitur anima intellectualis ē incorruptibilis z indestruibilis destructione naturali z corporis in quo est:si enim dependeret ad corpus nō esset subiectū vniuersalium.

☞ Tercia demõstratio Subiectũ incorruptibiliũ ē incorruptibile: sȝ aĩa hũa
na ē subiectũ incorruptibiliũ: ergo ipsa est incorruptibilis. Maior est nota quia
al's accidens natural'r existeret absq̃ subiecto qḋ est contra aresto. ꝑmo phisi=
corũ disputantẽ cõtra permenidẽ ⁊ melissum: accidens igiꝉ incorruptibile sub=
iectaꝉ in subiecto incorruptibili. Minor oñditur: q꞉ ē subiectũ vniuersaliũ spẽꝝ
intelligibiliũ ac multorũ habitũ scientialiũ sȝ illa sunt incorruptibilia: spẽs eñ
intelligibiles q꞉ carent cõtrarietate incorruptibiles sunt ꝓpter presentiã lumi=
nis intellectꝰ agentis. Itẽ incorruptibilia sunt vniuersalia q̃ ab intellectu in ter
cia ⁊ secunda operatione sua apphendũtur de quibꝰ loquiꝉ aresto. in ꝑmo poste
riorũ analeticoꝝ cũ dicit ea esse vbiq̃ ⁊ semꝑ: habitudo eñ subiecti ad ꝑdicatũ
illius vl'is qḋ in secunda operatione intellectꝰ intelligiꝉ hõ est animal est ꝑpetua
⁊ incorruptibilis ad esse eñ hois sequiꝉ ineuitabiliter stante ordine nature esse
animalis. Sil'r habitudo añcedentis ad consequens in cõsequẽtia bona ⁊ ne=
cessaria reperta in vl'i qḋ in tercia operatione intellectꝰ intelligiꝉ est incorruptibil'
et perpetua. Et si quis ꝓbleumaticus dicat vl'e quodlibet nõ esse subiectiue in
intellectu: nihilominꝰ ille habebit dicere ꝙ actus intelligendi illa vl'ia incorrup=
tibilia secũde operationis ⁊ tercie est incorruptibilis: qui est subiectatꝰ in anima
hũana mediãte potẽtia intellectiua: quare adhuc ꝓbabiꝉ incorruptibilitas aie
intellectualis: preterea s'm plures scientie hic acquisite manebunt in aia seꝑata
quare sunt incorruptibiles: igitur etiã eaꝝ subiectũ qḋ est anima hũana erit in=
corruptibile. Obiectũ incorruptibile nãq̃ alicuiꝰ habitꝰ arguit illius habitus
incorruptibilitatẽ: sed obiectũ cuiuslibet habitꝰ scientialis est incorruptibile qḋ
ē ꝯclusio demõstratõis s'm Aresto. in ꝑmo posterioꝝ inquiẽtẽ sciaȝ eẽ incorrup
tibiliũ ipossibil'r aliꝉ se habẽtiũ: igiꝉ q̃libet habitꝰ sciẽtial' (vt dixi) ē incorrupti=
bil': ⁊ ꝑ ꝯsequẽs aia in qua subiectaꝉ sicut color i corꝑe s'm eũdẽ in ꝑdicamẽtis.

Quicquid est cã gubernatiõis ⁊ motus alicuiꝰ corporis absq̃
eo ꝙ virtutem ⁊ gubernationis et motus formã ab eo accipiat
s'm esse et essentiã seꝑatur ab eo qḋ gubernat: et huiꝰ ꝓbatio ē
q꞉ quicquid gubernat et mouet aliquod corpus absq̃ eo ꝙ ac=
cipiat virtutem gubernatõis ⁊ motꝰ formã a gubernato ⁊ mo
to corpore ex seipõ est cã gubernatõis ⁊ motꝰ/ nõ dependẽs in
aliquo ad corpus illud s'm ptãtem gubernandi/ lȝ actus gub=
natiõis nõ expleatur sine corꝑe. Omne aũt eẽ qḋ s'm facultatẽ
siue ptãtẽ nõ dependet ad aliud: seꝑatur ab illo s'm esse et ptã=
tem ⁊ facultatẽ: et hoc patet in oĩbus nautis et militibꝰ guber=
nantibꝰ naues et equos et in ciuilibus gubernatoribus ciuita=

tum siue puinciaꝝ et oībus alijs. Si enī daretur ꝙ nō separet
ab ipo ꝑm naturā et ptātem: sic necessario seqtur ꝙ depēderet
ad ipm in gubernando aut ꝑm eē aut ꝑm ptātem gubernatōis
et datū est in hypothesi oppositū hui⁹ ꝑ contradictionem. Est
igitur hec necessaria quicquid ex ipo solo est cā gubernationis
et motus corpis absqꝫ eo ꝙ facultatē gubernationis et motus
formā accipiat tanqꝫ a forma ꝑm esse et facultatē gubernādi et
mouendi ē sepabile ab ipo. Est aūt hoc mō anima gubernans
corpus: qm̄ intellectualiter gubernat in oībus virtutibus intel
lectualibus in qbus nō gubernat corpus nisi ad rationē rectā
factiuorū sicut in artibus mechanicis: aut ad rationē rectaꝫ in
prudentialib⁹ agibilib⁹ ꝑ nos/in quib⁹ gubernatur in honestis
aut ad rationē rectā scibiliū in quibus mouetur ꝑ scientiā/aut
ad rōnē que ipa est prima rō eoꝝ que sunt/sicut in sapiētia: aut
in cōplexione principioꝝ in quibus mouetur ꝑm virtutē intel-
lectualem que intellectus vocat. In nullo em̄ hoꝝ aīa in gu-
bernando vel mouendo causam vel formā mot⁹ accipit a cor-
pore: ergo qꝫuis actus gubernatōnis corpis nō cōpleatur sine
corpe/anima tn̄ intellectualis ꝑm esse et facultatem a corpe se-
paratur. Si aūt quis dicat ꝙ in quadā gubernatōe et motu ac
cipit gubernationis formā a corpe sicut in videndo coeūdo et
hmōi: et hoc nō obstat separationi: sicut ⁊ in oībus gubernato
ribus est alicuius rei/qui aliquas semꝑ faciunt gubernatōnes

ꝫm formã coꝝ et facultatẽ que gubernanť ab ipis. Non enĩ se-
quitur si ꝫm hoc vel illud nõ separať gubernator ab eo quod
gubernat: ꝙ ergo nullo mõ separatur Iste igiť sit intellectus are
stotilis ⁊ oĩm peripatheticoꝝ dicentiũ aĩam nõ esse sic ꝑfectio-
nẽ corꝑis sicut forma est materie: sed potiꝰ sicut nauta est ꝑfe-
ctio nauis gubernate et mote ab ipso: cuiꝰ forma sumiť ab arte
nautica ⁊ nõ a naui: eo ꝙ artifex formã operis nõ sumit ab in-
strumento: sed potiꝰ ꝑ instrumentũ ponit eam in operationem

Quarta demõstratio. Omne qđ ex se solo est causa gubernatõis ⁊ motꝰ ali-
cuius gubernati et moti nõ depẽdet ab ipso ꝫm essentiã suã: sed anima hũana
se sola gubernat ⁊ mouet corpꝰ qđ sibi in motiua actione nõ prebet auxiliũ sed
solũ passiue se habet ad motũ: igiť anima hũana nõ dependet ꝫm suã essentiã
a corꝑe: quare est seꝑabilis ab ipso. Maior declarať ꝑ nautã qui gubernando
nauim retinet essentiã suã a naui separatã. Minor patet: qꝛ anima hũana mo-
uet corpꝰ ꝫm intellectũ practicũ ⁊ voluntatẽ tanꝗ̃ per duas potẽtias motiuas
motũ imꝑantes: quarũ nulla tenet se ex ꝑte corꝑis. Preterea. aĩa hũana oꝑať
per habitũ intellectiuũ primoꝝ principioꝝ speculabiliũ qui đr intellectꝰ: ⁊ ꝑ sin-
deresim tãꝗ̃ per hitũ p̃moꝝ p̃ncipiorũ operabiliũ: ⁊ negociatur circa altissimas
cãs per habitũ sapientialẽ: ⁊ circa scibilia per scientiã et circa factibilia ꝫm artes
mechanicas: et tñ illas negociatões forsitan seclusa negociatione artiũ mecha-
nicaꝝ quo ad cõpletũ esse habere põt absq̃ corꝑis opitulatiõe. Tunc sic. Cuiꝰ
operatio complete separata est ab aliquo ab eodẽ ⁊ essentia seꝑabilis est a qua
emanat talis operatio vt patuit etiã in p̃ma demonstratiua ratione: sed sic est
de operationibus anime humane igitur ⁊c̃.

Quicquid ꝫm vnã rationẽ forme est sigillum intelligentiaꝝ se
parataꝝ: ꝫm eẽ ⁊ ꝑtãtem non dependet a corꝑe. Deꝫ enĩ ꝙ ꝫm
esse depẽdeat a corpore: cũ igitur oẽ quod recipit aliquã formã
recipiat eã ꝫm ꝓpriã recipientis ꝑtãtem: ⁊ illud recipit imꝑssaꝫ
sibi formã corporaliť ⁊ materialiter: et erit ĩ ipo aut sicut forma
corporalis aut sicut forma operãs ĩ corpore ⁊ ꝑ corporis armo
niã: ⁊ hoc est ꝯtra hypothesim: qꝛ positũ est esse verũ sigillũ in-

tellectus sepati. Est igitur hec necessaria q̄ quicq̄d ſm vnam ⁊ eandē rationē forme sigillū est ⁊ similitudo intellectuū separa-toꝝ/ nō dependet a corpore ſm eē et operationē ⁊ ptātem: for-mas aūt intellectuū separatoꝝ p hoc eē intellectuū sepatorum similitudines q̄ sunt semper ⁊ vbiq̄ non est qui dubitet pħus existens/ p eandē aūt rationē recipiunt in aīa intellectuali: er-go ipā nullo mō ſm eē suum ⁊ ptātem dependet a corpore. Et hec demonstratio est super quā fere oēs innixi sunt pħi de aīa intellectuali loquentes: et est ista fundata fere super totum id quod de intellectu in diuersis libris nostris tradidimus.

Quinta demonstratio. Omne qđ assimilatur intellectui diuino incorrupti-bili sicut vestigiū assimilat pedi est incorruptibile s3 sic est de anima hūana ergo est incorruptibil. Maior patet q: talis assimilatio ē ſm incorruptibilitatē. Mi-nor patet q: in anima intellectuali ē silitudo intellectualis prime cause ſm vo-cem psalmiste psalmo quarto. Signatū ē sup nos lumen vult⁹ tui dñe. Et hec ratio fundatur in hoc nisi anima hūana esset incorruptibilis non haberet ma-iorē silitudinē intellect⁹ diuini q̄ꝫ forme iumētoꝝ: sed illud ē falsum. cū incorrup-tibilitas anime hūane sit impressa ab intellectu diuino: cui⁹ gr̄a suā retinet sili-tudinē: sicut forma sigilli imprimit cere ei⁹ silitudinē recipiens: igit ania hūana etiā apud ꝯteruū manet incorruptibil. vel ratio pōt aliter formari vt in textu.

Quicquid de se rōnes inuenit honestorū ⁊ prioꝝ ad religionē ⁊ honestatē pertinentiū/ ad corpus nō habet dependentiā: qđ probatur p hoc q: honestū est qđ ꝓpria nos vi trahit et ꝓpria sua sibi essentiali dignitate nos allicit: et hoc ē qđ ꝓpter se appe-tim⁹ q̄uis nihil vtilitatis vel delectatōis alterius habeat ad-iunctū: religio aūt est scīa ⁊ cura cerimoniaꝝ diuinaꝝ: hoꝝ aūt appetit⁹ ⁊ inquisitio ⁊ inuentio nō est nisi ſm aliq̄d his simile in aīa/ dico aūt sil̄e sicut id qđ ē in potentia est sil̄e ei qđ ē in actu

Ois enim appetitus et inquisitio pro aliquo simile perficitur nec unquam aliquid appetitur nisi pro hoc quod est simile appetenti: et hoc alibi probatum est a nobis: illud igitur ad quod similitudinem et connaturalitatem habet honestum pium et religiosum aut dependet ad corpus aut non. Si dependet tunc per omnia anima habita similitudo eius est ad virtutem in corpore operantem et non ad virtutem separatam: virtus autem operans in corpore nec appetit nec operatur nisi secundum inclinationem et armoniam corporis: igitur omne quod appetit est secundum conveniens coniuncto: quicquid autem appetitur secundum conveniens coniuncto/ appetitur et queritur secundum rationem utilis aut secundum rationem delectabilis ergo honestum pium et religiosum appetitur et queritur secundum rationem utilis aut secundum rationem delectabilis: et hoc est contra definitionem honesti et pii et utilis ergo impossibilis fuit illa propositio que proponitur quod honestum pium et religiosum appetantur et querantur a virtute ad corpus dependentiam habente. Et huius signum est sicut in libro de anima nos dixisse meminimus quod nullum aliorum animalium preter hominem aliquid unquam appetit vel querit honestorum piorum vel religiosorum. Accipiatur igitur ista quod quicquid appetit et querit et invenit honesta et pia et religioni convenientia non habet dependentiam ad corpus: animam autem rationalem hec appetere et querere et invenire non est qui ambigat: igitur ad corpus non habet secundum esse operationes huiusmodi dependentiam: et quod ad corpus non dependet: non destruitur eo destructo. Anima igitur rationalis non perit pereunte corpore. Et super hanc rationem fundavit

plato h' qd dixit i thimeo vbi dijs deoꝝ iniũgit q̄ ad se sumant
oē illud quod/ in genere mortaliũ sibi simile pspexerint: et hoc
esse dicit quod pietatē et religionē colore viderint. Et sup hoc
etiã fundat macrobi⁹ sententiã suã de somno scipionis vbi osñ
dit q̄ iusticiã et pietatē colens non perit pereũte corpe: sed ad
sedes transfertur sidereas imortalib⁹ seculis cũ dijs regnatur⁹
Cõfirmatur aũt hec ratio p alia q̄ sumũtur a dictis socratis et
hermetis termegesti cui⁹ auus fuit ꝓmecheus pcipu⁹ phus a q̄
primã philosophandi sciam acceperunt stoici: huius aũt phie
ꝓmeche⁹ dr̄ fuisse pater: et fuit ratio eorũ sicut in somno et vi-
gilia ꝓbatũ est quedã sunt in somnijs vere intelligētie que nõ
somnij hñt rationē s; potius oracula sunt ab intellectib⁹ supe-
rioribus in intellectũ anime influxa: constat aũt q̄ harũ recep-
tio non est nisi ꝑm conformitatē anime humane ad intellectus
supiores celestes ⁊ nõ ꝑm aliquã depēdentiã ad corp⁹: ⁊ iõ nec
perire põt hmõi substãtia talia recipiēs oracula corpe pereũte

Sexta demõstratio: Cui⁹ appetit⁹ nõ depēdet ab aliquo ab eodē etiã nõ depē
det ipm appetēs: s; appetit⁹ anie hũane per quē appetit honestũ vt sciētias spe
culatiuas que sunt de numero bonoꝝ honorabiliũ attestãte arestotile in ꝓlogo
libri de anima non dependet a corpe: igit̄ nec anima hũana dependet a corpe.
Maior nota ex superiorib⁹: s; minor declarat̄ ex definitõe honesti honestũ eñ ē
qd sua virtute nos allicit quare etiã honestũ ꝓpter se ⁊ nõ ꝓpter aliud appetit̄
Anima igitur hũana appetendo scientias honestas nullã dependentiã habet
ad corpus. Sed quod non dependet ad aliud potest permanere alio destructo
⁊ perempto igitur ⁊c. vel diffusius ratio formetur vt in textu.

Cuiuslibet essentialis ⁊ ꝓpria operatio formaliter et essentialr̄
ꝯuenit cũ operatiõe diuina et intellectu eternoꝝ/ nullã ꝑm esse
et naturam et operationē habet ad corpus depēdentiã: Detur

eni ꝯsequentis oppositũ ꝙ videlicet ad corpus dependeat: sequetur ineuitabiliter ꝙ operatio ipsius erit virtutis que operatur ſm armoniã corporis: hec aũt operatio nec in genere nec in forma cõuenit operationi diuine et operationi intellectuũ superiorũ: aĩam aũt intellectualẽ intelligere nõ solũ intelligere cũ ꝯtinuo ꝛ tẽpore sꝫ etiã ea q̃ ſm seipsa intelligibilia sunt sicut tã in libro de aĩa ꝙ̄ in libro de intellectu et intelligibili / iã demõstrauimꝰ: et ꝙ hoc habet per essentialẽ operationẽ. Sicut operatio lucis ẽ lucere sic intelligere et emittere intelligẽtias est nature intellectualis: ꝛ cũ ista operatio sit diuina ꝛ intellectuũ superiorꝝ / ſm hanc nõ dependet aĩa ad corpꝰ: ergo nec ſm naturã et esse illiꝰ substantie a q̃ exit hec operatio / ad corpꝰ dependet: nõ igiť dici põt ꝙ aĩa pereat pereunte corpe. Ex hac etiã rõne sequiť ꝙ intelligi nõ põt ꝙ aĩa pereat pereunte corpore. Detur em̃ ꝙ intelligitur / sequeť aliqđ esse principiũ huiꝰ intelligentie: hoc ãt esse non põt nisi ꝙ aut illa natura ex cõtrarijs cõposita sit / aut vnita sit corruptibili. Et hoꝝ vtrunqꝫ est contra intellectũ nature intellectualis: hec em̃ đ se dicit naturã separatã a materia et ꝯtrarietate: igitur nec cõposita est ex materia et cõtrarietate nec vnita materie. Et sic patet ꝙ intelligens qđ est natura intellectualis non potest intelligere ꝙ pereat pereunte corpore.

Septima demõstratio ꝯuenit cũ pͥma ꝛ quinta: ꝛ põt sic formari. Illud operans non dependet a corpe cuiꝰ operatio gerit in se similitudinẽ operationis pͥmi intellectꝰ omnino immaterialis: sꝫ sic ẽ de operatione intellectuali anime hũane: igitur aĩa hũana nõ dependet a corpe. Tunc vltra vt priꝰ. Maior patet quia

opatio primi intellect⁹ nõ dependet a corpe. Minor ptʒ q: al's non esset dr̃ia inter animam humanã et animas brutorum.

Quorũcunqꝫ idẽ est bonũ et optimũ ꝯm naturã eoꝝ est vna et cõis natura genere vl' specie vel ad minus ꝯm analogiã ad boni vl' optimi illius ꝑportionẽ. Detur eñ non esse eandẽ analogiã ad illud optimũ participandũ quod est ꝯm naturã: sequit ipsoꝝ nõ esse vnũ bonũ et ꝯm naturã optimũ: et ħ est cõtra hypothesim. Vera igitur et necessaria est hec ꝑpositio ꝙ quorũcunqꝫ est vnũ ꝯm naturã optimũ/ eoꝝ ẽ vna analogia ad optimũ id participandum. Est aũt oĩs intellectual' nature ꝯm naturã optimũ ꝯtẽplatiua felicitas: sicut in ethicoꝝ libro decimo demonstratũ est. Et ratio ẽ hui⁹ q: hoc est optimũ ꝯm naturã quod in sũmo ponit naturã ꝯmꝙ ipsa est ꝑpria natura: et hoc est quod non ꝯuenit ꝯm gen⁹ quod est potentia nature sicut in antehabitis ꝑbatũ est: ⁊ quod non ꝯuenit per accidẽs ⁊ quod nõ ꝯuenit nature per corruptionẽ sed ꝯm esse immaterial' naturalis habit⁹: ꝯm cõe gen⁹ ꝯuenit hoĩ virt⁹ moralis eoꝙ est aut circa passiones q̃ ꝯm sensum sunt innate vel illate: aut est circa cõmunicationes opeꝝ sicut iusticia: per accidẽs ãt multa ꝯueniũt nec sunt terminabilia per artẽ eoꝙ infinita possunt accidere per corrũpentẽ habitũ innaturalẽ: que nature aĩe sunt ꝯtraria: sicut ferales operatiões sicut bibere sanguinẽ/ delectari fetorib⁹ delectari ĩ meretricio ⁊ hmõi: ꝭ delectari ĩ ꝑpa ⁊ nãli opatiõe nõ ĩpedita/ nõ ꝯueĩt nisi ꝯm naturã: si eñ ẽ ꝑpa/ ẽ eẽntial'r

ꝯueniens ſm formā que dat eſſe ꝛ rōnē: ꝛ ſi eſt cōnaturalis / nō eſt ꝑ accñs: et ſi eſt nō ipedita / nō hȝ cōtrariū. Taliter aūt felicitas ꝯtēplatiua ſe hȝ ad intellectū. Eſt aūt felicitas illa cōtemplacio diuinoꝝ nō cū ꝯtinuo ꝛ tꝑe ſicut in ſcia de aīa ꝓbatū eſt et in ſcia de intellectu ꝛ intelligibili / q̄ deo ꝯuenit intellectis diuinis oībus celeſtibus ꝛ hoībꝰ: ꝓpter qd areſtotiles dicit ꝙ hō nō eſt niſi intellectus: eo ꝙ bonū intellectus ſolū ſibi ꝓpriū eſt ꝛ ꝯnaturale. Igiť vna analogia erit dei et intellectuū diuinoꝝ et hoīs ad hoc optimū. Conſtat aūt ꝙ hec analogia nō pōt eē niſi ſm facultatē ꝛ opationē eēntialē ſepatā ꝛ ꝑpetuā / nihil cōmune cū corꝑe corruptibili inq̄ꝝtū hmōi eſt / hñtem. Ergo anīa intellectualis inq̄ꝝtū hmōi / ſepata eſt ꝛ eſſe ꝑpetuū hȝ nihil cōe hñs cū corꝑe corruptibile ꝑeunte inq̄ꝝtū hmōi. Eſt aūt ꝑ naturā huiꝰ qd eſt intellectus: ita ꝙ totū illud aliud qd eſt in ipa: eſt vt potentia in ipa: ergo ꝑ naturā eſt ſepata ꝛ perpetua non deſtructa corꝑis deſtructōe. Hec igiť eſt natura hoīs quā oēs homines ſcire deſiderāt: ꝛ cū oē ſcire ordinať ad ſcire diuinū qd ē intellectuale ſine ꝯtinuo ꝛ tꝑe / finale deſideriū oīm hoīm ē ad illud ſicut ad optimū ſm naturā: eo ꝙ ammirabiles delectationes hȝ hmōi ſcire: puritate eiꝰ qd intelligiť ꝛ firmitate ſapiētie que primoꝝ ꝛ manifeſtiſſimoꝝ ē ſm naturā. Et hec vltima rō eſt efficaciſſima ſi quis eā bñ intelligat: ꝛ dependet intellectꝰ eiꝰ

ex his q̄ de intellectu scripsim⁹ ꝛ in tercio de aīa ꝛ in libꝛo ḋ intellectu ꝛ intelligibili. Et hec rō ꝑcipue i achademia ꝛ bꝛagmania studentis effecit heremitas vt sepati ab hoībus h solū colerent ꝛ ad ꝟm naturā optimū deducerēt ꝙ diuinū est in eis ꝛ ꝑpetuū: sicut testatur didim⁹ bꝛagmanoꝝ rex i epl̄a quadā quā scripsit alexandro magno regi macedonū. Hec igiť sunt ex q̄bus ineuitabiliť cōcludiť immoꝛtalitas aīe. Que cōiūcta cum his q̄ alibi a nobis dicta sunt ꝟm ꝑn̄tē sufficiāt intentionez. Si quis em̄ mentē in his exerceat cognoscet absq̧ dubio ꝙ dicentes aīaz moꝛi cū coꝛpe nō itelligūt ꝙ sit aīa nobiľ ꝛ itellectuaľ.

Octaua ꝛ vltima. Jllud qḋ est felix felicitate contēplatiua que ꝯsistit in actu intellectus ē incoꝛruptibile: sed anime humane est felicitas cōtēplatiua per suā opationē intellectiuā: igiť ipsa est incoꝛruptibilis. Minoꝛ pꝛobatur ab aresto. in decimo ethicoꝝ. Maioꝛ ꝓbatur ex diffinitiōe felicitatis: felicitas em̄ est stat⁹ omniū bonoꝛū aggregatione perfect⁹ qui non competit nisi incoꝛruptibilitatē habenti. He igitur sunt demonstrationes. Et tm̄ de hoc capitulo.

Capitulū. VII. de statu anime post moꝛtē ꝟm platonē cui premittitur generalis diuisio q̄d diuersi ph̄i de h statu tradiderūt

HJs sic executis manifestandus est status aīe post moꝛtē coꝛpoꝛis: ꝛ hic quidē status apud diuersos ph̄os est valde diuersus. Oēs em̄ socratis ꝛ platonis ꝛ leucippi achademici dogmata seq̄ntes animas hoīm ad stellas cōpares post moꝛtē redire dixerūt Et de hoc q̄rendū q̄d dicere intendūt: ꝛ q̄d veritatis ꝛ q̄d falsitatꝭ cōtineat dictū illoꝝ: pithagoꝛā aūt sequentes dixerūt aīam trans

coꝛpoꝛari qđ ⁊ plato aliqñ ſenſiſſe videt̃:ʒ nõ de oĩbꝰ aĩabꝰ ho

minum hoc dixiſſe videatur ſed de his tm̃ que iuſticiam ⁊ pie-

tatem in patria incoꝛpoꝛatione colere voluerunt.
Jllud eſt capitulũ ſeptimũ ſecundi tractatꝰ in quo poſtq̃ͣ oſtenſum eſt qualiter oꝛiginat̃ aĩa: et ꝙ non deſinit eſſe coꝛpe diſſoluto. Cõſequẽter videndũ eſt quis ſit ſtatus eiꝰ quo remaneat a coꝛpe exuta: et de hoc dñs albertus determinãs intendit in pꝛimis iſtã pꝛimã cõcluſionẽ. Statꝰ anie poſt moꝛtẽ a diuerſ͛ diuerſimode aſſignatur. Nã oẽs achademici ſocratẽ platonẽ ⁊ leucippũ ſequẽtes dicunt animã hominũ poſt moꝛtẽ ad coꝛpoꝛeas ſtellas redire. Sʒ quid veritatis aut falſitatis hoc dictũ in ſe contineat neceſſario eſt videre. Alij aũt ſequẽtes pithagoꝛã dixerunt animas hoim poſt moꝛtẽ incoꝛpoꝛari: hoc ẽ de vno coꝛꝑe tranſire in aliud poſt ꝑmi coꝛꝑis diſſolutionẽ: quã plato aliqñ opinionẽ ſecutꝰ fuit. Verũtñ hanc tranſitionẽ nõ conceſſit de omnibus animabus: ſed ſolũ de illis que iuſticiam et pietatem in coꝛpoꝛe coluerunt.

Sequentes aũt anaxagoꝛã ex hoim oĩbus aĩabus nihil oĩno

relinꝗ dixerũt: niſi lumen intellectꝰ ꝑmi q̃ vl̃is eſt cã generatõ

nis ⁊ nature: ⁊ hãc viã tenuiſſe vident̃ Abubather maurus et

auerrois coꝛdubenſis et quidã alij arabum philoſophi.
Cõcluſio ſecunda. Alij ſequẽtes anaxagoꝛã dicebant ex omnibꝰ animabus hominũ nihil omnino relinqui niſi quoddã lumẽ intellectus pꝛimi qui eſt vniuerſalis cauſa gubernationis et nature. Et hanc opinionem tenuiſſe videntur abubather maurus Auerrois coꝛdubenſis ⁊ quidem alij philoſophi arabum.

Auicenna aũt ⁊ algazel et alij quidã dicũt aĩam humanã poſt

moꝛtẽ ꝯuerti ad lucẽ intellectus agentis: ⁊ hanc ſibi largiſſimã

eſſe in omniũ foꝛmaꝝ intelligibiliũ influentia et manifeſtatiõe:

et hanc ſibi eẽ ſummam delectationem et vitam optimam.
Tercia ꝯcluſio Auicẽna ⁊ algazel ⁊ q̃dã alij opinati ſũt aĩas hũanas pꝰ moꝛtẽ ꝑ ꝯuerſionẽ ⁊ cõiunctionẽ ad intelligentias ſeparatas illuſtrare lumine rutilo ⁊ fulgidiſſimo ab ill᷑: qđ ẽ aĩabꝰ hũanis ſũma delectatõ ⁊ eaꝝ final᷑ ꝑfectio.

Jſaac aũt antiquiſſimos ſequens epicuroꝝ heſicudũ Tecinnã

tradit eẽ aĩas iuſticiã colentes in oꝛbe ſuꝑmo in pſalmodia ⁊

cantu ⁊ iocũditate ꝑmaxima. Eas aũt q̃ obſcenis actibus de-

dite sunt dū in corpore manent/deprimi post mortē sub orbem tristē et tenebrosum/et eē in tenebris ꝛ tristicia ꝛ igne magno ꝛ perpetuis incendijs cōcremari. Nuper aūt nouellū dogma q̄rundā apparuit oēm aīam aīalis qđ ɓm locū mouet/dicēs esse separabilē a corpore et manere post mortē. De omnib⁹ his inquirere oportet: vt veritas melius luceat eoꝝ q̄ dicturi sum⁹

Conclusio quarta Alij scȝ ysaac et antiquissimi epicuroꝝ scȝ hesiodus et alij dixerūt animas iusticiā colentes in corpe p⁹ mortē ad summū orbē scandere celestē in quo sunt in maxima iubilatione cantu et iocunditate ab omni tristicia separate: alias aūt animas iusticiā nō colentes sed corpis delectatōes obscenas sequētes dū manēt in corpe deprimi post mortē ad tristē ꝛ orbē tenebrosum in quo tristicia ꝛ perpetuis dixerūt incendijs concremari. Post istos aūt surrexit noua quedā opinio quorundā oēm animā quorūcūq; aialiū esse separabilē a corpore dicentiū post mortem. De quibus opinionibus videre oportet quid veritatis aut falsitatis sit in eis.

Queram⁹ igit̄ p̄mo de platonis socratꝭ ꝛ leucippi snīa (quā tota suscepit scola achademioꝝ ꝛ bragmanoꝝ) Quoꝝ eñ cōis ē snīa aīas a cōparib⁹ stellis descendere et p⁹ mortē iteꝝ ad ꝑpares stellas redire. Videt̄ aūt hoc accipi ex quatuor rōnib⁹ ꝑcipuis. Qñsum eñ est in ꝑbabitis: q2 aīa ɓm originem causat̄ ab intellectu et luce intelligentie mouentis vl'r in tota natura: nō aūt perficit̄ ħ motus nisi motib⁹ stellaꝝ: oīs eñ figura q̄ est in inferioribus causat̄ a figuris cōstellationū in celestib⁹ sed non oēs redibūt in stellas cōpares: q2 nō oī forme generatoꝝ siłitudinē forme celestis ꝑtendūt ꝛ sortiunt̄. Sola eñ forma speciei hōis ad siłitudinē celestis forme pertingit. Cū igit̄ forma celestis sit motor celi: et ad illi⁹ siłitudinē pertingat anima q̄ est for

ma hoīs sicut motor ipē stelle mote ē cōpar: ita silitudo ei⁹ cō-
par eidē stelle efficit in terris: ꝓpter qd etiā ipe plato semē ani
me humane sile dijs deoꝝ asserit esse: ⁊ quoꝝ est vna natura: eo
rum est idez locus: igitur sicut stella cōpar datur motori stelle/
ita stella compar datur anime hominis.

Cōclusio quinta Plato Socrates ⁊ Leucippus qui dixerunt animas ho-
minū post mortē redire ad stellas cōpares quatuor rōnib⁹ ꝑcipuis mouebant:
quarū prima est. Quia anima ꝭm originē causat ab intellectu pmo ⁊ a luce in-
telligētie mouētis in tota natura. Mō ille mot⁹ nō ꝑficitur nisi motib⁹ stellaꝝ
q2 omnis figura que est in istis inferiorib⁹ causat a figuris stellaꝝ in celestib⁹.
Cū ergo anima hōis silitudinē ⁊ imaginē retinet intelligentiaꝝ in hoc ꝙ intel-
lectualis est: sibi datur aliqua stella q̄ ꝭm rem aspectū habꝫ per suā virtutē ad
hominē genitū: ⁊ ideo cōpar est ad illā animā quā motor talis stelle infundit:
et ideo corpore dissoluto anima redibit ad talē stellā. Per hoc etiā plato dixit
semen anime hūane esse simile dijs deoꝝ. Ex quib⁹ sic arguit. Quoꝝ est similis
natura illoꝝ est similis locus: sed motoris stelle ⁊ anime humane sub tali stel-
la inducte est similis ⁊ vna natura: ergo eorū erit vnus locus. Tunc vltra: sed
loc⁹ motoris stelle est ipsa stella: ergo vltimus locus anime rōnalis erit stella.

Amplius habitū est a nobis in hoc libro et in libro de anima ꝙ
corp⁹ nō est susceptibile anime hōis nisi ꝑ hoc ꝙ ꝭm equalitatem
ad silitudinē celi appropinquat. Constat aūt ꝙ ꝓportio ē int
aiaz et corp⁹: cū igit anima nō debeat corpi hōis nisi ꝓpt celi
silitudinē/anima rōnalis magis debet celo ꝙ̄ corpori terrestri
ꝙ ꝭm naturā magis hꝫ cōparitatē ad stellā ꝙ̄ ad corpus ꝓpriuz
Et hec ratio fuit cā ꝓpter quā plato dixit animam a celesti cor
pore ad corpus terrenum descendere.

Secunda ratio Anima nō datur corpori nisi ꝓpter similitudinē quā habet
ad corp⁹ celeste ꝑ hoc scꝫ ꝙ ꝭm equalitatē appropinquat ad corp⁹ celeste: ergo
magis aia debetur corpori celesti ꝙ̄ corpori hūano: per illā regulā topicā pmo
posteriorū analeticorū exaratā: ꝓpter qd vnūquodqꝫ tale et illud magis: vt si
diligo matrē alicui⁹ virginis propter virginē tūc maiori dilectiōe afficior erga
virginē ꝙ̄ erga suā matrē. Sequitur ergo ꝙ destructo corpe redibit aia hūana
ad corpus celeste: ⁊ potissime ad illud cū quo maiorē cōnaturalitatē habet: qd
ē stella sub cui⁹ virtute fuit inducta in corp⁹ hūanū: q̄ stella iō vocat sibi cōpar.

Amplius. Motorum quorum vna ē cōis natura/eorum est eadē ad vnū et idē mobile proportio: constat autē cū anima sit semen deorū stellas mouentiū vt dicitur in thimeo quod vna ē natura cōmunis dei mouentis stellam et anime: eadem igitur erit ad vnū et ad idē quod mouetur vtriusque proportio et comparitas.

Tercia ratio Quorum est vna proportio et habitudo ad idē mobile illa naturaliter sunt simul: sed motoris stelle et anime hūane sub tali stella inducte ē vna secundum analogiam proportio ad talē stellā: ergo naturale est eis simul esse cum tali stella: anima ergo naturaliter ad talem stellam redibit.

Amplius. Eadē ē vtriusque similitudo in opere: sicut enim deorum opus ē per intellectū practicū eorum quę natura sunt/ita anima rōnalis per intellectū operatiuū principiū est multorum artificialium quę naturā imitantur. Eadē igitur deorum et anime rationalis ad eandem stellā comparitas: propter quod plato tradidit notāda eē opera puerorum qui statim a principio nituntur ostendere ad quę exercicia scientiarum et artiū ex natura comparis stelle magis sunt abiles: et quando illis applicantur perfecti fiunt in huiusmodi: fundat etiā plato intentionē suā in duobus: quorum vnū est quod motores orbiū (quos deos plato vocat) sint in stellis potius quam in alia parte orbis: eo quod ipse stellas et non orbes moueri opinatus ē: sicut dixerūt oēs illius temporis et egyptij et caldei philosophi: et comparē vocauit stellā eam a cuius motore (quē deorū intellectualiū aliquem esse dixit) semen intelligentie in animā hominis transfusum est.

Quarta ratio. Quorum est vna similitudo in operatione eorū erit vna similitudo ad vnū locū: sed motricis stelle et anime inducte sub tali stella in corpus est similitudo in opere: igitur anime rōnalis et motricis stelle erit vnus locus. Minor probatur quia motrix stelle mouet per intellectū practicū per quē est principiū eorum que in natura

fiunt: sic anima mouet per intellectū practicū et potissime inclinatur ad ea ad que talis stella inclinat. Et iō dixit plato q valde aspiciendū est ad opera pueroꝝ in iuuentute: qꝛ statim a principio nitunē ondere ad que exercitia sciētiaꝝ vel artiū mechanicaꝝ ex natura corporis stelle magis sunt abiles: ꝛ qñ applicant illis artib⁹ perfecti fiunt et efficiunt in eis. Ex quib⁹ patet quare dꝛ stella cōpar aie ꝛ q̄ sit illa. Patꝫ etiā ex dictis q plato asserit itelligētiā eē in stella quā mouet.

Quis em̄ plures stelle vnā faciāt ꝯstellationē/ ꝛ oēs stelle fixe et erratice ad quālibet respiciūt natiuitatem/ eo q natiuitatis cuiuslibet circulus duodecī domoꝝ ꝯtineat circulos/ in quib⁹ oēs celi stelle sunt: tñ vna aliqua principaē in eis: ꝛ illi⁹ motor ꝑ influentiā luminis intellectualis in aīam spargit intelligētia semina sibi ꝓportionata ꝓpter qđ vn⁹ filius dr̄ iouis/ ali⁹ aūt saturni: ꝛ alter martis: sicūt paris dicebaē esse veneris ꝛ adoni des: et hector cē martis: ꝛ iouis ꝓles ab aliqb⁹ dicebaē esse pamus. Et soluto corpe semina intellectualia a motorib⁹ haꝝ stellarū seminata dicebātur in oēs recipi sinus orbiū stellaꝝ illaꝝ. Ad sinus em̄ orbiū dicebat transire animas diјs cōformes. Et hoc dictū a multis erat acceptū egyptiјs ꝛ caldeis/ vbi mathematice floruerūt sciē: itaq₃ vsq₃ hodie in circulis natiuitatū ponitur ab eis vna stella quā yles et alchacoden vocant qđ latīe sonat vita ꝛ intellectus: eo q vitā nato ꝛ intellectū ꝯferre dicitur. Ad hoc ergo redit hoꝝ dictū q stella cōpar vocaē ea cui⁹ motor in nato semina dat vite et intellectus in circulo natiuitatis: q̄ ꝯficitur ex duodecim circulis duodecim signoꝝ in oībus stellis q̄ in eis sunt. Redit⁹ aūt ad stellā cōparem sit redit⁹ vite

et intellectus ad suū circuli/cuiꝰ stelle motoꝛ dedit vitā ꝛ intel
lectū nato:et reditꝰ iste tm̄ habuit hanc naturā ꝙ vnūqḋqꝫ re-
dit in resolutione ad suā originē. Et ideo sicut elementa coꝛpo
ris distantibus leuibus ꝛ grauibus ad suas reuertunł origies
sic etiā ip̄m fenꝰ qḋ traditū est a dijs deoꝝ recipił ad suā origi
nē celestē:et sicut distat circulꝰ a stella:ita distat vita et intelle-
ctus aīe a vita ꝛ intellectu dei illius qui tradidit ip̄am coꝛpoꝛi
quecūqꝫ tn̄ aīaꝝ ibi recipił/inter deos trāslata dł eē/ꝛ ad oꝛbē
letū assumpta. Hec igił fuit opinio socratis ꝛ platonis ꝛ oīm ī
achademia philosophātiū:et suꝑ hac multe fundāł fabule po
etaꝝ. Ex qua opinione h̄ hēmus ꝙ aīe pꝰ moꝛtē celestes sedes
accipiūt:q̄ em̄ dicūt de stella cōpari et rōnē fūdāt suꝑ hoc ꝙ sit
datoꝛ vite ꝛ intellectꝰ/nō satis conueniētē hn̄t rōeꝫ. Nō ei pōt
dici ꝙ nō sit vnū et idē pꝛincipiū vniuersitatis ad cuius pꝛimā
causalitatē oīa genera reduci necesse est. Iste ḡ p̄mꝰ intellectꝰ
p̄me cause sua ꝟtute ꝓducit oēs foꝛmas in quocūqꝫ gradu pꝛo
ducanł. Qḋ et plato vidit dixit eni oīm foꝛmas ydeales esse ī
mente diuina anq̄ꝫ ꝓdirent in coꝛpa:sicut foꝛme ydeales artifi
ciales sunt in mente artificis anq̄ꝫ in materias introducantur:
Propter quod etiā dicit in thimeo hoꝝ sementē ego faciā vo-
bisq̄ꝫ tradā:vestrū erit par exequi. Determinationē aūt eiꝰ qḋ
factū ē a p̄mo intellectu ad vires et ad coꝛpꝰ dicebat fieri pla-
to ꝑ inferioꝛes intellectꝰ ꝛ oꝛbes:ꝓpter quod ab vna spera di-

ꝑit accipe intellectū/et ab alia memoriā/ et ab alia imaginatio
nē/et a quarta sensum/et iterꝝ ab aliqua aliarū appetitū: et sic
de aliȷs. Hoc aūt voluit dicere ꝙ anima q̄dē sit a cā prima ad
simitudinē luminis intellectuū celestiū: sed inductio eius in cor
pus est ꝑ motū orbis: et ideo post mortem redit ad celum.

Sexta conclusio Quāuis ad vnius hōis gubernationem plures cōcurrunt
stelle: vna tn̄ ſm platonē principalis ē que dominatᷣ in illa cōstellatiōe: ⁊ illa dꝛ
compar stella anie hōis geniti: qꝛ motrix stelle talis influit animā rōnalē in cor
pus hūanū: qua ꝓpter dr̄ ꝙ vnꝰ est filiꝰ iouis: aliꝰ filiꝰ saturni: ⁊ alter veneris
et alter martis: sicut paris dicebatᷣ filius veneris propter eius pulchritudinē:
hector ꝟo dicebatᷣ filiꝰ martis ꝓpter suā fortitudinē. Ex quibꝰ omnibꝰ appa
ret opinio socratis platonis ⁊ leucippi qui volunt ꝙ resoluto corꝑe hūano se
mina intellectualia a motoribꝰ harū stellarū recipiuntur in sinū orbiū celestiū ⁊
stellaꝝ. Et sic patet vbi manent post mortē ſm istos philosophos.

Capitulū. VIII. quid veritatis opinio pythagore cōtineat.

Pythagoras autem cum
platone ꝯuenit in h̄ ꝙ animā dixit esse rationalē im
mortalē: et nō destrui eā morte corꝑis. Aliter enim nō dixisset
ꝙ trāscorporaretᷣ: sed differebat in hoc ꝙ ipe dixit oēs animas
esse vniꝰ rōnis et nature sed impediri a quibusdā oꝑatiōibꝰ in
quibusdā corꝑibꝰ/a quibꝰ nō impediūtur in alio. Et huiꝰ ratō
nē esse dixit defectū organoꝝ: ꝓpt̄ qđ dixit ꝙ anima in celo et
stellis facit res nature ex ꝟtute corꝑis quod ē organū eiꝰ: et in
corꝑe hominis facit multa artis oꝑa et ratiocinatᷣ ex virtute ce
rebri quod est organū eius: In corꝑibus aūt brutoꝝ nō facit h̄
ex defectu ꝯgruentiū ad has oꝑatōes organoꝝ. Rōnē aūt ha
buit: qꝛ vidit ꝙ artificialia imitantur naturalia: ⁊ iō putauit eē

vnā animā hoīs et celi. Bruta etiā in opibus suis imitātur ar⸗
tē faciendo foueas et nidos et hmōi. Et cū imitatio hꝰ ad vnū
nō fiat nisi ratione silitudinis nature/putabat oēs aīas vnius
et eiusdē esse rationis. Et ideo in legibꝰ suis dixit sacrilegium
esse animalia occidere et carnem cōmedere. Quid eniꝫ merue
re boues et animal sine fraude dolisue? O q̄tū scelus est in vi
scera: viscera cōdi ⁊ mergi. Et ideo arestotiles arguit eum: q̄a
sicut se habet artifex ad organa sue artis: sic se hꝫ anima que ē
motor corpis ad organa naturalia. Sed nos videmꝰ ꝙ quili⸗
bet artifex hꝫ diuersa ab alio artifice organa artis: ⁊ diuersitas
organorū artificū est ꝓpter diuersitates artiū et nō econuerso
et ideo nihil ꝓficeret ad opus artis si tubicen assumeret et ap⸗
taret sibi organa artis tectonice siue edificatorie: q꞉ securi ⁊ do
labro nunq̄ ꝓficeret melodiā tibiaꝝ: sed fistulā q̄rit tubicen: et
securim ⁊ dolabrū querit archithectonicus. Silr igitur omnis
diuersitas q̄ ē in organis naturaliū corporū ꝓbatur eē ꝓpt̄ di
uersitates aīarū mouentiū illa corpa: et sic nō pōt dici ꝙ ars te
ctonica trāscorporetur ⁊ edificat fistulis aut etiā canat fistulis
eo ꝙ nō hꝫ rōnē et scientiā canendi: neq꞉ ex talibus principibꝰ
est ars edificandi: ita nō pōt dici ꝙ trāscorporētur sic aīe. Pla
to aūt qui hāc alicubi videtur sequi opinionē: nō in toto sequi
tur eā: sed q꞉ dixit in corpe hoīs plures esse aīas. Quatuor eñ
dixit inesse: sic alibi diximꝰ Intellectualē eī siue rōnalē dixit eē

in cerebro. Cõcupiscibilẽ aũt dixit inesse epati. Irascibilem in felle. Et aliqñ visus ẽ dicere sensibilẽ inesse medulle anteriori cerebri: ꝛ huic cõiunxit motiuã in neruis posterioris ꝑtis cerebri sitã. Aliqñ etiã diuersas aĩas dicere videtur esse animã sensitiuã et motiuã. Et aliqñ preter oẽs has dicit esse vegetatiuã ꝓpter qḋ dicit rationẽ aliqñ grauari in infernũ a dñis: et cõcupiscentiã seq̃: ꝛ tunc nõ posse eũ eleuari ad sinũ celestẽ nisi pri⁹ a forma cõcupiscentie separet̃ q̃ orbi nõ ꝯgruit. Sil'r aũt dicit aliqñ eã exagitari furijs: ꝛ tunc iterũ q: formã canis vel leonis accepit/ non eleuari dicit eã ad sinũ celestẽ nisi hac exuta imagine pecorina. Et hunc modũ methaphorice trãscorporatõis plato intelligit. Pithagoras aũt ẜm veritatẽ in diuersa ꝛ naturalia corpa trãscorporari aĩas dixit. Ab his hoc accipit̃ ꝙ aĩe imortales eẽ dicũt̃: ꝛ ꝙ nõ nisi forma adulterina intellectũ ipediat. Null⁹ eñ ei congruit loc⁹ post mortẽ corpis nisi celestis.

☞ In hoc octauo caplo h⁹ scdi tractat⁹ dñs Alber. opionẽ pithagore determinãs intẽdit istã vnicã ꝯclusiõez pithagoras cũ platõe ꝯueit ꝛ differt: ꝯuenit eñ i hoc ꝙ aiaz rõnalẽ dixit eẽ imortalẽ: sꝫ differt i h° q: pithagoras oẽs aias dixit eẽ imortales: ꝛ iteꝝ dixit oẽs aias eẽ eiusdẽ nat̃e. Causaz accipiẽs ex hoc: q: oẽs aie sil'es videt̃ hr̃e opatõẽs. Nã aia rõnal' in opatiõib⁹ suis artẽ imitat̃: vt aranea ꝯstruẽdo telã ꝛ alia aialia faciẽdo nidos suos: ita imitatio ꝛ sil'tudo in operib⁹ nõ videt̃ esse nisi rõe sil'itudis formal' nature Putabat ergo oẽs aias eiusdẽ esse nature. Et dũ q̃rebat̃ ex eo: quare nõ faciũt eadẽ opa: dixit ꝙ diuersitas opeꝝ perueniret ex organoꝝ diuersitate ꝛ nõ ex diuersitate aiaꝝ: vt pꝫ in textu. Opinio ãt pithagore de facili improbat̃. Nã diuersitas operationũ ꝛ organoꝝ in diuers̃ corporib⁹ est ꝓpter diuersitatẽ formaꝝ substantialiũ: sicut diuersitas operũ artificialiũ siue instr̃oꝝ ẽ ꝓpter diuersitatẽ artiũ vt pꝫ inducẽdo: ergo nõ põt esse ꝙ sit eadẽ forma vel aia in oib⁹ corporib⁹ aiatis: sꝫ sicut corpa sunt diuersa specie ita ꝛ aie. Positio ꝟo platonis q̃tũ ad hoc ꝙ posuit pl'es aias alibi improbata ẽ. Ex quib⁹ oib⁹ pꝫ opinio platonis ꝛ pithagore q̃ ꝯcordãt in duobus videlicet ꝙ aie rõnales sunt perpetue: et ꝙ nihil aliud nisi adulteriũ cõmitant in corpore: quare proprius earũ locus est post mortem corporis celestis.

Capitulum nonum de opinione Anaxagore/ abubather et Auerrois de statu anime post mortem.

ANaxagoras autē qui totius vniuersitatis genitorē ⁊ patrē dixit esse intellectū purū et immixtū nulli habens aliquid cōe ꝯm materiā: dicebat oēs formas eē ex hͦ ꝙ intellect⁹ ille lumine suo adunat similia in natura ⁊ cōponit ea irradiando sup̱ ea: ⁊ ideo cessante hoc sup̱ qd̄ fit hmōi irradiatio/non relinquit̃ nisi vnicū qddā simplex lumen irradiātis intellect⁹ ex omnib⁹. Cui⁹ dictū emē dare voluerūt abubather maur⁹ ⁊ auerrois cordubensis ciuis oēs dicentes aiam intellectualē vnicū ⁊ separatū lumē esse intellectus p̄mi: et ideo esse vbiq3 ⁊ semp̱: ⁊ ꝯtinuari p̱ modū irradiatiōis cū priorib⁹ animabus corporū organicoꝝ in potētijs spiritualiorib⁹ q̄ sūt imaginatio ⁊ fantasia. Et q2 sep̱atū ē vbiq3 et semp̱/non pōt dici hui⁹ vel illius: eoꝙ forma huius vel illi⁹ non est nisi per ꝯiunctionē ad materiā: ꝓpter hoc deficiente eo sup̱ quod irradiat/ vnicū et idē remanet ex omnib⁹ irradiatis.

☞ Istud est capitulū nonū in quo dn̄s Albert⁹ p̄mo intendit istā primā cōclusionē Anaxagoras qui toti⁹ nature patrē dixit eē intellectū separatū (qui ē diuinus intellect⁹) dixit ꝙ iste intellect⁹ irradians super oia lumē influit oib⁹: ⁊ ideo ex omnib⁹ nō relinquit̃ nisi vnū simplex lumē si subtrahat̃. Ex hac cōclusione patet: ꝙ Auerrois ⁊ abubather dicētes animā intellectualē esse vnicū lumē separatū intellectus primi et cōtinuari anie hōis per modū irradiatōis secuti sunt istū anaxagorā. Anaxagoras ⁊ duo p̄noiati philosophi dixerunt hoc lumē cōtinuari cū priorib⁹ animab⁹ corpoꝝ organicoꝝ in potētijs spiritualib⁹ que sunt imaginatio ⁊ fantasia p̱ modū irradiationis: sicut lumē solis speculo continuatur super quod irradiat: ergo vnus manet intellectus ex omnib⁹ qui ꝯm se ē vbiq3 et semper: sicut lumen vnicū manet ex omnib⁹ irradiatis.

Contra quã opinionẽ satis in aſħabitis disputatũ est a nobis vbi oñdim⁹ vegetatiuũ ⁊ sensitiuũ intra subam intellectiuã cõtineri sicut potentia et actus sunt vna substãtia: ⁊ alibi etiã cõtra hunc errorẽ ẽ a nobis disputatũ. Tñ illd qd ex illo accipiet est: q oẽs ab ipa veritate coacti/intellectualẽ naturã ppetuã ⁊ indestruibilẽ esse dixerunt: et locũ ei post mortẽ corpis cũ motoribus celorũ dederunt: sicut et ipsi primo motori substãtia intellect⁹ ſm naturã est conformis. Licet ergo errauit anaxagoras dicendo corpa oĩa ex silibus genere cõponi/et omnia in omnibus esse dicendo: tñ in hoc nõ errauit q intellectũ dixit esse primã causam omniũ generatorũ et q anima sit silitudo sui luminis. Sed in hoc peccauit q hanc non dixit hře esse distinctum sʒ esse reflectõis luminis intellectus agẽtis sup sensibilẽ animã hõis: ⁊ subtracto eo sup qd fit reflectio/redire ad intellectũ primũ lumẽ ipsius incorruptũ et immixtũ et purũ vt patuit. Sic enĩ vegetatiuũ et sensitiuũ in rationali non essent sicut potẽtie in actu/ sʒ potius sicut speculũ in lumine qd reflectit sup ipsuʒ qd esse non põt sicut patet ex pdictis. Ampli⁹: hõ ſm hoc nõ eẽt hõ ab aliqua natura intellectuali q̃ esset in ipo sicut actus ⁊ coessentialis ei: sed poti⁹ hõ esset ab eo qd ſm esse ⁊ naturã est extra ipm/et irradiatõe esset sup ipm tñ: ⁊ hoc est absurdũ. Adhuc aũt: aut lumẽ pfundat in animã/aut nõ: si pfundat in animã sicut lumen sol pfundatur in pspicuũ corporeũ: aut aĩa pfun-

datur in animã/aut non: si pfundatur in aiam sicut lumẽ solis profundatur in pspicuũ corporeũ: aut aia profundatũ in se lumẽ intellect⁹ pmi tenet/aut non: sicut videm⁹ quedã tenere lumẽ solis sicut carbuncul⁹: quedã aũt nõ tenere sicut aer non tenet nisi presente illuminante. Si tenet: igitur habz lumẽ intraneũ tanq̃ formã sui aia hois: ergo ipsa est intellectualis et rõnalis a lumine intellectuali cõnaturali sibi qd est forma ei⁹: et hec diuiditur fm participãtia ipm: ergo quelibet aia habet suũ intellectũ distinctũ: et hoc est qd nos dicim⁹. Si aũt non tenet/sicut aer non tenet lumẽ solis: tunc totiens trãsmutatur fm intellectũ quotiens abijcitur et subtrahitur presentia illuminãtis: et hoc est absurdũ valde: et tñ hoc concesserũt iã quidẽ arabũ dicẽtes intellectũ in aia non esse nisi p hoc q se ad intelligentiã sepatã cõuerteret. Et pter hoc queram⁹ ab his quid puertat animã ad in telligentiã. Omẽ eñ qd non semp ad aliquid est puersũ sed aliqñ conuertitur et aliqñ non: non nisi in potentia puersũ est. Et illud qd est in potentia/oportet q aliud habeat aliquid a se: qd reducat ipm ad actũ. Constat aũt q hoc non est intelligentia: q illa non irradiat animã nisi iã ad se puersam: Neq etiã anima: q fm hoc idẽ esset puersum et cõuertens qd ẽ impossibile. Et pstat etiã q illud puertẽs nõ ẽ corp⁹ et sic non erit assignare quid sit: ex quo non est aliqd triũ istoꝝ. Ampli⁹: quid est

ꝯuerti animã ad intelligentiã? nõ em̄ anima habet sitũ vl' par
tes situ distãtes vt ꝯuersionē sit⁹ ipsi anie attribuam⁹. Si aũt
ꝯuersio ista est ordinis/ eoꝙ aĩa sub intelligētia ordinata ē: cũ
hunc ordinē semꝑ habeat/ neqꝫ vnꝙ̃ amittit: semꝑ erit ꝯuersa
Et tunc nihil est dictũ ꝙ aliqñ sit ꝯuersa: aliqñ vo non. Si aũt
aliquis dicat ꝙ hec cõuersio ad intelligentiã est ẜm aĩe volun-
tatē: hoc etiã nihil est dictũ. Irradiatio em̄ intelligentie est in na
turã ⁊ substãtiã aĩe a lumine intelligentie: ⁊ si hec est in volun-
tate aĩe oportet ꝙ voluntas aliqñ claudat naturã et substãtiã
aĩe a lumine intelligētie ⁊ aliqñ aperiat eã: ⁊ h⁹ clausio ⁊ aper-
tio nõ est intelligibilis. Et sic patet ꝙ absurdũ est sic dicere de
anime natura ⁊ substantia. Nec põt dici ꝙ irradiare ⁊ nõ irra-
diare sit ex parte intelligentie: qꝛ illa ẜm illos pħos vno modo
se habet ad aĩam/ licet aĩa nõ vno mõ se habeat ad ipam. Hec
igitur et sĩlia sunt abusiones. Per hoc em̄ ꝙ tres oꝑatiões sibi
substãtiales habet aĩa nobilis/ constat (sicut ondsum est in pha-
bitis) ꝙ intellect⁹ ē de substãtia ipsius. Pre oĩbus aũt mirabi-
libus hoc videt' esse mirabile: ꝙ aliqs dicat ex eo qꝛ indiuiduũ
est ẜm esse et ptãtes habet detminatas/ relinquat' quoddã qđ
ẜm eē et substãtiã cõe est omni. Cõmunia em̄ nõ hñt esse nisi in
ꝑticularib⁹: ⁊ cũ non sunt in illis/ non hñt esse aliqđ in natura:
sicut etiã Arestotiles ꝯfitetur ꝙ destructis ꝑmis impossibile ē

aliquid alioꝝ remanẽ. Si ergo intellectual̃ natura remaneret vt cõc oĩbus/ opoꝛteret ꝙ nõ haberet nisi naturã vniuersalis: et hoc mõ non plus remaneret natura intellectual̃ ꝙ̃ ligni vel vermis vel pulicis natura cõis: et hoc omnino absurdũ ẽ. Cũ eñi ꝓbatũ sit sup̃/intellectũ possibilẽ oĩa fieri et intellectũ agẽtem omnia facere: cõstat ꝙ natura intellectualis diuidit̃ ꝑ potentiã et actũ et per agens et patiẽs: q̃ diuisiones nunꝙ̃ alicui cõueniũt in vl̃i. Ampli⁹: nullũ omnino vniuersale ſm esse sepatũ est a materia et ꝑticulari. Intellectualis aũt natura iã sepi⁹ ꝓbata est esse seꝑata ſm esse ꝛ agere a ꝑticulari ꝛ materia. Patet igitur hoc mõ non esse seꝑabilem intellectũ quo ex omnib⁹ participãtib⁹ eũ/ vnũ vl̃e relinquit̃ ꝓpter qđ ꝛ similia hec opinio/ nõ vt opinio sed vt erroꝛ pessim⁹ ab omnib⁹ rõnes philosophie intelligentib⁹ est cauenda ꝛ reijcienda: alibi aũt ꝛ p̃cipue in tercio de anima plura de hoc erroꝛe locuti sumus.

Secunda cõclusio. Hanc opinionẽ facere est repꝛobare. Tũ p̃mo: qꝛ ſm eã vegetatiuũ sensitiuũ et intellectiñ nõ essent vni⁹ substãtie: sicut nec speculũ ꝛ lumen irradians super ip̃m sunt vni⁹ substantie. Modo ꝓbatũ ẽ sup̃ ꝙ vegetatiñ et sensitiuũ sunt potentie essential̃r terminate in intellectiuo. Tum scđo: qꝛ ſm istã opinionẽ vegetatiñ ꝛ sensitiuũ nõ essent in aĩa rõnali sicut potentie in suo actu s; intellectiuũ ab extra adueniens nõ vniretur essentialiter ipsis: ꝛ per cõsequens homo nõ esset hõ per aliquod intrinsecũ ꝛ sibi essentiale: qđ omnino ẽ absurdũ. Tum tercio: si lumẽ ꝓfundaret̃ in animã: aut ergo lumen remanet in aĩa semꝑ aut non: si semꝑ remanet tanꝙ̃ essentiale aĩe hũane tunc hõ diuidit̃ ſm ꝑticipãtia ip̃m: ꝛ sic quelibet aĩa hũana h; suũ ꝓpꝛiũ ꝛ distinctũ intellectũ sibi essential̃r vnitũ: ꝛ hoc ẽ qđ nos dicim⁹ inquit Albertus. Si aũt nõ semper manet lumẽ: tunc totiens trãsmutat̃ aĩa ſm intellectũ quotiẽs sibi subtraheretur lumen ip̃m irradians: ꝛ sic hõ aliqñ esset non intellectualis ꝛ solũ animal̃: quod iterũ est valde absurdum vt satis notum est apud vulgares. Cauend⁹ est igitur ille erroꝛ a quolibet recte philosophanti.

Capitulū. X. de his q̄ ꝯtingunt opinioni auicenne et algazelis

TRaditio autē auicēne et algazelis videt̄ esse magis ꝯueniens/licet ꝛ ipsa cō tineat aliquid impꝑfectionis. Hi enī vident̄ tradere aīam sepatā post mortē intellectū possibilem habere: et ꝑ hunc ad intelligentiā agentem ab ipā separatam conuerti/et accipere ab ipsa formaꝝ intelligibiliū lumina et speculatōes: et qꝛ post mortem est libera a sensib⁹ nec trahit̄ a curis et solicitudinib⁹ vite/tota querit̄ ad lumen intelligentie: ꝓpt̄ qđ largissime implet̄ lumine ipius et formis intelligibilib⁹ rerū: oīm enim reꝝ formas dicūt illi eē in intelligētia ꝑ hūc modū q̄ forme artificiatorū sunt in artificib⁹. Hmōi igit̄ formaꝝ ꝯtēplatio ē ei iocūditas ꝛ vita ꝑpetua: eoꝝ non ꝑticipat eas ꝓut sunt obtenebrate in reb⁹/ꝫ ꝓut sūt lumīa intelligētiaꝝ agētiū ꝛ in lumine ipoꝝ ītellectuū exn̄tes. Dicūt eī hi (qđ et in an̄dictis habitū ē) ꝙ intellect⁹ aīe se habet ad intelligentiā sicut perspicuū se habꝫ ad lumen sol̄. Ex qua opinione sicut ex aliȷ̄s hoc accipim⁹ ꝙ anima ꝫm istos immortalis existens intellectū habꝫ p⁹ mortē: ꝗuis nō habeat intellectū agentē/ q̄ intellectualia agit in intellectū possibileꝫ.

☞ Illud est capitulū Decimū hui⁹ secundi tractat⁹ in quo dn̄s Albert⁹ p̄ncipaliter intendit istā cōclusionē Traditio auicēne ꝛ algazelis de statu anime p⁹ mortē ē ista Anima rōnalis intellectū possibilē hꝫ p⁹ mortē: ꝛ ꝑ hunc cōuertit se ad intellectū agentē ab intellectu possibili separatū: a quo ītellectu agēte ipa anima rōnalis accipit lumē ꝛ speculationē omniū intelligibiliū: ꝛ qꝛ ania post mortē ē libera a sensib⁹ nec trahitur ad solicitudines ꝛ curas ꝓuidētie corꝑalis ideoq̧ anima tota cōuertitur ad talē intellectū: ꝓpter qđ largissime implet̄ lu-

mine illi⁹ ꝛ formis intelligibilib⁹. Vñ isti philosophi dicũt omniũ formas cau-
salr esse in intellectu agente separato ab intellectu possibili: ꝛ hmõi formaꝝ spe
culatio ẽ anie post mortẽ iocunditas ꝛ ẽ sibi vita ꝑpetua: eo ꝙ tales forme non
sunt obtenebrate sꝫ cõsistunt in puro intellectu. Preterea dicunt ꝙ vt sic intel-
lect⁹ possibilis anime rationalr hꝫ se ad intelligẽtiarũ lumẽ sicut ꝑspicuũ ad lu-
mẽ solis. Ex ista cõclusiõe patet animã rõnalẽ esse immortalẽ ꝑpetue ꝑmãsu-
rã p⁹ hõis corruptiõꝫ ꝛ hr̃e intellectũ tm̃ possibilẽ ꝛ nõ intellectũ agentẽ tanq̃
partem essentialẽ sui qui intelligibilia agat in intellectum possibilem.

Huic aũt opinioni quedã ꝯtingunt/que et antecedenti ꝯtingẽ
iã dictũ est. Quoniã si q̃ram⁹ de irradiatõe intelligentie agen
tis sepate suꝑ intellectũ possibilẽ aĩe post mortem: ꝛ vtꝝ in pro
fundũ nature irradiet aut nõ: ꝛ quid ꝯuertit animã ad intelle-
ctũ agentem: et vtꝝ lumen agentis receptũ maneat vt habit⁹
quidã in anima: vel sit ꝯtinue in fieri in presentia intelligentie.
Omnia hec eq̃liter ꝯtingunt huic ꝛ p̃cedenti opinioni. Habet
aũt hec opinio etiã ꝓpria dubia et obiectões: quoꝝ vnuꝫ qui-
dem est: q: non videm⁹ in aliquib⁹ formis esse ꝛ rõnem ꝯferen-
tib⁹ his quaꝝ forme sunt/potentiã esse sine actu: sed in omnib⁹
inter naturã ipsaꝝ rerũ has esse differẽtias sicut in libro tercio
de anima dixim⁹. Potẽtia em̃ nõ est finis ꝛ termin⁹ essentialis
rei sed actus. Quõ igit̃ põt esse potens oĩa fieri intellect⁹/ter
min⁹ et finis essentialis anime: sine eo intellectu quo est oĩa fa-
cere intelligibilia? mirabile em̃ satis videt̃ ꝙ natura stet in im-
ꝑfecto sicut in vltimo et essentiali termino. Ampli⁹: neqꝫ in ve-
getatiuo neqꝫ in sensitiuo videm⁹ hmõi iꝑfectionẽ: quoniã na
turã cõplens vegetatiuũ dat ei formalr id qđ est ꝑfecte agens
et operãs vegetationẽ. Et silr est de sensitiuo. In sensitiuo em̃

completio est in apphensiuis interi⁹ p imaginatōez estimatiuā
ꝛ memoriā ad quaꝝ iudiciū ꝛ acceptionē sine alia substātia ad
quā se cōuertit/sufficit aīa sensibilis. Et iō irrationale videtur
si aīa rōnalis hāc patiaꝛ sola impfectionē: sic ꝙ ad aliquā aliā
substātiā extra eā existentē intelligēdo oporteat eā ꝯuerti. Si
quis aūt dicat ꝙ in sensib⁹ quibusdā cōis operatio reperiꝛ ex-
teriorib⁹ sicut in visu ꝛ auditu: hoc nihil est omnino. Hi em̄ nō
operanꝛ nisi in deferendo sensibilia vsqꝫ ad aīas: ꝫ cognitionē
et iudiciū in aīa et collationē de sensibilib⁹ isti nō faciūt: ꝛ tali-
b⁹ ad intelligendū medijs nō indiget aīa intellectualꝛ. Adhuc
aūt forme q̄ sunt in intellectu agente sicut isti dicunt sunt in ipo
sicut in opante cognoscente formā opis sui: iste aūt nō sunt for
me ꝯtēplationis ꝛ ille forme q̄ sunt in aīa sūt forme ꝯtēplatōis:
videꝛ ergo ꝙ non a tali intelligentia istas recipiat formas siue
spēs. Ampli⁹: forma fluens ab intellectu practico siue opatiuo
fluit in opus suū: ꝛ tunc est forma dans esse ꝛ rationē operato.
Nunquid igitur hmōi species quales isti dicunt dant aīe esse
et rationē? non em̄ p aliā quandā aliā virtutē iste intelligentie
has formas influunt aīe et alijs reb⁹ quas causant. Si aūt di-
cant ꝙ ista diuersitas ē ppter ptātem diuersam recipientis: qꝛ
videlicet naturalis materialꝛ materia accipit eas/ et aīa intel-
lectualꝛ accipit. Hoc esse non pōt. Duob⁹ enī patientibus ꝫm
diuersaꝫ potentiam passionis ꝫm naturā non proportionatur

I

idem eodem modo se habens agens nec eadem forma.

☞ Cõclusio secũda. Quãuis horꝝ philosophorꝝ opinio q̃tũ ad hoc ꝙ ponunt immortalitatẽ anime vera sit: falsa tñ est q̃tũ ad hoc ꝙ dicunt intellectũ agentẽ esse separatũ ⁊ nõ esse de substãtia anime hũane. Cuiꝰ ratio est: q2 nõ videmꝰ in aliquibꝰ formis hñtibus esse et rationẽ cõferentibꝰ potentiam esse sine actu sed oẽs hñt actũ potentiã talẽ perficientẽ: potentia eñ formalis nõ est terminꝰ essentialis rei sed actus. Qualiter ergo põt dici ꝙ in anima rõnali sit sola potẽtia omnia fieri que sit essentialis terminꝰ animã ponens in nũerũ sine eo qd̃ ẽ potentia omnia facere: q2 si sic tunc potentia esset essentialis vltimꝰ terminꝰ ponens rem in esse ꝑfecto ⁊ actuali per qd̃ ipa res eẽt diuersa ab alijs: quã differentiã facit solꝰ actus. Et sic actus ⁊ potẽtia nõ differentiã haberent: qd̃ ẽ cõtra Aresto. in ꝓlogo de anima dicentẽ actũ ⁊ potentiã nõ parum distare imo ſm eiusdẽ ꝯmẽtatorem mltũ. Ueritas igit̃ philosophica luce meridiana clarior in aĩa põit intellectũ agẽtẽ ꝑ quẽ ẽ in actu ⁊ intellectũ possibilẽ ꝑ quẽ ẽ in potẽtia.

Amplius: cũ intelligentie separate sint multorꝝ orbiũ vt dicũt Auicenna et algazel: debuissent dẽminasse ad quã illarꝝ ꝯuertitur pꝰ mortẽ aĩa: ⁊ si ꝯuertit̃ ad oẽs: vtrꝝ eodẽ mõ vl' diuerso et que sit cã diuersitatꝭ. Hoc quidẽ enĩ determinare ſm istã opinionẽ est necessariũ: nõ aũt leue. Oĩa aũt ꝓsequi que dictis cõtingũt opinionibꝰ longũ esset valde: sꝫ hic nõ oportet istis immorari. Prime enĩ pħic magis ẽ h̃ ꝓpũ. Hic eĩ non loq̃mur de his nisi ad oñdẽdũ nãm aĩe rõnal' ſm ꝙ ipa nã ẽ ⁊ forma hoĩs

☞ Cõclusio tercia. Adhuc ista opinio imꝑfecta est ex eo ꝙ nõ determinat ad quẽ intellectũ agentẽ anima rõnalis cõuertitur. Nã cũ sint multe intelligentie et sibijnuicẽ subordinate agentes ⁊ illuminãtes oportuit oñdere ad quã illarũ cõuertitur anima rationalis a corꝑe seꝑata: vtrũ ad oẽs vel ad aliquam. Et ex his patet positio auicenne et eiusdem positionis imperfectio.

Capitulum vndecimum de opinione ysaac ⁊ cecinne ⁊ atali et aliorum epicureorum philosophorum.

De opiniõe aũt ysaac isrãhelite pħi (qui antiquissimos epicureorꝝ hesiodũ ⁊ ataliũ et cecinnã sequi videt̃) cũ alijs ꝯuenit aĩam ponens im-

mortalē: et ponit statū felicitatꝪ eiꝰ in statu summe ꝯtemplatōis sicut ansi diximꝰ: eoꝙ delectatio ꝯtemplatōis non hꝫ ꝯtrariū: et est ſm habitū ꝯnaturalē et ꝓpriū et non est ipedita: et hꝫ vocat esse in psalmodia et cantu. Cantū eī vocat iocunditatē in ꝯtē-plation eterne veritatis habitā. Psallere aūt in latino idē est ꝙ cantare. Hoc ergo dicit aīe esse felicitatē. Eternā aūt vocat veritatē quālibꝫ necessariā veritatez: sicut est veritas theoreumatū. Precipue aūt sunt ea pura et firma que accipiunt in lu-mine cause prime: et in illꝪ est statꝰ summꝰ sicut patet p ansidicta.

☞ Istud est capitulū vndecimū in quo dn̄s Albertus primo intendit istā cō-clusionem pmā Opinio ysaac israhelite qui sequitur antiquissimos epicureos hesiodū ataliū (qui ab alijs nuncupat achaliꝰ) et cecinnā (q̄ vocat a quibusdā tetinnꝰ) et suos sequaces est de statu anime ista. Anima rōnalis immortalis ē et post sepationē eius a corpe status suꝰ cōsistit in contēplatione summi boni: eoꝙ cōtēplationis talis est delectatio nō habens cōtrariū: et talis contēplatio est ſm habitū intellectuali parti anime cōnaturalē et ꝓpriū nō impeditū. Et iō vocat ysaac contēplationē istā esse in cantu et psalmodia. In cantu quidē: ꝓpter iocūditatē que est in contemplatione eterne bonitatis. In psalmodia vero: pro-pter exultationem talis iocūditatis

Cū aūt in aīa rōnali sunt potentie vegetatiue et sensitiue/ hic pbus passionū turpiū remanere habitꝰ in his potentijs etiā pꝰ mortē dicebat: et illi habitꝰ innaturales et egrotatiui cū defectu luminis qd acquirendū erat in corpore sunt tenebre et incendiū ipsaꝝ deprimentes eas sub orbē tristem et vmbrosum.

Conclusio secūda In anima rōnali corpori cōiuncta sunt potentie vegeta-tiue et sensitiue quarū habitus et passiones inclināt ad turpia. Ideo pꝰ mortē tales potētie manent cū defectu luminis intellectualꝪ et submergunt in tenebris incendiū ppetuū patiētes et has tenebras dixerūt dicti phi eē sub orbe tristitie

Traddiderunt enim isti sicut diximꝰ in libro de anima: ꝙ in anima ꝓpꝪ potētias inferiores remanēt passionū affectꝰ: sicut et in

diis manent celestibus licz non sint mortales: sunt tñ in multis mortalibus siles Epicurei enim omnia spũalia ad silitudines corpm referebant: passionũ ergo affect⁹ in aiabus exardescen tes incendũt desideria ipsarũ: cũ a delectabilib⁹ sunt separate incidunt tristiciã grauissimã: hoc mõ etiam quo causa tristicie magna est in ꝯtinẽti qñ a delectabilib⁹ sepatur: ita etiã ꝙ tales quasi furere videt̃ ex delectabiliũ subtractõe ⁊ hoc vocauerũt incendiũ animaꝝ: dicebãt enim hij ꝙ anime que intellectũ hñt ad sensuz reflexũ non accipiunt vera lumina intelligibiliũ sed potius vmbras tempaliũ ⁊ imaginabiliũ sequunt̃ q̃ ꝓpter sui cõmixtionem cũ materia ⁊ potentia et ꝑuatione nõ cognoscũt̃ nisi hic et nunc. Et iõ post mortẽ nõ sunt apud hmõi animas nisi vmbre corporaliũ cognitionũ in quib⁹ vmbris remanẽtes dicunt eas incidere tenebras que sunt priuationes vere ⁊ intel lectual' lucis: nõ em̃ ꝓpter aliud dicũt aias poni in corpore nisi vt veniãt ad lucẽ intellectualiũ luminũ ⁊ vt vincãt passiões vi uẽdo ꝑ ꝩtutes morales ⁊ intellectuales ⁊ heroicas ad felicita tis ꝯtemplatiue felicitatẽ: q̃ q̃dem dei deoꝝ est potissime ⁊ deo rũ incorpaliũ cũ ad illã venerit: tũc int̃ deos trãslate eẽ dicũt̃ ⁊ regnabũt cũ eis sine fine in lumie intellectuali q̃ ãt victe passio nib⁹ ⁊ vmbris sensibiliũ detente sunt: non ascendũt sed sub or bẽ obscurũ terre depmunt̃: remanentes in tristicia: tũ ex hocꝙ

delectabilib⁹ sunt destitute tū ex hoc ꝙ ꝑfectiōib⁹ ad quas ſm
naturā sunt omnino institute caruerūt: ne possent regredi ad
eas: eo ꝙ nō nisi i corpore has possunt accipere: cū sunt corꝑm
ꝑfectiones et motores. Ex hac igitur ⁊ olm Epicureorum opi
nione habeꝛ ꝙ aīma immortalis est: ⁊ ſm ea que in corꝑe gessit
felicitatem: vel infelicitatem habebit.

☞ Cōclusio tercia Si aia rōnalis cū in corpore est ꝯuertit se ad habit⁹ potētiarū
vegetatiue et sensitiue: et ad earūdē passiōes: tūc ipsa ꝙ cū eisdē potentijs post
mortē submergiꝛ ⁊ deꝑmiꝛ sub orbē tristē ⁊ vmbrosū: ꝑpetuū incēdiū ac vinculū
tristicie passura: ⁊ talꝭ aia nihil cognoscet nisi tꝑalꝛ. s. cū hic ⁊ nūc ita ꝙ sua specu
latio nō p̄t erigi ad puꝝ lumē intellectuale ꝓpter affixionē ei⁹ cū sensu et imagi
natiōe: ⁊ hec ē sibi maxia pena quā pati meruit dū fuit in corꝑe. Sꝫ si aia rōnalꝭ
ꝯuertit se ad suos itellectuales hitus sensualē partē relinquēs q̄ntū ad volupta
tē ⁊ affectū tūc p⁹ mortē illūinaꝛ ad speculationē ⁊ cognitōeꝫ purissimoꝝ intelli
gibiliū ⁊ oim nccarioꝝ theoreumatū ꝟitatē qꝛ talē illūinatōꝫ meruit dū fuit in
(corpore.

Uidetur aūt epicure⁹ non satis cōuenienꝛ dicere ea que tradit
de orbe tristiū: quoniā inferior loc⁹ orbis nō pōt hr̄e nomē: eo
ꝙ ipse potius locus sit elementi ꝯpressi et centri q̄ȝ orbis. Sed
ad hoc dicit epicureus ꝙ iste orbis ꝯtinet cōprimendo ⁊ in an-
gustiā ponendo hmōi aiaꝫ: et sicut videm⁹ deprimi celestia cū
aliq̄d accipiunt terrestre a nebula ad ea euaporāte. Ita etiam
hmōi aīe ab affectu passionū zelo īcōgruo et īordinato sꝫ orbē
hūc tristē deꝑmunꝛ et fascis ꝯgregatiōe et ignis estuās eaꝝ de
sideriū ē estuās ⁊ furēs ad d̄lectabilia: cū tn̄ īpossibile sit ea ꝯse
qui. Dubitabit aūt fortasse aliquis dicens ꝙ anime exute a cor
porib⁹ hmōi desiderijs nō subiacent eo ꝙ ad corpa hmōi refe-
runtur delectabilia quib⁹ tunc carent. Sꝫ ad h̄ dicit epicureus
ꝙ non corporū delectationes manent sed poti⁹ silēs illis: sicut

in artificē carente materiā ꝛ instrumētis manent forme ꝛ hītus
sīles his que p instrm exercenť: et in materia introducunť. Cū
eñ aia naturalr sit pfectio corpis vt motor et p potentias sub-
stantiales et sibi naturales moueat corp⁹ remanent in illa ꝛ in
potentijs ei⁹ hītus ꝛ passiōes inclinātes ad motū corpis: sicut
manent in nauta imaginatōes nauis. Etiā postquā a naui se-
paratur hec igitur sunt que dicunt antiqssimi epicureoꝝ phoꝝ
et peritissimi et attestanť hījs ea q̄ fiunt in fanis in quib⁹ pco-
losos ꝛ i sacrificia aīe ipē tales de se ꝛ de dijs dederūt rñsiōes ꝛ
vsq̄ hodie faciūt in operatōib⁹ nigromāticis: ꝛ scia imaginū:
ꝛ in arte inuentionis thesauroꝝ: et in multis alijs operib⁹: que
ab hesiodo et hermogine tradita sunt. Ex his igitur ꝛ sīlibus:
iā aliquis concipere poterit q̄ tā peripathetici: quales fuerunt
anaxagoras abubather et auerrois et auicenna et algazel: q̄
stoyci q̄les noscūť fuisse plato socrates pitagoras ꝛ psewsip⁹
et oēs achademici phi ꝛ bragmanici q̄ etiā Epicurei quos vl
timo induxim⁹ concordit coacti ab ipsa veritate aīaz p⁹ disso-
lutionē corporis immortaliter viuere ppetue tradiderunt.

Cōclusio quarta hec positio non videtur improbabilis nisi ad verba scilicet
q̄ dicit animas sensū ꝛ passiones sens⁹ sequentes sub tristē orbem submergi: qꝛ
ppie orbis nō inuenit̄ nisi in celestib⁹. Etiā in hoc posset quis hanc positōem
increpare q̄ dicit animā p⁹ mortē nō cognoscere nisi cū hic ꝛ nūc si ꝯuersa fuerit
in corpe ad sens⁹ et passiones sensuū bñ cū hic et nunc non fit cognitio nisi per
flexionē ꝛ ad sensuz ꝛ talis reflexio nō est p⁹ mortē qꝛ sensatio solū est in corpe.
Sed ad hoc dōm videt̄ q̄ q̄uis anima rōnalis peccatrix post mortē actualiter
non sentit tamen remanent in ea similes habit⁹ ꝛ forme his per quas exercuit
opus dū erat in corpe. Et qꝛ per tales habit⁹ nunq̄ pōt exire ad actū iō tristis
est ꝛ nullā hz delectationē. Ex istis ptz q̄ duplicē anima hūana peccatrix patit̄

tristiciā p⁹ mortē prima est quia non illuminatꝛ de meritis suis exigentib⁹ ad contemplandū eternas veritates que contēplatio esset eis summa perfectio et maxime contemplatōis: scḋa tristicia: qꝛ nec corporalē pōt hr̄e delectationē. Nā ꝫm habitus in ea relictos nō potest exire in actum delectationis quā licet ꝑhabuerat in corpore et sic ab omni remota est delectatione.

Capitulū duodecimū de opinione nouella que oīm animaliū motiuorū post mortē dicit remanere aīas.

Post oēs aūt dictas opiniones quorūdā noua nobis inducitꝛ opinio dicentiū omēs animaliū que ꝫm locū mouenꝛ aīas p⁹ corpis resolutōꝫ manere. Et hec opinio parti antiquū sequitꝛ democritū ꝛ ꝑtim orpheū quantū pōt ꝑpendi ex carminib⁹ Orphicis: democrit⁹ eñ dicebat oīm corpm formas eē aīas opprimi tū plus et min⁹ a terrena materia / aliqñ vsqꝫ ad intellectus amissionē: aliqñ āt vsqꝫ cū itellectu ad sēs⁹ amissionē. Aliqñ āt etiā vsqꝫ ad amissionē nutritionis cū sens⁹ amissione et intellectus. Orpheus aūt mōm plenū dijs immortalib⁹ esse dicebat qui attrahūtꝛ respiratione et fiunt anime corporū sicut in libro de aīa diximˀ. Et vterqꝫ istorꝫ aīas post separatiōꝫ a materia remanere dicebat.

Istud est capitulū duodecimū hui⁹ secundi tractatus. In quo dñs Albert⁹ primo intēdit istā ꝯclusionē. Est quedā opinio que democritū et orpheū poetā sequitur dicēs anias animaliū que se mouēt oēs motu ꝓgressiuo remanere p⁹ corpis dissolutionē vñ Democrit⁹ dicebat Oēs formas esse anias quedā magis opprimunꝛ in materia corpali ꝗ̄ alie. Nam quedā in corporib⁹ recepte retinent intellectū cū sensu ꝛ vegetatione. Alie magis oppresse amittunt intellectū et sensum et retinent solū vitā. Alie ꝟo nec vitā nec sensuꝫ nec intellectū retinētes solum retinent esse in materia. Orpheus ꝟo dixit totū mundū plenū dijs esse qui attrahuntur respiratione et sunt anime corporum.

Sꝫ hec nouella opinio nō oēs remanere dicit aīas sed illas so

lum que in corporib⁹ suis faciunt motũ localr̃ pgressiuũ forte ex hoc psuasionẽ accipiens: q motor sepatur a mobili vt videtur qꝛ oĩs pfectio corpis alicui⁹ que vt motor ꝯiungitur mobili separi põt ab ipso hoc eñ in omnib⁹ videm⁹ supcelestib⁹ in quib⁹ motores sunt sepati per virtutẽ nullã vl̃ potentiã que sit in ipĩs actus corpis exñtes sicut act⁹ ⁊ forma materie licet act⁹ sint sicut motor est actus corporis moti. In artib⁹ aũt que imitantur naturã sicut ẽ nautica et hmõi artes etiã motor sepatur. Et ideo videtur his q in natura in quib⁹ est mot⁹ a seipĩs: motor vniuersaliter sepatur a corpe quod mouet et cũ non sit per naturã corruptibilis: qđ post corporis maneat dissolutionem.

Cõclusio secũda. Isti philosophi dicebant animas anialiũ mouentiũ seipas immortales esse tali rõne. Omne qđ mouetr̃ ab alio et motor est separabilis a suo mobili: sed anime taliũ animaliũ mouent sua corpa ergo sepabiles sunt a suis corporib⁹. Et per ꝯsequens non est nccãrio illas corpore corrupto corrũpi: consequẽtia ⁊ minor sunt nota. Maior pbatur qꝛ hoc videm⁹ in alijs q motor separat⁹ est ⁊ sepabilis ſm suã substantiã a mobili in celestib⁹ eñ intelligentie mouent celũ: et separate sunt a corpe celesti ſm suas substantias: ⁊ substãtiales opationes quãuis ꝯiuncte sunt ſm motũ corporib⁹ celestib⁹ ⁊ secundũ virtutẽ influxiuã eisdẽ. Silr̃ i artificialib⁹ videm⁹ q nauta mouẽs naui p artẽ sepabil' ẽ a naui ⁊ ñ corrũpitr̃ nccãrio naui corrupta erit ergo ita đ oib⁹ mouẽtib⁹ sua corpa.

Adhuc aũt videtur esse ratio phedronis qm̃ in omnib⁹ p se et a se motis: necesse est vnũ primũ esse qđ sit causa mot⁹ illius et hoc nõ põt eẽ cõpositũ ex motore ⁊ moto sicut alibi demõstratũ est a nobis: igitr̃ hoc ex seipso exerit motũ in mobile et qđ ex seipso sic exerit motũ p suã naturã et essentiã est causa mouens qꝛ aliter nõ esset primũ: et qđ per essentiã est mouens virtutem mouendi nõ accipit a corpe qđ mouet ⁊ per eam nõ dependet

ad ipsum et non ab alio: ⁊ quod non dependet ab alio separa=
bile est ab ipso sicut demonstratum est in antecedentib⁹ igitur
omnis anima motiua videtur esse separabilis a corpore.

Ista ratio confirmatur per rationē quā facit plato in phedrone que est ista in
omnib⁹ a se ⁊ per se motis oportet esse primū mouens qđ sit causa illius mot⁹
qđ non est cōpositū ex mouente ⁊ moto q: sic nō esset primū ⁊ per hoc ex seipso
exerit motū in mobile et ꝑ suā essentiā est causa tal' mot⁹: qđ aūt ꝑ suā essentiā
est causa talis motus ſm essentiam suā et virtutem non dependet a corpore et
per consequens non destruitur corpore destructo.

Sed hoc dogma phīe non ꝯgruit: nisi forte pitagore et demo=
criti ⁊ orphei dictis: eo ꝙ non iā in .16. libro aīaliū ostendimus
oēs animas ꝑter rōnalē educi de materia et qđ ex materia edu
citur per generationē non potest remanere dissoluta materia:
non eñ remanet aliquid cui⁹ ꝑncipia tenentia ipsuȝ in esse non
manent. Et distinxim⁹ in ꝑhabitis ꝙ alia est virtus corꝑalis ⁊
alia est virtus operans in corꝑe scđm corꝑis armoniā: ⁊ alia q̄
ſm essentiā suā et scđm suā substantialē oꝑationē: non depen=
det a corꝑe nec oportet repetere que bñ in añcedentib⁹ et aliȷ̃s
libris nr̄is ꝓbata sunt vbi oñdim⁹ nullā formā eē seꝑabilē nisi
illā solā que etiā in corruptibili materia ſm substātias ⁊ poten
tias sibi essentiales ⁊ oꝑationes iā in corꝑe manens seꝑata est:
ꝓpt̄ qđ etiā quidā dixerūt aīaȝ rōnalē adhuc in corpore exñtē
eē ꝑ se vbiq; ⁊ sꝑ lȝ ꝑ accñs sit h̄ ⁊ nūc qđ tñ dcm̄ ego ñ approbo.

Cōclusio tercia hec opinio philosophie nō cōgruit nisi forte pitagori demo=
criti et orphei dictis ꝙ autē phīe non ꝯgruit patet ex hoc q: ꝓbatū est in sede=
cimo de animalib⁹ ꝙ oēs anie preter solā rōnalē educte sunt de potentia mate
rie. Et ideo scđm esse earū dependent a materia ⁊ ſm virtutē ⁊ oꝑatōȝ. Et per
consequens dissoluto corꝑe quo ad ꝓportiones elementoꝝ quas requirūt aīe
in corꝑe desinunt. Anima ꝟo rōnalis: q: nō est educta de potentia materie iō

nec scdm suu esse nec fm suam propriā opationē dependet a corpe quāuis forte secundū sensitiuā et vegetatiuā opationē a corpe aliquo modo dependeat.

Sed de h satis constat p ea q in tercio de aia a nob sunt disputata qm anima rōnalis fundamenta hz scilz vegetatiuū et sensitiuū p q determinat et indiuiduat licet lumen intelligentie sit sepatū:et hoc mō vbiqz et sp:qz sine dria loci: et sine dra tēpis oia intelligibilia fiant in ipsa sicut in perspicuo fiunt oia visibilia:et intellectus agentis est facere omia intelligibilia sine dria loci et tempis sicut in lumine est principiū actiuū oim visibiliū.

Conclusio quarta Quia vegetatiuū et sensitiuū sunt fundamenta intelligibilitatis in anima rōnali:ideo lumē intellect9 per ea indiuiduat et determinat ad esse pticulare hois:in quo quidē lumine intelligibilia oia suscipiūt esse sine dria loci et tēpis quale esse nō hūt in suis proprijs subiectis siue indiuiduis.

De his igit satis et in libris phisicis et in isto dictū est a nobis: et qd de mouente hec opinio pro se inducit iā in phabitis est solutū:quoniā motor ille virtutē mouendi accipit a corpe et pucnitur a natura que ipellit ipm: et ideo nō est vere prim9 motor et prima cā mot9 sicut hec fingit opinio. Est em virtus in corpe fm corpis armoniā mouens et ex vtute corpis causat9 et eductus in esse:et iō cū corpis dissolutione ncce ē eū tandē deficere Nihil aūt talium est in aia rationali sicut patet per antedicta.

Conclusio quinta Soluere rationes pdicte opinionis nō est difficile. Quia alie anie ab ania rōnali virtutē mouendi sua corpa capiunt a corpe et pueniunt a natura que impellit tales anias ad mouendū sua corpa. Et iō non est verū q tales anime sint prime motrices suorz corpm. Et pter hoc non oportet q maneat corpe dissoluto. Sed de ania rōnali secus est:qz ania rōnalis inqtū intellectualis non subest alicui corpali virtuti:sz solūmō dependet ad intellectū diuinū:et ideo corpe dissoluto ipsa remanet fm esse pprīū hns ppriā opationem vtpote intellectiuam fm quam nullius corporis actus est.

Capitulū. XIII. qualit aia pficit intelligibilibus post mortem

OMnibus his diligenter excussis tangam⁹ id quod ſm naturā ꝓbabilius dici pōt: et nō faciemus mō aliquā mētionē niſi tm̄ de his que ꝑ ꝓbiam tm̄ poſſunt ꝓbari. Dicimus igitur ꝙ anima rationalis nō ſit ab intelligentia: tm̄ ab intelligentia recipit illuminatiōes

In hoc tredecimo capitulo principalr̄ dn̄s Albertus iſtā intendit ꝯclusionē primā. Anima rōnalis ꝗtū ad eſſe ſuū ſibi ꝓpriū ſolū dependet ab intellectu diuino: intelligētie aūt animā rōnalē illumināt vt maioris efficiaꝛ capacitatis ad intelligendū ⁊ ſpeculandū diuinū intellectū: in cuius ſpeculatione ⁊ viſione intellectuali conſiſtit felicitas vera et vltimus anime rationalis finis.

Et cū triplex ſit intelligibile ipius aīe. ſ. cū tp̄e: cū cōtinuo: et ſine tp̄e ⁊ cōtinuo id eſt id qđ ſm ſui naturā eſt intelligibile. Primū quidem eſt acceptū cū ſenſu. Scđm cū imaginatiōe. Tertiū eſt ꝑ intellectū ſimplicē acceptū. Et eſt ordo in intelligibilibus: quoniā ꝑ hoc intelligibile qđ eſt cū tp̄e: venit aīa ad illud qđ eſt cū cōtinuo: ⁊ per hoc intelligibile qđ eſt cū ꝯtinuo / venit ad illud qđ eſt ꝑ ſe intelligibile. Et hec oīa alibi iā a nobis determinata ſunt. Sʒ vt bn̄ intelligaꝛ ſtatus aīe optim⁹ quē hʒ in intelligibilib⁹ ⁊ felicitate et qui eſt finis ꝓſperitatis eius: opꝫ tet ſcire ꝙ itelligibile quodlibet dr̄ duob⁹ modis: ita ꝙ duplex ſit itelligibile cū tp̄e: ⁊ duplex cū ꝯtinuo: ⁊ demū etiā duplex intelligibile ꝑ ſeipm̄. Acceptū ei cū tp̄e dr̄ duob⁹ mōis. Unomō dr̄ illđ qđ ē rō forē ſenſibilꝛ: ita ꝙ forā ſēſibilꝛ ſit accepta ī ſe ꝑ ſe c⁹ rō itelligiꝛ ꝑ abſtractōnē ab itellectu: ſicē ē itellect⁹ albi vꝛ ca

lidi vel dulcis vel alioꝝ q̄ sunt hmōi. Alio mō dr intellectiuum cū tpe qd nō est sensibile nisi p accñs: et rō hui⁹ intelligit acce‑pta cū materia / et tñ intelligit p se / sed tñ q: rō ei⁹ cōcernit ma‑teriā mobilē: ideo dr intellectiuū cū tpe: sicut est intellectus car‑nis et hoīs ⁊ alioꝝ quodlibet quoꝝ nullū sensibile est nisi p ac‑cidens: ⁊ rōnes illoꝝ p quas sunt in intellectu hñt definientia ⁊ materiā ⁊ formā q̄ cōcernūt tps. Sicut si qtis definiat carnem dicens ꝙ caro est cōpositū cōplexionatū ex calidis et frigidis et humidis ⁊ siccis mediās in tactu: quoꝝ quodlibet tps cōcer‑nit. Et cū dico ꝙ hoc sentit p accidēs: nō intelligo ꝙ sentiatur p accñs sensibilis nec p accñs sentientis fm ꝙ est sentiēs / q: ca‑ro non accidit ei qd est albū sed ecōuerso: sed per accñs dr sen‑tiri q: cū sensibili per se / accipitur nō a sensu sed potius a rōne reflexa ad sensum sicut diximꝰ in libro de aīa. Eodē aūt modo dicimꝰ ꝙ intelligibile cū ꝯtinuo dr duobꝰ mōis: hoc eñ est aut ratio ꝯtinui / aut id quod accipit cū ꝯtinuo. Cōtinui aūt ratio intelligitur quantitatē et figurā imaginando: aut etiā discrete intelligitur ratio ꝯtinui et figure et ratio discreti: et silr ē de mo‑to ⁊ quiete. Acceptū aūt cū ꝯtinuo est idē cū eo qd acceptū est cū sensu: qd est per accñs imaginabile sicut per accñs sensibile et hoc est homo vel aīal vel dñs vel filiꝰ vel aliqd hmōi qd ac‑cipitur p intellectū ad imaginationē reflexū. Eodē aūt modo intelligibile per se dr duobꝰ modis. Dicit eñ intelligibile per

se qđ quidē ex ꝓpꝛijs ꝑncipijs essentialibꝰ non nisi intelligibile est/ tñ ſm esse ꝯmiscibile ē tēpoꝛale ⁊ cōtinuū sicut est substātia naturalis vt homo et hmōi aīalis: ꝓpꝛia aūt ⁊ essentialia pꝛincipia hoꝝ non sunt nisi intelligibilia: esse tñ hñt in sensibilibꝰ ⁊ imaginabilibꝰ. Dicit etiā intelligibile ꝑ se qđ tā ſm sue q̇ddi- tatis pꝛincipia ꝙ̄ ſm esse nō nisi intelligibile est sicut deus ⁊ intellectus siue intelligentia celestis et huiusmodi.

Conclusio scđa Triplex est intelligibile ab anima hūana. Pꝛimū est qđ intellectus ꝯiunctus sensui et imaginationi intelligit sicut est intelligibile phisicū et dr̄ sensibile per accñs: non ꝙ sensu appꝛehendit sed ab intellectu ad sensum reflexo. Scđm est intelligibile qđ intellectꝰ ꝯiunctus tm̄ imaginationi capit sicut est intelligibile mathematicū. Terciū ē intelligibile qđ ab intellectu appħendit absq̄ reflexione ad imaginationē vel sensuȝ sicut est intelligibile methaphisicū: ⁊ tale est duplex: qđdā est cuius pꝛincipia essentialia solū sunt intelligibilia ⁊ est illud cuius esse solū reperit in materia cū ꝯtinuo et tēꝑe vt hō ſm ꝙ est animal rationale ⁊ pars entis: quoddā est cuius ⁊ essentia ⁊ esse extra materiam reperitur sicut est substantia incoꝛpoꝛea vt michael archangelus

His igitur sic deťminatis dicimꝰ ꝙ aīa rōnalis differt ab intelligentia celesti. Per intelligibilia em̄ que sunt cū tēꝑe ⁊ ꝯtinuo peruenire hȝ ad intelligibile qđ ſm esse et essentiā per se est intelligibile: ⁊ si est oꝛdo in illis per se intelligibilibꝰ/ hȝ deuenire ad pꝛimū intelligibile qđ est cā oīm alioꝛū et in illo stat sicut in virtute sue sapientie ⁊ ꝯtēplationis finalis: ꝓpter qđ oīa intelligibilia amminiculantia sunt ad pꝛimū intelligibile sicut dicit alphoꝛabius et auēpeche. Illud em̄ qđ est cū ꝯtinuo et temꝑe lumen hȝ ex parte cuiꝰ est intelligibile: ⁊ illud lumen illuminat intellectū et sub ipso lumine duplicis illius intelligibilis efficit intellectꝰ amplioꝛis capacitatꝭ ꝙ̄ ante fuit: et disponit ad altiꝰ

p duplex lumē phisici itelligibil' qd est cū tpe acceptū. Et qm in tellect⁹ qui reflexus fuit ad sensum reuertit' ad seipm retinet lumē itelligibilis: eo q̄ h̄ sibi ꝛ nō sensui erat propriū / lꝫ cū sensu ſm vnū modū ꝛ a sensu ſm aliū modū sit acceptū. Qꝫ aūt intellectui sit ꝛ non sensui ꝓpriū patet per hoc q̄ intelligibile primū incorruptibile est: qm̄ ratio albi et ratio calidi que a sensu accipitur perpetua est et incorruptibilis: similiter aūt ratio carnis et ratio hoīs et ratio animalis que cū sensu accipit' / eterna hoc modo est q̄ eternū dicitur incōmutabile: incōmutabilitas aūt q̄ eťnitas vocat' in talib⁹ est a lumine intellect⁹ agentis per qd mouentur in intellectū possibilē: sicut patet per h̄ in p̄cedētib⁹ et in libro de anima et in libro de intellectu et intelligibili dicta Omni aūt eodē modo dicim⁹ de his que intelligunt' cū ꝯtinuo ex intellectu reflexo ad imaginationē: hec ei non imaginatōis sunt ꝓpria sꝫ intellect⁹: et ipsoꝝ eternitas est ab intellectu: sicut q̄ dyameter est asymeter / et senari⁹ nūerus est perfect⁹ / et alia quecunqꝫ sunt talia. Hec igit' retinet lumina intellect⁹ ad se reuersus / et ex his luminib⁹ illuminat' / et sic illuminat⁹ efficitur amplioris facultatis in intelligendo q̄ꝫ sit per seipm: ꝛ iō lꝫ per seipsum intellect⁹ noster se habeat ad ea q̄ per se intelligibilia sunt / sicut oculi noctue et vespertilionis ad lumē solis / tn̄ his luminib⁹ fortioris efficitur luminis: itaqꝫ iā ꝓportionat' facultas

eius his q̄ per se sūt intelligibilia. Et sicut venit ab intellectu cū tēpore ad intellectū cū ꝯtinuo/et ab intellectu cū ꝯtinuo ad intellectū intelligibilis per se qđ tñ ſm esse est cū tēpore ꝛ ꝯtinuo: ita venit ab intellectu illi⁹ ad intellectū intelligentie: ꝛ ꝯfortat⁹ a lumine intelligentie venit ad intellectū prime cause: ꝛ stat ibi qꝛ ipsa est vltimū intellectiuū qđ est lumen oīm intellectoꝝ: sic igitur ꝑficiscit̄ in contēplatiuā felicitatē verus ꝛ purus anim⁹ sequens ꝛ colligens id qđ est puri intellectus in oībus reb⁹ exaltans se in illo vsqꝫ ad supmū intellectoꝝ: ꝓpter qđ ꝑ omnib⁹ primi phi studētes primo in phisicis venerunt p⁹ ad mathematicalia/vltimo ad studiū diuinoꝝ venientes et in eis vitā finierūt. Et hanc felicitatē pre omnib⁹ alijs Solon atheniensis cōmendat dicens animā post mortē in his felicitari: ꝓpt̄ qđ cū in vltimo spiritu esset constitut⁹ ꝛ metrodor⁹ et quidā alij corā eo ꝯferrent de quodā intelligibili diuino: supra vires collecto spiritu caput erexit: et cū a metrodoro cōpatienti sibi rogaret̄ caput ad ceruical submittere/dixit sinite vt hoc intelligibile de quo ꝯfertis apprehendā anteqꝫ moriar vt ampliori luce felicitatis eleuet̄ intellectus. Hic igitur est status aīe rōnalis p⁹ mortē felicissimus et in luminibus istis ſm naturam.

Conclusio tercia Scdm debitū ordinē procedendi et vt aīa rōnalis veniat ad vltimā contēplationē in qua ꝯsistit summa felicitas qꝛ status post mortē: necessariū est ꝙ primo illuminet̄ aīa ab intelligibilib⁹ primi ordinis vt a luminibus taliū intelligibiliū confortata capatior fiat ad intelligibilia scdi ordinis: deinde oportet ꝙ illuminetur ab intelligibilib⁹ secundi ordinis ꝛ cū illustrata est ab intelligibilibus substātiarū materialiū tunc conficitur apta ad hoc vt illuminetur a substantijs inmaterialib⁹; ꝛ tandē aciē intellectus figit in primū intelligibile

perfectissimū in quo reperiunt oēs bonitates eminenter et vnitissime in alijs sparsim cū imꝑfectiōe reperte. Et huic sententie alludit paul⁹ scribens ad romanos primo capl'o dicens Inuisibilia dei et deus (quē nemo vidit vnq̄ꝫ prime iohannis quarto) a creatura mundi.i.ab hōie per ea que facta sunt ⁊ intellecta conspiciunt. Ubi nota ꝙ felicitas ꝯtēplatiua de qua philosophi gentiles tractauerūt in cōtemplatione dei consistit: qꝛ ẜm Aresto. in decimo ethicoꝝ cōsistit in actu altissime potentie que in nobis est ẜm aliquos intellect⁹ ẜm alios ꝓo voluntas: ⁊ habitu nobilissimo scꝫ sapientia: ⁊ in obiecto dignissimo qđ est prima causa a qua tota natura dependet que est de⁹ gloriosissimus. vnde ⁊ philosophi gentiles vltimū temp⁹ vite sue reseruabāt ad contēplandū diuina: precedens tempus in alijs scientijs vtpote phisicalib⁹ et mathematicalibus expēdentes vt ex illis habiliores fierent ad intelligendum diuina.

Econtra aūt est de animab⁹ istis q̄ hāc negligūt intellect⁹ perfectionē. Sicut em̄ intelligibile per lumen intellect⁹ agentꝭ mouetur ad intellectū possibilē: ita per ꝯmixtionē materie mot⁹ et quantitatis obscurat / ⁊ contractū non est nisi hic ⁊ nunc / ⁊ nō accipit ip̄m anima rationalis nisi ꝓut est hic et nunc: sic aūt nec liberū est: et si accipit ip̄m anīa rōnalis vmbrosum et materiale est et ideo nihil luminis accipit ex ipso totalr̄ accipiēs ip̄m aīa: ꝓpter qđ per ip̄m non hꝫ viā ad veꝝ ⁊ puꝝ intelligibile in quo perfecte lucet anima: et ideo omni luce destitutus intellect⁹ h⁹ manet tenebros⁹ in seip̄o / nec est irradiabilis hic intellect⁹ post mortē: quoniā (sicut in an̄habitis dixim⁹) intellect⁹ possibil' nō est susceptiu⁹ luminis qđ veꝝ lumē intellectus est nisi ꝯfortat⁹ luminib⁹ his que a sensu vel cū sensu / ab imaginatione vel cū imaginatōe sumit: ad sensum aūt ⁊ imaginationē impossibilis ē regress⁹ post mortē: et ideo talis intellect⁹ possibilis impossibil' ē ad illuminatōnē / ẜ remanet ī perpetuis tenebris que sunt luminis intellectualis priuatio ⁊ destitutio. Et si quis obijciat

ꝙ in anima rōnali pꝰ mortē manent potentie vegetatiue ꝛ sensi
tiue ſm ea que añ dicta sunt: et iō per illas possunt accipi hmōi
lumina. Dicendū ꝙ non sic remanēt ꝙ possunt reduci ad actū:
q꞉ sicut diximꝰ he potentie organice sunt ꝛ ideo non veniēt ad
actū nisi ꝑ organi armoniā: ꝛ organi tūc nō pōt esse resumptio
ſm naturā. Et iō remanet in vmbris et tenebris perpetuis ſm
naturā: ꝛ forte hec fuit cā ꝙ quidā philosophoꝝ dixerunt aīas
post mortē transcorpari et tādiu trāsfundi donec ꝑ lumina in=
tellectualia q̄ dicta sunt cōfortate ad lumen diuinū ꝓficiscant.
Hec igitur est causa ꝙ etiā ꝯtēplatio huius firma ꝛ pura sūmū
bonū hoīs esse ponit a philosophis/in quo est status felicitatis
ipsius: et h̄ esse non pōt nisi ſm oppositū illiꝰ inesset infelicitas.
Amplius ſm cōtēplationē intelligibilis qđ cōmune est intelle
ctualibꝰ substantijs sepatis a mortali corpore et aīe intellectua
li/nequaq̄ȝ inesset felicitas nisi hec felicitas ꝯueniret anie intel=
lectuali ſm ꝙ est sepata ꝛ post mortē corpis remanens. Hoc est
igitur quod dictum est de statu anime rationalis post mortem
manentis q̄ȝtum ad intellectū ipsius dici potest.

Cōclusio vltima huiꝰ capituli Econtra est de anima que exn̄s in corpe semp
afficitur tempalibꝰ cū hic ꝛ nunc conceptis: que nō illuminat ab intelligibilibꝰ
ſm prehabitū ordinē in praxi: talis em̄ anima non disponitur nec aptat ꝑ illu=
minationes iutelligibiliū vt post eiꝰ sepationē a corpe videat illud purū lumē:
ꝛ ideo semper manet affixa cognitioni que est cum hic ꝛ nunc: nec vnq̄ȝ speculat
aliquid nisi vmbrosum sicut pretactum fuit in premisso capitulo.

Capitulum decimumquartum de perfectione anime post mortem ſm statum virtutis ſm peripatheticos.

De parte aũt aie qua vult et opatur (que pars appetitiua ꝛ affectiua vocatur) est alia via pfectōis ſm sententiā peripateticoꝝ. Hi eñi aiam perfici dicunt virtutibꝰ/ quadruplici ṽtute apud se solā q̄ sunt virtus moralis: virtus intellectual': virtus quā vocāt heroicā: et quarta quā diuinā appellant. Moralē aũt in duo diuidunt: qm̄ ea que in passionibꝰ mediat hꝫ mediũ q̄ ad nos/ ꝛ ea que ē in cōmutationibꝰ ꝛ distributionibꝰ ſm cōciuilitatē ad alteꝝ hꝫ mediũ qd̄ ſm rem eq̄le ē aut ſm rōnē medij aritmetrici aut ſm rationē geometrici: quoniā in cōmutādo sequit' mediũ aritmetricũ et in distribuēdo seq̄t' mediũ geometricũ. In intellectualibus aũt mediũ virtutis est recta ratio: sicut patet in omni intellectuali ṽtute que est sapientia/ intellectus/ scientia/ prudētia/ et ars/ et sub his ꝯtenta: lꝫ aũt virtꝰ moralis circa passiōes mediās hꝫ mediũ q̄ ad nos cũ participat ipm̄ deẗminata rōne ꝓut sapiens deẗminauit vt in ethicis habet determinari: ratio aũt per sapientē determinata et prudentē perpetua est. Virtꝰ igitur ex parte illa aliquid perpetuum habet.

☞ Istud est caplm̄ decimũquartũ in ordine huiꝰ secundi tractatꝰ in quo dñs Albertus principalr' intendit istā primā ꝯclusionē Peripathetici aiam rōnalē dicunt perfici quatuor virtutibꝰ siue quatuor generibꝰ virtutũ scꝫ mediantibꝰ moralibꝰ virtutibꝰ: intellectualibꝰ: virtute heroica: ꝛ virtute diuina. Virtutibꝰ siquidē moralibꝰ aia perficit' ea parte qua cōmunicat cũ bestijs: qr virtutes morales ponunt' subiectiue in ꝯcupiscibili ꝛ irascibili potentijs appetitiuis sensitiuis. Virtutibus ṽo intellectualibꝰ perficit' ania rōnalis ea parte qua differt a brutis scꝫ ſm rōem ꝛ intellectũ. Virtute aũt heroica que est quedā firmitas ex

indeflexibilitas ab honesto ꝑficit' hō ſm affectū surſuꝫ. Sꝫ v̄tute diuina ꝑfici'
ania inq̄ꝫtū quoddā diuinū in ea existit que est speculatio perfecta summi boni.

Ampli⁹ aūt irascibile et cōcupiscibile nō sunt susceptibilia vir-
tutis nisi eatenus qua participant aliquid rōis et intellect⁹: cū
eñ nō sunt in itellectuali substātia nisi ſm esse potētiaꝝ / ꝑsua-
sionē et ordinē a rōne ꝛ intellectu accipiūt: ꝛ in ꝓhabitis ōnsuꝫ
est q̄ꝛ ex parte illa etiā ipse potentie ꝑpetue manent in ipa aīa:
eodē mō est de medio iusticie cōmutādo et distribuēdo: q̄uis
eñ omnino nulla sit cōmutatio vl' distributio / semꝑ necessariū
et eternum incōmutabile est qđ equale inter damnū et lucrū /
siue inter min⁹ habere et plus hr̄e damni et lucri mediū est cō-
mutatiōis et distributōis. Cū igit' sint grad⁹ in virtutib⁹ dicti
et venit' per asuetudinē operū ad virtutē moralē / ꝛ ex ꝑfectiōe
moralis venit' ad heroicā / et per heroicā venitur ad diuinā: et
intellectuales sunt regentes et ordinātes in oībus his. Est eñ
virtus heroica idē qđ diuinoꝝ virtus: diuinū āt dicit illud qđ
suꝑest: insuper aūt esse necesse est q̄ꝛ aliquid suppo nat ꝛ aliquid
superius contineat ne decidat.

☞ Secūda cōclusio. Quia sensitiue potentie appetitiue irascibil' ꝛ ꝯcupiscibil'
sunt in anima sub esse rōnabilitatis ideo ꝑsuaderi ꝛ refrenari possunt a rōe vt
efficiant' subiecta virtutū moraliū: q̄ꝛ mediū in quo cōsistit virtus moralis de-
terminat' a ratione nō qualibet sed sapientis ſm Aresto. in secūdo ethicoꝝ. Ex
ista ꝯclusiōe ptꝫ quare in irascibili ꝛ cōcupiscibili potentijs appetitiuis brutoꝝ
non possunt esse virtutes morales: hoc eñ iō est q̄ꝛ nō sunt coiuncte rōni tanq̄ꝫ
potentie suo actui: sed rationis est inuenire medium virtutum.

Suꝑius aūt in hoie est id qđ ē mentis bene ꝯstitute ꝛ ordinate
Illud ergo qđ continet hoiem in his que ꝯstituūt mentē itaq̄ꝛ

nec modicū deflectatur a mentis ꝯstitutōe et ordine: dat ei virtutē heroicā. Continentia hui⁹ et supponentia hoīem sup sensum et passiones nō sunt nisi pulcra ⁊ bona mentis. Continēs ne decidat non est nisi indeflexibil' honestas: ꝑpter qđ due vel tres potissime sunt virtutes heroice. Ea eñ que supponit passionib⁹ vocatur ꝯtinentia: et ea que supponit parti aīali qua cōmunicam⁹ cū brutis vocatur dñalitas a quibusdā / et a quibusdā libertas / et ab alijs hūanitas: ⁊ hanc alij sub cōtinentia compꝓhendunt. Ea vo que supponit ꝯmunicationib⁹ vocatur amicicia: qđ facile est videre per singula: qm̄ ꝯtinentia est mora in mente vt dicit Aresto. hoc est ꝙ homo in mēte bñ ꝯstituta sic ꝑmanet ꝙ nullo mō exeat regulas mentis ꝑpter aliquā violentiā passionis inclinantis ad turpe: sic eñ ꝯtinens se in mēte omnib⁹ dominaᷣ passionib⁹: silr aūt stans et attingens dignitatē intellect⁹ et rōnis ⁊ regulas ei⁹ indeflexibilr sequens nullo modo deijcitur ad brutalia siue feralia que sunt ire ⁊ furie et mechie ꝯcupiscentiaꝝ et turpitudines eoꝝ que impetu quodā concupiscentie vel ire in brutis feris agi videm⁹: et hec est dominatio quedā nature hūane et libertas que nō est acta ab impetu nature / sed potius agit naturā sicut dixim⁹ in añhabitis: et est vera et brutalitate exaltata hūanitas. Et iō hec sibi noīa attribuunᷣ. Amicicia aūt fundaᷣ sup honestū vt in hoībus nō nisi honesta et ꝑpter honestū diligam⁹: et qualescunqꝫ sic dili-

gimus cū his optime cōmunicam⁹: et ideo ē illa sūma oīm cō-municationū. Si igitur hec tria indeflexibilē habeāt vigorē faciūt hoīes ꝑ h̄ ꝙ sunt heroice virtutis: ꝛ stati etiā cuilibꝫ patet ꝙ oīa hec sunt que infra limites mētis ponūt brutalia q̄ nobis ex cōi genere aīaliū ꝯueniūt. Passiōes eī naturales quas infra limites mentis frenat ꝯtinentia (ſm ꝙ cōtinentia est mora siue ꝑmanentia in mente ꝛ violentia passionis) nō extrahunt̄. Humanitas eī in mente que est illaꝝ mensura intra mentis metas ponit ipsa aīalia: ne impetu agant ſꝫ poti⁹ ad normā obediant rationis: et hec in seipo ꝯstituūt heroē. Amicicia aūt ꝑficit ad alterꝫ vt non furijs aut libidine ceca ferat̄ ad alterꝫ sicut bestie: sed potius amicicia honesti cū vicij indignatōe: sic aūt ꝑfectio heroice ſm mentē non est in vltimo sue felicitatis / nisi etiā hec tripartita ꝯuertant se ad vnū qđ ſm simplicē intellectū ē bonū. Cū enī virt⁹ moralis sit circa delectatōes h̄ntes ꝯtrariū / et silr virtus heroica ꝯtrariū hꝫ / nō ꝑfit delectatōes illaꝝ virtutū eē perfecte et omnimode firme ꝛ pure: eoꝙ aliquid sit ꝯtrariū cō-turbās virtuosum: sed in simplici intellectu speculāte verꝫ simplex ꝛ purū et firmū de quo vere ē sapientia que nō hꝫ ꝯtrariū / ē delectatio nullū omnino h̄ns cōtrariū. Et si quis ista diligēt̄ cōsideret: virt⁹ moral̄ ea que innaturalia ꝛ egritudinalia ꝛ corruptiua sunt nature sicut est suꝑfluū ꝛ diminutū tā in passiōib⁹

innatis q̃ in passionib⁹ illatis q̃ etiã in dãnis ꝛ lucris cõmuta tionũ ꝛ distributionũ ciuiliũ/ad naturã reducit. Oĩa enim hec sunt innaturalia et corruptiua nature: ꝛ tñ per virtutes mora= les ad naturã reducunł: ꝓpł qđ etiã has nati sum⁹ suscipere/ cũ tamẽ insunt ꝑm naturã cõis generis/ eoꝝ casta ꝛ fortia ꝛ cõ municatiua et ciuilitatẽ custodiẽtia inueniunł animalia bruta sicut nos oñdim⁹ in libris añ habitis illi⁹ sciẽtie: rectificata aũt sic natura cõis generis ꝑ virtutẽ moralẽ reducił totũ istud na ture bonũ ad bonũ sup̃ioris nature que est mens mensurãs et aliqñ ratio dł ꝑm ꝙ ipsa ꝯsideratur vt regens inferiora que ꝑm cõe genus cõueniunt: ꝛ hoc fit optime per virtutẽ heroicã: hec aũt fit ꝑfectio totũ rõis regẽtis bonũ sicut sui summũ ordinał ad bonũ diuinũ qđ est intellect⁹ bonũ qui sol⁹ diuin⁹ est in no= bis. Primũ ergo bonũ est nature cõis: scđm specialł: ꝛ terciũ di uine. Propter quod dicit socrates de⁹ hoc bonũ facit cum im mortalibus dijs maximã habens conuenientiam.

☞ Conclusio tercia. Potissima virtus moralł qua frenanł imper⁹ et passio= nes cõcupiscentie est cõtinentia: et virtus moralis qua homo optime se habet in cõmunicatõe cũ alijs est amicicia: amicicia eñ cõsistit in honesto. Et istas vir tutes cũ alijs de quib⁹ tractał in ethicis acquirit anima ꝑ studiũ et op̃ationũ asuefactionẽ ꝑm rectam rationẽ ꝓut sapiens vtiq₃ determinauit.

Cũ igitur illud qđ est ꝑpetui ordinis ab anima accipił ex bo= no morali: et quod est rationalis regule accipił ex bono heroi= co: ꝛ ex his suffulta anima rationalł cõiungił bono diuino/am mirabiles et puras et firmas et quales deus habet habẽs dele

ctationes: tunc perfecte felix est anima rõnalis: et cũ oĩa hec in anĩa remaneant ⁊ non sunt nisi in anĩa que talia secũ extra corpus habuerit anima felix ꝓhibet̃ esse a philosophis: et ꝑm hoc perpetua gaudere felicitate: ꝓpter qđ Arestotiles dicit in libro de natura deoꝝ ꝙ socrates solꝰ inter oẽs mortales cuiꝰ maxĩa cũ dijs immortalibꝰ fuit cõmunio factus est diuinꝰ diuina singulis colligendo: in moralibꝰ adeptus mediũ quod sapiens ꝑ sapiẽtie rationẽ determinauit: hoc diuinũ eñ est ⁊ ꝑpetuũ. In intellectualibꝰ aũt rationem rectã in scibilibꝰ intelligibclibꝰ et sapientie subiectis et factibilibꝰ per artẽ ⁊ agibilibꝰ per voluntatẽ ⁊ prudentiã. In heroicis aũt mensurã oĩm adeptꝰ est mẽtis: que omnia diuina sunt et perpetuas et discussas habentia rationes et virtutes ⁊ essentias. In diuinis aũt q̃tũ sibi possibile fuit adeptus est lucẽ ⁊ delectationẽ diuinã ex quibꝰ diuinꝰ effectus vt tradit plato felix viuit ꝑm intellectũ eo qđ mortale fuit in ipo deposito. Econtra aũt hi sunt quibus nulla est cura pulcritudinis illud quod diuinũ est in ipsis ꝯuertũt ad sensuz ⁊ rationẽ/ ⁊ lumen mentis extinguũt ipetu brutalitatis: ⁊ tota brutalitate in eis per passionũ excellentias corrupta/ cum anĩe ipsoꝝ resoluunt̃ a corpore/ remanent in eis desideria passionũ et tristicie eoꝝ oꝑa oĩm insecutionũ sunt ꝓsecute: ⁊ in hac tristicia ⁊ desiderio destitute tristes manent ineternũ: eoꝝ intelligi

bile ipsoꝝ non illuminatū ꝛ figuratū in corꝑe post mortē nulli⁹
bonitatis ē susceptiuū. Et hec in hoc capitulo cōtinenꝫ que de
immortalitate anīe tradidit socrates sicut de ipso narrat pluti-
nus philosophus in quodā libello suo quē de differentijs vir-
tutū composuit: ꝛ solū diuinū sanctum sapientē esse dixit/et in
hunc probauit non posse cadere ꝑturbationē. In talibus igiꝫ
bonis est status anime pure post mortem ſm affectum.

Quarta cōclusio et vltima Ania que se nō cōuertit in corꝑe ad virtutē ꝗuis inchoatiue habeat eā ad rectā rationē et ad habit⁹ a ratione recta acquisitos: sed q̄ moueꝫ quotidie ad appetitus ꝛ passiones carnales sine respectu ad rectā rationem sapientis: post exitū ei⁹ a corpore manet affecta talibus passionibus ꝛ non potest exire in delectationē operis carnalis propter separationem eius a corpore: ideo ineternū manet tristis. Hec ergo socrates de ꝑfectione anime post mortē ſm statum virtutum dixit. Et tm̄ de hoc capitulo.

Capitulum decimūquintum de sententia platonis circa felicitatem et infelicitatē anime post mortem.

Plato autē in moralibus suis vt de ipo apulegius narrat aliquātulū deuiat ab hac via. Dicit em̄ ſm intellectū inesse in anīa omnes omniū ītelligibiliū formas ꝛ esse animā harū immemorē ꝑpter vndā lactis qua concipiꝫ et nutriꝫ. Cuius signū esse dicit: qꝛ cū flux⁹ lactis siue nutrimenti fortis sit in suꝑiora in pueris/ē intellect⁹ in eis sicut in ebrio vel sicut in epilentico qui licet multa sciat tm̄ non tunc vti pōt nisi prius esset motus vini in suꝑiora. Signū autē eius quod dicit est in omni somno in quo ꝑpter fluxū nu-trimēti in suꝑiora patitur homo aliquid epilentie: simile est in

somnio quod est somni passio mouet perturbata aia sapientis ad fantasma sicut facit anima pueri z ebrij. Cum tm̄ ꝯstat aiam sapientis in somno z ebrietate et epilentia hr̄e habitū sapiētie: licet non vtatur eo tunc: et similiter dicit esse in omni anis oim habituū virtutis moralis z intellectual' et heroice/licet nō vtatur eo anteꝙ per studiū erudiret virt⁹ intellectualis et ꝑ asuefactionē virt⁹ moralis. Uirtutē aūt heroicā plato hoc noie nō noiauit sed vocauit virtutē purgatoriā q̄ delectatōes et tristicias non modo non sequit/sed etiā omnino non sentit: z hanc dicit enitescere in mente per longā a delectationib⁹ auersionē. Hu i⁹ aūt simile ponit in flama que in viridi quidē est obscura et fumosa et per solā aquosi humoris rarefactionē efficit clara et lucens. Silr aūt qd̄ per solā asperitatē sūꝑficiei ē vmbrosuz et per pulsionē simplicē efficit politū z nitens vel fulgidū. Ad hoc ergo redit dictū platonis ꝙ studia z asuefactiones nō aliquid conferunt intellectib⁹ aut affectibus sed tm̄ remouent cōtrariū impediens: et tunc anima ꝑ hoc ꝙ habet apud se habit⁹ intellectuales et morales/agit perfecte z oꝑatur tā circa intellectualia ꝙ circa moralia. Et hoc etiā videt sentire boetius in de consolatione philosophie vbi dicit ꝙ si platonis musa ꝑsonat verū qd̄ qsqꝫ discit immemor recordat. Qr aūt hec alibi in scientia de aia disputata sunt/sufficiant ea que nunc dicta sunt Sed h̄ qd̄ oportet accipere ex verbis istis hoc est ꝙ plato aiaz

ex eisdem felicē esse dicit idest ex scientijs ꝛ virtutib⁹ ponit esse et infelicē: ex quib⁹ et nos ſm peripatheticos diximus eā esse felicem ꝛ infelicē: licet aliū modū ponit plato ꝙ nos posuerim⁹. Ex virtutib⁹ enī moralib⁹ et intellectualib⁹ et heroicis ꝛ diuinis dicit inesse felicitatē anie/ ꝛ ex cōtrarijs harū dicit ei inesse infelicitatē: sed dicit has naturaliter inesse anime et per studiū enitescere eas ꝛ ꝑ asuefactionē. Nos āt ꝑ studiū ꝛ asuefactionē dicim⁹ has acqri. Sꝫ h̄ disputatio alteri⁹ scie magis ē ꝓpria.

In capitulo decioquinto dn̄s Albertus primo intendit istā ꝯclusionē pmā Plato qͣtū ad virtutes practicas concordat cū socrate et peripatheticis dicēs aiam ſm statū taliū virtutū perfectā esse post mortē: sed differt in hoc a peripatheticis quia dicit istas virtutes anie esse cōnatas sed eis nō posse vti in corpe ꝓpter molem corꝑis et continuā turbationē quā habet in corꝑe: ꝛ ideo studia nostra et bonoꝝ operū asuefactōes nihil aliud faciunt ꝙ ꝙ remouent ꝓhibētia animā ne vtatur virtutibus sibi connatis: peripathetici aūt omnes dictas virtutes dicunt animā acquirere de nouo per studiū ꝛ exercitiū bonaꝝ oꝑationū.

Amplius: Plato ꝓpter h̄ ꝙ hec virtus clausa dr̄ esse in aīa dicit aīas ita diu de generatōe in generationē transcorporari donec in aliquo corꝑe enitescāt. Nos aūt imꝑfectā et turpitudini animā deditā dicim⁹ ſm ꝑipatheticos ꝑpetue manē obscurā ꝛ tristē ꝛ destitutā. Qd āt his penis addaṫ ſm leges diuinas q̄ꝛū iudiciū aīaꝫ p⁹ mortē sustinē opꝫtet/ nō pōt detminari ꝑ phiam aliquā: ꝛ ideo hec alie scie et alteriusmōi iuestigatōi ē refuādū

Conclusio secunda Plato etiā discordat a peripatheticis in hoc ꝙ dicit animā rōnalē trāscorporari vsqꝫ clause in aliquo corꝑe enitescant ꝟtutes sue: peripathetici ꝟo animā imꝑfectioni et turpitudini deditā statim post mortē dicūt manere perpetuo obscurā ꝛ tristem ꝛ illuminationib⁹ diuinis destitutā. Et si aliquid de penis addatur anime ſm leges diuinas hoc determinare non pōt aliquis phūs pure naturaľ: iō ad alterā remittaṫ facultatē vtpote theologicā.

Caplm. XVI. de oꝑationibus anime et quid agat post mortē.

Ltimo autem in hac sciē
tia de aīe natura intelligere oportet quid agat ꝛ q̄d
operis habeat post corpis depositionē anīa imortalis q̄ rōnal
est. Dico aūt vtrū agat in potentijs nutriendi et augēdi vl' ge
nerandi ƀm potentiā vegetabilē ipsius. Licet aūt quedā legū
epicureorū philosophoꝝ aias pꝰ mortē dicebant cibos appetē
et ambrosiā in alimētū ꝛ nectar deorū accipere in cibū: tñ q2 he
nulla ratione ꝓbari possunt his non est ꝯsentiendū. Et iō non
est credendū ꝙ aliquid taliū agat anima vel operet pꝰ mortē:
he eñ potentie ꝛ silr ille que sunt ƀm sensibilē partē sunt in aīa
intellectuali ƀm esse intellectuale participatū sicut actus parti
cipatur ab eo qd est potētia: ꝛ ideo nō hñt actus ꝓprios nisi qñ
cōiuncte sunt organis quoꝝ sunt ꝑfectiones. Cū aūt resoluūt
organa stant sub actu intellectꝰ: et bonū intellectꝰ est ꝑ redūdā
tiā in ipsis. Sicut eñ mō dum in corꝑe manemꝰ aliqñ sentimꝰ
delectationes diuinas / q̄ anime ƀm simplices intellectꝰ sunt in
tantū ꝓfundate ꝙ auertunt nos a sensu ꝛ imaginatōe ꝛ nutri-
tione: ita multomagis tota aīa vsqȝ ad fundamenta sua replet
diuinis delectationibꝰ cōtrarium nō hñtibus: ꝛ sic tota felix et
delitijs plena ꝑmanet: ꝛ ideo solus tunc operat intellectus ad
oꝑationē eiꝰ cōnaturalē ꝛ ꝓpriā et in nulla parte impedita to-
ta redundat anīa in delectatione ꝛ diffusione: ꝛ hoc est eā gau-

dere gaudio pleno cui nihil admiscetur de contrario.

Istud est capitulũ penultimũ huius scđi tractatꝰ in quo dñs Albertus de-
terminãs de oꝑationibꝰ quas anima exercet a corꝑe exuta intendit primo istã
ꝯclusionẽ primã Opinio epicureoꝝ dicentiũ animã hũanã a corpore separatã
ambrosiam (que est cibus et nectar deoꝝ) appetere nõ est rationi ꝯsona: qꝛ ꝺm
probata vegetatiuũ ⁊ sensitiũ sunt potentie in organis corporeis oꝑatões su-
as exercentes: quibꝰ deficientibꝰ post mortẽ actus ꝓprios exercere nõ possunt
quos solũ exercent mediante corpore: ⁊ ideo iste due potentie in anima a corꝑe
seꝑata terminate sunt ad esse actuale intelligibile: ⁊ qꝛ operatio sequit̃ eẽ nullã
hñt oꝑationẽ nisi intellectualẽ. Intellectus eñ redundat in potẽtias sensitiuas
et vegetatiuas in aĩa a corꝑe separata: sic ꝙ tota delectatio earũdẽ potẽtiaꝝ ẽ
in delectatõne speculatõnis intellectꝰ nullũ impedimẽtũ neqꝫ ꝯtrariũ hñte ⁊ iõ
tota aĩa gaudio cui nihil admiscet̃ de tristicia plena ẽ et ꝑ ꝯsequẽs tota felix.

Est aũt opus suũ ꝺm dictũ sapientũ duplex. Theophrastus ⁊
oẽs qui arestotil' sequunt̃ doctrinã dicunt opus suũ esse in con
uersione ad lumen intelligentie et cause prime / ex qua fluũt ei
forme intelligibiles lucide et pure / in quibus cõtinue speculat̃
bonitates intelligentiaꝝ et cause prime. Est aũt aĩa vt dicunt
sub intelligentia sicut natura est sub aĩa: ideo sicut aĩa formas
suas impmit in naturã ita vt natura acta ab aĩa agat ad formã
aĩe / ita intelligentia impmit in aĩam sic ꝙ aĩa rõnalis agit ĩ cõ
templando ad formã intelligẽtie: et iste modus nõ ẽ improba
bilis: et hoc mõ etiã intelligentie seꝑate omnino sua lumina et
suos ꝯceptus ingerũt aĩabus in oraculis ⁊ alijs modis diuina
tionũ sicut dicũt epicurei phi. Aliꝰ aũt modus est ꝺm supdicta
ꝙ videlꝫ aĩa iã illuminatũ et ꝯfortatũ intellectũ hñs ꝑ se possit
ad intellectꝰ reꝝ ꝑuenire. Uidemꝰ eñ ꝙ intellectus põt perue
nire ad res intelligendas abstrahendo a fantasmate mõ dum
est in corꝑe ⁊ ꝯfortatus põt ad ĩtellectũ diũinoꝝ: et hoc modo

dicim⁹ q̄ sicut mō ordinat ad res quas lumine suo abstrahit a fantasmatibus rex/ita sepat⁹ oīno pōt sup̄ ip̄as res extra aniā existētes vt lumine suo abstrahit a reb⁹ ipsis et intelligat eas: ꝛ tūc oīs talis intellect⁹ determinat p sui intelligibił ad rē cōpationē/ sicē et nūc determinat p reflexionē sui itelligibił ad imaginationē ꝛ sensū. Hoc mō apud intellect⁹ sepatos magn⁹ dixit dyonisius esse rex sensibiliū cognitiōes isensibiliter ꝛ im materialit. Nec aliqd iuenit qd huic positōi repugnet. Si eñ dicat aliquis q̄ nō sit intellect⁹ nisi p abstractionē: dicem⁹ hoc vex esse: sed nos ponim⁹ q̄ pōt fieri abstractio a re p intellectū sicut a fantasmate: et addim⁹ q̄ q̄diu intellect⁹ est obumbrat⁹ corpe indiget adiutorio sens⁹ ꝛ imaginatōis ꝛ intelligit cū cōtinuo ꝛ tempe: separat⁹ aūt et ꝯfortatus luce intellectox (sicut diximus in antehabitis) per seip̄m sufficit a reb⁹ ipsis facere abstractionē et hunc modū intelligendi posuit theofrastus: ſ in h differt a nobis q̄ ipse in aīa non dixit esse nisi intellectū agentē. Nos aūt dicim⁹ esse in aīa/et intellectū agentē/ꝛ possibilē: ꝛ formā abstractā per lumen agentis moueri ad possibilē sicut ad suū locū in quo est vbiq ꝛ semp. Sicut eñ forme generate in materia cū ipsa forma est dat motus ad locū et ipse locus sicut determinatū est in octauo phisicox: ita forme simplici cū h q̄ facta est simplex datur loc⁹ in quo ē ſm eē simplex/siue hoc

ꝑat ꝑticulariť a luce corporea / siue a luce intellectuali: ꝫ a luce

corꝑea efficiť in ꝑspicuo: a luce intellectuali efficiť in intellectu

possibili. Et iste modꝰ ē faciľ ⁊ planꝰ inť alios mōs itelligēdi.

Secunda cōclusio Duplex est oꝑatio anime rōnalis post mortē. Prima est ſm dictū arestotilicū conuersio eiꝰ ad lumē intelligentiaꝝ ⁊ cause prime: ex quo quidē lumine fluunt oēs forme intelligibiles. Et iō sicut anima in generatione hōis imp̄mit in naturā ⁊ dirigit eā vt agat ad sui opportunitatē: ita intelligē-tia imprimit in animā rōnalē lumen vt speculeť ⁊ ꝯuertat se ad intelligentias ⁊ causam primā. Et ad hoc anima in corꝑe mouens ⁊ manens disponit se vehe-mentibus ⁊ intimis oraculis. Alia oꝑatio est qua mediāte anima rōnalis per lumē cōfortata ⁊ illuminata pōt per se ⁊ sine imaginatiōe ac sensu ad intellectꝰ id est ad intellectiones rerū peruenire abstrahendo ab ipsis rebus immediate proprias rerū spēs silitudines ⁊ imagines per quas ꝑfecte ipsas res intelligit. Duplex igitur est abstractio intelligibilis speciei: quedā est a specie fantastica q̄ est obiectū potentie sensitiue fantastice: quedā est immediate a re ipsa cuius est species: ⁊ talis species abstracta lumine intellectꝰ agentis recipitur in intellectū possibilem sicut spēs coloris lumine solari abstracta recipiť in ꝑspicuū. Prima abstractione vtiť anima rōnalis in corꝑe exñs qꝛ ſm Aresto. in tercio de ania necesse est quēcunqꝫ intelligentē fantasmata speculari: ipsa eñ in corꝑe tanqꝫ in carcere detenta per se absqꝫ opitulamine sensuū interiorū vtpote fantasie ⁊ sensꝰ cōmunis species intelligibiliū rerū abstrahere non valet que essent cōducentes ad cognitionē quidditatū illaꝝ rerū: vnde ſm sapientē sapientie nono. Corpꝰ qđ corrūpiť aggrauat animā ⁊ terrena inhabitatio deprimit sensuꝫ multa co-gitantē. Secūda abstractiōe vtiť a corꝑe separata tanqꝫ ex carcere liberata: lu-mine suo confortato a luminibꝰ intelligentiaꝝ ⁊ p̄me cause se sola ꝯuertit se ad res intelligibiles abstrahendo ab ipsis immediate sine cōuersione ad fantasiā species intelligibiles. Sequitur correlariū Theofrastus ponēs solū intellectū agentē in aia hūana nōdū vidit naturā aie hūane q̄ est in actu abstractiuo spe cieꝝ intelligibiliū ꝑ intellectū agētē ⁊ in potētia susceptiua specieꝝ abstractarū. ꝑ intellectū possibilē. Nihil eñ ſm idē respectu eiusdē ē tā in actu qꝫ in potētia cū actꝰ ⁊ potentia non parū imo multū distant ⁊ differunt. Uerus igiť modus intelligentie anime hūane in corꝑe existentis ē taľ: qꝛ id intelligiť ab intellectu cuiꝰ silitudinē apud se habet: sed similitudo rei intelligibilis materialis venit ad intellectū abstracta per intellectū agentē a speciebꝰ suis sensibilibꝰ: igitur id ab intellectu anime hūane apprehendiť qđ aliquo modo fuit in sensu: ⁊ qꝫuis species rei intelligibilis spiritualis vt intelligentie non habeat speciē sensibilē: ipsa tñ res intelligibilis spirituaľ nō nisi ꝑ species sensibiles aliaꝝ rerū intelligi tur ab anima rōnali adhuc in corꝑe existente sicut ⁊ seipam cognoscit sicut alia id ē per species aliaꝝ rerū iuxta Aresto. ꝟbū in tercio de anima. Et qꝛ vis appe titiua cōmensurať vi apprehensiue (teste ouidio in tercio de arte qui ait ignori nulla cupido) voluntas ipa que est appetitꝰ intellectiuus solū fertur in obiectū intellectꝰ. i. in rem ab intellectu conceptā ⁊ cognitā: que imperat potētie motiue pro consecutōe boni intelligibilis sicut ⁊ appetitiua sensitiua ꝯuenientis sensi-bilis adipiscendi causa imperat potentie motiue. Ex quo patꝫ ꝙ in regno ani-me sunt decē ⁊ nouē potentie scꝫ potētia nutritiua generatiua ⁊ augmentatiua

que etiã reperiunt̃ in plantis: potẽtie ſenſitiue cognitiue quaꝝ quinq; ſunt ſen=
ſus exteriores ⁊ quinq; interiores: potentie appetitiue quaꝝ due ſunt ſenſitiue
ſcilicet appetitꝰ concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis ⁊ vna intellectiua ſcꝫ voluntas: due
potẽtie intellectiue cognitiue vtpote intellectꝰ agẽs ⁊ intellectus poſſibil' ⁊ vna
potẽtia motiua in corde ſubiectata ſm̃ q alia mẽbra cordi ꝯiũgũt̃. Utꝝ aũt in=
tellectꝰ ſit nobilior potẽtia in regno aĩe hũane aut volũtas: relinq̃t̃ diſputãtibꝰ.

Si quis aũt q̃rat quã cõmunicationẽ habeat intellectꝰ agens cum re in quã agit abſtrahendo: dicendũ ꝙ talẽ habꝫ lumẽ intellectꝰ agentis cũ formis reꝝ / qualẽ habet lux corporea cũ coloribus. Quedã eñ luces ĩcorporate ſunt coloribꝰ: ſ̃r quedã lumina incorporata intellectꝰ agẽtis ſunt formis reꝝ: ſicut ptꝫ per añdicta in quibꝰ oñſum eſt intellectũ agentẽ eſſe ꝓmũ mouens et agens in tota natura: ⁊ hec ſufficit cõmunicatio abſtractioni: hoc eñ modo quo abſtractũ eſt in potentia ⁊ abſtrahẽs in actu ⁊ connaturale ſibi: et hec ꝓncipia tali ſufficiunt actioni qual' eſt abſtractio formaꝝ: q̃ nihil aliud ẽ ꝙ̃ expoliatio eaꝝ ab eſſe materiali et corporeo et acceptio earũ ſm̃ eſſe ſimplicis.

Hic dñs Albertus ſoluit quoddã dubiũ quod poſſet oriri circa dicta: ⁊ pri
mo format illud: ſecundo ſoluit. Dicit ergo ſi queratur quã cõformitatẽ habet
intellectꝰ agens anime hũane ad rem a qua abſtrahit ſpeciẽ: dicendũ eſt ꝙ ha=
bet cõformitatẽ illã que eſt inter potentiã et actũ. Res eñ ẽ intelligibilis ⁊ ap=
ta nata mouere intellectũ poſſibilẽ ſi fuerit per actũ intellectũ agẽtis denudata
a cõditionibꝰ materialibꝰ intellectionẽ impedientibꝰ. Sicut in ſimili color lumi
ne ſolari ſpiritualizatꝰ viſibilis ẽ actu. Sꝫ ſi querat̃ quã ꝯformitatẽ aĩa a corpe
ſeꝑata habebit cũ rebus ſenſibilibꝰ: dñm ꝙ cõformitas illa eſt in participatiõe
luminis intellectus primi: ſicut eñ anima rõnalis habet ſuũ lumen per partici=
pationẽ luminis intellectꝰ primi: ita ⁊ forme ſenſibiles ꝑticipant lumẽ intellectꝰ
primi in quo ſunt. Quia cuiuſlibet eſſe nõ niſi participatus radius diuini in=
tellectꝰ eſt: q̃uis res materiales ipm̃ materialiter ſuſcipiunt: intellectus ꝟo im=
materialiter: ⁊ hec cõformitas intellectꝰ agentis ad rem intelligibilẽ ſufficit ad
abſtractionẽ intellectiuã. Concluſiue igit̃ habet̃ ꝙ intellectꝰ lumine ſuo ſpecies
et intentiones ſeu cõceptꝰ reꝝ a materia denudat clarificando ac depurando et
ipãs illuminatas locat ſub eſſe ſimplici ⁊ immateriali in intellectũ poſſibilẽ qui
impregnatus concipit verbum intelligibile cuius ſignum eſt verbum oris ſm̃
Areſto. in primo perihermenias dicentẽ. Sunt ergo ea que ſunt in voce, i. ꝟba

ab ore plata: signa earũ passionũ que sunt in anima.i.verbo mentaliũ et intelligibiliũ. Utrũ aũt verbũ cordis qd ples mentis dr semp sit accidens in nobis aut non: dicam in tractatu de intellectu et intelligibili.

Capitulum decimũseptimum et vltimum de operatione intellectus sm eos qui sequuntur Platonem.

OMnes autẽ moderni tẽporis existẽtes modum tenent platonis circa intellectus operationes. Dicunt enim in omnibus separatis a corpore intellectibus esse formas omnium rerum ydeales cõcreatas ipsis intellectibus/ quas dicũt esse similes ydeis eternis et formis artis: et p has esse intellectus rerũ apud intelligentias separatas: dicentes q ille forme habent species similes toti ordini causa nature vniuerse in superioribus z inferioribus causis. Qualiter aũt iste forme ad res cõparantur: isti nõ possunt dicere. Adhuc aũt qualiter he forme efficiant ppie cum nihil omnino accipiant a rebus: isti dicere nõ possunt. Propter qd etiã quidã pho consenserunt non esse apud aĩas separatas z intellectus sepatos nisi vniuersalia rerũ: ita q de nullo habẽt scientiam in natura nisi in vniuersali: hec aũt scientia est valde imperfecta: et qua habita non scitur res sed ea nõ habita ignoratur res: z sm hoc eorũ intellectuũ qui sunt omnis scientie pncipia potissima/ scientia imperfectissima erit oĩm scientiarũ et nullam rem scient nisi solum in potentia. Et hoc videtur mihi

abſurdum eſſe. De his tamen omnibus primo philoſopho de-
terminare neceſſe eſt. Sed de his que diximus hic cū natura
libus methaphiſicam compoſuimus vt perfectior ſit doctrina
et facilius intelligentur ea que dicta ſunt: hec enim eſt conſue-
tudo noſtra in toto hoc philoſophico negocio. De generatio
ne et diſtinctione et natura et ſtatu anime et corruptione ⁊ ope
re/ tantum dictum eſt a nobis.

☞ Iſtud eſt capitulū vltimū in quo dn̄s Albert⁹ doctor nr̄ in ſumma vult
iſtā vnicā cōcluſionē. Quidā philoſophoꝝ platonē ſequentes dicebant in ani-
mabus ⁊ alijs intelligentijs eſſe ſpecies ydeales (quas vocant ſpecies ordinis
vniuerſi) per quas hn̄t totius ordinis in natura noticiā: quas quidē ſpēs nō
ſumūt a rebus ſed potius auctor totius ordinis vniuerſe machine mundialis
influit eas ipſis intellectib⁹. Sed hec opinio ſtare nō pōt: q2 ſm hanc anima
rationalis vl' quicunq; alius intellect⁹ non haberet noticiā de rebus niſi in vli:
quia rationes reꝝ a reb⁹ non ſunt abſtracte: ⁊ ſic non videꝛ qualiter intellectus
eas ad res cōpare poſſet tanq; ꝓprias ipſis rebus ſed ſolū acciperet rationes
rerū ſm eſſe qd̄ habēt in cauſis ſuis qd̄ eſſe eſt potentiale: et ſic ſequereꝛ ꝙ non
hr̄et noticiā niſi imꝑfectā ⁊ ꝯfuſam ſeu in vniuerſali qd̄ tn̄ falſuꝫ eſt: q2 queli-
bet intelligentia ꝑfecte noſcit rem et ſm ꝙ eſt in ipſa natura ⁊ non ſolū ſm eſſe
potētiale ſiue ſm eſſe qd̄ hꝫ in ſuis cauſis Ex omnib⁹ his apparet quō rōnalis
anima oriꝛ ⁊ quō incorporaꝛ ⁊ quō ſe hꝫ ad ſtatū quē hꝫ poſt corporis depoſi
tionē ⁊ diſſolutionē. Patꝫ etiā ꝙ ipa immortal' eſt ⁊ q̄ ſit ſua oꝑatio poſt mor
tē id eſt ſeparationē a corpore corruptibili. Eſt eñ ſua operatio ⁊ ſtatus ei⁹ per
fecta ſpeculatio ⁊ cognitio omniū rerum ſm puriſſimum eſſe quod habet in lu
mine primi intellectus et potiſſima ſpeculatio primi entis cui affigitur vt ſūmo
bono ⁊ ſūmo delectabili in quo delectaꝛ delectatōe cui nulla annexa ē triſticia.
Ad quod bonū nos perducat qui viuit et regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Finit.

B Onarũ artium studẽtes
ſm hortamina pauli ad coloſenſes.4. In ſapiẽtia ambulate ad eos qui foris ſunt / temp⁹ redimẽtes/ in quos fines ſeculorum deuenerunt. Sermo veſter ſemper in gracia ſale ſit conditus/ vt ſciatis quomodo oporteat vos vni cuiqꝫ reſpondere: et iuxta eiuſdem vocem prime ad corinthi=os.14. Nolite pueri effici ſenſibus ſed malicia paruuli eſtote: ſenſibus autem perfecti eſtote: ſicut ꝛ ipſe paulus de ſeipſo inquiens p̃me ad corinthios.13. Cum eſſem paruulus loquebar vt paruulus: ſapiebam vt paruulus: cogitabam vt paruulus. Quando autem factus ſum vir/ euacuaui que erant paruuli: Si ergo neſciero inquit prime ad corinthios.14. virtutem vocis: ero ei cui loquar barbarus: ꝛ qui loquitur mihi barbarus. Vis aũt ſermonis nunquid ne ſignificatio eſt que eſt rei ab intellectu concepte? Cuius cognitionem ſcientialem domin⁹ Albert⁹ magnus ꝯ in opuſculo luce meridiana clariorẽ maiſtraliter in medium ducit. Scrutamini obſecro philoſophie zelatores Alberti magni dogmata: venite thomiſte: appropiquate ſcotiſte vna cũ occaniſtis. Oĩa probate conſilio ducti apoſtoli ad coloſenſes vltimo et quod bonum eſt tenete ad effugãdas ignorantie veſtre tenebras. Si quis eñ ignorat (vt ſonuit tuba apoſtolica prime ad corinthios.14. capitulo) ignorabitur. Sed quomõ ſciet alia ſuipſius neſcius? Quobrem inueſtigamini naturam aĩe intellectiue humane cuius cognitio a p̃fato domino Alberto a ſua origine ꝑ operationes ſuas ad eius immortalem ſtatũ preſenti in libro via ſcientifica reſeratur: vt nũc per ea que facta ſunt ꝛ intellecta in lumine nature ꝛ fidei/ tunc ꝟo reuelata facie in lumine glorie gloriam domini rerum formas opificis ſpeculantes viſione intellectuali ꝛ fruitõe ſeu dilectione beatifica in eandem imaginem transformamini a claritate in claritatem tanq̃ a domini ſpiritu: et vt integer ſpiritus veſter et anima et corpus ſine querela (canẽte tuba mortui reſurgite) in aduẽtu domini noſtri ieſu criſti qui eſt verbũ intelligibile diuinum / ſeruetur: in cui⁹ nomine flectitur omne genu celeſtium terreſtrium et infernorum: cui eſt honor et gloria: magnitudo et magnificentia: virtus et poteſtas: regnum et imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Epitaphiū dependens ad sepulcrū venerabilis do
mini Alberti magni quondaꝫ Ratispoñ. eccl'ie epi-
scopi in choro fratrum predicatorum colonie.

Fenix doctorum: paris expers: philosophorum.
Princeps: verborum vas fundens dogma sacrorum.
Hic iacet Albertus preclarus in orbe disertus
Pre cunctis certus assertor in arte repertus
Maior platone: vix inferior salomone
Quem tu christe bone doctorum iunge corone
Annis bis denis minus actis mille trecenis
Christi nascentis de corporis exit habenis
Quinta post festum Martini luce molestum
Ore petendo deum transiuit agens iubileum

Gentilium litterarum interpretis clarissimi Alberti magni De origine et immortalitate anime humane liber cum compēdioso commento saluo semper iudicio aliorum melius sentientium castigatus / philosophicis punctis tanq̄ ditissimis exuberans ferculis vt abundet qd perfectus comedat: abūdet etiam quod paruulus sugat. Ibi est eñ simul et lacteus pot9 quo tenera studentium nutriatur infantia: ibi et solidus cibus quo robusta perfectorꝫ iuuentus philosophie accipiat incrementa Ibi est qd omni etati congruat: ibi quod omni ꝓfessioni cōueniat. Impressus inpensa Caspar Hochfeder ciuis Nurenbergens. quinto die ante calendas mēsis Julij. Anno incarnationis verbi intelligibilis diuini Millesimoquadringentesimononagesimotercio finit feliciter.

BIBLIOTECA
XV
NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

